

Enligt kommitténs förslag (127 § andra stycket lagförslaget) skall emellertid föräldrarnas begäran om samhällsvårdens upphörande, där fortsatt omhändertagande jämlikt 98 eller 99 § icke beslutas, ändå kunna lämnas utan bifall, om det måste anses vara av synnerlig betydelse för den omhändertagnes hälsa, utveckling och samhällsanpassning, att samhällsvården icke avbrytes.

Kommittén har i denna fråga icke varit enhällig, utan fyra ledamöter — herr *Bursell*, fru *Ewerlöf*, fru *Sjöstrand* och herr *Törnquist* — med instämmande av en expert har reserverat sig. I reservationen anføres, att det föreslagna stadgandet i 127 § andra stycket innebär en betänklig inskränkning i föräldrarnas rätt att återfå sitt barn, som de t. ex. på grund av sjukdom eller brist på bostad nödgats låta samhället omhändertaga en tid, att bärande skäl för en bestämmelse av så allvarlig innebörd ej förebragts samt att — om barnet en längre tid varit placerat i fosterhem och det kan anses olämpligt att rycka barnet därifrån — möjligheten finnes att med stöd av 93 § lagförslaget förbjuda att barnet tages från fosterhemmet.

Med förslaget, att omhändertagande för samhällsvård alltid skall kunna ske åtminstone intill åldersgränsen 18 år, sammanhänger vissa av kommittén föreslagna jämkningar i de nu gällande reglerna om hur länge denna form av samhällets omsorg må fortvara. Vad kommittén föreslår beträffande åldersgränsen för samhällsvårdens fortvaro bygger på uppfattningen, att sådan vård alltid skall kunna bedrivas under så lång tid efter omhändertagandet, som behovet påkallar. Vidare har eftersträfvats förenkling och förtydligande av nu gällande regler. Endast i fråga om dem, som omhändertagits utan att deras eget beteende givit anledning därtill, innebär förslaget avvikelser av betydelse från gällande lag.

I förslaget skiljes till en början — i anslutning till BvL — mellan dem som omhändertagits före 18 års ålder å ena sidan samt övriga omhändertagna å den andra. Vad angår den förra gruppen gäller enligt 128 § lagförslaget att samhällsvården, oavsett huruvida sådan vård beslutats jämlikt 95—97 §§ (motsvarande 29 och 55 §§ BvL) eller jämlikt 98 § (motsvarande 22 § a)—c) BvL), skall upphöra senast då den omhändertagne fyller 18 år eller, om han fyllt 15 år vid omhändertagandet, senast tre år efter detsamma.

Kommittén har ansett det önskvärt att underårig, som omhändertagits jämlikt 98 § a), i vissa fall må kunna beredas samhällsvård längre än förut berörda huvudregler medger. För ändamålet har föreslagits, att nämnden skall kunna i sådant fall besluta förlängning av samhällsvården, dock aldrig längre än till dess den omhändertagne fyllt 21 år. Förutsättning skall vara, att behov föreligger av fortsatt stöd åt den omhändertagne från nämndens sida. Dylikt behov har enligt kommittén i det praktiska barnavårdsarbetet visat sig föreligga i fråga om vissa lättpåverkade omhändertagna, sådana som åtnjutit undervisning i hjälpklass etc. Även lämpligheten av att den omhändertagne ges tillfälle att avsluta en påbörjad utbildning kan, fort-

sätter kommittén, motivera att samhällsvården får fortfara intill nämnda ålder.

Beträffande samhällsvårdens upphörande för dem, som omhändertagits efter fyllda 18 år ansluter sig kommitténs förslag (129 § lagförslaget) med viss förenkling till vad enligt BvL gäller om när slutlig utskrivning senast skall ske.

Remissyttrandena. Vad angår det föreslagna stadgandet i 127 § andra stycket ansluter sig en överväldigande majoritet av de remissinstanser, som berört frågan, till reservanternas uppfattning och avstyrker alltså förslaget i denna del. En negativ inställning till förslaget intar sålunda *justitiekanslersämbetet, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet, 11 länsstyrelser, utredningen om administrativa frihetsberövanden, Sveriges advokatsamfund, svenska socialvårdsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska barnpsykiatriska föreningen, högerns kvinnoförbund, folkpartiets kvinnoförbund, Fredrika-Bremer-förbundet, yrkeskvinnors samarbetsförbund, målsmännens riksförbund, en socialvårdskonsulent och 16 kommunala organ*. Såsom skäl för avstyrkandet åberopas — förutom vad som anförts i reservationen — att vetenskapen om att föräldrarna själva äger avgöra när samhällsvården skall upphöra är av stor betydelse, då det gäller för samhällets organ att bringa snabb hjälp vid olika slag av uppkomna svårigheter för en familj samt att kommitténs förslag därför är ägnat att försvåra samarbetet med föräldrarna.

Kommitténs ifrågavarande förslag tillstyrkes av *socialstyrelsen*, som framhåller, att föräldrarnas motiv för att begära samhällsvårdens upphörande ej alltid tar sikte på barnets bästa och att förslaget med hänsyn härtill synes vara ett led i strävandena att skydda barnen. Det måste emellertid enligt styrelsen vara fullkomligt klart, att den här berörda bestämmelsen icke får hindra återplacering till föräldrar, vilka gör vad de kan för att bereda sina barn en god uppväxtmiljö. Svårigheter i föräldrahemmet, exempelvis av ekonomisk art, får enligt styrelsen icke vara orsak till att föräldrarnas begäran om samhällsvårdens upphörande lämnas utan bifall. Även *två socialvårdskonsulenter och en barnavårdsassistent* tillstyrker förslaget. *Svenska stadsförbundet* anser sig kunna lämna det föreslagna stadgandet utan erinran, då dess ordalydelse ger vid handen att det kommer att få en ytterst restriktiv användning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser, att samhällsvården i det i 129 § lagförslaget avsedda fallet — d. v. s. när någon omhändertagits efter fyllda 18 år — ej utan att synnerlig anledning därtill föreligger bör utsträckas att gälla så lång tid som tre år, samt föreslår därför, att samhällsvården liksom enligt gällande lag skall upphöra senast då två år förflutit från omhändertagandet och få utsträckas att gälla ytterligare högst ett år allenast när särskilda förhållanden föranleder därtill.

Föredragande statsrådet. I anslutning till gällande lag bör såsom kommittén föreslagit i ny barnavårdslag föreskrivas, att samhällsvården skall upphöra dels då den omhändertagne inte längre är i behov av sådan vård, dels då den omhändertagne uppnår den ålder, vid vilken det allmännas befattning med honom senast skall upphöra.

Liksom kommittén anser jag inte nödvändigt att i ny barnavårdslag upptaga motsvarighet till 48 § BvL, utan det bör få ankomma på barnavårdsnämnden att från fall till fall avgöra, huruvida frihetsstraff bör föranleda beslut om samhällsvårdens upphörande. Det torde vara lämpligt, att denna fråga i allmänhet inte avgöres förrän domen vunnit laga kraft, åtminstone mot den omhändertagne. Komplikationer kan eljest uppstå, därest domen av högre rätt ändras till den dömdes förmån.

Har omhändertagandet skett med stöd av 31 § lagförslaget — alltså i fall motsvarande samhällsvård enligt gällande lag — bör, som också kommittén föreslagit, huvudregeln även i fortsättningen vara, att samhällsvården skall upphöra, när föräldrarna så önskar. Råder emellertid i föräldrahemmet sådana förhållanden, att den unge där skulle komma att utsättas för fara till sin hälsa eller utveckling, ställer sig saken annorlunda. Det vore onekligen opraktiskt, om den unge i sådant fall först skulle behöva återlämnas till hemmet för att sedan på nytt omhändertagas. I anslutning till 47 § 2 mom. BvL har därför i förevarande paragraf stadgats, att barnavårdsnämnden bör omhändertaga den unge för fortsatt samhällsvård enligt 29 §, om samhällsvården befinnes icke kunna upphöra utan sådan fara för honom, som avses i 25 § a). Såsom ytterligare förutsättning bör givetvis gälla, att den omhändertagne ännu inte fyllt 18 år, något som ansetts böra komma till uttryck i lagtexten. Föreligger beträffande den omhändertagne sådant fall, som avses i 25 § b) lagförslaget, äger nämnden självfallet också, när anledning förekommer, enligt reglerna i 4 kap. besluta om fortsatt omhändertagande enligt 29 §. Erinran härom har till förebyggande av missförstånd ansetts böra intagas i lagen. För beslut om fortsatt omhändertagande gäller i alla avseenden vad i 3 kap. departementsförslaget är stadgat beträffande beslut enligt 29 §. Särskilt påpekande härom i lagtexten synes icke vara erforderligt.

Kommitténs förslag att föräldrarnas begäran om samhällsvårdens upphörande under viss förutsättning skulle kunna lämnas utan bifall, även om fortsatt omhändertagande inte kan beslutas, har mött starkt motstånd både inom kommittén själv och vid remissbehandlingen. Då jag delar de betänkligheter som anförts mot det föreslagna stadgandet — 127 § andra stycket — har detta inte fått motsvarighet i departementsförslaget. För den händelse förhållandena i föräldrahemmet inte är godtagbara, synes den föreslagna bestämmelsen om fortsatt omhändertagande i förebyggande syfte erbjuda tillräckliga möjligheter att skydda den omhändertagne.

Som förut nämnts bör samhällsvård enligt 31 § upphöra senast då den omhändertagne fyller 18 år. Vad kommittén i övrigt föreslagit om åldersgränsen för samhällsvårdens upphörande synes i huvudsak vara välbetänkt och

tillstyrkes av mig. Detta innebär att samhällsvården skall upphöra senast då den omhändertagne fyller 18 år eller, om han fyllt 15 år vid omhändertagandet, senast tre år därefter. Något behov av att, som kommittén förordat, under vissa förutsättningar förlänga denna tid torde emellertid inte föreligga. Bestämmelsen om sådan förlängning har därför inte överförts till departementsförslaget.

43 §.

Denna paragraf, som motsvarar 130 § kommitténs förslag och delvis ersätter 45 § BvL, innehåller bestämmelser om villkorligt upphörande av samhällsvård.

Villkorlig utskrivning kan enligt BvL ifrågakomma endast beträffande den, som omhändertagits för skyddsuppfostran. Villkorlig utskrivning må enligt 45 § beslutas där så prövas lämpligt, och i beslutet må uppställas villkor med hänsyn till den utskrivnes bostad och sysselsättning samt förordnas om övervakning av den utskrivne. Beslut om villkorlig utskrivning medför rätt för vederbörande skolstyrelse eller barnavårdsnämnd att när som helst återtaga den utskrivne. Återintagning skall ske när hans uppförande eller annat förhållande föranleder därtill.

Enligt kommitténs förslag skall samhällsvården beträffande samtliga kategorier av omhändertagna, där så prövas lämpligt, kunna avslutas försöksvis genom ett beslut om villkorligt upphörande. Efter sådant beslut skall samhällsvården när som helst kunna återupptagas, om det befinnes påkallat för uppnående av syftet med vården. I villkorligt beslut skall kunna meddelas föreskrifter rörande den omhändertagnes personliga förhållanden ävensom förordnas om särskild tillsyn eller övervakning. Vid meddelande av föreskrifter bör enligt kommittén vad i 94 § andra stycket lagförslaget sägs tjäna till ledning. Kommittén har dock icke ansett påkallat att i 130 § vare sig uppräknas eller exemplifiera de föreskrifter, som må givas, eller hänvisa till 94 §.

Mot förslaget anmärker *hovrätten över Skåne och Blekinge* att i lagtexten bör — såsom förhållandet är i NyktvL i fråga om lydnadsföreskrifter — närmare angivas vad föreskrifterna rörande den omhändertagnes personliga förhållanden må innehålla.

Föredragande statsrådet. Skäl torde inte föreligga att såsom kommittén föreslagit möjliggöra villkorligt upphörande av samhällsvård i fall, som motsvarar omhändertagande för samhällsvård enligt gällande lag. I anslutning till vad som för närvarande gäller bör villkorligt upphörande därför kunna ifrågakomma endast beträffande den, som omhändertagits enligt 29 §. För beslut om villkorligt upphörande av samhällsvård bör i enlighet med gällande lag och kommitténs förslag icke uppställas annan förutsättning än att åtgärden anses lämplig. Samhällsvård, som försöksvis avslutats, bör i enlighet med vad kommittén föreslagit, när som helst kunna återupptagas, om så erfordras för att uppnå syftet med vården. I sam-

band med villkorligt upphörande av samhällsvård bör föreskrifter kunna meddelas rörande den omhändertagnes personliga förhållanden. Såsom hovrätten över Skåne och Blekinge anmärkt torde av lagen böra framgå, vad föreskrifterna får innehålla. I detta hänseende synes hänvisning lämpligen kunna göras till 27 §. Liksom hittills bör också framdeles kunna förordnas om övervakning. Ehuru det i annan lagstiftning torde vara vanligt att en eftervårdande åtgärd av ifrågavarande slag betecknas såsom tillsyn, har jag inte ansett tillräckligt motiverat att frångå nuvarande terminologi. Anledning att i enlighet med kommitténs förslag skilja mellan särskild tillsyn och övervakning torde av skäl som jag i annat sammanhang anfört inte heller föreligga.

I enlighet med anförda synpunkter har förevarande paragraf avfattats.

44 §.

Denna paragraf ersätter med starka förenklingar vad i 46 § 3 mom. och 47 § 4 mom. BvL stadgas om eftervård. Paragrafen svarar närmast mot 133 § första stycket kommitténs förslag.

Gällande bestämmelser. Vid slutlig utskrivning från skyddsuppfostran åligger det vederbörande nämnd eller styrelse, att, då omständigheterna därtill föranleder, tillse, att den utskrivne erhåller lämpligt arbete och nödig utrustning. Nämnden eller styrelsen bör även, där så provas lämpligt, besluta, att den utskrivne skall stå under tillsyn. Den tid varunder sådan tillsyn må utövas skall, om omhändertagandet ägt rum med stöd av 22 § a)—c), vara minst ett och högst tre år från utskrivningen. Dock skall tillsynen upphöra senast när den omhändertagne fyllt 18 år, eller, om han är elev vid ungdomsvårdsskola, när han fyllt 21 år. Tillsyn beträffande den som omhändertagits enligt 22 § d) BvL skall fortvara minst ett och högst två år från utskrivningen, dock längst till dess han fyllt 24 år. Närmare föreskrifter angående tillsynen meddelas av Kungl. Maj:t. I fråga om träffande av arbetsavtal för utskriven, som ej fyllt 21 år, har nämnden eller styrelsen enahanda rätt, som enligt lag tillkommer föräldrarna (46 § 3 mom. BvL).

Då samhällsvård upphör, bör barnavårdsnämnden, där så provas lämpligt, besluta, att barnet skall stå under tillsyn under en tid av minst 6 månader och högst 3 år från upphörandet, dock i intet fall längre än till fyllda 18 år. I fråga om träffande av arbetsavtal för barnet har nämnden enahanda rätt, som enligt lag tillkommer föräldrarna (47 § 4 mom. BvL).

Barnavårdskommittén. Det är enligt kommittén av synnerlig betydelse att samhällsvård, villkorligt eller slutligt, upphör vid en tidpunkt som är lämplig med hänsyn till den omhändertagnes vård och fostran, hans skolgång och utbildning i övrigt, hans utveckling samt övriga omständigheter. En bestämmelse härom har ansetts böra inflyta i lagen och har i första hand anknutits till de fall, där beslut fattas om villkorligt upphörande av sam-

hällsvård eller om slutligt upphörande på den grund att vården anses icke längre behövlig eller i anledning av reglerna om maximitid (132 § första stycket lagförslaget).

Även då samhällsvård, som beslutats jämlikt 95—97 §§, skall upphöra på föräldrarnas begäran — d. v. s. då upphörande anses icke kunna eller böra vägras — måste, enligt kommittén, tidpunkten för vårdens upphörande bestämmas på ett sätt som är förenligt med barnets bästa. Kommittén har emellertid ansett det böra stadgas, att i sådant fall föräldrarnas begäran skall, om den icke avslås (och fortsatt omhändertagande ej sker), leda till att samhällsvården upphör senast inom sex månader efter det sagda begäran gjorts hos nämnden (132 § andra stycket lagförslaget). Kommittén har i denna del inte varit enhällig, utan de vid 42 § angivna reservanterna har förklarat, att en maximitid av tre månader måste anses fullt tillräcklig.

Enligt kommitténs förslag (133 § första stycket lagförslaget) skall nämnden, innan beslut om slutligt eller villkorligt upphörande av samhällsvård fattas, ha förvissat sig om att den omhändertagne efter vårdens upphörande kommer i tillfredsställande levnadsförhållanden. Enligt det föreslagna stadgandet bör nämnden, där behov föreligger och inte på annat sätt tillgodoses, föranstalta om att den omhändertagne får tillfälle till utbildning och lämpligt arbete ävensom erhåller utrustning samt erforderliga medel för resa och särskilda omkostnader.

Vad angår arbetsavtal för underårig skall enligt kommitténs förslag (133 § andra stycket lagförslaget) nämnden, om särskilda skäl föranleder därtill, i samband med upphörande av samhällsvård i vårdnadshavarens ställe kunna godkänna arbetsavtal för den underårige. Den från gällande lag avvikande utformningen har av kommittén motiverats med, bland annat, att befogenheten för närvarande åtminstone beträffande slutligt utskrivna synes gå väl långt och att dess förhållande till vårdnadshavarens rätt synes oviss.

Kommittén anför, att eftertillsynen i den praktiska verksamheten fått betydelse endast som ett medel att följa barns förhållanden efter det i 29 § BvL avsedd samhällsvård upphört och att behovet ytterligare torde minskas under förutsättning att åldersgränserna för samhällsvård blir de av kommittén föreslagna. Eftertillsyn kan emellertid enligt kommittén även under sålunda ändrade förutsättningar vara av betydelse i en del fall, särskilt där samhällsvård upphört efter begäran av föräldrarna, fastän syftet med vården icke uppnåtts. I sådana fall är det enligt kommittén av vikt, att nämnden ej lämnar barnet ur sikte förrän den förvissat sig om att förhållandena blivit tillfredsställande.

Kommittén har därför i förslaget (134 § lagförslaget) upptagit det stadgandet, att barnavårdsnämnd, som meddelar beslut att samhällsvård skall slutligt upphöra beträffande barn, d. v. s. den som ej fyllt 18 år, må förordna, att barnet och dess hem tills vidare skall stå under nämndens särskilda tillsyn.

Remissyttrandena. Åtskilliga remissinstanser — såsom *hovrätten över Skåne och Blekinge, medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Hallands, Värmlands och Jämtlands län, utredningen om administrativa frihetsberövanden, Sveriges advokatsamfund, svenska socialvårdsförbundet, Fredrika-Bremer-förbundet* samt ett antal barnavårdsnämnder — anser i likhet med reservanterna inom kommittén, att den i 132 § andra stycket stadgade tidsfristen bör kunna avsevärt förkortas, samt förordar en maximitid varierande mellan en och tre månader.

Länsstyrelsen i Örebro län avvisar helt ifrågavarande stadgande, som enligt länsstyrelsen utgör en alltför allvarlig inskränkning i föräldrars rätt att bestämma beträffande sina barn.

Föredragande statsrådet. Med hänsyn till den stora betydelsen av att barnavårdsnämnden ägnar intresse och omsorg åt att befrämja gynnsamma levnadsförhållanden för dem, vilkas samhällsvård villkorligt eller slutligt upphör, anser jag, att i ny barnavårdslag bör införas ett stadgande, som i högre grad än gällande lag ställer krav på positiva insatser från nämndens sida. Då det av kommittén härutinnan föreslagna stadgandet — 133 § första stycket — synes väl avvägt, har det med smärre redaktionella jämkningar upptagits i departementsförslaget under förevarande paragraf.

Nämndens åligganden enligt paragrafen inbegriper uppenbarligen även skyldighet att såvitt möjligt välja en sådan tidpunkt för vårdens upphörande, som är lämplig med hänsyn till den omhändertagnes vård och fost-
ran, hans skolgång och utbildning i övrigt, hans utveckling samt övriga omständigheter. Särskild föreskrift härom, motsvarande stadgandet i 132 § första stycket kommitténs förslag, torde därför icke vara erforderlig.

En särskild fråga i detta sammanhang är, huruvida nämnden — såsom kommittén föreslagit — bör äga befogenhet att i de fall, där samhällsvården skall upphöra i anledning av föräldrarnas begäran, låta anstå härmed under viss tid efter det sådan begäran gjorts hos nämnden. Det bör till en början understrykas, att det här inte gäller något stort problem. I flertalet fall, där det kan vara önskvärt att barnet inte omedelbart tages hem, torde det vara möjligt att nå en tillfredsställande lösning i samförstånd med föräldrarna. Enstaka fall kan visserligen tänkas förekomma, där det onekligen i och för sig skulle vara värdefullt, om nämnden inom en viss tidsfrist, som inte finge vara alltför kort, ägde att bestämma tidpunkten för samhällsvårdens upphörande. Eftersom omhändertagandet i dessa fall grundar sig på samtycke från föräldrarnas sida, är emellertid varje inskränkning i deras rätt att, när de så önskar, återtaga barnet ägnad att väcka betänkligheter av såväl principiell som praktisk natur. Särskilt kan en bestämmelse av föreslagen innebörd ge anledning till en allmän misstro hos allmänheten mot institutet samhällsvård, något som på längre sikt måste bli till men för barnavårdsarbetet. För egen del menar jag därför, att fördelarna av förslaget inte kan uppväga de olägenheter, som reformen kan beräknas medföra. Ifrågavarande stadgande — 132 § andra stycket — har följaktligen inte fått motsvarighet i departementsförslaget.

Gällande lags bestämmelser om rätt för barnavårdsorgan att träffa arbetsavtal för underårig, vilken varit omhändertagen för skyddsuppfostran eller samhällsvård, har inte fått nämnvärd praktisk betydelse och bör av skäl, som kommittén anför, inte i oförändrad form överföras till ny barnavårdslag. Emellertid synes inte heller det av kommittén föreslagna stadgandet — 133 § andra stycket — gå fritt från invändningar. Även detta stadgande måste sålunda anses oklart till sin innebörd. Särskilt synes bestämningen »i samband med upphörande av samhällsvård» kunna ge anledning till skiftande tolkningar. Därest avsikten är att nämndens befogenhet inte skall bestå mer än en mycket kort tid efter det att samhällsvården bringats att upphöra, synes stadgandet — med hänsyn till den skyldighet som åligger nämnden att i förekommande fall tillse, att den omhändertagne har lämpligt arbete innan vården upphör — vara i det närmaste betydelselöst. För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att särskild bestämmelse på ifrågavarande område utan olägenhet kan avvaras i ny barnavårdslag.

Beslut om tillsyn efter slutlig utskrivning från skyddsuppfostran lär vara sällsynta, vilket torde sammanhånga med att man i de fall, där förhållandena inte är så tillfredsställande att tillsyn skulle kunna avvaras, hellre väljer att uppskjuta utskrivningen. Då detta förfaringssätt måste anses vara att föredraga, torde — såsom också kommittén funnit — bestämmelserna om eftervårdande tillsyn för ifrågavarande fall inte behöva överföras till ny barnavårdslag. Sådana bestämmelser torde emellertid inte heller i övrigt vara påkallade. I vissa större städer är beslut om tillsyn efter upphörande av samhällsvård visserligen tämligen vanliga. Detta förhållande torde emellertid äga samband med att man på vissa håll inte alltid iakttar den i lagen uppdragna gränsen mellan skyddsuppfostran och samhällsvård. Sålunda anlitas i de fall, där föräldrarnas samtycke erhålles, ofta nog samhällsvård för barn under 16 år, även när indikationer för skyddsuppfostran föreligger. Främst är det härvid fråga om barn, som i föräldrahemmet är utsatta för allvarlig vanvård. Samhällsvård kommer emellertid i fråga även för barn, som på grund av miljöförhållanden är i fara att bli vanartade eller som redan är vanartade. När föräldrarna i sådana fall sedermera begär att få återtaga barnet, är förhållandena i hemmet ofta otillfredsställande, ehuru sådana omständigheter inte föreligger, att nämnden anser sig kunna eller böra förklara barnet vara omhändertaget för skyddsuppfostran. I stället kontrolleras förhållandena i hemmet genom tillsyn med stöd av 47 § 4 mom. BvL. I de så att säga rena samhällsvårdsfallen lär däremot beslut om tillsyn knappast förekomma. Enligt min mening är det angeläget att nyss berörda praxis brytes. Om gränsdragningen mellan 29 och 31 §§ iakttages, kommer det i fortsättningen inte att föreligga något egentligt behov av tillsyn efter upphörande av samhällsvård på grund av föräldrarnas begäran. Därest otillfredsställande förhållanden råder i hemmet, torde det vara ur såväl principiell som praktisk synpunkt riktigare att ingripa med förebyggande åtgärder enligt bestämmelserna i 4 kap. Saknas förutsättningar för sådant ingripande, synes det vara mindre lämpligt att nämnden skall äga

utöva särskilda befogenheter mot föräldrarna eller barnet uteslutande på den grund, att familjen nödgats anlita samhällets hjälp i en nödsituation. På grund härav har stadgandet i 134 § kommitténs förslag ansetts inte böra få motsvarighet i departementsförslaget. Till undvikande av varje missförstånd torde böra framhållas, att lagförslaget självfallet inte lägger hinder i vägen för den på sina håll för närvarande tillämpade ordningen, att nämnden — genom någon ledamot, tjänsteman eller annan representant — under en övergångstid efter samhällsvårdens (skyddsuppfostrans) upphörande, i samförstånd med föräldrarna, t. ex. medverkar till regelbundna besök på barnavårdscentral, ordnar med fritidssysselsättning och lämpligt miljöombyte, söker skaffa familjen ekonomiskt stöd av olika slag o. s. v. För en sådan informell eftervård, som många gånger torde vara av stort värde, erfordras inte stödet av särskild lagbestämmelse.

45 §.

Barnavårdskommittén. Att besluta om samhällsvårdens upphörande — villkorligt eller slutligt — skall enligt kommitténs förslag (131 § lagförslaget) alltid ankomma på den barnavårdsnämnd, som har befattningen med den omhändertagne. Därvid skall dock gälla, att samhällsvården beträffande elev vid ungdomsvårdsskola icke får upphöra förrän eleven utskrivits från ungdomsvårdsskolan. Förslaget innebär i fråga om elev vid ungdomsvårdsskola en genomgripande ändring i den nuvarande, i BvL (45 och 46 §§) fastlagda ordningen, enligt vilken ungdomsvårdsskolans styrelse beslutar, huruvida elevs skyddsuppfostran skall upphöra, försöksvis genom villkorlig utskrivning eller definitivt genom slutlig utskrivning. Enligt kommitténs förslag har styrelsen blott att bestämma om elevens utskrivning från vård vid ungdomsvårdsskola. Ändringen är ett led i en strävan från kommitténs sida att få till stånd ett verkligt samarbete mellan ungdomsvårdsskolorna och barnavårdsnämnderna med avseende på eleverna. Ytterligare bestämmelser i samma syfte återfinnes i 11 kap. av kommitténs lagförslag.

Remissyttrandena. Den föreslagna reformen hälsas med stor tillfredsställelse av *föreningen Sveriges landsfiskaler*, som framhåller, att barnavårdsnämndens och polisens bristande information om utskrivning från ungdomsvårdsskola för närvarande ofta leder till onödig och för eleven irriterande uppmärksamhet genom kontrollåtgärder m. m. Även *några barnavårdsnämnder* ställer sig visserligen i princip positiva till ändringen men uttalar samtidigt farhågor för det ansvar som därmed kommer att läggas på barnavårdsnämnden för ännu icke färdigfostrade elever, som t. ex. på grund av platsbrist skrives ut för tidigt från ungdomsvårdsskola. Dessa barnavårdsnämnder förordar därför att ändringen icke genomföres förrän ungdomsvårdsskoleorganisationen blivit utbyggd och den rådande platsbristen undanröjts. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* understryker likaledes, att den föreslagna ändringen på grund av platsbristen kan ställa barnavårdsnämnderna

inför nära nog olösliga problem. En barnavårdsnämnd, som ställer sig direkt avvisande till förslaget, anser ungdomsvårdsskolans ledning vara bättre skickad än barnavårdsnämnden att göra en riktig bedömning av den lämpliga tidpunkten för samhällsvårdens upphörande.

Föredragande statsrådet. Enligt gällande lag har styrelsen för ungdomsvårdsskola inte endast att avgöra, när skolans behandling av elev får anses avslutad, utan även att besluta att skyddsuppfostran skall upphöra. Denna regel vilar på principen, att ansvaret för sådan omhändertagen, som intagits i ungdomsvårdsskola, därmed överlåtits på skolan. Enligt kommitténs förslag skall det i stället alltid ankomma på vederbörande barnavårdsnämnd att besluta om samhällsvårdens upphörande. En sådan ordning skulle medföra den fördelen, att nämnden aldrig helt släpper den unge ur sikte utan håller sig beredd att vid behov göra en insats till hans bästa. Nämnden skulle inte heller bli tvingad att acceptera skolstyrelsens uppfattning angående behovet av fortsatt samhällsvård i fall, där denna uppfattning strider mot nämndens, utan skulle ha sin beslutanderätt i behåll. Den invändning som främst riktats mot förslaget, nämligen att detta under trycket av platsbrist vid ungdomsvårdsskolorna skulle kunna leda till att elever utskrivs alltför tidigt, kan inte tillmätas någon avgörande betydelse, eftersom förutsättningarna för utskrivning bibehålles i princip oförändrade. Däremot torde fog föreligga för det i ett yttrande gjorda uttalandet att ungdomsvårdsskolans ledning i allmänhet har större förutsättningar än vederbörande barnavårdsnämnd att bedöma, vilken tidpunkt som är lämplig för samhällsvårdens upphörande. Förslaget ger emellertid anledning till erinran även ur en annan synpunkt. Den föreslagna ordningen är visserligen ändamålsenlig i sådana fall, där behov verkligen föreligger av fortsatt samhällsvård efter utskrivningen. Den vanligaste orsaken till utskrivning är emellertid, att ändamålet med vården uppnåtts eller att eleven närmar sig den åldersgräns, vid vilken utskrivning senast skall ske. I dessa fall skulle barnavårdsnämndens insats i allmänhet inskränka sig till att meddela beslut om samhällsvårdens upphörande samtidigt med eller i nära anslutning till utskrivningen. Barnavårdsnämnderna skulle härigenom vållas ett icke ringa besvär, till synes utan att några motsvarande fördelar vinnes. En smidig lösning av förevarande spörsmål synes vara, att nuvarande ordning i princip bibehålles men kompletteras med möjlighet att i särskilda fall låta samhällsvården bestå trots utskrivning från skolan, varjämte föreskrifter bör intagas i stadgan för ungdomsvårdsskolorna om skyldighet för skolans ledning att i utskrivningsfrågor — fränsett dem som gäller utskrivning i anledning av elevens ålder — samråda med vederbörande barnavårdsnämnd. I enlighet härmed har bestämmelserna om utskrivning från ungdomsvårdsskola utformats i departementsförslaget.

Då det ansetts önskvärt att såvitt möjligt samla alla för ungdomsvårdsskolorna betydelsefulla bestämmelser i ett kapitel, har utskrivningsreglerna — i anslutning till vad kommittén föreslagit — upptagits i 9 kap. av departe-

mentsförslaget. Härav följer, att innehållet i förevarande kapitel inte bör äga tillämpning i fråga om ungdomsvårdsskolornas elever. Föreskrift härom har intagits i denna paragraf. Undantaget gäller endast omhändertagen som är elev vid ungdomsvårdsskola. Har i samband med utskrivning från skolan förordnats, att samhällsvården skall bestå, blir bestämmelserna i förevarande kapitel i fortsättningen att tillämpa beträffande den omhändertagne.

7 kap. Fosterbarnsvård m. m.

(46—54 §§ departementsförslaget)

Förevarande kapitel i departementsförslaget svarar mot 7 kap. BvL och 6 kap. av kommitténs lagförslag men skiljer sig till sin allmänna uppläggning i flera avseenden från såväl gällande lag som kommittéförslaget.

Medan de stadganden, som samlats i 6 kap. kommitténs förslag, icke har avseende på omhändertagna barn, har bestämmelserna i förevarande kapitel — för övrigt i enlighet med framställda yrkanden — i likhet med föreskrifterna i 7 kap. BvL gjorts tillämpliga på såväl omhändertagna som icke omhändertagna barn. Enligt 50 § BvL göres härvidlag för närvarande undantag för sådant omhändertaget barn, som överlämnas till fosterhem inom den kommun, vars barnavårdsnämnd omhändertagit barnet. Då såväl systematiska som praktiska skäl ansetts tala för att bestämmelserna om fosterbarnsvård skall äga tillämpning även beträffande dessa barn, har berörda undantag inte fått motsvarighet i departementsförslaget. I ett avseende har en undantagsbestämmelse dock ansetts ofrånkomlig. Stadgandet i 47 § om tillståndstväng bör av naturliga skäl inte gälla omhändertagna, som barnavårdsnämnden placerar såsom fosterbarn inom den egna kommunen.

Såsom i annat sammanhang berörts innehåller förevarande kapitel — till skillnad från 7 kap. BvL — inga bestämmelser om åtgärder mot missförhållanden i fosterhem.

Av tidigare anförda skäl har vidare de i BvL och kommitténs förslag upptagna stadgandena om anmälningsplikt och tillsyn beträffande s. k. vistelsebarn fått utgå ur förslaget. Detsamma gäller ett av kommittén föreslaget stadgande (82 § lagförslaget) att barnavårdsnämnd och organisation, till vars verksamhet hör att förmedla familjevård åt barn, icke må medverka till att barn för familjevård överlämnas till hem, vilket icke för ändamålet godkänts av ortens barnavårdsnämnd. Det föreslagna stadgandet torde, åtminstone på det område som främst är av betydelse i detta sammanhang, nämligen feriebarnsverksamheten, i stort sett överensstämma med rådande praxis. Något behov av att upptaga ett stadgande av denna innebörd i lagen har emellertid inte visats föreligga. Fastmera torde ett dylikt stadgande i särskilda fall kunna bli till men för barnavårdsverksamheten.

Såsom en nyhet har kommittén ansett ett särskilt stadgande böra ges i ny barnavårdslag om fosterföräldrars huvudsakliga förpliktelser. I lagförslaget (71 § första stycket) har sålunda intagits föreskrift att fosterför-

äldrarna skall ge fosterbarnet noggrann och kärleksfull vård och fostran samt att de skall söka åvägabringa att barnet kommer i åtnjutande av den utbildning som, utöver föreskriven skolgång, får anses med hänsyn till barnets behov och förutsättningar samt omständigheterna i övrigt lämplig och påkallad. Vad kommittén sålunda föreslagit torde inte innebära något i sak nytt, utan framgår redan av vad som stadgas om barnavårdsnämndens tillsyn över fosterhem. Stadgandet har därför inte fått motsvarighet i departementsförslaget.

Frågorna om fosterbarnsbegreppets innebörd, åldersgränsen beträffande fosterbarnstillsynen, koncessionssystemet samt åtgärder till förhindrande av skadliga fosterbarnsförflyttningar har redan tidigare behandlats.

46 §.

I denna paragraf bestämmes begreppen fosterbarn, fosterföräldrar och fosterhem samt upptages föreskrifter om förlängd tillsyn och om s. k. oegentliga fosterbarn. Stadgandet, som delvis har motsvarighet i 2, 79 och 85 §§ kommitténs förslag, överensstämmer i sak nära med 49 § BvL. Som en nyhet, vilken berörts i tidigare sammanhang, föreslås dock, att maximitiden för förlängd tillsyn skall utsträckas från två till tre år.

47 §.

Paragrafen motsvarar 64 och 65 §§ kommitténs förslag samt ersätter delvis 51—52 §§ BvL.

Barnavårdskommittén. När någon önskar såsom fosterbarn mottaga barn, vilket icke fyllt 16 år, skall han enligt kommitténs förslag till barnavårdsnämnden i den kommun, där han har sitt hem, inge ansökan om tillstånd till mottagandet. Ansökan skall enligt förslaget, som tämligen nära ansluter sig till vad enligt BvL gäller om tillståndsansökan och förhandsanmälan, innehålla uppgift om sökandens namn och adress, motsvarande uppgifter om barnet och dess vårdnadshavare samt om barnavårdsman för barnet, därest sådan är förordnad. Vidare skall i ansökingen lämnas upplysning om barnavårdsnämnd eller annan, som må ha förmedlat överenskommelse om barnets överlämnande till sökanden (68 § lagförslaget).

På anfordran av barnavårdsnämnden skall sökanden enligt förslaget vara skyldig att förete vissa handlingar. Det gäller, liksom enligt BvL, utdrag av födelse- och dopbok eller åldersbetyg rörande barnet, men därjämte har kommittén ansett, att läkarintyg angående barnets hälsotillstånd bör kunna krävas. Vidare skall nämnden, såsom ock i BvL är stadgat, enligt förslaget ha rätt att fordra redogörelse, muntlig eller skriftlig, för de villkor, under vilka barnet mottagits, och uppgifter om de förhållanden i övrigt, som har betydelse för avgörandet, huruvida tillstånd må ges. Sökanden skall enligt förslaget vara skyldig att på begäran styrka riktigheten av de uppgifter han lämnar. Detta innebär liksom stadgandet om läkarintyg en nyhet (69 § lagförslaget).

Vad angår frågan, vilka förhållanden som bör beaktas och vilka synpunkter som bör vara vägledande vid barnavårdsnämnds prövning av fosterhems och fosterföräldrars lämplighet erinrar kommittén om att socialvårdskommittén år 1944 föreslog, att i BvL skulle ges noggranna och detaljerade föreskrifter därom. Enligt förslaget skulle såvitt möjligt tillses, att erforderliga förutsättningar vore för handen för att barnet skulle erhålla vård och uppfostran, likvärdig med den som beredes i ett gott föräldrahem, ävensom för att mellan fosterbarnet och barnafostraren skulle kunna uppkomma samma band som mellan naturliga föräldrar och deras barn. Vidare skulle föreskrivas, att barnafostrare i regel skulle vara äkta makar, att åldersskillnaden mellan dem och fosterbarnet ej finge vara för stor, att fosterbarnet skulle vara yngre än barnafostrarens eventuella egna barn och att ej mer än två fosterbarn finge mottas i samma hem, om fråga ej vore om syskon eller eljest särskilda omständigheter föreläge. Inga villkor i fråga om fosterföräldrarnas fysiska eller psykiska utrustning och hälsa föreslogs, utöver det legala förbudet, avseende tuberkulos eller könssjukdom i smittsamt skede. Uppräkningen av krav, som borde ställas på fosterhem, ansågs ej uttömmande utan barnavårdsnämnden skulle vid sin bedömning ta hänsyn även till övriga omständigheter, som kunde inverka på utsikterna till en tillfredsställande vård och uppfostran för barnet i det avsedda hemmet.

Enligt barnavårdskommitténs uppfattning bör i ny barnavårdslag liksom i BvL endast upptas ett koncentrerat uttryck för de krav, som måste ställas på fosterbarns vård, fostran och övriga förhållanden, och för den bedömning, barnavårdsnämnd måste ha kommit fram till, innan tillstånd till mottagande av fosterbarn må givas.

Kommittén har stannat för att som grundläggande regel för tillståndsprövning i förslaget upptaga, att tillstånd må givas endast den hos vilken barnet, enligt vad nämnden finner sig kunna hålla för visst, kommer att erhålla god och kärleksfull vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden (65 § lagförslaget). I kravet på gynnsamma levnadsförhållanden bör enligt kommittén inbegripas en med hänsyn till barnet lämplig familjesammansättning, goda förhållanden i övrigt såväl i hemmet som ock i fråga om dess omgivning, skolan och orten över huvud taget.

Kommittén anser det emellertid vara önskvärt, att tydligare och utförligare ledning lämnas nämnderna. Enligt kommitténs mening sker detta lämpligen i tillämpningsföreskrifter, som fogas till barnavårdslagen. Vid utformningen av föreskrifterna bör, enligt kommittén, de av socialvårdskommittén anförda synpunkterna vara vägledande, men en viss komplettering av desamma är påkallad. Bl. a. bör enligt kommittén framhållas nödvändigheten av att utröna det fysiska och psykiska tillståndet hos sökanden och hos andra, som vistas i hans hem, samt betonas vikten av att barnets speciella typ, dess behov och förutsättningar klarläggs.

Då barnavårdsnämnd genom tillståndsansökan eller anmälan eller på annat sätt erhållit kännedom om att någon, som har sitt hem i kommunen,

önskar mottaga eller redan mottagit fosterbarn, skall nämnden enligt kommitténs förslag (75 § lagförslaget) ofördröjligen företaga den utredning som kan erfordras för prövning, huruvida barnet må fostras i berörda hem. I utredningen måste enligt kommittén regelmässigt ingå undersökning av hemmet, varmed avses bl. a. hembesök. Att lagen måste bereda möjlighet till undantag från regeln om undersökning av hemmet är enligt kommittén visserligen uppenbart, bland annat med tanke på de fall, där barnavårdsnämnden redan har säker kännedom om att hemmet är olämpligt eller på annan grund utan vidare kan meddela avslag. Emellertid måste enligt kommittén ovillkorligen förebyggas, att fosterhem godkännes utan att nämnden stöder sig på en fullt aktuell — om ock i annat ärende företagen — för prövningen fullt tillräcklig utredning, omfattande hembesök. Förslaget har utformats i överensstämmelse härmed.

Remissyttrandena. Endast frågan om läkarintyg har föranlett särskilda uttalanden i yttrandena.

Svenska läkaresällskapet anser det böra övervägas, huruvida icke förslaget bör kompletteras med en bestämmelse att vid tillståndsansökan skall fogas självdeklaration angående sökandens hälsotillstånd med avseende på tuberkulos och eventuellt även beträffande psykisk sjukdom. *Hovrätten för Västra Sverige* och *målsmännens riksförbund* förordar, att sökanden åtminstone skall kunna avfordras självdeklaration eller läkarintyg angående sitt hälsotillstånd. *Socialstyrelsen* uttalar, att en förfrågan — utan att särskild lagföreskrift därom behöver meddelas — regelmässigt bör göras hos dispensären angående eventuell förekomst av tuberkulos i det tilltänkta fosterhemmet.

Föredragande statsrådet. I denna paragraf fastslås till en början, att ingen äger mottaga fosterbarn utan tillstånd av barnavårdsnämnden. Beträffande skälen härför hänvisas till den föregående framställningen. Därjämte anges i paragrafen under vilka förutsättningar tillstånd skall få lämnas. Kommitténs förslag om vad ansökan om tillstånd att mottaga fosterbarn skall innehålla samt om den utredning i övrigt som sökanden har att prestera innefattar nyheter i tre avseenden. Sålunda skall enligt förslaget i ansökan lämnas vissa ytterligare upplysningar utöver vad som för närvarande gäller. Vidare skall läkarintyg angående barnet kunna krävas, och slutligen blir sökanden skyldig att på begäran styrka riktigheten av de uppgifter han lämnar. Mot vad kommittén sålunda föreslagit har någon erinran inte framställts och förslaget synes också mig vara välmotiverat. Emellertid torde det inte vara erforderligt eller lämpligt att tynga lagtexten med detaljföreskrifter angående ansökan och vad därmed äger samband, utan bestämmelser i detta hänseende synes hellre böra intagas i tillämpningsföreskrifter till lagen. I själva lagen bör endast stadgas, att den som önskar mottaga fosterbarn har att inhämta tillstånd därtill av barnavårdsnämnden

i den kommun, där han har sitt hem. Departementsförslaget har avfattats i enlighet härmed.

Av berörda stadgande följer, att ansökan alltid skall göras av den, som vill ta emot fosterbarnet. I många fall — exempelvis då omhändertaget barn placeras såsom fosterbarn i annan kommun — torde ansökningen visserligen i realiteten göras av barnavårdsnämnd eller annan myndighet. Det har emellertid ansetts riktigast, att de tilltänkta fosterföräldrarna alltid skall stå såsom sökande i förhållande till den tillståndsbeviljande nämnden.

Att, såsom svenska läkaresällskapet ifrågasatt, föreskriva allmän skyldighet för sökandena att avge förklaring om sitt hälsotillstånd i särskilda hänseenden, torde inte vara tillräckligt motiverat. Uppenbart är att barnavårdsnämnden vid prövning, huruvida tillstånd att mottaga fosterbarn bör meddelas, alltid noga måste uppmärksamma hälsotillståndet hos dem som vistas i det tilltänkta fosterhemmet och särskilt naturligtvis sökandenas fysiska och psykiska hälsa. Vad särskilt angår tuberkulos bör nämnden såsom socialstyrelsen framhållit regelmässigt hos dispensären efterhöra om sådan finns i hemmet. I anledning av vad hovrätten för Västra Sverige och målsmännens riksförbund yttrat vill jag erinra om att sökanden som nyss nämnts skall vara skyldig att förete bevis för riktigheten av lämnade uppgifter, vilket bl. a. innebär, att han kan avfordras läkarintyg angående hälsotillstånd, smittofrihet m. m. Värgrar sökanden att förete begärt utlåtande, riskerar han att ärendet avgöres till hans nackdel.

Vad kommittén anfört angående den utredning, som kan erfordras för att bedöma huruvida tillstånd skall lämnas, torde i sak inte ge anledning till erinran. I likhet med kommittén vill jag betona vikten av att tillstånd inte lämnas utan att barnavårdsnämnden kan stödja sig på en fullt aktuell och tillräcklig utredning angående hemmet, omfattande hembesök. Någon komplettering av de bestämmelser om utredning i barnavårdsärenden, vilka upptagits i 3 kap. av departementsförslaget, finner jag emellertid inte erforderlig. Föreskrifterna i 75 § kommitténs lagförslag har därför fått utgå ur förslaget.

I förevarande sammanhang torde endast behöva anges de villkor, som bör uppställas för fosterhem. Härutinnan kan jag i huvudsak biträda kommitténs förslag och de riktlinjer för tillståndsprövningen, som kommittén förordat i anslutning till 1944 års förslag. Dock har jag funnit mig böra föreslå vissa jämkningar i den av kommittén föreslagna lagtexten i 65 §. Det däri — i nära överensstämmelse med gällande lag — förekommande uttrycket »hålla för visst» torde sålunda i sammanhanget innefatta ett alltför strängt krav, vilket i praktiken inte kan uppfyllas. Jag föreslår därför, att detta uttryck får utgå. Vidare synes det överflödigt att utsäga, att den vård och fostran som skall lämnas i fosterhemmet skall vara kärleksfull. I enlighet härmed torde kunna stadgas, att tillstånd att mottaga fosterbarn får lämnas endast om nämnden finner, att barnet hos sökanden kommer att erhålla god vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden.

Såsom framgår av vad jag anfört vid kapitelrubriken skall stadgandet om

tillståndstvång inte ha avseende på sådana omhändertagna barn, som placeras i fosterhem inom den kommun, vars barnavårdsnämnd har befattningen med dem. Undantagsbestämmelse härom har intagits i tredje stycket av förevarande paragraf. Bedömningen av huruvida det tilltänkta fosterhemmet i ett sådant fall kan godtagas bör emellertid ske enligt samma principer som gäller för tillståndsprövning. Uttrycklig föreskrift härom har ansetts för tydlighets skull böra meddelas.

48 §.

Denna paragraf, som motsvarar 71 § andra stycket och 73 § kommitténs förslag, innehåller bestämmelser om uppgifts- och anmälningsplikt för fosterföräldrar. Stadgandet ersätter 51 § 4—6 mom. BvL.

Enligt BvL skall barnafostraren göra anmälan hos barnavårdsnämnden om fosterhemmets flyttning samt om fosterbarnets död eller bortlämnande. Då fosterbarnet flyttas till annan kommun skall anmälan göras hos barnavårdsnämnderna både i avflyttningskommunen och i inflyttningskommunen.

Barnavårdskommittén. Enligt kommitténs förslag (71 § andra stycket lagförslaget) skall fosterföräldrarna vara skyldiga att lämna barnavårdsnämnden och dess företrädare upplysningar om fosterbarnet, dess vård och fostran samt därmed sammanhängande förhållanden. Enligt samma paragrafs tredje stycke skall fosterbarnet icke annat än tillfälligt av fosterföräldrarna få överlämnas till vistelse i annat enskilt hem eller i annan barnavårdsanstalt än leksskola, om icke fosterföräldrarna dessförinnan gjort anmälan därom till nämnden. Fosterföräldrarna bibehålles enligt förslaget (73 § lagförslaget) vid skyldighet att till barnavårdsnämnden anmäla förändringar av olika slag. Sålunda skall fosterföräldrarna anmäla flyttning till annan lägenhet inom kommunen, med tidsfrist som föreslås ändrad till likhet för land och stad och fastställd till en vecka. Vidare skall enligt förslaget flyttning till annan kommun anmälas dels före flyttningen hos barnavårdsnämnden i avflyttningskommunen, dels inom en vecka efter flyttningen hos barnavårdsnämnden i inflyttningskommunen. I anslutning till vad redan gäller skall därjämte enligt de föreslagna bestämmelserna anmälas, om barnet avlider eller om fosterbarnsförhållandet eljest har upphört av annan anledning än barnavårdsnämndens ingripande. Som en nyhet föreslår kommittén, att fosterföräldrarna skall vara skyldiga att ofördröjligen anmäla, om förändring inträffar i fråga om sammansättningen av fosterföräldrarnas familj.

Remissyttrandena. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser den föreslagna anmälningsplikten vara alltför omfattande. Enligt länsstyrelsens erfarenhet från andra områden fullgöres en dylik skyldighet i mycket ringa utsträckning, och anledning finnes därför till antagande att anmälningsreglerna i deras föreslagna utformning icke får praktisk betydelse. Anmälningsskyldigheten torde kunna begränsas avsevärt och ersättas med en effektivare till-

syn över fosterhemmen. Liknande uttalande göres av *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, som anser, att förändringar i fosterföräldrarnas familj icke skall behöva anmälas samt att den dubbla anmälningsplikten vid flyttning till annan kommun bör kunna undvaras. Även *länsstyrelsen i Kronobergs län* ställer sig tvivlande till lämpligheten att införa en straffsanktionerad bestämmelse om skyldighet för fosterföräldrar att anmäla förändring i fråga om sammansättningen av deras familj. En dylik anmälningsplikt torde enligt länsstyrelsen bli ringa respekterad i synnerhet som det mestadels torde vara fråga om förändringar, som saknar egentlig betydelse för bedömandet av fosterhemmets lämplighet.

Föredragande statsrådet. I likhet med kommittén anser jag, att skyldighet bör åläggas fosterföräldrarna att lämna barnavårdsnämnden och dess företrädare önskade upplysningar om fosterbarnet, dess vård och fostran samt därmed sammanhängande förhållanden. Sådana upplysningar är nödvändiga för att nämnden skall kunna fullgöra fosterbarnstillsynen. Däremot kan jag inte finna motiverat att, såsom kommittén föreslagit, ålägga fosterföräldrarna skyldighet att göra förhandsanmälan om överlämnande av barnet till vistelse i annat enskilt hem eller till barnavårdsanstalt.

Vad angår bestämmelserna om skyldighet för fosterföräldrarna att hos barnavårdsnämnden anmäla olika inträffade förändringar har jag övervägt, huruvida desamma skulle kunna helt undvaras eller i vart fall väsentligt inskränkas. Med hänsyn till angelägenheten av att barnavårdsnämnden snabbt får kännedom om fosterhemmets flyttning eller fosterbarnsförhållandets upphörande genom barnets död eller annan omständighet som inte beror på nämnden har jag dock kommit till den uppfattningen, att anmälningsplikt beträffande sådana händelser bör stadgas även i ny barnavårdslag. Därvid torde dock, såsom länsstyrelsen i Västernorrlands län ifrågasatt, den dubbla anmälningsskyldigheten vid flyttning till annan kommun utan olägenhet kunna undvaras. Jag föreslår därför att anmälan i sådant fall endast skall behöva göras till barnavårdsnämnden i avflyttningskommunen. Därjämte synes böra föreskrivas, att denna nämnd, så snart den — genom anmälan eller eljest — erhåller kännedom om avflyttningen, skall lämna underrättelse därom till barnavårdsnämnden i inflyttningskommunen. Genom sådan föreskrift torde tillräckliga garantier vinnas för att sistberörda nämnd blir informerad. Vad angår anmälan om att fosterbarnsförhållandet upphört skall sådan enligt kommitténs förslag göras ofördröjligen. I likhet med vad som för närvarande gäller torde viss tidsfrist böra bestämmas. Tiden synes — utan skillnad mellan land och stad — även i detta fall lämpligen kunna fastställas till en vecka.

Kommitténs förslag om införande av anmälningsplikt beträffande förändringar i sammansättningen av fosterföräldrarnas familj har mött motstånd i vissa yttranden. En sådan utsträckning av fosterföräldrars anmälningsplikt kan inte heller jag finna nödvändig eller lämplig. Ifrågavarande stadgande har därför fått utgå ur förslaget.

49 §.

Om barnavårdsnämnds fortlöpande tillsyn över fosterhemmen meddelas i denna paragraf bestämmelser, som i sak nära ansluter sig till vad som gäller enligt 53 § BvL. Paragrafen svarar mot 74, 76 och 77 §§ kommitténs förslag.

Gällande bestämmelser. Barnavårdsnämnden skall öva noggrann tillsyn över alla fosterhem inom kommunen i syfte att trygga, att fosterbarn kommer i åtnjutande av tillfredsställande vård och uppfostran samt, i händelse av sjukdom, den särskilda vård, som omständigheterna påkallar. Synnerlig uppmärksamhet skall ägnas åt vården av späda fosterbarn. Nämnden skall jämväl verka för att fosterbarn erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter finnes lämplig. I den mån så befinner påkallat, skall nämnden låta verkställa undersökning av förhållandena i fosterhem. Nämnden skall också ge de barnafostrare, vilka är i behov därav, erforderliga föreskrifter rörande barns vård och uppfostran.

Barnavårdskommittén. Enligt kommitténs förslag (74 § lagförslaget) skall barnavårdsnämnden ägna vården av fosterbarn inom kommunen sådan tillsyn, att varje fosterbarns rätt och bästa väl tillgodoses, samt därvid lämna fosterföräldrarna råd och bistånd.

Enligt förslaget (74 § andra stycket) fastslås i lagen, att nämnden för fosterbarnstillsynen skall anlita biträde av särskilt utsedda fosterbarnsinspektörer.

Då barnavårdsnämnd vinner kännedom om att någon, som har fosterbarn, inflyttar till kommunen, skall enligt förslaget motsvarande utredning äga rum som är föreskriven för prövning av huruvida fosterhem må godkännas (jfr vid 44 § ovan). I övrigt överlämnas enligt förslaget till barnavårdsnämnds bedömande, huruvida anmälda förändringar i fosterföräldrarnas familj, fosterhemmets flyttning till ny bostad inom kommunen eller andra särskilda omständigheter bör föranleda särskild undersökning och hur omfattande den i så fall bör vara (se 75 § andra stycket lagförslaget).

Kommittén har i förslaget eftersträvat en mera positiv formulering än gällande lag av ändamålet med och inriktningen av barnavårdsnämnds tillsyn. Den fortlöpande tillsynen av fosterhem skall enligt förslaget (76 § lagförslaget) bedrivas så, att nämnden håller sig väl underrättad om varje fosterbarns hälsa och utveckling samt om de förhållanden varunder barnet lever.

Vad särskilt angår omsorgen om fosterbarns hälsa är det enligt kommittén inte tillräckligt, att barnet vid sjukdom får den särskilda vård, som behövs. Det är, anför kommittén, angeläget, att fosterföräldrarna utnyttjar de anordningar för allmän hälsokontroll, som kan finnas i kommunen, samt att barn, som lider av lyte, rubbning i utvecklingen eller dylikt, får den särskilda vård eller behandling, som krävs för att nå den förbättring, som kan vinnas. Detta har kommittén ansett böra komma till uttryck i förslaget (76 § andra stycket).

Nämnden skall enligt förslaget (77 §) vid behov tillvarataga fosterbarns intresse såväl med avseende på fosterlön som ock beträffande barnbidrag, underhållsbidrag, livränta, understöd, stipendier och liknande, som barnet kan vara berättigat erhålla eller som kan utverkas åt barnet. Nämnden bör enligt förslaget, där annat ej föranledes av förhållandena, verka för att för varje fosterbarn utgår fosterlön av minst sådan storlek, att beloppet väl täcker fosterföräldrarnas skäliga omkostnader för barnet.

Beträffande fosterbarn som är omhändertagna för samhällsvård innehåller kommitténs lagförslag i 114 § andra stycket en motsvarande bestämmelse om fosterlön. Enligt denna bestämmelse bör för varje fosterbarn utgå fosterlön enligt nyss angivna norm.

På barnavårdsnämnden skall enligt förslaget (77 § andra stycket) i anslutning till gällande lag vidare ankomma att medverka till att fosterbarn får den särskilda utbildning, som är lämplig och påkallad med hänsyn till barnets behov och förutsättningar samt omständigheterna i övrigt. Som en nyhet föreslås, att nämnden — där så befinnes påkallat — i sådant syfte bör lämna bidrag av medel, som på grund av anslag därtill eller eljest står till nämndens förfogande för ändamålet.

Remissyttrandena. Det sätt, varpå ändamålet med tillsynen över fosterbarnsvården bestämts i kommitténs förslag, utsattes för kritik i ett flertal yttranden, särskilt från *kommunalt håll*. Sålunda anses uttrycket »fosterbarns rätt och bästa» innefatta alltför vittgående skyldigheter för barnavårdsnämnderna med avseende på tillvaratagande av fosterbarnens intressen. Enligt *svenska socialvårdsförbundet* torde nämnda uttryck innebära skyldighet för barnavårdsnämnd att jämväl bevaka barnets rättigheter i förhållande till tredje man, vilket knappast kan vara avsett. Förbundet föreslår, att uttrycket ändras till »barnets bästa». En *barnavårdsnämnd* påpekar, att stadgandets avfattning kan ge anledning till en kompetenskonflikt mellan fosterbarnsinspektör och barnavårdsman, särskilt då det gäller barnets juridiska rätt beträffande underhållsbidrag m. m.

Det föreslagna stadgandet om anlitande av fosterbarnsinspektörer avstyrkes av *barnavårdsnämnden i Stockholm*, som anser det olämpligt att i lagen speciellt omnämna en personalkategori, som är erforderlig för barnavårdsnämndernas verksamhet.

Enär benämningen fosterbarnsinspektör knappast motsvarar den inriktning, man vill ge en modern fosterbarnsvård, anser *länsstyrelsen i Västernorrlands län* denna benämning böra utbytas mot en annan med mer neutral klang, möjligen »fosterhemskurator».

Kommitténs förslag att barnavårdsnämnden skall kunna ekonomiskt stödja fosterbarns utbildning innebär enligt *socialstyrelsen* ett glädjande framsteg. Styrelsen framhåller, att fosterbarnens utbildningsfrågor hittills varit förbisedda samt att fosterföräldrar i allmänhet saknar ekonomisk förmåga och barnavårdsnämnderna anslagsekonomiska möjligheter. Det är därför enligt styrelsens förmenande angeläget att lagen klargör att barnavårds-

nämnderna skall kunna och också bör lämna ekonomiskt bistånd för fosterbarns utbildning. Icke minst betydelsefullt är detta, fortsätter styrelsen, för barn, som på grund av sen utveckling icke tidigare kunnat tillgodogöra sig utbildning.

Enligt *barnavårdsnämnden i Göteborg* är det naturligt med föreskrift om att de barn, för vilkas vård och fostran samhället påtagit sig ansvaret, skall erhålla erforderlig utbildning. När det gäller icke omhändertagna fosterbarn kan det emellertid enligt barnavårdsnämnden ifrågasättas om detta överensstämmer med den allmänna uppfattningen. Det finns, framhåller barnavårdsnämnden, stora grupper av barn som ej är fosterbarn, vilka skulle kunna anses vara minst lika berättigade därtill, exempelvis barn till ensamstående mödrar, änkor eller fränskilda. Liknande synpunkter anföres även av *några andra barnavårdsnämnder*.

Socialstyrelsen ställer sig positiv till den föreslagna föreskriften att barnavårdsnämnd regelmässigt bör medverka till att fosterlön av erforderlig storlek utgår för varje fosterbarn. Däremot anser *kammarrätten* och *svenska socialvårdsförbundet* att bestämmelse härom icke bör införas i lagen. Även från *kommunalt håll* framföres betänkligheter mot förslaget i denna del. Det uttalas sålunda, att det förefaller opåkallat att barnavårdsnämnd skall lägga sig i uppgörelser mellan föräldrar och fosterföräldrar i detta avseende, att barnavårdsnämnd under alla förhållanden har en lagenlig möjlighet att ingripa för att råda bot på missförhållanden samt att bestämmelsen säkerligen i många fall kommer att skapa onödiga och kanske ödesdigra konflikter mellan nämnderna och de enskilda.

En del *barnavårdsnämnder* anser, att även bestämmelsen om fosterlön beträffande omhändertagna fosterbarn bör utgå ur förslaget. *Socialstyrelsen*, som biträder förslaget, förordar en generell höjning av fosterlönerna samt en successiv reglering efter prisnivåns framtida ändringar.

Föredragande statsrådet. Vad kommittén föreslagit om skyldighet för barnavårdsnämnd att tillvarata fosterbarns intressen beträffande barnbidrag, underhållsbidrag och andra ekonomiska förmåner kan jag inte finna välbetänkt. Det gäller här uppgifter, som i stort sett måste anses ligga utanför barnavårdsnämndernas egentliga verksamhetsområde. Om förslaget genomföres, måste man vidare räkna med uppkomsten av besvärliga frågor om ekonomisk ansvarsfördelning. I likhet med vissa remissinstanser kan jag alltså inte biträda kommitténs förslag i denna del. En annan sak är, att barnavårdsnämnd i berörda hänseenden bör lämna fosterföräldrar möjligt bistånd och i förekommande fall hänvisa till annat socialt hjälporgan.

Medan det i de nu berörda fallen varit fråga om att bevaka barnets egna ekonomiska intressen, är förhållandet principiellt ett annat i fråga om fosterlön. Det gäller här det vederlag som fosterföräldrarna betingar sig för vården av fosterbarnet. På detta område råder full avtalsfrihet. Många fosterföräldrar avstår helt från ersättning för vården av fosterbarnet, andra nöjer sig med en gottgörelse, som inte tillnärmelsevis täcker kostnaderna. Skälen

härtill kan vara mycket växlande. Oftast är det väl nära anhöriga, exempelvis barnets far- eller morföräldrar, som sålunda åtar sig vårduppgiften mot ringa eller ingen ersättning. Under förutsättning att den vård som lämnas barnet inte ger anledning till anmärkning, kan det inte anses föreligga något starkare intresse från samhällets sida att påverka den ekonomiska uppgörelsen mellan fosterföräldrarna och barnets egna föräldrar. Såsom framhållits i några yttranden skulle ingripande från barnavårdsnämndens sida också lätt kunna ge anledning till irritation i förhållandet mellan nämnden och de enskilda. Då nämnden inte skulle äga några särskilda befogenheter utan vara hänvisad till att söka påverka de berörda parterna, kan det vidare med skäl betvivlas, att den föreslagna bestämmelsen i praktiken skulle komma att få någon effekt. Av nu anförda skäl har jag funnit mig inte kunna tillstyrka förslaget i denna del.

En särskild fråga är, huruvida föreskrift bör införas i ny barnavårdslag angående fosterlön beträffande sådana fosterbarn, som är omhändertagna. Här är läget så till vida ett annat, att barnavårdsnämnden själv har att bestämma, med vilket belopp fosterlön skall utgå. Då en skälig fosterlön i allmänhet utgör en väsentlig förutsättning för en god fosterbarnsvård, ger det av kommittén föreslagna stadgandet i sak inte anledning till erinran. Emellertid är detta ett spörsmål, som enligt min uppfattning inte bör lösas lagstiftningsvägen. Jag är alltså ense med de remissinstanser, som ansett nu berörda bestämmelse böra utgå ur förslaget.

Enligt gällande lag skall barnavårdsnämnden verka för att fosterbarn erhåller den utbildning, som med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter befinnes lämplig. Såsom kommittén föreslagit torde ett motsvarande stadgande böra intagas även i ny barnavårdslag. Sedan den nioåriga enhetsskolan blivit fullt genomförd kommer fosterbarnstillsynen visserligen regelmässigt att upphöra i nära anslutning till att fosterbarnet avslutar den obligatoriska skolgången. Även därefter måste det dock vara en viktig uppgift för barnavårdsnämnderna att genom råd och vägledning samt annan hjälp verka för att fosterbarnet skall komma i åtnjutande av lämplig fortsatt utbildning. För sådant ändamål kan det i vissa fall vara lämpligt att besluta om förlängd tillsyn. Enligt kommitténs förslag skulle i lagen föreskrivas, att nämnden för befrämjande av fosterbarns fortsatta utbildning bör lämna bidrag av medel, som på grund av anslag därtill eller eljest står till nämndens förfogande. Att barnavårdsnämnden har att sörja för de omhändertagna fosterbarnens utbildning följer redan av stadgandet i 35 §, varför ytterligare föreskrift därom inte torde vara behövlig. Vad angår de fosterbarn som inte är omhändertagna delar jag den uppfattning, som uttalats av barnavårdsnämnden i Göteborg, och jag kan följaktligen inte tillstyrka, att barnavårdsnämnden tillägges generell befogenhet att stödja fosterbarns utbildning med bidrag av kommunala medel. Den föreslagna bestämmelsen har för övrigt samband med kommitténs förslag om höjning av åldersgränsen beträffande fosterbarnsbegreppet. Ifrågavarande bestämmelse har därför inte fått motsvarighet i departementsförslaget.

Föreskrift om att barnavårdsnämnden för fosterbarnstillsynen skall anlita biträde av fosterbarnsinspektörer är för närvarande intagen i fosterbarnsstadgan. I likhet med barnavårdsnämnden i Stockholm anser jag inte lämpligt att såsom kommittén föreslagit överföra denna föreskrift till barnavårdslagen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i detta sammanhang förordat ändrad beteckning för fosterbarnsinspektörerna. Då den nuvarande benämningen emellertid är väl känd för allmänheten och också i stort sett torde ha god klang, anser jag liksom kommittén att den bör begagnas även i fortsättningen.

Det torde ligga i sakens natur, att barnavårdsnämnden såsom ett led i tillsynen över fosterhemmen har att låta verkställa undersökning av dessa vid flyttning, andra inträffade förändringar eller när eljest anledning därtill förekommer. Uttrycklig föreskrift härom torde sålunda inte vara nödvändig. I departementsförslaget har därför inte upptagits motsvarighet till vad gällande lag och kommitténs förslag härom innehåller.

Kommittén har såsom en nyhet föreslagit, att barnavårdsnämnden skall tillse, att fosterföräldrar för fosterbarns del begagnar sig av den allmänna hälsokontrollen för kommunen. En sådan föreskrift, som synes välbetänkt, föranleder i sak ingen erinran från min sida. Bestämmelsen är emellertid av sådan natur, att den inte torde böra upptagas i lagen utan införas i tillämpningsföreskrifter till denna.

Angivna överväganden har lett fram till att bestämmelserna om tillsyn över fosterbarnsvården i departementsförslaget avfattats i nära anslutning till gällande lag. Såsom nyss nämnts har dock föreskriften om undersökning av fosterhem fått utgå. Det har vidare ansetts överflödigt att uttryckligen framhäva, att nämnden har att tillse att fosterbarn får erforderlig vård vid sjukdom. I det allmänna kravet på god vård ligger uppenbarligen också att fosterbarnet vid behov skall få särskild vård för sjukdom, lyte och liknande. Slutligen har det inte heller ansetts påkallat att till ny lag överföra stadgandet om att synnerlig uppmärksamhet skall ägnas åt vården av späda barn. Vid utformningen av stadgandet har därjämte anknytning skett till de i 47 § uppställda villkoren för godkännande av fosterhem.

50 §.

Denna paragraf, som närmast har motsvarighet i 93 och 101 §§ kommitténs förslag, innehåller bestämmelser om förbud mot skadliga förflyttningar av fosterbarn. Beträffande motiveringen till det föreslagna stadgandet hänvisas i huvudsak till den föregående framställningen.

Föreskrift, att barn inte må tagas från dess fosterhem, skulle enligt kommitténs förslag upphöra att gälla senast när den unge fyller 18 år. Någon motsvarande föreskrift har inte upptagits i departementsförslaget. Det har nämligen synts utan vidare vara klart, att förbudet inte kan bestå sedan den unge uppnått sådan ålder, att han inte längre är att anse som fosterbarn, d. v. s. i regel vid 16 års ålder.

Maximitiden för provisoriskt förbud har, liksom beträffande omhändertagande för utredning, ansetts böra bestämmas till fyra veckor. Enligt kommitténs förslag skulle beslut om förberedande föreskrift inte få avse mer än två veckor men möjlighet finnas till förlängning av giltighetstiden med ytterligare högst två veckor. Särskilt med hänsyn till kravet på obligatorisk läkarundersökning torde en tvåveckorsperiod förhållandevis ofta komma att visa sig otillräcklig.

51 §.

Ett meddelat förbud att mottaga fosterbarn har enligt BvL (59 § 5 mom.) den effekten, att den som förbudet riktar sig mot ej heller får utan barnavårdsnämndens medgivande i sitt hem mottaga vistelsebarn, som inte fyllt 7 år. Möjlighet att förbjuda endast mottagande av vistelsebarn föreligger icke. Enligt kommitténs förslag äger nämnden däremot meddela person, som har sitt hem i kommunen, förbud att utan nämndens medgivande mottaga annans barn för vistelse i hemmet annorledes än tillfälligt (81 § lagförslaget). Ehuru anmälningsplikt inte föreslås beträffande vistelsebarn har såsom i annat sammanhang berörts en motsvarande möjlighet att förbjuda mottagande av vistelsebarn ansetts böra upptagas även i departementsförslaget. Stadgande härom har införts i denna paragraf.

Förbud skall enligt det föreslagna stadgandet kunna meddelas, där så befinnes erforderligt ur barnavårdssynpunkt. Härmed åsyftas, att förhållandena i det berörda hemmet är sådana, att det kan befaras att barn som för vistelse mottages där inte kommer att erhålla tillfredsställande vård eller att barnets utveckling kan komma att påverkas i ogynnsam riktning. I det uppställda villkoret ligger därjämte, att nämnden inte får inskrida med förbud på grundval av ett löst antagande att någon har intresse av att mottaga vistelsebarn. Det måste vara åtminstone sannolikt, att avsikt att mottaga barn verkligen föreligger hos vederbörande, innan förbud meddelas. Förbud skall enligt förslaget avse annans barn under 16 år. Med föräldrahem är i detta sammanhang att jämställa adoptivhem. Att adoptivbarn i förhållande till adoptanten icke är att anse såsom »annans barn» följer nämligen av 97 § lagförslaget. Med förbud avses inte heller särskilt förordnad förmyndare skola kunna hindras att i sitt hem mottaga barn, som står under hans vårdnad. Uttrycklig föreskrift härom synes inte vara nödvändig. Ehuru det ej heller ansetts erforderligt att utsäga detta i lagförslaget, behöver förbudet givetvis inte vara generellt utan kan inskränkas till att avse barn i viss ålder eller barns mottagande i viss lägenhet eller också begränsas på annat sätt. Det bör också kunna på motsvarande sätt återkallas eller ändras.

Med avseende på meddelat förbud har i paragrafens andra och tredje stycken intagits vissa föreskrifter, vilka i sak överensstämmer med vad som stadgas i 57 § BvL och 67 § kommitténs förslag i fråga om där avsedda förbud.

52 §.

Enligt 60 § 1 mom. BvL äger Kungl. Maj:t, där barnavårdsnämnd prövas ha vidtagit fullt betryggande anordningar för tillsyn över barn, som av nämnden överlämnats till fosterhem utom vederbörande kommun, medgiva befrielse tills vidare under högst tio år, i den mån så prövas lämpligt, från tillämpningen av bestämmelserna i 7 kap., såvitt angår dylika barn. Nämnden är dock skyldig att i sådant fall ofördröjligen efter överlämnandet göra anmälan om förhållandet till ortens barnavårdsnämnd. Kommittén har ansett denna möjlighet böra bibehållas (125 § lagförslaget). Enligt förslaget skall befrielse dock ej kunna lämnas från bestämmelsen om att fosterhem skall godkännas av ortens barnavårdsnämnd.

Socialstyrelsen ifrågasätter om tiden icke nu är inne att slopa denna dispensbestämmelse, vilken närmast är av intresse för Stockholm och andra större städer. De lokala barnavårdsmyndigheterna och fosterbarnsinspektörerna har enligt styrelsen förutsättningar att sköta denna uppgift på ett tillfredsställande sätt. På de håll, där för närvarande fosterbarnsinspektörerna fungerar som lokalombud för barnavårdsnämnden i Stockholm, skulle en dylik förändring icke medföra merarbete. I andra kommuner möter enligt styrelsen icke något hinder mot att fosterhemsinspektionen intensifieras genom ökat antal inspektörer. Det synes styrelsen vara mera rationellt och framstå mera begripligt för den enskilde, om de fosterhem, vilka erhållit tillstånd av de lokala myndigheterna, får vända sig till dessa med de anmälningar de är skyldiga att göra och även får tillsynen ordnad av dessa myndigheter. Också *en del andra remissinstanser* anser dispensmöjligheten böra slopas.

Föredragande statsrådet. Ifrågavarande dispensmöjlighet — vartill motsvarighet fanns redan i den före 1924 års lag gällande barnavårdslagstiftningen — motiverades på sin tid därmed, att storstädernas väl utvecklade utackorderingsverksamhet på landet skulle komma att på det allvarligaste äventyras, därest inte möjlighet funnes till dispens från den lokala myndighetens tillsyn. Till stöd härför åberopades den i landskommunerna ofta förekommande oviljan mot storstädernas utackorderingsverksamhet. I och för sig kan enligt min mening åtskilliga erinringar framställas mot dispensmöjligheten. Inställningen i landskommunerna mot storstädernas utackorderingsverksamhet torde numera också i stor utsträckning ha förändrats så, att skälen för att bibehålla denna möjlighet i viss mån försvagats. Då det emellertid inte torde kunna uteslutas att ett borttagande av dispensmöjligheten skulle kunna äventyra storstädernas utackorderingsverksamhet i vissa landsbygdskommuner, har jag i likhet med kommittén ansett mig böra förorda, att denna möjlighet bibehålles. Liksom hittills torde även i fortsättningen böra gälla, att befrielse skall kunna medgivas från tillämpningen av bl. a. stadgandet om tillståndstvång.

Vid stadgandets utformning har vissa redaktionella jämkningar vidtagits i lagtexten. Bl. a. har det ansetts obehövt att låta det komma till direkt uttryck, att dispensen kan begränsas på lämpligt sätt.

53 §.

Denna paragraf svarar mot 60 § 2 mom. BvL och 83 § kommitténs förslag. Befrielse kan enligt gällande lag erhållas från tillämpningen av samtliga bestämmelser i 7 kap. BvL. Enligt kommitténs förslag skall befrielse däremot endast kunna ges från skyldigheten att söka tillstånd att mottaga fosterbarn. Särskilt med tanke på de fall, där enskilt hem införlivats med exempelvis ungdomsvårdsskolas eller sjukvårdsanstalts behandlings- och placeringsmöjligheter, kan det vara onödigt att hemmet — i den mån det är att anse som fosterhem — skall vara underkastat uppgiftsskyldighet enligt 48 § och tillsyn enligt 49 §. Möjligheten till befrielse föreslås därför — i nära anslutning till gällande lag — skola avse samtliga bestämmelser i 47—49 §§ departementsförslaget. Utan att särskild föreskrift därom behöver införas i lagtexten bör framdeles liksom hittills självfallet gälla, att befrielsen inom den angivna ramen skall kunna begränsas på sätt prövas lämpligt.

54 §.

Beträffande förmedling av fosterhem eller fosterbarn innehåller BvL icke någon bestämmelse. Kommittén har övervägt, huruvida all sådan förmedling obligatoriskt borde förläggas till vissa samhällsorgan. Under hänvisning till att man genom att lita enbart till obligatorisk förmedling skulle kunna gå miste om en del värdefulla fosterhem, har kommittén dock icke velat gå så långt som till förbud mot all annan fosterhemsförmedling än sådan, som sker genom samhällsorgan. Kommittén har därför föreslagit, att privat fosterbarnsförmedling skall få förekomma men endast efter tillstånd av socialstyrelsen (86 § lagförslaget). Vad kommittén sålunda föreslagit har vid remissbehandlingen lämnats utan erinran. Då ett klart behov av en reglering på förevarande område blivit ådagalagt i praktiken, biträder även jag kommitténs förslag. Stadgandet i ämnet, intaget i denna paragraf, har utformats så, att därav direkt framgår, att endast privat förmedlingsverksamhet åsyftas. Meningen med det föreslagna stadgandet är inte att enskild person eller sammanslutning skulle vara förhindrad att i enstaka fall förmedla fosterhem utan att ha tillstånd därtill. Stadgandet gäller endast vad som kan betecknas såsom en bedriven förmedlingsverksamhet.

Kommittén har förutsatt, att socialstyrelsen vid sin prövning kommer att iakttaga, att tillstånd endast ges till sådan förmedling, utövad av enskild eller av förening eller stiftelse, som sker utan ersättning i någon form. Härtill vill jag endast foga, att tillstånd inte annat än undantagsvis bör lämnas enskild person.

8 kap. Barnavårdsanstalter
(55—63 §§ departementsförslaget)

Bestämmelserna i 8 kap. departementsförslaget ersätter med endast tämligen obetydliga ändringar och tillägg vad 5 kap. BvL innehåller om barnavårdsanstalter. Ett flertal detaljföreskrifter har, såsom i fortsättningen närmare beröres, ansetts kunna utmönstras ur lagtexten.

55 §.

I denna paragraf, som ersätter 39 § BvL och närmast svarar mot 135—138 §§ kommitténs förslag, bestämmes tillämpningsområdet för föreskrifterna i kapitlet samt anges olika former av barnavårdsanstalter. Beträffande olika föreslagna nyheter hänvisas till den föregående framställningen.

56 §.

Denna paragraf återger med endast några formella jämkningar innehållet i 40 § BvL. Motsvarande bestämmelser har i kommitténs förslag upptagits i 12 § första stycket och 140 §.

I sistnämnda paragraf har kommittén såsom en nyhet föreslagit en uttrycklig bestämmelse om att platsbehovet vid barnhem kan tillgodoses genom att två eller flera landsting begagnar sig av samma anstalt. Kommittén synes härvid närmast ha åsyftat anstalter för psykopatiska och nervösa barn. Dessa anstalter blir emellertid såsom tidigare berörts inte att hänföra under bestämmelserna i förevarande kapitel. Även i andra fall kan dock uppenbarligen en sådan samverkan mellan olika landsting visa sig innebära en ändamålsenlig ordning för att tillgodose mera speciella vårdbehov, där platsbehovet är så begränsat att tillräckligt underlag inte finnes för att driva en anstalt för varje landstingskommun. Såsom exempel torde kunna nämnas upptagningshem för mottagande av kriminell eller eljest asocial ungdom. Något hinder torde härvid icke möta, att två eller flera landsting genom avtal eller kommunalförbund går samman för att lösa frågan. Då någon uttrycklig föreskrift härom i lagen således inte kan anses erforderlig, har ifrågavarande stadgande i kommitténs förslag inte medtagits i departementsförslaget.

57 §.

I denna paragraf, som ersätter 41 § BvL, meddelas bestämmelser om kontroll över inrättande av barnavårdsanstalt eller påbörjande av dess verksamhet, så ock över större förändringar i fråga om sådan anstalt och dess verksamhet. Motsvarighet finnes i kommitténs förslag under 141—144 §§.

Barnavårdskommittén. I kommitténs förslag bibehålles i sak oförändrad bestämmelsen i 41 § 1 mom. BvL om plikt för kommun eller landstingskommun, som önskar upprätta barnhem, att innan hemmet igångsättes söka godkännande av plan för hemmet och dess verksamhet.

Kommittén har övervägt att föreslå utvidgning av skyldigheten att söka godkännande av plan till att omfatta alla barnavårdsanstalter — utom barnhem alltså även huvudtyperna barnkolonier och barnstugor — vilka kommun eller landstingskommun ämnar upprätta. Kommittén har dock ansett tillräckliga skäl icke föreligga att med frångående av vad nu gäller utvidga skyldigheten att söka plangodkännande. Plikt att anmäla verksamhetens igångsättande skall enligt förslaget alltså föreligga. Kommittén har emellertid ansett till fyllest, att anmälan göres hos socialstyrelsen, på vilken det ankommer att vidarebefordra underrättelsen till vederbörande länsstyrelse och till den kommun, där anstalten skall bedriva sin verksamhet, förutsatt att anstalten icke upprättats av kommunen i fråga.

Vad beträffar de icke-kommunala barnavårdsanstalterna föreslår kommittén, att tillstånd skall vara obligatoriskt inte blott som hittills för upprättande av barnhem utan för inrättande av alla slags barnavårdsanstalter.

Liksom för närvarande skall enligt förslaget i fortsättningen gälla, att större förändringar, avseende barnavårdsanstalt eller dess verksamhet, jämsättes med anstaltens upprättande eller verksamhetens påbörjande, när det gäller skyldighet att underställa plan, göra anmälan eller söka tillstånd.

Föredragande statsrådet. Ritningar till icke-kommunala barnkolonier och anstalter för halvöppen barnavård — här betecknade såsom barnstugor — kommer redan med nuvarande praxis ofta under socialstyrelsens prövning, emedan anordnarna söker bidrag till anläggningskostnaderna ur allmänna arvsfonden. I motiveringen till förslaget om tillståndstvång i fråga om dessa anstalter har kommittén anfört, att det visat sig vara betydelsefullt, att anstalternas planläggning redan innan de öppnas provas också i andra hänseenden, nämligen med hänsyn till beräknad personaluppsättning, barngruppernas storlek m. m. För egen del har jag dock icke blivit övertygad om nödvändigheten eller lämpligheten av att kräva tillstånd för ifrågavarande anstalter. Det bör enligt min mening vara till fyllest, att anmälan göres, när verksamheten påbörjas. Jag finner det sålunda inte erforderligt att i fortsättningen upprätthålla kravet på förhandsanmälan. Anmälningsplikten bör vidare begränsas på det sättet, att anmälan endast skall göras hos socialstyrelsen eller, om Konungen så bestämmer, hos länsstyrelsen. Myndighet som mottagit anmälan skall självfallet i förekommande fall underrätta vederbörande barnavårdsnämnd. Vad jag nu sagt bör gälla även beträffande sådana elevhem som enligt förslaget är att hänföra till barnavårdsanstalter.

Vad angår bestämmelsernas avfattning torde vad kommitténs förslag i anslutning till gällande lag stadgar om förutsättningarna för godkännande av plan eller lämnande av tillstånd samt om innehållet i anmälan hellre böra upptagas i tillämpningsföreskrifter. Ifrågavarande bestämmelser har därför fått utgå ur förslaget. Till följd härav har det blivit möjligt att sammanföra återstående stadganden till en paragraf av rimligt omfång.

58 §.

Enligt denna paragraf, som innebär en nyhet, skall socialstyrelsen äga meddela föreskrift om det högsta antal barn och unga, som samtidigt må vårdas i barnavårdsanstalt. Stadgandet överensstämmer i sak med 145 § kommitténs förslag.

59 §.

Denna paragraf ersätter med vissa förenklingar 41 a § BvL. Motsvarande bestämmelser återfinnes i kommitténs förslag i 147 och 148 §§. I sammanhanget torde jämväl 146 § kommitténs förslag böra uppmärksammas.

Barnavårdskommittén. I 146 § första stycket kommitténs förslag har intagits vissa föreskrifter om verksamheten vid barnavårdsanstalter (och ungdomshem). Enligt förslaget skall verksamheten vid varje barnavårdsanstalt bedrivas på sådant sätt, att anstalten väl tillgodoser det ändamål, för vilket den är avsedd. Särskilt skall beaktas vikten av att i sådan anstalt icke är intagen någon, som är i behov av vård eller fostran, som anstalten icke kan bereda.

I andra stycket har vidare föreskrivits, att barn icke får vara intaget på barnhem längre tid än barnets vård kräver eller eljest är förenligt med barnets bästa.

Den nu gällande regeln, att beslut om intagning i barnhem ankommer på anstaltsledningen, överflyttas enligt kommitténs förslag utan förändring i sak till ny barnavårdslag (147 § första stycket).

Beträffande barnhem, som avses för landstingskommuns gemensamma behov, förutsätter kommitténs förslag att fortfarande, där så kan ske, ett samråd skall äga rum med den länslokala tillsynsmyndigheten innan intagning beslutas. Befrielse från samrådsskyldigheten skall emellertid enligt förslaget kunna meddelas av Kungl. Maj:t. I stället för gällande föreskrift om samråd med barnavårdsassistenten i länsstyrelsen föreslår kommittén, att samrådet skall äga rum med länsstyrelsen utan nämnande av särskild tjänsteman inom denna (147 § andra stycket).

Bestämmelsen i gällande lag om skyldighet att till barnavårdsassistenten ofördröjligen anmäla varje sådan intagning av barn i barnhem för varaktig vård, som ej skett i samförstånd med assistenten, bör enligt kommitténs uppfattning ersättas av mer omfattande anmälningsplikt, gällande för alla barnhem. Anmälan skall enligt kommittén göras hos länsstyrelsen. Närmare bestämmelser om när anmälan skall göras, om anmälan innehåll m. m. har synts kommittén böra meddelas i anstaltsstadga, som utfärdas med stöd av barnavårdslagen. Med avseende på barnhems rapportskyldighet beträffande de intagna barnen bör stadgan enligt kommittén innehålla i huvudsak följande.

Beslut om intagning i barnhem för längre tids vård skall ofördröjligen av hemmets styrelse anmälas till länsstyrelsen, såvida icke länsstyrelsen vid samråd tillstyrkt intagningen. Varje barnhem skall senast fjorton da-

gar efter kvartalsskifte till länsstyrelsen insända uppgift på de vid kvartalsskiftet i hemmet vårdade barn, vilka åtnjutit sammanhängande vård i barnhem under mer än ett halvt år. Från spädbarns- och mödrahem skall samtidigt lämnas uppgift på de barn, vilka vid kvartalsskiftet uppnått nio månaders ålder, även om de icke vistats i barnhem ett halvt år. Uppgifterna skall innehålla kort redogörelse för skälen till att barnen (fortfarande) vårdas i barnhem samt — om de skall kvarstanna — anledningarna till att de behöver fortsatt barnhemsvård.

En sådan utvidgad anmälningsplikt synes kommittén erforderlig för effektivisering av länsstyrelsens tillsyn över att barn icke, där det är olämpligt eller onödigt, vårdas i barnhem.

Länsstyrelsens rätt att bestämma, att barn skall utskrivas från barnhem, där det med hänsyn till barnets bästa befinnes erforderligt, bibehålles enligt kommitténs förslag (148 §) och vidgas så att den kan användas för att från barnhem avlägsna barn, vilket för egen del ej far illa, men som allvarligt försämrar vård och miljö för andra intagna. Bestämmelsen ändras enligt förslaget även på så sätt, att ifrågasatt intagning skall kunna förbjudas av länsstyrelsen.

Remissyttrandena. Från *kommunalt håll* uttalas i anslutning till 147 § kommitténs förslag, att ny barnavårdslag bör innehålla bestämmelse om att barn får intagas i spädbarns- eller upptagningshem inom barnhemsplan endast om barnet är omhändertaget av barnavårdsnämnd eller om intagningen sker på rekommendation av barnavårdsnämnd. I annat fall, framhållles det, kan det inträffa att barn intages i barnhem, trots att vederbörande barnavårdsnämnd ansett sådan åtgärd olämplig och därför lämnat ansökan om samhällsvård utan bifall eller föreslagit annan åtgärd.

Socialstyrelsen finner icke skäl föreligga att, såsom skett i 147 § andra stycket kommitténs förslag, möjliggöra befrielse från samrådsskyldighet med den länslokala tillsynsmyndigheten angående intagning på barnhem. *Barnavårdsassistenten i Skaraborgs län* anser ifrågavarande samråd böra liksom enligt gällande lag äga rum med vederbörande barnavårdsassistent.

Föredragande statsrådet. Bestämmelserna i 146 § kommitténs förslag ger uttryck åt i och för sig riktiga principer. Anledning att i sak göra erinran mot förslaget i denna del torde sålunda inte föreligga. Innehållet i paragrafen är dock delvis tämligen självklart eller av så allmänt deklarativ innebörd, att det inte synes böra lagfästas. Paragrafen har därför inte fått motsvarighet i departementsförslaget.

Gällande bestämmelser om intagning i barnhem torde vara ändamålsenliga och bör såsom kommittén föreslagit bibehållas i ny barnavårdslag. Jag delar härvid kommitténs uppfattning, att möjlighet bör finnas till befrielse från den stadgade samrådsskyldigheten och att stadgandet bör innehålla, att samråd skall äga rum med länsstyrelsen utan nämnande av särskild tjänsteman inom denna. Tillräckliga skäl torde inte föreligga att såsom förutsättning för intagning i barnhem stadga, att barnet är omhändertaget

eller att intagningen rekommenderats av barnavårdsnämnd. Det yrkande härom, som framförts från kommunalt håll, kan jag alltså inte tillstyrka.

Frågan om anmälningsplikten torde få regleras i tillämpningsföreskrifter och jag saknar därför anledning att nu närmare gå in på kommitténs förslag i denna del. Att en anmälningsplikt bör bestå är emellertid uppenbart och denna måste liksom hittills kompletteras med befogenhet för den övervakande myndigheten, länsstyrelsen, att vare sig anmälan skett eller inte ingripa, när behov föreligger. De förändringar med avseende på denna befogenhet, som kommittén föreslagit, synes ändamålsenliga och tillstyrkes därför.

Vid redigeringen av departementsförslaget har bestämmelserna i 147 och 148 §§ kommitténs lagförslag liksom i gällande lag sammanförts till en paragraf. Därjämte har vissa smärre jämkningar vidtagits i lagtexten.

60—62 §§.

I dessa paragrafer, som närmast svarar mot 42 § 1 mom. och 42 a § BvL, meddelas bestämmelser om tillsyn över barnavårdsanstalterna. Motsvarande bestämmelser i kommitténs förslag är 149—152 §§.

Barnavårdskommittén. De i 149—152 §§ kommitténs lagförslag upptagna bestämmelserna om tillsyn och rättande ingripanden skiljer sig — frånsett att de gäller även ungdomshem — icke mera väsentligt från vad i 42 § 1 mom. första stycket samt 42 a § BvL i motsvarande hänseenden är stadgat. Den i 42 § 2 mom. BvL givna möjligheten för socialstyrelsen att medge barnavårdsanstalt befrielse från tillsyn av ortens barnavårdsnämnd har aldrig begagnats, och sådan befrielse har synts kommittén icke böra komma i fråga, varför motsvarighet till angivna bestämmelse icke upptagits i lagförslaget. I övrigt må beträffande kommitténs förslag framhållas följande.

I 149 § förslaget finnes icke motsvarighet till vad i 42 § 1 mom. första stycket BvL särskilt säges om skyldighet för barnavårdsnämnden att tillse, att barn, intagna i barnhem, erhåller erforderlig vård vid sjukdom, samt att ägna uppmärksamhet åt vården av späda barn. Vad i dessa hänseenden särskilt betonats i BvL har synts kommittén kunna verka vilseledande och därför uteslutits ur förslaget. Med hänsyn till vad i 4 kap. lagförslaget är stadgat om utredning har det vidare synts kommittén överflödigt att i ny lag — såsom i 42 § BvL — uttala, att barnavårdsnämnd vid behov har att låta verkställa undersökning av förhållandena i barnavårdsanstalt. Med nu berörda avvikelser från vad BvL innehåller har kommittén alltså icke åsyftat någon inskränkning i den tillsyn, BvL föreskriver.

149 § andra stycket förslaget har viss motsvarighet i vad i 42 a § 1 mom. första stycket BvL sägs om barnhemsverksamhet utan tillstånd. Emellertid har kommittén funnit anmälan till länsstyrelsen vara önskvärd i samtliga fall, där planunderställning, tillståndsansökan eller föreskriven anmälan om verksamhetens påbörjande m. m. underlåtits.

Vad angår stadgandet i 42 a § 1 mom. andra stycket har kommittén ansett

en sådan bestämmelse, om ock mindre nödvändig i förslaget än i BvL, icke böra saknas (se 150 § andra stycket). Bestämmelsen om ifrågavarande ingripande är emellertid i förslaget starkt förenklad i förhållande till motsvarande stadgande i BvL.

Föredragande statsrådet. I likhet med kommittén anser jag de genom 1945 års lagstiftning införda bestämmelserna om tillsyn över barnavårdsanstalterna böra överföras till ny barnavårdslag utan några genomgripande förändringar. Tillsynen bör sålunda även i fortsättningen utövas av ortens barnavårdsnämnd, länsstyrelsen i länet och socialstyrelsen, och dess innebörd samt uppgifternas fördelning bör vara i huvudsak desamma som för närvarande. Mot kommitténs förslag, att möjligheten till befrielse från tillsyn av ortens barnavårdsnämnd skall slopas, har jag ingen erinran. Även i övrigt kan jag i stort sett godtaga kommitténs förslag. Dock synes reglerna om barnavårdsnämnds befattning med tillsynen böra något förenklas. Finner barnavårdsnämnd att för barnavårdsanstalt gällande bestämmelser åsidosättes eller att anledning eljest föreligger till anmärkning mot anstalten, dess anordningar, personal, verksamhet eller förhållanden i övrigt, torde det alltid — självfallet dock inte där rättelse omedelbart sker — böra åligga nämnden att ofördröjligen göra anmälan om förhållandet hos länsstyrelsen. Däremot bör det inte ankomma på nämnden att själv ingripa med rättande åtgärder. Departementsförslaget har avfattats i enlighet härmed. Vad sålunda föreslagits torde innebära anslutning till rådande praxis. Vidare synes det inte vara påkallat att i ny barnavårdslag upptaga motsvarighet till stadgandet om barns skiljande från barnavårdsanstalt. Ifrågavarande stadgande torde redan med nuvarande lagstiftning vara praktiskt betydelselöst och blir, såsom kommittén anmärkt, ännu mindre nödvändigt i den nya lagen. I de få fall, där det över huvud taget är påkallat att gå så långt som till stängning av en barnavårdsanstalt, torde socialstyrelsens beslut därom regelmässigt kunna meddelas tillräckligt snabbt. Skulle det i något fall visa sig erforderligt att vidtaga åtgärd till de intagnas skydd i avvaktan på beslut av socialstyrelsen, saknar barnavårdsnämnden inte befogenhet härtill. Alla omhändertagna barn och ungdomar, d. v. s. i regel alla som är intagna i barnhem, kan sålunda vid behov omedelbart omplaceras. Icke omhändertagna barn och ungdomar, som måste skiljas från barnavårdsanstalt på grund av överhängande fara för liv eller hälsa, torde alltid kunna omhändertagas för samhällsvård eller utredning. Stadgandet i 150 § andra stycket kommitténs lagförslag har därför fått utgå. Övriga ändringar i förhållande till kommittéförslaget är i huvudsak redaktionella.

63 §.

I BvL saknas bestämmelser om inspektionsrätt m. m. beträffande barnavårdsanstalterna. Vissa bestämmelser härom har emellertid upptagits i stadgan om barnavårdsanstalter (SFS 1945: 506). I 3 § av denna stadga föreskrives sålunda, att socialstyrelsen, länsstyrelsen och barnavårdsnämnden för

utövande av tillsyn över barnavårdsanstalterna äger underkasta dylik anstalt inspektion samt infordra uppgifter rörande dess verksamhet och övriga förhållanden samt att representant för myndighet som nu sagts, vilken i tjänsten söker tillträde till barnavårdsanstalt, ej får förvägras detta.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län påpekar i sitt remissyttrande, att det varken i nämnda stadgande eller annorstädes finnes några bestämmelser om vilka maktmedel myndigheterna kan tillgripa då tillträde förvägras deras representanter. Länsstyrelsen anför vidare följande.

Detta problem är för närvarande aktuellt inom Kopparbergs län. I brist på bestämmelser synes det ej möjligt, i vart fall för socialstyrelsen eller barnavårdsnämnd, att tilltvinga sig tillträde. Länsstyrelsen torde däremot ha möjlighet att beordra polishandreckning för att erhålla tillträde. Det synes emellertid erforderligt att berörda myndigheter erhåller lagstadgad rätt till polishandreckning dels för att få möjlighet att fastslå om den ifrågavarande institutionen är att hänföra till barnavårdsanstalt dels ock för att kunna utöva tillsyn över anstalten. Bestämmelser härom synes böra införas i barnavårdslagen.

Föredragande statsrådet. I likhet med länsstyrelsen i Kopparbergs län anser jag, att i ny barnavårdslag bör upptagas bestämmelser om rätt för tillsynsmyndighet att erhålla för tillsynens utövande erforderliga uppgifter samt om rätt för den som har att utöva tillsynen att vinna tillträde till barnavårdsanstalt, i huvudsak motsvarande innehållet i 3 § stadgan om barnavårdsanstalter. Representant för tillsynsmyndighet bör därjämte tilläggas befogenhet att vid behov påkalla polishandreckning för att kunna fullgöra tillsynen över sådan anstalt. Däremot kan jag inte tillstyrka länsstyrelsens yrkande, att polishandreckning även skulle kunna erhållas för att vinna tillträde i syfte att utreda, huruvida i visst fall barnavårdsanstalt föreligger. Förekommer anledning misstänka, att barnavårdsanstalt drives utan att tillstånd inhämtats eller anmälan gjorts, kan saken emellertid upptagas av allmän åklagare till undersökning, huruvida lagöverträdelse begåtts.

I enlighet med det anförda har förevarande paragraf i departementsförslaget avfattats.

9 kap. Ungdomsvårdsskolor

(64—70 §§ departementsförslaget)

Gällande bestämmelser. Bestämmelser om skolor, tillhörande barna- och ungdomsvården, samt om eleverna i dessa skolor återfinnes i 43 och 44 §§ BvL samt i fråga om utskrivning m. m. i 45 och 46 §§. Därjämte rör åtskilliga av bestämmelserna om behandling av omhändertagna även elever vid ungdomsvårdsskola eller anlitande av sådan skola, så 32 § om behandlingens innebörd och inriktning samt 35 § om placering av vanartade barn m. fl. Jfr också 37 § 1 mom. och 38 § BvL. Ungdomsvårdsskolorna och deras verksam-

het regleras dock väsentligen i stadgan den 28 juni 1946 (nr 582) för skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Av betydelse, särskilt för intagningsförfarandet, är vidare instruktionen den 28 juni 1946 för statens inspektör för ifrågavarande skolor.

Ungdomsvårdsskola har att bereda skyddsuppfostran. Ungdomsvårdsskoleorganisationen skall omfatta följande särskilda skolor eller skolavdelningar, nämligen *skolhem* för barn i skolpliktig ålder, *yrkesskolor* dels för barn, vilka vid omhändertagandet avslutat sin skolgång men icke fyllt 18 år, dels för personer, som avses i 22 § d) BvL, samt *hemskolor* för väntande mödrar och mödrar med späda barn. Därjämte skall finnas särskilda yrkesskolor för omhändertagna över skolpliktig ålder, vilka är efterblivna till förståndsutvecklingen, samt särskilda skolhem och yrkesskolor för omhändertagna, som på grund av själslig abnormitet bör stå under särskild läkartillsyn. Elever av olika kön må ej intagas i samma skola. (43 § 1 mom.)

I skolhem skall meddelas skolundervisning, motsvarande den som förekommer i sjuårig folkskola och därpå följande fortsättningsskola. I yrkesskola och hemskola skall meddelas yrkesutbildning i den omfattning Kungl. Maj:t föreskriver. (44 § 2 mom.) Närmare bestämmelser härom är intagna i 17 § stadgan för ungdomsvårdsskolorna.

Ungdomsvårdsskola skall upprättas av staten eller annan (43 § 1 mom.). I det senare fallet skall skolan vara godkänd av Kungl. Maj:t. Skola skall stå under ledning av en styrelse, som har att besluta om intagning i skolan. (44 § 1 mom.)

Regler om tillsyn över verksamheten återfinns i stadgans 3 §. Tillsynen utövas under överinseende av socialstyrelsen av chefen för styrelsens skolbyrå (skolbyråchefen), vilken jämväl är inspektör för skolorna. Undervisningen vid skolhemmen är underkastad inspektion av skolöverstyrelsen och av statens folkskolinspektörer. Yrkesutbildningen vid de övriga skolorna står under inspektion av överstyrelsen för yrkesutbildning samt av lantbruksstyrelsen. Medicinalstyrelsen inspekterar vården av elever i skolor för själsligt abnorma.

Proceduren vid intagning i ungdomsvårdsskola regleras i stadgans 12 och 13 §§ samt i 5 § instruktionen för statens inspektör för skolorna. Ansökan om intagning göres av vederbörande barnavårdsnämnd och skall vara åtföljd av vissa i 12 § stadgan angivna handlingar. Ansökan ställes till skolbyråchefen, som beslutar i ärendet. Bifalles ansökan om intagning, bestämmer skolbyråchefen tillika vid vilken skola den omhändertagne skall mottagas samt om intagning skall ske enbart för observation. Har elev överlämnats till skola för observation, ankommer det på skolans styrelse att i samråd med skolbyråchefen besluta, huruvida den omhändertagne skall intagas i skolan eller erhålla vård i annan form. Kan styrelsen och skolbyråchefen ej enas, skall frågan omedelbart underställas socialstyrelsen för avgörande.

Elev i ungdomsvårdsskola kan enligt 43 § 3 mom. BvL genom skolans försorg utackorderas i enskilt hem utan att vara villkorligt utskriven. Närmare regler härom är intagna i 21 § stadgan. Utackordering är avsedd för elev,

vilkens uppförande ger anledning antaga, att han kan fostras under mera fria former än som kan tillämpas i ungdomsvårdsskola. Övervakning är obligatorisk under utackorderingstiden. Förutom utackordering kan överflyttning till annan vårdform ske, därest elev icke lämpligen bör behållas i skolan på grund av kroppslig sjukdom eller psykisk abnormitet eller av annan anledning. Om behov föreligger av överflyttning till annan ungdomsvårdsskola, skall styrelsen ansöka därom hos skolbyråchefen (22 § stadgan).

I annat sammanhang har lämnats redogörelse för reglerna i 45 och 46 §§ BvL om utskrivning. Här skall endast erinras om att utskrivning från ungdomsvårdsskola enligt gällande regler innebär upphörande jämväl av skydds-uppfostran. I 23 § stadgan regleras utskrivningen närmare. Villkorlig utskrivning av i skolhem intagen elev bör i regel ske efter avslutad skolgång. Frågan om villkorlig utskrivning av elev, som fyllt 15 år och varit intagen i skola i 2 år, skall prövas varje kvartal, av skolans styrelse.

Slutligen kan nämnas, att, om det föreligger anledning till åtal mot ungdomsvårdsskoleelev (för brott, begånget före hans slutliga utskrivning), statsåklagaren har att jämlikt 44 § 3 mom. BvL efter hörande av skolans styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

Barnavårdskommittén. Då benämningen skolor tillhörande barna- och ungdomsvården i praktiken helt kommit att ersättas av beteckningen ungdomsvårdsskolor, har kommittén valt att bruka denna beteckning och sammanställningar därmed i lagförslaget.

Bestämmelser om ungdomsvårdsskolorna återfinnes i 11 kap. av kommitténs lagförslag.

Enligt förslaget skall beträffande skolväsendets anstalter och anstaltsavdelningar av olika typer, deras uppgifter samt grunderna för inskrivna elevers fördelning på olika skolor och avdelningar i lagen endast stadgas, att Kungl. Maj:t därom förordnar (154 § tredje stycket lagförslaget).

I stadga för ungdomsvårdsskolorna skall enligt kommittén — utöver vad nu berörs — intagas föreskrifter om olika myndigheters inspektion av ungdomsvårdsskolorna, närmare bestämmelser om styrelsen för ungdomsvårdsskola och dess uppgifter, olika ärendens behandling, om rektor och andra befattningshavare samt deras åligganden, närmare anvisningar för elevernas behandling m. m. I sistnämnda hänseende skall Kungl. Maj:t enligt förslaget bl. a. äga meddela särskilda bestämmelser om de förutsättningar, under vilka elev må intagas i specialavdelning (jfr 160 § lagförslaget).

Däremot har kommittén funnit, att lagen bör innehålla de grundläggande reglerna angående ansvaret för skolorganisationen, om skolas ledning samt om tillsynen över skolorna och deras verksamhet. Kommitténs lagförslag innehåller vidare regler för in- och utskrivning samt huvudgrunderna för elevernas vård och behandling. Kommittén har härvid lagt vikt vid att lagen bör ange och klargöra vad barnavårdsnämnd för sin verksamhet måste ha kännedom om ävensom sådant, vari nämnden har att medverka. Slutli-

gen har lagbestämmelser om samarbetet mellan ungdomsvårdsskolorna och barnavårdsnämnderna befunnits erforderliga.

Vad angår tillsynen över ungdomsvårdsskolorna och deras verksamhet kommer i lagförslaget (155 §) till uttryck, att socialstyrelsen är centralmyndighet för ungdomsvårdsskolorna samt att barnavårdsnämnden i den kommun, där ungdomsvårdsskola är belägen, liksom länsstyrelsen i länet, bör göra sig förtrogen med skolans förhållanden och verksamhet och, om anledning till anmärkning befinnes föreligga, fästa socialstyrelsens uppmärksamhet därpå.

I en inledande paragraf till 11 kap. skall enligt förslaget skolornas uppgift anges, nämligen att bereda vård, fostran och utbildning åt sådana av barnavårdsnämnd omhändertagna, vilka inskrivits i dylik skola (154 §). Beträffande skolundervisning samt yrkesutbildning åt elev har kommittén ansett huvudgrunderna böra anges i lagen, i principiell likhet med BvL (162 § lagförslaget).

Remissyttrandena. Innehållet i 11 kap. av kommitténs lagförslag föranleder i stort sett inga erinringar från remissinstansernas sida. *Ungdomsvårdsskolornas rektorsförening* framhåller dock, att kommittén inte konsekvent genomfört principen att i lagen endast upptaga de grundläggande reglerna för verksamhetens bedrivande vid skolorna, utan att i kapitlet influtit även vissa detaljföreskrifter, bl. a. om skolas samarbete med barnavårdsnämnd, vilka hör hemma i stadgan. *Andra remissinstanser* — särskilt barnavårdsnämnder — hälsar med tillfredsställelse att bestämmelser om sådant samarbete upptagits i lagen.

Utredningen om administrativa frihetsberövanden och föreningen Sveriges häradshövdingar anser, att de grundläggande bestämmelserna om de föresattningar, under vilka tvång må utövas mot eleverna, bör ingå i lagen.

Förslaget om införande av tillsyn över ungdomsvårdsskolorna från barnavårdsnämndernas sida avvisas av ett stort antal remissinstanser, som särskilt berör denna fråga. I direkt avstyrkande riktning uttalar sig sålunda bl. a. *fångvårdsstyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala, Älvsborg och Gävleborgs län, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska socialvårdsförbundet, ungdomsvårdsskolornas rektorsförening, styrelserna för tio ungdomsvårdsskolor, två socialvårdskonsulenter och tolv kommunala organ*. Såsom skäl för avstyrkandet anföres i huvudsak följande: Något behov av tillsyn från barnavårdsnämnds sida föreligger icke, enär varje ungdomsvårdsskola står under ledning av en lokal styrelse och är underkastad kontinuerlig inspektion genom bl. a. socialstyrelsens skolbyråchef. Det synes vidare vara oegentligt att tillägga ett kommunalt organ rätt och plikt att öva inspektion över en statlig anstalt. Att barnavårdsnämnd upprätthåller en god kontakt med ungdomsvårdsskolorna och följer de där intagnas utveckling, är visserligen lämpligt, men detta bör icke medföra att nämnden skall utöva tillsyn. Möjlighet finnes att utse en ledamot av ortens barnavårdsnämnd till ledamot i skolans styrelse, varigenom garantier skapas för att önskvärd kontakt upprätthålles.

Föredragande statsrådet. Sedan kommittén för ungdomsvårdsskolorna såsom redan tidigare berörts föreslagit en utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna, har kommittén i sitt fortsatta arbete upptagit frågor rörande vården och behandlingen, eftervården m. m. Med hänsyn härtill föreslås inte nu några mera betydande ändringar i dessa hänseenden och jag förutsätter att det kan bli nödvändigt att ompröva vissa i detta kapitel behandlade frågor, sedan kommitténs arbete slutförts.

I likhet med barnavårdskommittén, vars förslag i denna del lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, har jag funnit, att benämningen skolor tillhörande barna- och ungdomsvården i lagen bör utbytas mot den allmänt accepterade och inarbetade beteckningen ungdomsvårdsskolor.

Även beträffande uppläggningsen i stort av kapitlet om ungdomsvårdsskolorna kan jag ansluta mig till kommitténs förslag. Såsom rektorsföreningen anmärkt är dock vissa av de bestämmelser, som intagits i lagförslaget, av sådan beskaffenhet att de hellre synes böra ingå i stadgan för skolorna. Så är främst fallet med föreskrifter om vad barnavårdsnämnd har att iakttaga vid framställning om inskrivning av omhändertagen (157 § lagförslaget) samt vissa bestämmelser om skyldighet för skolas styrelse att samarbeta med vederbörande barnavårdsnämnd (165 § lagförslaget). Motsvarighet därtill saknas därför i departementsförslaget. Det har vidare ansetts överflödigt att — såsom kommittén föreslagit — utöver det allmänna stadgandet om skyldighet för barnavårdsnämnd att samarbeta med andra myndigheter m. fl. i förevarande kapitel meddela närmare föreskrifter om sådant samarbete med ledningen för ungdomsvårdsskola.

Jag har inte funnit erforderligt eller lämpligt att, såsom förordats i ett par yttranden, i lagen ange förutsättningarna för elevs intagning i specialavdelning eller eljest för utövande av det tvång mot elev, som må erfordras för ordningens upprätthållande i skolan. Sådana bestämmelser bör alltså enligt min mening även framdeles meddelas i stadgan för skolorna.

I 64 § departementsförslaget har intagits föreskrift om att socialstyrelsen är centralmyndighet för ungdomsvårdsskolorna. Som i anslutning till 4 § framhållits bör någon tillsyn över skolorna från länsstyrelsernas sida inte ifrågakomma. Inte heller bör sådan tillsyn från barnavårdsnämndernas sida införas.

Staten driver numera samtliga ungdomsvårdsskolor, och inga planer föreligger att återgå till ett system med olika huvudmän för skolorna. Såsom framgått av den tidigare redogörelsen har kommittén låtit det redan i lagens 2 kap. komma till uttryck, att staten svarar för ungdomsvårdsskolorna (jfr 13 § kommitténs lagförslag). I departementsförslaget har statens ansvar härutinnan ansetts böra i stället fastslås i inledningsstadgandet till förevarande kapitel. I detta stadgande anges vidare — i saklig överensstämmelse med vad kommittén föreslagit — ungdomsvårdsskolornas uppgift vara att bereda vård, fostran och utbildning åt dem som omhändertagits för samhällsvård och inskrivits som elever. Närmare bestämmelser om den utbild-

ning, som skall lämnas eleverna, torde böra meddelas i stadgan för skolorna. Motsvarighet till vad kommittén föreslagit under 162 § har därför inte upptagits i departementsförslaget. I detta sammanhang må framhållas att inskrivning inte bör ske förrän omhändertagandet vunnit laga kraft. Liksom för närvarande bör det emellertid vara möjligt att redan dessförinnan mottaga den omhändertagne för observation. Som tidigare nämnts avses, att även sådana som omhändertagits för utredning under vissa förutsättningar skall kunna intagas i ungdomsvårdsskola. De särskilda föreskrifter som må erfordras om intagning, behandling m. m. i fråga om dessa omhändertagna torde få meddelas i stadgan för skolorna.

Jag övergår nu till en närmare redogörelse paragrafvis för innehållet i förevarande kapitel av departementsförslaget.

64 §.

I paragrafens första stycke fastslås som nyss nämnts statens ansvar för ungdomsvårdsskolorna och dessas uppgift att bereda vård, fostran och utbildning åt dem som omhändertagits för samhällsvård och inskrivits som elever.

Såsom framgår av redogörelsen för gällande bestämmelser står regeln i 44 § 1 mom. BvL om att styrelsen för ungdomsvårdsskola beslutar om intagning icke i god överensstämmelse med det främst i 12 och 13 §§ stadgan för skolorna reglerade intagningsförfarandet, vilket i praxis med vissa modifierationer följts (jfr betänkandet s. 625). Det tillämpade intagningsförfarandet har synts kommittén böra i sina huvuddrag lagfästas, dock att skolstyrelsen enligt kommitténs mening bör ha att besluta, huruvida den som mottagits för observation skall erhålla fortsatt vård vid skolan. Kommitténs förslag om inskrivning är utformat i enlighet härmed (jfr 157 § lagförslaget). Under numera rådande förhållanden synes den mest rationella ordningen vara att det får ankomma på socialstyrelsen såsom centralmyndighet för skolorna att ensam utöva beslutanderätten i dessa ärenden. De närmare bestämmelserna om förfarandet vid inskrivning bör meddelas på administrativ väg och i lagen torde endast behöva utsägas, att det ankommer på socialstyrelsen att besluta om inskrivning av elever. Ett sådant stadgande har intagits såsom ett andra stycke i förevarande paragraf. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att skolbyråchefens ställning som statens inspektör för skolorna utmönstrats ur lagförslaget.

I paragrafens tredje stycke, som närmast motsvarar 154 § tredje stycket kommitténs lagförslag, uppräknas i vilka hänseenden Kungl. Maj:t äger meddela administrativa föreskrifter beträffande ungdomsvårdsskolorna. Sådana föreskrifter erfordras om skolornas organisation, d. v. s. beträffande anstalter och anstaltsavdelningar av olika typer, deras uppgifter och befattningshavare m. m., om grunder för elevernas fördelning på olika skolor och avdelningar samt om verksamheten — varmed bl. a. åsyftas undervis-

ning och annan utbildning — och ordningen vid skolorna. Det föreslagna stadgandet är avsett att även ersätta vad 160 § kommitténs lagförslag innehåller därom, att de förutsättningar, under vilka elev må intagas i specialavdelning, anges i särskilda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

65 §.

I denna paragraf, som närmast motsvarar 156 och 158 §§ kommitténs förslag, meddelas bestämmelser om ungdomsvårdsskolas ledning.

Liksom för närvarande skall varje ungdomsvårdsskola stå under ledning av en styrelse. Erforderliga föreskrifter om styrelsens sammansättning, arbetssätt och åligganden såsom förvaltningsorgan m. m. torde liksom hittills böra intagas i stadgan för skolorna. I lagen bör däremot sammanfattningsvis anges styrelsens uppgifter beträffande vården av eleverna. I nära anslutning till vad kommittén föreslagit synes dessa uppgifter kunna anges vara att över eleverna utöva den bestämmanderätt, som enligt 41 § departementsförslaget i fråga om där avsedda omhändertagna tillkommer barnavårdsnämnd, att besluta om val av vårdform samt att besluta om utskrivning.

Kommitténs lagförslag innehåller ett uttryckligt stadgande om att skolans styrelse äger att hos barnavårdsnämnd, som har befattningen med eleven, hemställa om att fortsatt omhändertagande beslutas. Något sådant stadgande har inte upptagits i departementsförslaget.

Såsom framgår av det vid kapitelrubriken anförda har kommittén icke funnit erforderligt att i lagen intaga föreskrifter om rektor och andra befattningshavare samt deras åligganden. Sådana föreskrifter hör också på det hela taget närmast hemma i stadgan för skolorna. Enligt min mening synes det dock påkallat att i ny barnavårdslag antyda rektors ställning såsom den för skolans verksamhet närmast ansvarige. Skäl härtill föreligger redan av den anledningen, att vissa särskilda befogenheter för rektor uttryckligen omnämnas eller förutsättes i föreliggande lagförslag liksom delvis i gällande lag och kommitténs förslag (jfr 70, 90 och 94 §§ departementsförslaget). Därtill kommer att utvecklingen av lätt förklarliga skäl faktiskt har inneburit att rektors ledning av verksamheten varit både fastare och av större räckvidd än lagens och stadgans ordalydelse omedelbart ger vid handen. Mot bakgrunden härav förefaller det icke helt lyckligt att rektors chefsställning saknar formellt stöd i lagen. Chefsställningen bör avse att under styrelsen besluta i frågor angående vården av eleverna samt att förbereda dessas utskrivning. Stadgande härom har intagits såsom ett andra stycke i förevarande paragraf.

66 §.

Denna paragraf, som i sak överensstämmer med 159—161 §§ kommitténs förslag, innehåller de grundläggande reglerna om vården vid ungdomsvårdsskolorna.

Den som intagits i ungdomsvårdsskola kan enligt gällande ordning, i stället för att vårdas inom skolan, utackorderas genom dennas försorg och placeras i enskilt hem. Elev kan också villkorligt utskrivas, där så provas lämpligt.

Utackorderingsförfarandet var tänkt som ett slags parallell till anstaltsvården för att ersätta denna, där så var möjligt. Den villkorliga utskrivningen och den därmed förbundna eftervården skulle däremot förekomma, då behandlingen på anstalten lett till att eleven nått en sådan mognad, att han kunde provas ute i det fria livet. Den villkorliga utskrivningen har emellertid efter hand förlorat sin karaktär av åtgärd efter avslutad behandling och övergått till att snarare vara ett behandlingsled, som kan återkomma flera gånger. Den formella skillnaden mellan utackordering och villkorlig utskrivning framstår nu såsom onödig och ibland hindersam. Vikten av att fullgod tillsyn och hjälp beredes under de perioder, då elev vistas utom anstalten, framträder däremot som alltmera avgörande för ett lyckat resultat av vården. Skolans ansvar bör vara lika stort antingen denne vistas i skolan eller är utplacerad från denna.

I likhet med kommittén anser jag därför, att begreppen utackordering och villkorlig utskrivning bör slopas samt att de skilda vårdformerna i ny barnavårdslag bör betecknas såsom vård inom och vård utom skolan. Stadgande härom har intagits i paragrafens första stycke.

Genom den föreslagna omläggningen kommer också begreppet »eftervård» att försvinna. De till ungdomsvårdsskolorna knutna konsulenterna bör därefter icke längre benämnas »eftervårdskonsulenter» utan bör er- hålla en titel, som bättre motsvarar deras befattning med eleverna under vissa vårdperioder. Kommittén har föreslagit, att benämningen »ungdomsvårdskonsulenter» införes. Denna fråga torde dock inte böra avgöras i detta sammanhang.

Enligt paragrafens andra stycke skall vård inom skolan vara så anordnad, att den skapar förutsättningar för att överföra eleven till friare vård. Vidare kommer i stadgandet till uttryck att förefintliga möjligheter att låta eleven arbeta eller anlita utbildningsmöjligheter utanför skolan bör utnyttjas om så kan ske. Till grund för stadgandet ligger den principen att vården bör anordnas så att elev beredes all den frihet, som är förenlig med den behandling han anses behöva och de omständigheter i övrigt, som nödvändiggjort hans intagning och kvarblivande i ungdomsvårdsskola.

Vård utom skolan skall enligt stadgande i tredje stycket anlitas så snart det kan ske. Inga tids- eller åldersgränser föreslås, ej heller andra villkor eller några närmare anvisningar, ägnade att binda eller vägleda ungdomsvårdsskolas styrelse vid val mellan vård inom och vård utom skolan. Motsvarighet saknas alltså till vad 45 § andra och tredje styckena BvL innehåller. Ej heller föreslås några bestämmelser om förutsättningar för återgång från vård utom till vård inom skolan. Skolans styrelse får alltså även i detta hänseende fria händer. Anledning till återintagning kan vara, att eleven

bryter mot meddelade föreskrifter, återfaller i kriminell eller asocial livsföring eller eljest brister i skötsamhet. Utan att detta är fallet kan han emellertid ha kommit i ett sådant orostillstånd att med hänsyn till hans sinnesförfattning återfall i brott eller annan misskötsamhet är att befara. Därvid kan en tids omhändertagande inom skolan vara ägnat att återställa hans sinnesjämvikt och undanröja den akuta risken. Även eljest bör skolans styrelse, när syftet med behandlingen bäst främjas därigenom, låta vården ske växelvis inom och utom skolan. För vård utom skolan kan placering ske i enskilt hem eller i lämplig institution. Enligt kommittén skulle elev även kunna överlämnas till sitt föräldrahem för vård utom skolan. Detta har jag för min del inte kunnat finna lämpligt. Den som anses kunna återföras till föräldrarna annat än tillfälligt, såsom för permission, bör enligt min mening inte längre vara inskriven som elev vid ungdomsvårdsskola. Som jag strax återkommer till bör möjlighet emellertid finnas att låta omhändertagandet bestå trots utskrivning.

67 §.

I denna paragraf, som motsvarar 163 § kommitténs förslag, har intagits bestämmelser om när utskrivning skall ske.

Enligt kommitténs förslag skall elev utskrivas, när a) ändamålet med vården får anses uppnått, eller b) eleven befinnes vara i behov av vård, fostran eller utbildning, som bättre kan beredas på annat sätt än genom ungdomsvårdsskolas försorg, eller c) samhällsvården skall upphöra i anledning av elevens ålder. Vidare skall enligt förslaget utskrivning också kunna beslutas beträffande elev som intagits i »kriminalvårdsanstalt».

Föredragande statsrådet. Utom i det fall, att ändamålet med vården har uppnåtts, bör i enlighet med kommitténs förslag elev också utskrivas i fall, som nyss angetts under b). Det är här fråga bl. a. om vård på kropps- eller mentalsjukhus, vårdanstalt för psykiskt efterblivna eller på behandlingshem. Ifrågavarande bestämmelse bör kunna tillämpas också beträffande sådana behov, som kan tillgodoses inom barnavårdens ram, t. ex. vid specialhem.

Enligt gällande rätt (48 § BvL) förfaller barnavårdsnämnds beslut angående omhändertagande, då verkställighet skall ske av domstols beslut, varigenom den omhändertagne dömes ovillkorligt till frihetsstraff eller villkorligt anstånd med sådant straff förklarar förverkat. Åtskilliga skäl talar också för att den som sålunda överföres till fångvårdsanstalt icke längre bör vara inskriven vid ungdomsvårdsskola. Enligt min mening bör därför nuvarande regel i huvudsak alltjämt bibehållas. Denna regel bör dock så till vida modifieras, att samhällsvården icke skall upphöra automatiskt utan först genom ett i vanlig ordning meddelat utskrivningsbeslut. Härigenom öppnas nämligen möjlighet att — med stöd av nästföljande paragrafs första

stycke — låta barnavårdsnämnden behålla ansvaret för den unge även under verkställighetstiden. Även i ett annat avseende torde regeln i 48 § BvL böra något jämkas. Enligt gällande ordning förfaller beslutet angående omhändertagande så snart verkställighet av domen påbörjas, och det förutsättes alltså icke att domen vunnit laga kraft mot den dömden. Då regeln äger tillämpning även i fråga om ungdomsfängelse, som regelmässigt går i verkställighet utan hinder av att domen icke vunnit laga kraft, har detta förhållande i praktiken medfört vissa olägenheter (jfr rättsfallet NJA 1958 s. 64). Jag föreslår därför i stället den regeln, att elev skall utskrivas, om han enligt dom, som vunnit laga kraft mot honom, intagits i fångvårdsanstalt. Regeln avser inte häktning.

Beträffande utskrivning i anledning av elevens ålder ansluter sig kommitténs förslag med vissa förenklingar till gällande rätt. Mot vad kommittén föreslagit har jag i sak intet att erinra. I enlighet härmed torde böra gälla, att utskrivning skall ske senast när eleven fyller 21 år eller, om han omhändertagits för samhällsvård efter det han fyllt 18 år, senast tre år efter omhändertagandet.

68 §.

I denna paragraf meddelas ytterligare bestämmelser om utskrivning.

Barnavårdskommittén. Enligt kommitténs förslag skall frågan om utskrivning i anledning av uppnått vårdresultat upptagas till prövning senast då två år förflutit från elevs inskrivning vid ungdomsvårdsskola. Skulle elev dessförinnan ha åtnjutit så långvarig vård inom skolan, att sammanlagda tiden för behandlingen i denna vårdform uppgår till ett år, skall utskrivningsfrågan då upptagas. Har frågan beträffande någon elev prövats utan att leda till utskrivning, skall utskrivningsfrågan återupptagas med högst ett års mellanrum (164 § lagförslaget).

Remissyttrandena. Det föreslagna stadgandet om tid för prövning av utskrivningsfrågor anser *ungdomsvårdsskolornas rektorsförening* saklöst kunna utgå. Det torde, anför föreningen, icke finnas någon skolstyrelse som en enda dag i onödan kvarhåller en elev, sedan ändamålet med vården anses uppnått. Stadgandet skulle enligt föreningen komma att bereda särskilt skolhemmen, som med hänsyn till elevernas skolgång och yrkesutbildning torde komma att få längre vårdtider såväl inom som utom skolan än yrkesskolorna, ett ej obetydligt administrativt merarbete utan någon påvisbar vinst vare sig för skolorna eller för deras elever.

Föredragande statsrådet. Såsom berörts vid 45 § skall enligt kommitténs förslag ett utskrivningsbeslut endast innebära, att eleven slutligt skall lämna vården vid skolan, medan det skall vara vederbörande barna-

vårdsnämnds sak att beträffande alla omhändertagna besluta angående samhällsvårdens upphörande. Enligt föreliggande lagförslag skall däremot utskrivning från ungdomsvårdsskola i anslutning till gällande rätt medföra att samhällsvården upphör. Att en sådan ordning bör gälla även i fortsättningen är motiverat av att utskrivning i det stora flertalet fall sker i anledning av att ändamålet med vården anses uppnått eller att eleven befinner sig i närheten av den övre åldersgränsen. Emellertid bör utskrivning stundom ske, trots att behov av samhällsvård alltjämt föreligger. Det skulle vara föga rationellt, om barnavårdsnämnden i sådana fall måste fatta nytt beslut om sådan vård. Huvudregeln bör därför icke gälla undantagslöst, utan en möjlighet bör öppnas att låta samhällsvården bestå trots utskrivningen. En sådan möjlighet är av betydelse främst med hänsyn till de fall, där utskrivningen föranleds av att eleven behöver vård, fostran eller utbildning, som bättre kan beredas på annat sätt än genom ungdomsvårdsskolas försorg. Stundom kan det också tänkas innebära en lämplig anordning att låta samhällsvården bestå, medan den från skolan utskrivne avtjänar frihetsstraff. Utvägen att låta samhällsvården fortsätta efter utskrivningen bör emellertid icke vara begränsad till vissa angivna fall, utan den bör stå öppen i varje situation, där så befinner lämpligt. Det bör ankomma på skolans styrelse att avgöra, huruvida samhällsvården skall bestå; förordnande därom bör nämligen ingå i utskrivningsbeslutet. Ehuru det måhända får anses självklart, att ett sådant förordnande icke får meddelas, därest eleven nått sådan ålder att samhällsvården redan skulle ha upphört om han icke varit inskriven vid ungdomsvårdsskola, synes det lämpligt att i lagen direkt erinra härom.

Enligt kommitténs förslag skulle utskrivning från ungdomsvårdsskola — av annan anledning än att elev uppnått åldersgräns, som nödvändiggör utskrivning — alltid föregås av samråd med den barnavårdsnämnd, som har befattningen med eleven. Jag delar till fullo kommitténs uppfattning att sådant samråd — särskilt viktigt med hänsyn till den föreslagna möjligheten att förordna att samhällsvården skall bestå — måste komma till stånd i utskrivningsfrågorna. Såsom tidigare berörts synes stadgande därom dock lämpligen böra inflyta i stadgan för ungdomsvårdsskolorna.

Spörsmålen om, huruvida elev bör utskrivas i anledning av att ändamålet med vården får anses uppnått eller därför att han behöver överföras till lämpligare vård, måste utan vidare komma upp till prövning hos skolstyrelsen, som alltid har att noga följa elevens beteende och utveckling. Med hänsyn till den praxis som för närvarande tillämpas i fråga om utskrivning från ungdomsvårdsskolorna kan det knappast sägas föreligga något behov ur rättssäkerhetssynpunkt av bestämmelser om att utskrivningsfrågorna skall upptagas till prövning inom viss tid och därefter periodiskt omprövas. Om bestämmelser härom likväl anses erforderliga, torde de emellertid lämpligen böra intagas i stadgan för skolorna. Vad kommittén i detta hänseende föreslagit har därför inte fått motsvarighet i departementsförslaget.

Med hänsyn till att samhällsvården enligt föreliggande lagförslag regelmässigt skall upphöra genom utskrivningen erfordras liksom i gällande rätt bestämmelser om de föranstaltningar som skall vidtagas i samband med denna. I detta hänseende synes enahanda bestämmelser böra gälla som enligt 44 § föreliggande lagförslag.

Paragrafen har avfattats i enlighet med vad sålunda anförts.

69 §.

Paragrafen, som motsvarar 166 § kommitténs förslag, överensstämmer i sak med 44 § 3 mom. BvL.

70 §.

I fråga om inställelse vid domstol av personer, som är intagna på fångvårdsanstalt, meddelas särskilda bestämmelser i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. (37 och 38 §§). Enligt dessa bestämmelser gäller dels att om överåklagare eller rätten i anledning av åtal mot intagen finner att dennes personliga inställelse vid domstol är påkallad fångvårdsstyrelsen har att föranstalta därom, dels ock att om domstol, efter framställning av part eller eljest, begär att intagen skall inställas inför domstolen för annat ändamål än nyss sagts fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen har att pröva, huruvida det må ske. Sistberörda stadgande äger tillämpning också beträffande annan myndighet än domstol.

Vad angår inställelse vid domstol av elev vid ungdomsvårdsskola finnes däremot icke andra lagbestämmelser än rättegångsbalkens generella stadganden rörande vitesföreläggande och hämtning. Ej heller har föreskrifter i ämnet utfärdats i administrativ ordning.

Enligt praxis sker i allmänhet inställelsen genom skolans försorg, då eleven kallats av domstol att höras såsom vittne eller målsägande eller att närvara såsom part. Skolans rektor har då i förväg skriftligen underrättats om inställelsen och samtidigt anmodats att sörja för att eleven inställer sig. En av skolans befattningshavare medföljer vanligtvis eleven. I de fall, där det icke kan ske och hämtning kan komma i fråga, anlitas polismyndighet. Inställelse genom polismyndighets försorg sker dock endast, då skolan icke kan avstå från någon vårdare för ändamålet eller på grund av den intagnes person icke anser sig kunna ta ansvaret för inställelsen. Härvid är det domstolen, som beslutar om polishandräckning på hemställan av skolans rektor. Den i 77 § BvL stadgade rätten för styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola att erhålla handräckning genom polismyndighet avser nämligen uttryckligen endast vidtagande av åtgärd, som enligt BvL ankommer på dem. Det förekommer emellertid även, att domstol beslutar om hämtning genom polismyndighets försorg utan att först rådgöra med vederbörande rektor. I dessa fall underrättas skolan i förväg endast om tidpunkten för inställelse.

sen. Om så befinnes lämpligt och möjligt beordras också i en sådan situation en befattningshavare vid skolan att såsom vårdare jämte polismannen åtfölja eleven.

Även i *kommitténs förslag* saknas regler på förevarande område. Dock föreslår kommittén så till vida en utvidgning av rätten att erhålla handräckning av polismyndighet, att sådan handräckning skall lämnas styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola även då bistånd påkallas för förflyttning av elev (169 § lagförslaget).

Socialstyrelsen avgav den 23 april 1957 utlåtande till justitieombudsmannen i ett av denne upptaget ärende angående ordningen för inställande vid domstol av personer, som är intagna på ungdomsvårdsskola. I utlåtandet anfördes, att bestämmelser borde utfärdas i ämnet och att dessa lämpligen kunde utformas i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i straffverkställighetslagen. Det borde ankomma på skolans styrelse eller, efter dess bemyndigande, skolans rektor att pröva, huruvida inställelse må ske i sådana fall då eleven icke är tilltalad, liksom att föranstalta om de inställelser som kan bli aktuella. Vad beträffar de undantagsfall, då polismyndighet behöver anlitas, borde avgörandet härom träffas av skolan, på vilken det också borde ankomma att framställa begäran om handräckning. Sedan styrelsen därefter erinrat om den av kommittén föreslagna utvidgningen av handräckningsinstitutet, anförde styrelsen i utlåtandet vidare, att kommitténs lagförslag sålunda i det hänseende varom här vore fråga endast behövde kompletteras med föreskrifter rörande ungdomsvårdsskolornas provningsrätt och skyldighet att svara för inställelsen.

I sitt remissyttrande över kommitténs förslag åberopar *socialstyrelsen* vad styrelsen anført i berörda utlåtande och hemställer, att förevarande kapitel måtte kompletteras med bestämmelser i enlighet med de av styrelsen angivna riktlinjerna.

I den inledningsvis omnämnda skrivelsen från *justitieombudsmannen* anföres bl. a., att justitieombudsmannen finner de av *socialstyrelsen* anförda synpunkterna på den lämpliga ordningen för inställelse vid domstol av elev vid ungdomsvårdsskola vara väl grundade samt att lagbestämmelser i ämnet såsom *socialstyrelsen* anført får anses påkallade. I skrivelsen påpekas också behovet av klarare regler rörande inställelsekostnaden.

Föredragande statsrådet. Även enligt min mening utgör det en brist i nuvarande lagstiftning på området, att frågan om inställelse av ungdomsvårdsskoleelev vid domstol inte har närmare reglerats. Denna omständighet har — såsom framgår av det nyss anförda — lett till oenhetlighet i förfarandet, och i vissa fall har detta utvecklats efter mindre tillfredsställande linjer. Kritik kan sålunda riktas mot att lagstiftningen inte lägger hinder i vägen för domstol att utan samråd med skolan besluta om elevens hämtning. De skäl som förestavat de nyss berörda bestämmelserna i straffverkställighetslagen rörande personer, som är intagna på fångvårdsanstalt, gör sig inte sällan gällande med större styrka beträffande ungdomsvårdsskolornas elever. Det ligger i sakens natur att det i flera situationer kan vara mer ange-

läget för en ungdomsvårdsskola än för en fångvårdsanstalt att pröva, huruvida en begärd inställelse vid domstol låter sig förena med behandlingen. Såsom exempel härpå må endast nämnas, att det kan vara direkt olämpligt att avbryta en på slutet avdelning vid ungdomsvårdsskola pågående behandling i en situation, då rättegången med fördel kan uppskjutas. Vidare måste det anses vara inte endast onödigt utan även olämpligt att föranstalta om polishandräckning i vidare mån än skolan ser sig ur stånd att sörja för inställelsen. Inte minst i betraktande av klienteletts ungdom och den psykiska labilitet, som ofta kännetecknar de omhändertagna, bör polishandräckning som regel undvikas och eleven i stället åtföljas av en vid skolan anställd befattningshavare, med vilken han är förtrogen.

Bestämmelser bör sålunda utfärdas i ämnet, och dessa synes i enlighet med vad socialstyrelsen föreslagit lämpligen kunna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i straffverkställighetslagen. Då det gäller en elevs inställelse vid domstol såsom tilltalad i brottmål, synes det böra ankomma på skolans rektor att föranstalta därom. Eftersom någon prövningsrätt i dessa fall inte skall föreligga, torde anledning saknas att lägga denna uppgift på skolans styrelse. Däremot bör det ankomma på skolans styrelse eller, efter dess bemyndigande, skolans rektor att pröva, huruvida inställelse må ske i sådana fall då eleven inte är tilltalad. Beträffande rätten att påkalla bistånd av polismyndighet innefattar föreliggande lagförslag samma utvidgning som föreslagits av kommittén (jfr 94 §). Sådan handräckning skall liksom annat bistånd av polismyndighet enligt lagförslaget lämnas kostnadsfritt (jfr 96 §). I övrigt skall de kostnader, som föranleds av inställelsen, självfallet bestridas av vederbörande skola.

10 kap. Kommuns rätt till ersättning för vissa vårdkostnader

(71—74 §§ departementsförslaget)

Kommitténs lagförslag innehåller i 13 kap. bestämmelser om ersättning av stat och kommun för barnavårdskostnad samt i 14 kap. bestämmelser om enskildas ersättningsskyldighet. De båda kapitlen ersätter 8 och 9 kap. BvL, dock att — såsom förut berörts — kommitténs lagförslag saknar motsvarighet till vad i sistnämnda kapitel stadgas om enskildas arbetskyldighet, d. v. s. arbetsföreläggande.

I samband med tillkomsten av SochjL vidtogs genom lag den 4 januari 1956 vissa ändringar i BvL. Dessa begränsades visserligen till vad som befanns nödvändigt för att FvL skulle kunna upphöra att gälla, och avsikten var icke att föregripa eller begränsa revisionen av BvL. Emellertid har statsmakterna genom att antaga SochjL tagit ställning till vissa spørsmål, som är gemensamma för socialhjälpens och barnavården eller som bör lösas på samma sätt på båda dessa områden av samhällsverksamheten. Den reglering som skett i föreliggande lagförslag beträffande frågorna om ersättning av stat och kommun för barnavårdskostnad samt om enskildas ersättnings-

skyldighet innefattar därför i likhet med kommitténs förslag icke några principiella nyheter utan ansluter sig i väsentliga delar till gällande rätt.

Av de i 8 kap. BvL intagna stadgandena har 64 § upphört att gälla den 1 januari 1938 samt 63 och 67 §§ den 1 juli 1958. I kommitténs lagförslag motsvaras sistnämnda båda lagrum av 174 och 14 §§.

I överensstämmelse med vad kommittén föreslagit har vad gällande lag i 61 § innehåller om hur kommuns utgifter för samhällets barnavård skall bestridas ansetts överflödigt och därför icke fått motsvarighet i föreliggande lagförslag. Detsamma gäller även stadgandet i 66 § BvL med bemyndigande för Konungen att träffa överenskommelse med främmande makt angående omhändertagande jämlikt BvL av den främmande maktens undersåtar och om gottgörelse för därvid uppkommen kostnad. Ej heller har i lagförslaget upptagits motsvarighet till 69 § BvL, vari stadgas, att om kommun ställt särskilda medel till barnavårdsnämndens förfogande för vård på sjukvårdsinrättning, barnhem etc. kommunen äger bestämma huruvida ersättningskyldighet för enskilda skall föreligga beträffande utgift, som bestrides av dessa medel. Såsom kommittén funnit är detta stadgande numera praktiskt betydelselöst.

Bestämmelserna om ersättning av stat och kommun samt om enskildas ersättningsskyldighet äger sådant inbördes samband, att de ansetts böra sammanföras till ett kapitel. För detta föreslås rubriken *Kommuns rätt till ersättning för vissa vårdkostnader*.

71 §.

Denna paragraf, som motsvarar 62 och 65 §§ BvL samt 173 och 175 §§ kommitténs förslag, innehåller bestämmelser om kommuns rätt till ersättning av annan kommun eller staten.

Gällande bestämmelser m. m. Enligt 62 § BvL är kommun i vissa fall berättigad till ersättning av annan kommun eller staten. Rätten till ersättning är begränsad till »utgift för omhändertaget barn». Beträffande ersättningsrätten hänvisas till vad i 22—24 §§ SochjL är stadgat om kommuns rätt till ersättning för »obligatorisk» socialhjälp.

Huvudregeln för den mellankommunala ersättningsskyldigheten är enligt 22 § första stycket SochjL, att kommun, som lämnat (obligatorisk) socialhjälp åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits mantalskrivits inom annan kommun, äger erhålla ersättning därför av denna senare kommun. Barn, som till följd av sin ålder ej blivit mantalsskrivet, skall vid tillämpningen av SochjL anses mantalsskrivet i födelsehemorten.

Från huvudregeln göres i andra stycket av samma lagrum undantag för sådana fall, där obligatorisk socialhjälp utges till svensk medborgare medan han under vissa angivna omständigheter vistas eller är inackorderad i enskilt hem eller vårdhem. Den kommun, som utgivit hjälpen är då — enligt den lydelse lagrummet erhållit genom ändringslag den 16 maj 1957 — i

stället berättigad till ersättning därför av den kommun, där vederbörande senast mantalsskrivits på annan grund än vistelse eller inackordering i enskilt hem eller vårdhem. Enligt lagrummets ursprungliga lydelse var den hjälplämnande kommunen berättigad att, om vederbörande för det år, då han mottogs i hemmet — eller, om han omedelbart dessförinnan under samma omständigheter vistats eller varit inackorderad i annat enskilt hem eller vårdhem, för det år då han mottogs där — var mantalsskriven i annan kommun, av denna erhålla ersättning för hjälpen. Till de omständigheter, under vilka vederbörande skall vistas i enskilt hem eller vårdhem för att undantagsstadgandet skall bli tillämpligt, hänföres det fall, att vederbörande såsom fosterbarn överlämnats till enskilt hem eller, efter att ha omhändertagits enligt BvL, inackorderats i sådant hem. Vidare upptages dels det fall, att vederbörande, efter att ha varit intagen i sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt, genom inrättningens eller anstaltens försorg överlämnats till enskilt hem eller vårdhem för fortsatt vård eller fostran under villkor, att han fortfarande skall stå under inrättningens eller anstaltens tillsyn, dels ock fall där någon eljest mot ersättning mottagits i enskilt hem eller vårdhem för erhållande av vård för sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet.

Ersättning enligt 22 § SochjL skall utgå oavsett huruvida enskild är skyldig att lämna gottgörelse för hjälpen.

För obligatorisk socialhjälp, som lämnats åt svensk medborgare, vilken för det år hjälpen utgivits eller, i fall varom sägs i 22 § andra stycket, »för det år, som där avses» ej mantalsskrivits i riket eller vars mantalsskrivningsort för nämnda år ej kunnat utrönas, är enligt 23 § — vari någon ändring icke vidtagits — den kommun som lämnat hjälpen berättigad att erhålla ersättning av staten, i den mån gottgörelse ej kunnat uttagas av enskild person. Motsvarande skall också gälla, därest den som mottagit hjälpen under berörda år ej var svensk medborgare.

Ersättning av stat eller kommun skall utgå med det belopp, vartill kommunens kostnader för hjälpen skäligen kan uppskattas. Kungl. Maj:t äger fastställa taxa, efter vilken ersättningen skall bestämmas när det gäller vård på anstalt eller annan inrättning. (24 § SochjL.)

I avseende på behandling av frågor om ersättning av kommun eller staten för utgift för omhändertaget barn samt om övertagande av skyldighet att ansvara för kostnad för sådant barn ävensom i avseende på tid för anhängiggörande av talan gäller enligt 65 § första stycket BvL, i tillämpliga delar vad för motsvarande fall är stadgat i 25—29, 31 och 32 §§ SochjL. I andra stycket av samma paragraf hänvisas i avseende på ränta till vad där om för motsvarande fall är stadgat i 29 § SochjL. Beträffande innehållet av ifrågakvarande bestämmelser i SochjL må hänvisas till nämnda lag samt till prop. 177/1955 s. 285—290.

Vidkommande frågan om »minderåriga barns ställning i hemortsrätts-hänseende» anförde chefen för socialdepartementet enligt prop. 177/1955 s. 200 bl. a. följande:

Vid övervägande av hithörande spörsmål har jag kommit till den uppfattningen, att den föreslagna huvudregeln, enligt vilken varje svensk medborgare skall anses ha hemortsrätt i den kommun där han är mantalsskriven, bör gälla för såväl vuxna som barn men att en undantagsregel bör finnas för fosterbarn och barn, som efter att ha omhändertagits enligt barnavårdslagen är inackorderade i enskilt hem. För båda dessa kategorier av barn synes undantagsregeln böra ges sådan innebörd att barnet, så länge det vistas i fosterhemmet eller inackorderingshemmet, behåller den hemortsrätt det ägde då det mottogs därstädes. Jag förutsätter härvid, att uttrycket fosterbarn ges samma innebörd som det har i BvL. — Det kan ifrågasättas, huruvida inte den av mig förordade undantagsregeln i vad den rör de för samhällsvård omhändertagna barnen egentligen hör hemma i BvL. Socialhjälp torde nämligen som regel inte tilldelas dylika barn, för vilkas vård och fostran barnavårdsnämnden är ansvarig. Emellertid synes det ur praktiska synpunkter vara lämpligt att — åtminstone så länge den nuvarande BvL gäller — samla alla hemortsrätsregler i socialhjälpslagen och i BvL hänvisa till dem.

Barnavårdskommittén. Vad först angår 62 § BvL skiljer sig det stadgande — 173 § — som kommittén föreslår endast så till vida från gällande lag, att »utgift för omhändertaget barn» ersatts med »utgift som föranletts av omhändertagande, vilket skett innan den omhändertagne fyllt aderton år». Den föreslagna textändringen är betingad av att beteckningen barn användes på annat, mera enhetligt sätt i kommitténs lagförslag än i gällande lag.

Kommittén framhåller, att de föreslagna höjda åldersgränserna för möjligheten att omhänderta barn uppenbarligen medför en viss ökning av de utgifter, som omfattas av den mellankommunala och statliga ersättningskyldigheten. Bestämmelsen om denna ersättningsskyldighet är vidare avfattad så, att utgifter för dem som omhändertagits för utredning även inbegripes. Härom anför kommittén följande:

Naturligtvis vore det tänkbart, att jämställa sistberörda utgifter med andra utredningskostnader. Vissa skäl för en sådan lösning kan åberopas. Sålunda kan andragas, att ett huvudsyfte med omhändertagande för utredning är att säkra fortsatt undersökning, prövning och eventuell verkställighet. Vidare kan åberopas, att sådant omhändertagande i en del fall får antagas icke komma att omedelbart följas av samhällsvård — anledningen kan vara att fulla skäl för samhällsvård visar sig icke föreligga eller att, trots sådana skäl, annan åtgärd finnes böra väljas — och att det då kan förefalla onödigt eller föga befogat, att annan kommun eller staten skall kunna krävas på ersättning för de regelmässigt tämligen små omkostnaderna.

Häremot kan emellertid framhållas, att det endast är en gradskillnad mellan villkoren för å ena sidan omhändertagande för utredning samt å andra sidan samhällsvård, att de allra flesta för utredning omhändertagna torde bli föremål för samhällsvård samt att de för utredning omhändertagna skall placeras och i övrigt behandlas på sätt, som på det hela taget överensstämmer med vad som gäller för samhällsvård. Med hänsyn till det sist berörda kommer de kostnadskrävande åtgärderna med dem som omhändertagits för utredning i regel att vara likartade med motsvarande åtgärder för beredande av samhällsvård åt enahanda klientel, och vad som belöper å utredningstiden kommer i flertalet fall att framstå som en del av en fortlöpande vårdkostnad.

Kommittén har sålunda ansett det principiellt lika befogat och praktiskt lämpligare, att utgiften för dem som omhändertagits för utredning jämföras med kostnader för beredande av samhällsvård.

Till nu berörda bestämmelser om ersättning av annan kommun eller av staten anknytes enligt kommitténs förslag liksom enligt gällande lag ett stadgande, varigenom i SochjL givna regler för ersättningsfrågans behandling, då kommun vill fordra ersättning av annan kommun eller av staten, göres tillämpliga även för krav, avseende ersättning för barnavårdskostnad (175 § lagförslaget).

Remissyttrandena. Från *kommunalt håll* framhålles, att den omständigheten att ersättningsskyldighet ej föreligger i fråga om kostnader för förebyggande åtgärder kan medföra att en barnavårdsnämnd tillgriper ett omhändertagande för att på så sätt kunna gottgöra sig kostnader för fallet och att barnavårdsnämnden i en kommun, som är vistelsekommun för ett icke omhändertaget fosterbarn, av sparsamhetsskäl underlåter att vidtaga erforderlig kostnadskrävande åtgärd. Nu angivna olägenheter kan, framhålles det, elimineras antingen genom att ersättningsskyldighet kommuner emellan och för staten helt slopas eller genom att låta ersättningsrätten omfatta även kostnader för angivna åtgärder.

Enligt *socialstyrelsen*, som också berör denna fråga, skulle en ersättningsrätt för förebyggande åtgärder däremot vara olycklig. Styrelsen anser det därför vara riktigt, att återkravs-rätten begränsats till kostnader för omhändertaganden.

Förslaget om att ersättning skall utgå även för dem som omhändertagits för utredning kritiserar i två yttranden. *Statskontoret* anser sålunda att tillräckliga skäl saknas för att införa reglerande bestämmelser rörande dylik gottgörelse. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser sig av principiella skäl icke kunna biträda förslaget i denna del. För det fall att utredningen omedelbart följes av samhällsvård kan enligt länsstyrelsen förslaget möjligen ha visst fog för sig, men för övriga fall — då fulla skäl för samhällsvård visat sig icke föreligga eller, trots sådana skäl, annan åtgärd befinnes böra väljas — synes anledning icke föreligga att göra avsteg från den hittills gällande principen att ersättningsskyldigheten icke omfattar utredningskostnader.

Kammarrätten påpekar, att 23 § SochjL bort ändras i samband med ändringen av 22 § samma lag och att denna fråga har betydelse även på barnavårdslagens område.

Föredragande statsrådet. Som förut berörts har statsmakterna i samband med tillkomsten av SochjL tagit ställning till olika spörsmål beträffande kommuns rätt att kräva ersättning för barnavårdskostnader. De avgöranden av principiella frågor, som därvid träffats, har uppenbarligen icke varit avsedda att gälla allenast i avvaktan på revisionen av barnavårdslagstiftningen. Med hänsyn härtill bör nu icke ifrågasättas annat än att åtgärds-kommuns möjlighet att erhålla gottgörelse av annan kommun eller av sta-

ten för kostnader, som föranletts av omhändertagande, bör bibehållas i ny barnavårdslag. I enlighet med vad kommittén också föreslagit torde det vidare vara mest överensstämmande med principerna i SochjL att ersättningsrätten i fortsättningen liksom hittills begränsas till dylika kostnader. Den i vissa yttranden framkastade tanken att ersättning även skulle kunna krävas för kostnader i anledning av förebyggande åtgärder kan jag följaktligen icke biträda.

Vad angår frågan om huruvida kostnader i anledning av omhändertagande för utredning bör vara ersättningssgilla kan såsom kommittén själv framhåller skäl anföras både för och mot den av kommittén valda lösningen. I de fall, där omhändertagandet omedelbart övergår i omhändertagande för samhällsvård, kan det sålunda främst av praktiska skäl vara motiverat att icke göra skillnad i ersättningsavseende mellan de olika skedena av omhändertagandet. I andra fall åter, där omhändertagandet icke efterföljes av samhällsvård, vare sig detta beror på att fog för ingripande över huvud taget icke föreligger eller på att förebyggande åtgärd anses vara tillfyllest, är det ur såväl principiella som praktiska synpunkter knappast lämpligt att åtgärdskommunen skall kunna kräva ersättning för kostnaden av annan kommun eller staten. Vid bedömande av denna fråga är vidare att beakta den skillnad, som föreligger mellan kommitténs förslag och departementsförslaget beträffande institutet omhändertagande för utredning. I förstnämnda förslag är detta institut direkt anknutet till förutsättningarna för omhändertagande för samhällsvård, och det kan med denna konstruktion falla sig rätt naturligt att se omhändertagandet för utredning som ett led i det förfarande, som resulterar i omhändertagande för samhällsvård. En sådan anknytning föreligger däremot icke i departementsförslaget, enligt vilket omhändertagande för utredning får tillgripas, även om endast förebyggande åtgärder är ifrågasatta. Vid sådant förhållande försvagas skälen för ersättningsrätt i dessa fall, medan de skäl som talar däremot i motsvarande mån tilltar i styrka. Jag har därför i likhet med ett par remissinstanser kommit till den uppfattningen att rätten till ersättning bör vara begränsad till kostnader i anledning av omhändertagande för samhällsvård.

I 62 § BvL avses att utgift för den som omhändertagits före 18 års ålder — d. v. s. enligt 22 § a) — c), 29 eller 55 § BvL — skall ersättas enligt reglerna i 62 §, oavsett den omhändertagnes ålder, då utgiften gjordes. För utgift, som kommun haft för skyddsuppfostran av person som omhändertagits med stöd av 22 § d) BvL, utgick enligt 63 § BvL tidigare ersättning av staten. Sedan denna ersättningsrätt numera borttagits, måste det anses riktigast att utsträcka den mellankommunala ersättningsrätten så att denna kommer att avse även kostnader, som föranletts av att någon omhändertagits för samhällsvård efter fyllda 18 år. Departementsförslaget har avfattats i enlighet härmed.

Efter den ändring i 22 § SochjL, vilken genomfördes 1957, föreligger såsom kammarrätten anmärkt en viss otydlighet i 23 § samma lag. Den jämkning av sistnämnda paragraf, som i anledning härav synes vara på-

kallad, torde kunna vidtagas i samband med de följdändringar i SochjL, vilka föranleds av föreliggande lagförslag.

I överensstämmelse med vad som uttalades i samband med antagandet av SochjL finner jag det ur praktiska synpunkter vara mest ändamålsenligt, att alla hemortsrättsbestämmelserna även i fortsättningen är samlade i SochjL och att barnavårdslagen endast innehåller hänvisning till dem.

72 §.

Denna paragraf, som motsvarar 68 § BvL samt 176 och 177 §§ ävensom 178 § andra stycket kommitténs förslag, innehåller de materiella reglerna om enskildas ersättningsskyldighet.

Gällande bestämmelser. Då barn omhändertages för skyddsuppfostran eller samhällsvård under förhållanden, som synes utvisa att behovet därav kommer att bli varaktigt, äger barnavårdsnämnden omhändertaga egendom, som då tillhör barnet eller som tillfaller det, medan det är omhändertaget, samt därav uttaga ersättning för kostnader för barnet. Nämnden har full frihet att efterge sin ersättningsfordran, helt eller delvis (68 § 1 mom. BvL).

Ersättningsskyldighet föreligger även för vissa anhöriga till barnet. Sålunda äger kommun uttaga ersättning av barnets fader, moder eller adoptant, om barnet är under 16 år (68 § 2 mom. BvL). Denna ersättningsskyldighet är dock på olika sätt begränsad.

Först må framhållas att såväl för barnets — till dess egendom begränsade — ersättningsskyldighet som ock för föräldrars (adoptants) plikt att lämna gottgörelse sätts en gräns genom att vad som högst må uttagas bestämmas av Kungl. Maj:t med stöd av 68 § 3 mom. BvL. Ersättningen är för närvarande enligt kungörelsen den 14 mars 1958 (nr 98) maximerad så, att ersättning ej i något fall må uttagas med högre belopp än 1 000 kronor för år räknat.

I övrigt är föräldrars (adoptants) ersättningsskyldighet enligt den lydelse 68 § 2 mom. BvL erhållit genom lagen den 4 januari 1956 reglerad genom att bestämmelserna i 36—38 §§ SochjL, i vad de rör kommuns rätt att taga ut ersättning för obligatorisk socialhjälp åt barn under 16 år, i tillämpliga delar skall gälla även kostnad för omhändertaget barn under 16 år. Detta innebär följande.

Har make adopterat andra makens barn, åligger ersättningsskyldigheten båda makarna.

Ersättning må icke uttagas av fader eller moder till barn utom äktenskap, vilken enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utge visst belopp en gång för alla.

Har någon, som enligt dom eller avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utge underhållsbidrag till barn eller adoptivbarn under 16 år, försummat att fullgöra denna plikt och har till följd härav barnet måst omhändertagas, föreligger ej ersättningsskyldighet för den av föräldrarna eller adoptivföräldrarna, som icke gjort sig skyldig till försummelse av sin underhållsskyldighet.

Den som är häktad eller intagen i arbetshem, fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, ungdomsvårdsskola eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och till följd därav icke varit i stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot sitt barn eller adoptivbarn, är ej heller ersättningsskyldig för kostnad för barnets samhällsvård eller skyddsuppfostran under tiden för nämnda anstaltsvistelse. På motsvarande sätt bortfaller för den som åtnjuter obligatorisk socialhjälp ersättningsskyldigheten för barnavårdskostnad belöpande på den tid under vilken socialhjälp utgått.

Barnavårdsnämnd kan fritt avstå från ersättningskrav.

Ersättning utgår med det belopp, vartill kommunens kostnader skäligen kan uppskattas. Där så befinnes påkallat, äger Kungl. Maj:t fastställa taxa, enligt vilken ersättning skall utgå för vård på anstalt eller annan inrättning.

Barnavårdskommittén. Enskilds ersättningsskyldighet skall enligt kommitténs förslag liksom för närvarande vara begränsad till utgifter, som föranletts av omhändertagande, och förutsättning skall vidare vara, att omhändertagandet skett innan den underårige fyllt 18 år. I fråga om ersättningsskyldigheten har omhändertagande för utredning jämförts med samhällsvård.

På samma sätt som i BvL upptages i kommitténs lagförslag — 176 § — först frågan om ersättningsskyldighet för den omhändertagne själv.

Kommittén anser, att rätt för barnavårdsnämnden att omhändertaga egendom, tillhörig underårig som omhändertagits jämlikt barnavårdslagen, innebär en mindre önskvärd konstruktion. Enligt kommitténs mening kan denna rätt avvaras och bör barnavårdsnämnd i stället tilläggas en begränsad befogenhet att för uppkommande kostnad för omhändertagen utfå ersättning ur hans egendom. Det blir då barnets representant — förmyndaren — som har att utge ersättningen. Sker det icke godvilligt, får nämnden föra talan mot barnet (förmyndaren) hos länsstyrelsen.

Befogenhet att kräva ersättning ur barnets egendom skall enligt kommitténs förslag tillkomma såväl den kommun, vars barnavårdsnämnd har befattningen med den omhändertagne, som ock, när ersättningsskyldighet åvilar annan kommun, denna sistnämnda.

Vad angår inskränkningar i befogenheten att kräva ersättning ur barnets egendom föreslår kommittén, att rätt till ersättning endast skall få göras gällande i sådana fall och i sådan omfattning, att anspråket icke kan anses oskäligt och ej är ägnat att äventyra barnavårdsarbetets framgång.

I fråga om anhörigs ersättningsskyldighet för samhällets utgifter för omhändertagen (177 § lagförslaget) har kommittén, fränsett åldersgränsen, icke föreslagit avvikelse i sak från vad i sådant hänseende gäller enligt 68 § 2 mom. BvL samt 36—38 §§ SochjL. I anledning av vad i 3 § lagförslaget stadgats om adoptant samt om makar, av vilka den ene adopterat den andres barn, har i 177 § lagförslaget bestämmelser givits blott om föräldrars ersättningsskyldighet samt hänvisningen till 36 § SochjL begränsats till att avse 2—4 styckena av sistnämnda lagrum.

Med hänsyn till vad kommittén föreslagit om åldersgränser i ny barnavårds- och vårdslag skall den generella och »ovillkorliga» ersättningsskyldigheten för föräldrar (adoptant) enligt förslaget utsträckas till att avse utgifter för omhändertagen intill dess han fyller 18 år. Motsvarande ersättningsskyldighet för socialhjälp (36 § SochjL) bör enligt kommittén samtidigt utsträckas till 18-årsgränsen.

Kommittén har funnit det ådagalagt, att det belopp — 1 000 kronor för år — vartill enskilds ersättningsskyldighet för barnavårdskostnad för närvarande är begränsad, måste anses för lågt. Kommittén har övervägt, huruvida icke maximering till visst belopp helt skulle kunna avvaras, men har stannat vid att i ny barnavårds- och vårdslag bör bibehållas ett stadgande, svarande mot 68 § 3 mom. BvL. Maximibeloppet bör enligt kommitténs uppfattning höjas till 1 500 kronor.

Remissyttrandena. Enligt *länsstyrelsen i Uppsala län* torde barnavårdsnämnds rätt till ersättning av omhändertagen — för undvikande av onödiga processer — böra i så måtto förstärkas att nämnden tillerkännes rätt att under den tid omhändertagandet varar uppbära inflytande bidrag och intäkter. *Barnavårdsnämnden i Stockholm* anser, att bestämmelserna — om det icke befinnes lämpligt att tillerkänna barnavårdsnämnd en generell rätt att omhändertaga barns egendom — bör utformas så att barnavårdsnämnd erhåller sådan rätt beträffande civilrättsligt fastställda underhållsbidrag.

Kammarrätten — som i sak tillstyrker den föreslagna ändringen — ifrågasätter, om lagtexten fått en formulering som helt motsvarar syftet, samt föreslår, att stadgandet erhåller sådan lydelse, att därav klart framgår att barnavårdsnämnd icke skall äga rätt att omhändertaga egendom, utan att det skall ankomma på den omhändertagnes förmyndare att avgöra vilka tillgångar, som skall tagas i anspråk för täckande av uppkommen vårdkostnad.

Höjningen av åldersgränsen beträffande anhörigs ersättningsskyldighet beröres i några yttranden. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *flera kommunala organ* understryker sålunda, att åldersgränsen av principiella skäl bör vara lika för barnavårdskostnad och socialhjälp.

Åtskilliga remissinstanser — såsom *länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Värmlands och Örebro län, svenska stadsförbundet, folkpartiets kvinnoförbund, två socialvårdskonsulenter* och *ett flertal kommunala organ* — anser, att föreskriften om maximering av ersättningsbeloppet bör utgå eller att maximibeloppet i varje fall bör sättas betydligt högre än kommittén förordat. Det framhålls därvid, att lagen ger barnavårdsnämnd vittgående befogenheter i mycket svårbedömda frågor med avseende på ingripande mot enskilda samt att bestämmelsen om maximering mot bakgrunden härav förefaller tämligen obehövlig, särskilt som någon motsvarande inskränkning icke ansetts behövlig i SochjL. *Länsstyrelsen i Uppsala län* understryker därjämte, att de bestämmelser som reglerar de enskildas ersättningsskyldighet torde innefatta tillräckliga garantier för att icke oskäligen belopp

uttages. *Länsstyrelsen i Örebro län* påpekar särskilt, att erforderlig jämkning kan, därest det i något fall skulle anses att föräldrarna avkräves en oskälighets ersättning, vinnas enligt 39 § sista stycket SochjL, vari stadgas att talan ej må bifallas där synnerliga skäl talar emot bifall till ersättningsanspråket.

Kammarrätten, länsstyrelserna i Södermanlands, Älvsborgs, Gävleborgs och Jämtlands län samt svenska socialvårdsförbundet tillstyrker i princip, att en maximering bör gälla. *De båda förstämda länsstyrelserna* samt *socialvårdsförbundet* anser emellertid ifrågavarande bestämmelse vara av den vikt, att maximeringen bör anges i själva lagen. *Kammarrätten* föreslår bl. a., att det tydligare än nu bör utsägas, att om vårdtiden understiger ett år, det högsta ersättningsbelopp, som får uttagas, skall beräknas i proportion till vårdtidens längd.

Från *kommunalt håll* uttalas, att bestämmelserna bör omarbetas så, att därav klart framgår, huruvida åtgärdskommun eller ersättningskommun har att bevaka samhällets fordran mot barnet eller mot ersättningsskyldiga anhöriga.

Föredragande statsrådet. Liksom när det gäller kommuns rätt till kostnadsersättning från annat offentligt subjekt bör ersättningsskyldigheten för enskilda i ny barnavårdslag regleras i enlighet med de principer, som statsmakterna bestämt sig för genom att antaga SochjL. I likhet med kommitténs förslag ansluter sig departementsförslaget också i väsentliga avseenden till gällande rätt.

Enligt kommitténs förslag skulle enskilds ersättningsskyldighet omfatta även sådana kostnader som föranletts av omhändertagande för utredning. I enlighet med vad jag föreslagit under nästföregående paragraf torde emellertid icke andra kostnader böra vara ersättningsgilla än sådana som uppkommit till följd av att någon omhändertagits för samhällsvård. Departementsförslaget har avfattats i enlighet härmed.

I överensstämmelse med vad som för närvarande gäller torde den som omhändertagits för samhällsvård även i fortsättningen böra vara skyldig att gottgöra kommunen för vårdkostnaden, så långt tillgänglig egendom förslår. Tillräckliga skäl att härvid upprätthålla den nuvarande skillnaden mellan dem som omhändertagits före fyllda 18 år å ena samt övriga omhändertagna å andra sidan föreligger enligt min uppfattning inte. När det gäller underhållsbidrag och andra periodiskt utgående förmåner, såsom livränta eller pension, anser jag i likhet med ett par remissinstanser det vara mest naturligt, att barnavårdsnämnden framdeles liksom hittills skall vara berättigad att, i den mån så erfordras för att täcka vårdkostnaden, direkt uppbära utfallande belopp av den underhållsskyldige eller annan, som har att utge förmånen. Det bör påpekas att jag härvid inte avser allmänna och särskilda barnbidrag eller folkpension, beträffande vilka förmåner speciella bestämmelser gäller. I övrigt delar jag kommitténs uppfattning, att befogenheten för barnavårdsnämnd att — vid behov med anlitande av polishandräkning — omhänderta den underåriges egendom, såsom fast egendom,

banktillgodohavande, lösöre eller arbetsinkomst, inte bör bibehållas i ny barnavårdslag utan utbytas mot en till tillgänglig egendom begränsad ersättningsrätt för kommunen. I anledning av anmärkning från kammarrättens sida har stadgandet härom i förslaget undergått en viss jämkning för att det klarare skall framgå, att rätten att omhändertaga egendom inte kvarstår. Sker betalning inte godvilligt, får talan anhängiggöras hos länsstyrelsen enligt bestämmelserna i nästföljande paragraf. Skall vårdkostnaden enligt 71 § ersättas av annan kommun, torde sådan talan, om annat icke överenskommits, böra utföras av barnavårdsnämnden i ersättningskommunen.

I fråga om anhörigs ersättningsskyldighet innefattar kommitténs förslag ingen annan saklig ändring i förhållande till gällande rätt än att åldersgränsen höjes från 16 till 18 år. Mot denna ändring, vilken är att se som en direkt följd av motsvarande höjning av åldersgränsen för omhändertagande, har jag intet att erinra. Såsom tidigare nämnts förutsätter jag, att frågan om gränsen för minderårighet enligt SochjL kommer att upptagas till förnyad prövning, därest förslaget i denna del godtages. Att gränsen för den offentligrättsliga underhållsskyldigheten sålunda höjes till 18 år kan måhända sägas stå i mindre god överensstämmelse med vad som gäller om föräldrars civilrättsliga underhållsskyldighet mot barn. Enligt föräldrabalken (7 kap. 1 § andra stycket) gäller, att föräldrarnas s. k. ovillkorliga underhållsskyldighet mot barnet aldrig upphör förrän barnet fyllt 16 år, och det förutsättes således, att underhållsskyldigheten kan upphöra innan barnet uppnått 18 års ålder. Med hänsyn till de olika inskränkningar, som gäller i den offentligrättsliga ersättningsskyldigheten, torde emellertid några praktiska olägenheter icke behöva befaras av den bristande samstämmigheten. För övrigt har kommittén i sitt betänkande III föreslagit att föräldrabalken skall ändras på denna punkt och detta förslag kommer att prövas inom justitiedepartementet för eventuell proposition till 1960 års riksdag. Med hänsyn härtill har jag inte kunnat tillmäta den nyssnämnda bristande samstämmigheten någon avgörande betydelse.

Bestämmelserna om anhörigs ersättningsskyldighet är utformade på sådant sätt, att de omedelbart endast avser föräldrar. Av stadgandet i 97 § lagförslaget följer emellertid, att ersättningsskyldighet liksom hittills skall föreligga även för adoptant.

Då barnavårdsnämnd skall äga rätt att meddela eftergift från ersättningsskyldighet för såväl den omhändertagne som hans anhöriga, har ett gemensamt stadgande härom ansetts böra intagas i tredje stycket av förevarande paragraf. Med hänsyn härtill saknas anledning att i paragrafens andra stycke hänvisa till 37 § SochjL.

Kommunernas vårdkostnader för de omhändertagna varierar tämligen kraftigt från fall till fall. Fosterlegorna torde visserligen regelmässigt utgå med vissa normalbelopp, men det saknas icke exempel på fall, där en kommun funnit sig nödsakad att betala en förhållandevis mycket hög lega för att kunna skaffa lämpligt fosterhem åt ett svårplacerat barn. I fråga om anstaltsplaceringar är emellertid dessa växlingar större. Det må endast erinras om att vården vid ungdomsvårdsskolorna är kostnadsfri för kommu-

nerna, medan vårdavgifter på exempelvis 20 kronor om dagen kan förekomma, om placering sker i enskilda anstalter. Det skulle otvivelaktigt framstå såsom obilligt och kunna inverka menligt på barnavårdsarbetet, om ersättningskraven mot de enskilda skulle kunna variera på motsvarande sätt. En viss schablonmässighet måste här anses önskvärd. I sådant syfte har emellertid de i SochjL stadgade inskränkningarna i ersättningskyldigheten knappast tillkommit, och jag anser därför i likhet med kommittén erforderligt att i ny barnavårdslag upptaga en bestämmelse om maximering av det sammanlagda belopp, som må uttagas i ersättning av den omhändertagne och hans anhöriga. Liksom för närvarande torde beloppet, som bör kunna jämkas utan lagändring, icke anges i själva lagen utan bestämmas på administrativ väg. Enligt min mening synes ett högsta sammanlagt ersättningsbelopp för år och barn om 1 600 kronor för närvarande kunna vara lämpligt. Härvid förutsättes att allmänt barnbidrag, som lagligen kan uppbäras av barnavårdsnämnd, skall frånräknas detta maximibelopp, vilket till följd därav i flertalet fall kommer att stanna vid 1 200 kronor för år. I de fall, där vårdtiden understiger ett år, skall maximibeloppet självfallet i motsvarande mån minskas. Vidare må i detta sammanhang framhållas, att ersättningsanspråk inte får bifallas, om den ersättningskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna erforderliga medel till underhåll för sig och de sina eller eljest synnerliga skäl talar mot ersättningsanspråket (39 § SochjL). Dessa begränsningar i återkravsrätten synes bereda ersättningsskyldig ett effektivt skydd mot att ersättning uttages i ömmande fall.

Vad slutligen angår frågan huruvida det skall ankomma på åtgärdskommunens eller ersättningskommunens barnavårdsnämnd att utöva återkravsrätten gentemot anhörig överensstämmer departementsförslaget liksom kommitténs förslag med gällande rätt. Detta innebär, att befogenheten att kräva ersättning ytterst tillkommer den kommun, som slutligt har att svara för kostnaden, d. v. s. ersättningskommunen.

73 och 74 §§.

Beträffande tillvägagångssättet, då kommun vill av enskild kräva ersättning, som icke utges godvilligt, samt i fråga om fastställande av bidragskyldighet gentemot barnavårdsnämnd meddelas i dessa paragrafer, vilka motsvarar 70 och 71 §§ BvL samt 178 § första stycket och 179 § kommitténs förslag, bestämmelser som, fränsett redaktionella jämkningar, överensstämmer med gällande rätt och kommitténs förslag. Medan 73 § avser redan havda kostnader, är i 74 § fråga om framtida kostnader.

11 kap. Förfarandet hos länsstyrelse i underställningsmål (75—79 §§ departementsförslaget)

I 16 kap. av kommitténs lagförslag, vilket kapitel bär rubriken »Om besvär m. m.», har upptagits ej blott bestämmelser om klagan i mål och ärenden, som avses i den föreslagna lagen, samt om därmed omedelbart sammanhängande spörsmål utan även föreskrifter rörande länsstyrelsens

förfarande i underställnings- och besvärsmål. Såsom närmare utvecklas i nästföljande kap. lämnas däremot i föreliggande lagförslag liksom i gällande lag besvärsförfarandet i huvudsak oreglerat. Av bl. a. denna anledning har erforderliga bestämmelser om länsstyrelses handläggning av underställningsmål ansetts böra sammanföras till ett särskilt kapitel, vilket fått sin plats omedelbart före besvärskapitlet.

De i förevarande kapitel upptagna bestämmelserna, vilka ersätter innehållet i 26 § 1—3 mom. och 75 § 1 mom. tredje stycket BvL, har — i likhet med vad kommittén föreslagit — utformats i anslutning till stadgandena om förfarandet hos barnavårdsnämnd. Då utredningen om administrativa frihetsberövanden har att framlägga förslag till bestämmelser om handläggningen av ärenden rörande sådana ingrepp, är den i kapitlet föreslagna regleringen delvis att fatta såsom ett provisorium. Med hänsyn härtill har vissa av kommittén föreslagna nyheter, vilka ansetts böra upptagas till prövning i ett större sammanhang, lämnats å sido. Detta gäller främst vissa bestämmelser i 192 § lagförslaget om offentlighet vid förhör m. m., men därjämte har även innehållet i 197 § kommitténs lagförslag fått utgå. Enligt detta stadgande skall, där länsstyrelsen beslutat viss åtgärd, i fråga om verkställighet m. m. anses som om beslutet fattats av den barnavårdsnämnd, från vilken ärendet kommit under länsstyrelsens prövning. Ett stadgande av denna innebörd — vartill motsvarighet torde saknas i annan lagstiftning utan att detta förhållande föranlett svårigheter — har nämligen ansetts överflödigt.

75 §.

Enligt gällande bestämmelser rörande förfarandet i underställningsmål skall beträffande föräldrarnas rätt att yttra sig samt om deras och den underåriges hörande inför länsstyrelsen gälla, i motsvarande tillämpning, vad i 24 § 2 mom. BvL är stadgat i fråga om barnavårdsnämndens handläggning av skyddsuppfostringsärende (26 § 1 mom. första stycket BvL). Föräldrarna kan vid vite eller äventyr av hämtning föreläggas att inställa sig. För att åvägabringa, att den underårige kommer tillstådes, må länsstyrelsen antingen ålägga den, som har honom i sin vård, att ombesörja hans inställande, eller förordna därom på annat lämpligt sätt eller också, där så erfordras, låta hämta honom (75 § 1 mom. tredje stycket BvL). Barnavårdsnämnden bör enligt 26 § 1 mom. andra stycket första punkten BvL kallas att genom därtill utsedd person närvara vid förhör inför länsstyrelsen, där sådant äger rum i underställningsmål.

Barnavårdskommittén. De regler för utredningen i barnavårdsärende och för befattningen i övrigt med sådant ärende, vilka upptagits i 4 kap. av kommitténs lagförslag, bör enligt kommitténs mening i huvudsak gälla även för länsstyrelses handläggning av sådant ärende, så tillämpade, att länsstyrelsens åtgöranden i mån av behov kompletterar nämndens. En sådan ordning har synts kommittén kunna ernås genom hänvisning — upptagen i 189 § första stycket lagförslaget — till bestämmelserna i 40—49 §§, 50 § första, andra och fjärde styckena samt 51 och 52 §§. De i dessa lagrum för

barnavårdsnämnds förfarande meddelade föreskrifterna skall tillämpas i fråga om länsstyrelses handläggning om annat icke följer av de särskilda reglerna i 189 § andra stycket samt 190—195 §§ och endast i tillämpliga delar.

Ersättning för inställelse i barnavårdsärende, som länsstyrelse förehar, skall enligt 189 § andra stycket utgå av allmänna medel (jfr 30 § NyktvL).

Då länsstyrelse förehar mål, som rör — bland annat — omhändertagande för samhällsvård enligt 98 eller 99 § eller omhändertagande för utredning (102 §), skall om särskilda skäl ej är däremot förhör hållas med den underårige, om han fyllt 15 år och begärt förhör, samt med föräldrarna och, om det gäller fosterbarn, fosterföräldrarna, därest framställning där- om gjorts av dem. Vederbörande skall underrättas om att de äger påkalla förhör. Länsstyrelsen må jämväl eljest hålla förhör med den saken rör och hans närmaste eller andra personer, som kan väntas vara i stånd att lämna betydelsefulla upplysningar. Om förhör bör vederbörande barnavårdsnämnd underrättas i så god tid, att nämnden kan låta sig företrädas vid förhöret. (190 §.)

För att framtvinga inställelse må länsstyrelse begagna sig även av vite, vilket enligt förslaget må bestämmas till högst 50 kronor. För hämtning till förhör eller undersökning, varom länsstyrelse förordnat, skall icke gälla begränsningar, motsvarande dem som för barnavårdsnämnds del gäller enligt 48 § kommitténs lagförslag. (191 §.)

I 192 § meddelas såsom redan tidigare berörts föreskrifter om offentlighet. I paragrafen stadgas vidare dels att länsstyrelsen må höra person utan att den saken rör eller hans närmaste är närvarande, dels ock att representant för vederbörande barnavårdsnämnd skall beredas tillfälle närvara vid förhör.

Remissyttrandena. *Utredningen om administrativa frihetsberövanden* erinrar om att utredningen såsom en av sina huvuduppgifter har att framlägga förslag till förfarande vid handläggningen av mål angående sådana ingripanden samt anför vidare bl. a. följande.

Det förslag, som utredningen i sådant avseende utarbetar, överensstämmer i sina huvuddrag med de principer, som barnavårdskommittén anser böra gälla för sådan handläggning. Utredningens förslag kommer dock givetvis att innebära en avsevärt mera ingående reglering av förfarandet än kommittén föreslagit. Beträffande förslaget må här endast framhållas, att utredningen anser det vara av vikt att representant för barnavårdsnämnden i möjligaste mån är närvarande vid muntlig handläggning inför länsorgan såsom företrädare för det allmännas intresse i målet. Utredningen anser sig i övrigt icke böra i detta sammanhang gå närmare in på den handläggningsordning, som utredningen ämnar föreslå, utan vill endast ansluta sig till de huvudprinciper, som kommittén i detta sammanhang uttalat.

Utredningen efterlyser dock särskilda bestämmelser för att garantera en skyndsam handläggning av mål angående provisoriskt omhändertagande.

Länsstyrelsen i Jämtlands län understryker, att reglerna om förfarandet inför länsstyrelse i gällande lag är mycket knapphändiga, och finner därför

de av kommittén härutinnan föreslagna reglerna fylla ett behov. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län*, som icke har några erinringar mot det föreslagna förfarandet i och för sig, finner däremot den omständliga regleringen i lagtexten tämligen opåkallad. De skäl, som möjligen kan andragas för en uttömmande reglering av barnavårdsnämnds handläggning, lär enligt denna länsstyrelse icke kunna åberopas i vad gäller länsstyrelse. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* uttalar sig i samma riktning som länsstyrelsen i Kopparbergs län.

Besvärssakkunniga anser bestämmelsen i 190 § om förhör inför länsstyrelse vara felaktigt disponerad. Det primära bör enligt de sakkunnigas mening vara rätten för myndigheten att förordna om förhör, då så befinnes erforderligt för utredningen. Först i andra hand kommer sakägarens intresse av att muntligen inför myndigheten få framlägga sina synpunkter. Beträffande vad i 191 § föreskrivits om maximering av vite framhåller de sakkunniga, att länsstyrelse i andra sammanhang tillerkänts rätt att förelägga viten till stora belopp. Att i förevarande situationer begränsa länsstyrelsens handlingsfrihet genom en maximiregel av föreslaget slag synes vara direkt olämpligt. Därtill finnes enligt de sakkunniga så mycket mindre anledning som regler om vitesmaximum saknas i gällande bestämmelser om vitesföreläggande utan att detta vederligen föranlett några praktiska olägenheter eller någon rättsosäkerhet.

Även länsstyrelserna i Älvsborgs och Kopparbergs län anser föreskriften om vitesmaximum vara onödig.

Föredragande statsrådet. I likhet med kommittén anser jag, att regleringen av förfarandet hos länsstyrelse i underställningsmål lämpligen kan åstadkommas genom en hänvisning till de bestämmelser om ärendes handläggning hos barnavårdsnämnd, vilka anses böra gälla även för överinstansen. I första stycket av förevarande paragraf har sålunda intagits hänvisning till bestämmelserna i 14—16 §§, 17 § första och andra styckena samt 19—21 §§. De med hänvisningen avsedda lagrummen rör i huvudsak utredningens mål och allmänna uppläggning, hörande av personer under utredningen, inhämtande av utlåtande av sakkunnig och förordnande om läkarundersökning, framtvingande av inställelse till förhör eller läkarundersökning, beredande av tillfälle till yttrande, rätt att påkalla muntligt förhör, utveckla talan och förebringa bevisning, rätt att anlita biträde samt utformningen av beslut. I fråga om person, som skall höras upplysningsvis, bör uppenbarligen gälla, att han skall kunna tvingas till inställelse för förhör även på plats utanför den kommun, där han bor eller eljest uppehåller sig. Den i detta avseende i 17 § tredje stycket stadgade begränsningen i barnavårdsnämnds befogenheter bör alltså inte äga tillämpning för länsstyrelsens del.

Vad angår frågan om storleken av det vite, som må föreskrivas av länsstyrelse, kan jag i och för sig dela den i några yttranden uttalade uppfattningen, att det icke föreligger behov av att begränsa länsstyrelsens befogenhet genom maximering av beloppet. Å andra sidan föreligger knappast tillräckliga skäl att göra direkt undantag i detta avseende för länsstyrel-

sens del, när hänvisning i övrigt sker till vad som gäller för barnavårdsnämnd. Motsvarande ordning gäller för övrigt enligt lagen om nykterhetsvård.

I fråga om förhör inför länsstyrelsen gäller i övrigt på grund av hänvisningen till reglerna i 3 kap., att länsstyrelsen alltid äger förordna om förhör med såväl den underårige och hans föräldrar som med annan person, som kan ha upplysningar att lämna i saken, därest sådant förhör erfordras för utredningen, samt att förhör på begäran av den underårige eller hans föräldrar skall anordnas av länsstyrelsen, om icke särskilda skäl föranleder annat. Genom utformningen av ifrågavarande regler, som gör stadgandet i 190 § kommitténs förslag överflödigt, har följaktligen det av besvärssakkunniga uttalade önskemålet om detta stadgandes disposition i sak tillgodosetts.

Då det är av vikt att barnavårdsnämnden är företrädd vid förhör, som hålles inför länsstyrelsen, har i paragrafens andra stycke intagits föreskrift om att representant för nämnden skall beredas tillfälle att närvara vid sådant förhör.

Såsom utredningen om administrativa frihetsberövanden framhållit torde garantier böra skapas för en skyndsam handläggning av underställningsmål i de fall, där barnavårdsnämndens beslut skall lända till efterrättelse oberoende av laga kraft. Det gäller här dels beslut angående omhändertagande för utredning, dels beslut angående omhändertagande för samhällsvård, om nämnden förordnat om omedelbar verkställighet. Frågan om särskilda frister för handläggningen bör enligt min mening i huvudsak anstå i avvaktan på resultatet av utredningens arbete. I förevarande sammanhang torde dock skyldighet böra åläggas länsstyrelsen att utan dröjsmål pröva, huruvida verkställighet skall få ske före målets slutliga avgörande. Stadgande härom har intagits i paragrafens tredje stycke.

76 §.

Denna paragraf reglerar länsstyrelses rätt att förordna om förhör inför domstol. Paragrafen motsvaras av 26 § 2 mom. BvL samt 193 och 194 §§ kommitténs förslag.

Framställes begäran om att någon skall angående uppgivna omständigheter höras vid domstol såsom vittne eller upplysningsvis och är förhöret icke uppenbarligen onödigt eller finner länsstyrelsen, utan att sådan begäran framställts, anledning föreligga till anställande av förhör, äger länsstyrelsen enligt gällande lag förordna om sådant vid underrätt, som länsstyrelsen bestämmer.

Enligt kommitténs förslag skall införas rätt för länsstyrelse att uppdraga åt annan länsstyrelse att hålla förhör. Förutsättning för sådant hänskjutande skall vara, att förhöret gäller person, vars inställelse inför den länsstyrelse, som förehar målet, skulle medföra oskäligen omgång eller kostnad. Vid sidan av möjligheten att sålunda anlita annan länsstyrelses bistånd bibehålles enligt förslaget länsstyrelses rätt att begära biträde av allmän un-

derrätt, dock endast för vittnes hörande under ed eller motsvarande försäkran.

Länsstyrelsen i Kalmar län avstyrker förslaget om rätt för länsstyrelse att uppdraga åt annan länsstyrelse att hålla förhör samt anför därvid, att behov av en sådan möjlighet icke synes föreligga och att förslaget motverkar syftet att ge vederbörande tillfälle att bli personligen hörd av den beslutande länsstyrelsen.

Länsstyrelserna i Östergötlands, Jämtlands och Norrbottens län anser, att länsstyrelse själv bör få höra vittnen på ed.

Föredragande statsrådet. Ett framträdande syfte med de nyheter, som föreslås beträffande förfarandet i underställningsmål, har varit att bereda ökat utrymme åt muntlighet i detta förfarande. Med hänsyn till nämnda syfte borde helst alla de förhör som anordnas hållas inför den beslutande länsstyrelsen själv. Tillerkändes länsstyrelserna befogenhet att höra vittnen på ed, skulle behov av att kunna uppdraga åt annan myndighet att hålla förhör knappast längre föreligga. Emellertid är detta en fråga av principiell betydelse för förfarandet även beträffande andra former av administrativa frihetsberövanden, och en sådan befogenhet torde därför icke böra nu införas på ett begränsat område. I likhet med kommittén anser jag därför, att möjligheten för länsstyrelse att begära vittnesförhör vid domstol bör bibehållas. En möjlighet torde vidare även i fortsättningen böra finnas att anordna förhör annorstädes än inför länsstyrelsen med person, som skall höras upplysningsvis, om han bor så avlägset att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskälig omgång eller kostnad. Däremot kan jag inte förorda att länsstyrelsen, såsom kommittén föreslagit, skulle få rätt att uppdraga åt annan myndighet att hålla förhör med den underårige eller hans föräldrar. Då det vidare enligt min mening icke skulle innebära någon fördel att för nyss berörda förhör anlita annan länsstyrelse i stället för domstol, anser jag att även bestämmelsen om förhör i visst fall vid domstol med person, som skall höras upplysningsvis, bör kvarstå. Bestämmelserna här om har upptagits i paragrafens första stycke.

Såsom en nyhet utan motsvarighet i kommitténs förslag har i ett andra stycke införts en föreskrift om att rätten, om det befinnes lämpligt, äger förordna, att förhöret skall hållas inom stängda dörrar. En sådan föreskrift, vartill motsvarighet finns i 39 § 3. sinnessjuklagen och 29 § lagen om nykterhetsvård, torde vara erforderlig för att säkerställa önskvärd sekretess.

77 §.

Den som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig inför länsstyrelsen för att höras upplysningsvis bör som tidigare anförts lika väl som den, vilken höres — under ed eller upplysningsvis — inför domstol, vara berättigad till ersättning för inställelsen. I fråga om sådan ersättning bör bestämmelserna i lagen den 10 juli 1947 (nr 632) angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. äga motsvarande tillämpning, dock att ersättningen alltid bör stanna på statsverket. Beslut i ersättningsfrågan bör naturligen meddelas

av den myndighet, inför vilken inställelsen ägt rum. Stadgande av nu angivet innehåll — i huvudsak utformat efter mönster av 30 § lagen om nykterhetsvård — har intagits i förevarande paragraf.

78 §.

Denna paragraf överensstämmer i sak med 26 § 1 mom. andra stycket andra punkten BvL och 195 § kommitténs förslag.

79 §.

Paragrafen återger med vissa jämkningar stadgandet i 26 § 3 mom. BvL. Motsvarande bestämmelse i kommitténs förslag är 196 §. Befogenhet för länsstyrelse att besluta angående förebyggande åtgärder har ansetts böra föreligga endast i de fall, där barnavårdsnämndens beslut avser omhändertagande för samhällsvård. Finner sig länsstyrelsen icke kunna fastställa beslut angående omhändertagande för utredning, skall länsstyrelsen däremot icke — vilket kommittén föreslagit — kunna sätta annat beslut i stället.

12 kap. Besvär

(80—87 §§ departementsförslaget)

Såsom tidigare berörts har i 16 kap. av kommitténs lagförslag upptagits ej blott bestämmelser om klagan i mål och ärenden, som avses i den föreslagna lagen, samt om därmed omedelbart sammanhängande spörsmål utan även föreskrifter rörande länsstyrelses förfarande i underställnings- och besvärsmål.

I fråga om länsstyrelses handläggning av dit genom besvär fullföljda mål saknas regler i BvL liksom i annan lagstiftning. Att införa särskilda bestämmelser rörande förfarandet i mål på ifrågavarande begränsade område kan inte förordas. På samma sätt som i fråga om förfarandet i andra besvärsmål får man — i avbidan på en allmän besvärslagstiftning — låta förfarandet följa bestämmelserna i länsstyrelseinstruktionen. Kommittén har intagit motsvarande ståndpunkt i fråga om förfarandet hos kammarrätten och regeringsrätten, en ståndpunkt som jag biträder. Då bestämmelser om förfarandet och länsstyrelses befogenheter, när det gäller underställda mål, upptagits i 11 kap. av departementsförslaget, innehåller förevarande kapitel — i nära anslutning till 11 kap. BvL — endast regler om fullföljdsrätt och prövningsmyndigheter. Motsvarighet till vad i 81, 84 och 85 §§ BvL sägs om fullföljd i frågor rörande åtgärder mot försumliga försörjare har dock icke upptagits i förevarande kapitel utan återfinnes tillsammans med övriga bestämmelser om sådana åtgärder i 14 kap. Enligt föreliggande lagförslag — liksom enligt gällande lag och kommitténs förslag — ankommer det på polismyndighet att meddela vissa beslut av sådan beskaffenhet, att de i och för sig bör kunna överklagas. Bortsett från beslut om handräckning vid arbetsföreläggande torde polismyndighets beslut enligt BvL prak-

tiskt taget aldrig ge anledning till överklagande. Med hänsyn härtill synes det icke erforderligt att tynga lagtexten med ett uttryckligt stadgande om besvärsrätt i dessa senare fall. Motsvarighet till 82 § BvL och 187 § kommitténs förslag har därför icke intagits i förevarande kapitel. Syftet har härvid som nämnts endast varit att förenkla lagtexten, och någon ändring i sak har alltså icke avsetts.

80 §.

Paragrafen ersätter vad i 81 § 1 mom. BvL stadgas om rätt att föra talan mot barnavårdsnämnds beslut. Motsvarande bestämmelser i kommitténs förslag är 186 och 188 §§.

Gällande bestämmelser. Beslut, meddelat jämlikt bestämmelserna i 3 kap. BvL, i fråga om förebyggande åtgärder eller omhändertagande kan icke överklagas, med undantag allenast för beslut, varigenom omhändertagande för samhällsvård vägrats. Över beslut rörande behandlingen av omhändertagna (4 kap. BvL) må klagan ej föras. Av barnavårdsnämnd meddelat avslag på framställning om slutlig utskrivning av för skyddsuppfostran omhändertagen må överklagas men däremot icke något annat jämlikt 6 kap. BvL fattat beslut, således icke t. ex. avslag på begäran om villkorlig utskrivning. Talan må fullföljas mot samtliga av barnavårdsnämnd meddelade beslut i frågor, som avses i 7 kap. BvL, alltså avseende tillsynen över vården av fosterbarn och vissa andra barn. Beträffande av barnavårdsnämnd meddelade beslut i andra ärenden jämlikt BvL stadgas, att talan må föras mot beslut, som icke angår »förvaltningsfråga, för vars behandling nämnden jämlikt de i denna lag eller kommunallagarna givna föreskrifter är ansvarig endast inför kommunen».

Talan mot de nu angivna beslut, som må överklagas jämlikt BvL, skall föras genom besvär hos länsstyrelsen. Beslut går oavsett besvär i verkställighet, om ej förbud däremot meddelas av länsstyrelsen. Rätt att fullfölja talan tillkommer den som beslutet rör, och besvärstiden är — jämlikt lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut — tre veckor från det klaganden erhöill del av beslutet.

Barnavårdskommittén. Den i BvL valda metoden för angivande av fullföljdrätten är enligt kommitténs mening icke alldeles lycklig. Frågan huruvida besvärsrätt föreligger är — anför kommittén — när det gäller andra beslut än de särskilt angivna icke alltid lätt att besvara. Härtill kommer, att kommittén finner den i BvL gjorda uppdelningen i överklagbara och icke överklagbara beslut ge anledning till kritik i olika riktningar. För den avgränsning av besvärsrätten, som kommittén funnit önskvärd, lämpar sig enligt kommittén en uppräkningsmetod bäst. Vidare har kommittén lagt vikt vid följande omständighet. Det synes kommittén kunna bli föremål för tvekan, huruvida avfattningen av 81 § 1 mom. BvL innebär, att frågan om rätt att fullfölja talan mot beslut av barnavårdsnämnd är fullständigt reglerad, med verkan — jämlikt 76 § 2 mom. KL — att, där besvär enligt

BvL (förvaltningsbesvär) icke får anföras, även kommunalbesvär är uteslutna. Ny lag bör enligt kommittén i motsvarande hänseende vara otvetydig. Kommitténs förslag är utformat i anslutning till de nu anförda synpunkterna. De beslut, över vilka besvär må anföras jämlikt de föreslagna fullföljdsbestämmelserna, uppräknas men möjligheten till besvär i annan ordning över andra beslut av barnavårdsnämnd avskäres icke.

Beträffande frågan om vilka av barnavårdsnämnd meddelade beslut — vartill motsvarighet finnes enligt departementsförslaget — som skall kunna överklagas genom förvaltningsbesvär innebär kommitténs förslag följande.

Fullföljdsrätt skall till en början föreligga, om barnavårdsnämnd beslutat avvisa anlitat biträde.

Barnavårdsnämnds beslut på familjevårdens område skall få överklagas jämlikt barnavårdslagens regler om beslutet inneburit, att tillstånd att mottaga fosterbarn vägrats, att förbud meddelats för någon att mottaga annans barn för vistelse i hemmet eller att framställning om återkallelse eller begränsning av sådant förbud avslagits.

Vad angår ingripanden, som i 7 kap. kommitténs lagförslag sägs, för att bereda underårige tillfredsställande levnadsförhållanden har kommittén ansett beslut i fråga om hjälpåtgärder, som avses i 89 §, icke böra få överklagas genom (förvaltnings-) besvär.

Beslut jämlikt 90—92 och 94 §§ om förmaning, varning, särskild tillsyn, övervakning samt föreskrift rörande underårigs levnadsförhållanden skall enligt förslaget kunna överklagas, så ock avslag på framställning om ändring eller upphävande av särskild tillsyn, övervakning eller föreskrift, som nyss sagts.

Barnavårdsnämnds avgörande i ärende, som rör föreskrift om att barn icke må tagas från fosterhem, skall också få överklagas såväl i det fall, att föreskrift meddelats, som ock i den händelse framställning om föreskrift avslagits. I det senare fallet bör fosterföräldrarna enligt kommittén äga fullfölja talan. Med fråga om slutligt förbud jämställs fråga om förberedande föreskrift rörande barnets kvarvaro i fosterhemmet.

Även beslut i ärende rörande barns omhändertagande för samhällsvård i fall, som avses i 95 och 96 §§ lagförslaget (motsvarande 29 § BvL), har — i anledning av de höjda åldersgränserna och enär barnets egen vilja kräver hänsyn, om barnet nått viss mognad — ansetts böra kunna överklagas, oavsett huruvida omhändertagande beslutats eller begäran om sådan åtgärd avböjts.

Den nu gällande regeln, att vad barnavårdsnämnd beslutar rörande omhändertagets behandling icke får överklagas jämlikt barnavårdslagen, bibehålles i förslaget, dock med undantag för avgöranden rörande föräldrars umgängesrätt.

Över beslut i ärende rörande samhällsvårds upphörande skall talan enligt förslaget få föras, ej blott då begäran om slutligt upphörande avslås utan jämväl då framställning om villkorligt upphörande lämnas utan bifall, liksom då samhällsvård efter villkorligt upphörande återupptages. Med hän-

syn till det förhållandet, att samhällsvård kan, även ur de berörda personernas synpunkt, vara en förmån skall även beslut om samhällsvårds upphörande kunna överklagas.

Rätten att besvära sig över barnavårdsnämnds beslut skall liksom för närvarande enligt kommitténs förslag tillkomma den som beslutet rör, och även beträffande besvärstid ansluter sig förslaget till vad nu gäller.

Stadgande om inhibition har såsom tidigare nämnts införts i 188 § kommitténs lagförslag.

Remissyttrandena. *Besvärssakkunniga* framhåller, att de sakkunniga i annat sammanhang vid utformandet av regler om möjlighet att överklaga första instansens beslut avvisat den lösning kommittén valt, nämligen att uppräknat alla överklagbara beslut, och i stället uppställt en regel om generell överklagbarhet med särskilt angivna undantag. De sakkunniga, som icke kan finna att några olägenheter behöver föranledas av en sådan generell regel, anför i detta sammanhang följande.

Överklagande av sådana beslut som, om man valt uppräkningsmetoden, skulle ha lämnats utanför, bedömes bli så sällsynta och utan betydelse för förfarandet i stort, att anledning saknas att för deras skull tynga lagtexten med omständliga uppräkningsregler, som för övrigt framtinga onödiga och känsliga avgöranden i en rad överklagbarhetsspörsmål.

De sakkunniga har visserligen icke haft möjlighet att systematiskt genomgå alla de olika slags beslut, som kan meddelas i barnavårdsmål, men de sakkunnigas granskning har givit vid handen, att de beslut, som enligt kommitténs förslag lämnats utanför uppräkningsreglerna, är relativt fåtaliga och tämligen betydelselösa, varför de sällan torde ge anledning till överklagande. Hit höra bl. a. beslut, som ordförande, ledamot eller tjänsteman skall kunna meddela för nämnden. Under sådana förhållanden synes i förenklingssyfte en regel om generell överklagbarhet kunna förordas. Det undandraget sig de sakkunnigas bedömning vilka beslut som därvid böra undantagas. Givetvis höra underställbara beslut icke kunna överklagas.

Den av kommittén föreslagna uppräkningsreglerna av sådana beslut, som skall kunna överklagas, har i huvudsak lämnats utan erinran. *Socialstyrelsen, tretton länsstyrelser, sju socialvårdskonsulenter och 47 kommunala organ samt kyrkliga kvinnorådet* ställer sig dock avvisande till förslaget om besvärsmöjlighet i fråga om varning och förmaning. Belysande för den negativa inställningen är ett uttalande av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som även avstyrker besvärsmöjlighet beträffande särskild tillsyn och övervakning. *Länsstyrelsen* anför.

Dessa ingripanden — förmaning, varning, särskild tillsyn och övervakning — synes icke — i motsats till ingripanden med »föreskrifter» enligt 94 § — för vederbörande innebära sådant intrång i hans handlings- eller rörelsefrihet, att med hänsyn härtill besvärsmöjlighet i förevarande fall kan anses motiverad. Det kan därjämte befaras, att besvärsmöjlighet i förevarande fall kan leda till att barnavårdsnämnden avstår från att meddela objektivt sett befogade förmaningar och varningar etc., enär barnavårdsnämnden känner sig osäker, huruvida förutsättningarna härför är uppfyllda och icke vill riskera motgång hos besvärsmyndigheten. Man torde över huvud taget böra undvi-

ka att ur enbart principiell doktrinär synpunkt tillgodose s. k. rättssäkerhetssynpunkter i sådan grad, att effektiviteten av de anlitade åtgärderna blir lidande. Då barnavårdens tyngdpunkt ligger hos barnavårdsnämnden, bör dess auktoritet och ansvarskänsla icke rubbas genom att besvärsrätten över dess beslut blir alltför vidsträckt eller genom att andra myndigheter i alltför stor utsträckning ingriper korrigerande i dess verksamhet.

Besvärssakkunniga påpekar att i de föreslagna besvärshandföreläggelserna ingenstades har utsagts till vem besvären skall inges.

Föredragande statsrådet. Rätten att fullfölja talan mot beslut av barnavårdsnämnd kan bestämmas på olika vägar. Antingen kan man — såsom kommittén i anslutning till gällande rätt föreslagit — välja att på ett eller annat sätt positivt ange alla de beslut, mot vilka talan skall få fullföljas. Eller också kan man uppställa en regel om generell rätt att överklaga med särskilt angivna undantag. Besvärssakkunniga har utifrån sina preliminära överväganden rörande innehållet i en framtida allmän besvärslagstiftning förordnat den senare lösningen.

Självfallet skulle det vara till fördel om reglerna i hithörande delar redan från början kunde bringas i harmoni med vad som kan förväntas komma att gälla inom förvaltningen i övrigt. Arbetet på en allmän besvärslagstiftning befinner sig emellertid ännu på utredningsstadiet. Hur en sådan lagstiftning slutligen kommer att utformas är givetvis omöjligt att förutsäga. Vidare måste det betraktas som en viss olägenhet, om fundamentalt olika regler under längre tid skulle komma att gälla beträffande barnavårdsnämnden och andra kommunala organ, såsom socialnämnd och nykterhetsnämnd. Av dessa skäl har jag funnit mig böra tillstyrka, att reglerna om vilka beslut som får överklagas åtminstone tills vidare utformas i enlighet med gällande princip. Det kan förtjäna framhållas, att detta från rättssäkerhetssynpunkt inte behöver innebära någon reell skillnad i förhållande till den av besvärssakkunniga valda lösningen.

Vid angivandet av vilka beslut som får överklagas har i kommitténs förslag anlitats en annan metod än i BvL. I förslaget uppräknas och preciseras genom angivande av beslutets innebörd eller det ärende, vari beslut meddelats, alla de beslut, mot vilka talan får fullföljas. Förslaget innebär i detta avseende påtagliga förbättringar i förhållande till gällande lag. Det behöver inte råda någon tvekan om, huruvida visst beslut får överklagas enligt de föreslagna fullföljdsbestämmelserna, och det står vidare klart att möjligheten att anföra kommunalbesvär står öppen beträffande andra beslut än dem som anges i paragrafen. Departementsförslaget har därför avfattats i enlighet med denna metod. Anmärkas må, att med beslut av barnavårdsnämnden jämställes sådana beslut, som på grund av delegation enligt 12 § fattats på nämndens vägnar. Däremot skall inte, lika litet som enligt gällande lag, besvärsrätt föreligga beträffande beslut, som meddelats av ordföranden med stöd av 11 §.

Även beträffande frågan om i vilken utsträckning besvärsrätt bör stadgas kan jag helt ansluta mig till kommitténs förslag, såvitt detta har aktualitet med hänsyn till utformningen av övriga delar av lagförslaget. Då barnavårdsnämnd får befogenhet att utdöma vite, måste beslut därom emellertid också kunna överklagas, och vidare bör besvärsrätt liksom enligt gällande lag föreligga över förordnande att barn skall anses som fosterbarn (46 § tredje stycket).

Vad angår de vid remissbehandlingen särskilt berörda frågorna om besvärsrätt i fråga om vissa förebyggande åtgärder delar jag kommitténs uppfattning, att beslut om övervakning bör kunna överklagas. Varning skall enligt föreliggande förslag inte längre kunna meddelas. Tillrättavisning genom förmaning skall visserligen kunna förekomma som en form av hjälpåtgärd, men detta förhållande torde inte böra föranleda att sådan åtgärd skall kunna överklagas.

Besvären bör liksom för närvarande inges direkt till vederbörande länsstyrelse. En uttrycklig föreskrift härom torde såsom besvärssakkunniga anmärkt vara påkallad.

Enligt 22 § departementsförslaget skall sådana beslut som kan överklagas — med undantag för beslut om utdömande av vite — lända till efterrättelse oberoende av laga kraft. Om besvär anföres, måste länsstyrelsen liksom hittills kunna inhibera verkställigheten. Ett stadgande härom har ansetts för tydlighets skull böra upptagas också i den nya lagen.

81 §.

Enligt BvL må av styrelse för ungdomsvårdsskola meddelat avslag på framställning om slutlig utskrivning av den som beslutet rör överklagas hos länsstyrelsen (81 § 1 mom.). Vidare äger barnavårdsnämnd eller styrelse för ungdomsvårdsskola, vilken är missnöjd med beslut av styrelse för sådan skola rörande någons intagning i skolan, anföra besvär över beslutet hos länsstyrelsen (81 § 4 mom.). Över beslut av styrelse för ungdomsvårdsskola i andra frågor än som avses i 81 § BvL äger den med beslutet missnöjde enligt 42 § ungdomsvårdsskolestadgan att anföra besvär hos socialstyrelsen.

Barnavårdskommittén. Kommittén har funnit lämpligast att — efter de av kommittén föreslagna förändringarna i reglerna för ungdomsvårdsskolornas verksamhet och för deras styrelsers befogenheter — rätten att i vissa fall överklaga styrelses beslut hos länsstyrelsen bortfaller. I stället bör enligt kommittén den i 42 § nämnda stadga upptagna regeln om besvär hos socialstyrelsen generellt gälla. I kommitténs lagförslag saknas därför motsvarighet till berörda stadganden om besvär hos länsstyrelse över vissa beslut av styrelse för ungdomsvårdsskola. I stället utgöres besvärskapitlets sista bestämmelse (205 §) av en erinran därom att beträffande talan mot beslut av sådan styrelse gäller vad särskilt stadgas.

Remissyttrandena. *Utredningen om administrativa frihetsberövanden* hemställer, att beslut av styrelse för ungdomsvårdsskola i utskrivningsfrågor liksom för närvarande skall kunna överklagas hos länsstyrelsen, och avstyrker alltså, att prövningen av sådana besvär förlägges till socialstyrelsen. Utredningen upplyser, att den har för avsikt att framlägga förslag om att sådan prövning skall kunna ske inför ett länsorgan under former, som är betryggande ur rättssäkerhetssynpunkt.

Föredragande statsrådet. Med den ordning, som jag föreslagit beträffande inskrivning av elever vid ungdomsvårdsskolorna, erfordras inte någon motsvarighet till det nyss berörda stadgandet i 81 § 4 mom. BvL.

Vad angår frågan om besvär över utskrivningsbeslut är kommitténs ståndpunkt härutinnan att se mot bakgrunden av dess förslag, enligt vilket sådant beslut blott skall gälla ungdomsvårdsskolas befattning med eleven, inte frågan om samhällsvårdens bestånd. Såsom framgår av framställningen i 9 kap. medför däremot beslut om utskrivning enligt departementsförslaget regelmässigt, att samhällsvården upphör. Med hänsyn härtill och till vad utredningen om administrativa frihetsberövanden yttrat bör beslut, varigenom utskrivning från ungdomsvårdsskola vägrats, framdeles liksom hittills kunna överklagas hos länsstyrelsen. Motsvarande synes böra gälla för det fall, att i utskrivningsbeslut förordnats att samhällsvården fortfarande skall bestå. I enlighet härmed har förevarande paragrafs första stycke avfattats.

Andra beslut av styrelse för ungdomsvårdsskola än nu nämnts bör även i fortsättningen få överklagas hos socialstyrelsen enligt bestämmelse i stadgan för skolorna. Erinran härom — närmast motsvarande 205 § kommitténs förslag — har upptagits i paragrafens andra stycke.

82 §.

Paragrafen, som delvis motsvarar 84 § 3 mom. BvL och 198 § kommitténs förslag, innehåller ett stadgande om delgivning av länsstyrelses beslut och utslag, utformat i överensstämmelse med 57 § första stycket SochjL. Bestämmelser om delgivningsförfarandet, motsvarande innehållet i andra och tredje styckena av sistnämnda lagrum, har i departementsförslaget intagits under 95 §.

83 §.

I denna paragraf, som i sak överensstämmer med 199 § kommitténs förslag, meddelas bestämmelser om fullföljd till kammarrätten av talan mot vissa av länsstyrelse meddelade beslut eller utslag. Innehållsmässigt ansluter sig förslaget till vad som gäller enligt 84 § BvL.

84 §.

Enligt paragrafens första stycke, som ersätter 85 § 2 mom. BvL, skall liksom enligt gällande ordning talan över andra av länsstyrelse meddelade be-

slut än sådana som avses i 83 § föras hos Konungen. Motsvarande stadgande i kommitténs förslag är 200 § första stycket. Fullföljdsrätt avses skola tillkomma även barnavårdsnämnd, som inte fått sitt beslut fastställt. Liksom hittills bör besvären även framdeles upptagas till prövning av regeringsrätten [2 § 2:o regeringsrättslagen]. Samma ståndpunkt har intagits i det under våren 1959 avgivna betänkandet angående kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten (SOU 1959: 4 s. 83 ff.).

Länsstyrelses beslut i ärende som avses i 4—8 kap. departementsförslaget skall enligt paragrafens andra stycke, vilket motsvarar 202 § kommitténs förslag, i anslutning till gällande lag (86 § BvL) lända till efterrättelse utan hinder av att klagan däröver föres.

85 §.

Enligt denna paragraf, som i sak överensstämmer med 201 § kommitténs förslag, skall besvär över länsstyrelses beslut eller utslag alltid inges till länsstyrelsen. Vidare föreslås beträffande länsstyrelsens befattning med besvären m. m. enahanda bestämmelser, som de i 61 § andra stycket NyktvL upptagna. Motsvarande gäller för närvarande endast i fråga om besvär till kammarrätten (84 § 1 mom. BvL).

86 §.

Paragrafen, som motsvarar 203 § kommitténs förslag, överensstämmer med gällande lag (84 § 3 och 4 mom. BvL samt 57 och 60 §§ SochjL).

87 §.

Klagan över socialstyrelsens beslut enligt den föreslagna lagen skall — liksom enligt gällande ordning (85 § 3 mom. BvL) — självfallet föras hos Konungen. Besvären har ansetts böra inges till vederbörande departement, såsom också föreskrives i 62 § NyktvL. Utan hinder av fullföljd talan skall enligt förslaget socialstyrelsens beslut — i anslutning till vad som gäller enligt 86 § BvL — lända till efterrättelse, om det innebär, att styrelsen återkallar lämnat tillstånd till barnhems verksamhet eller meddelar förbud mot fortsatt verksamhet vid barnavårdsanstalt. Detsamma föreslås skola gälla beslut, som avser högsta tillåtna antal barn och unga på sådan anstalt. — Motsvarande bestämmelse i kommitténs förslag är 204 §. Enligt 2 § 2:o) regeringsrättslagen ankommer det på regeringsrätten att upptaga och avgöra besvär i mål enligt BvL med undantag för mål rörande klagan över socialstyrelsens beslut i fråga, som avses i 41 § 1, 2 eller 4 mom. BvL. I enlighet med vad som anförts vid 84 § bör motsvarande gälla även i fortsättningen. Undantaget från regeringsrättens behörighet torde härvid böra gälla beslut i fråga som avses i 57 § första eller tredje stycket föreliggande lagförslag.

13 kap. Ansvarsbestämmelser och särskilda föreskrifter

(88—98 §§ departementsförslaget)

88 §.

Denna paragraf ersätter 73 § BvL samt motsvarar närmast 180—182 §§ kommitténs förslag.

I BvL stadgas bötesstraff, 5—100 kronor, för den som underlåter att göra föreskriven anmälan om verksamhetens påbörjande vid barnkoloni eller vid anstalt för halvöppen barnavård eller om större förändringar m. m. vid sådan barnavårdsanstalt, för fosterföräldrar, som försummar sin anmälningsskyldighet i fråga om inträffade förändringar, samt för underlåtenhet att jämlikt 59 § göra anmälan om »vistelsebarn». Samma straff stadgas för mottagande av fosterbarn i åldern 1—16 år utan föreskriven förhandsanmälan. (73 § 1 mom. BvL.)

Strängare straff — nämligen dagsböter, ej under 5, eller vid synnerligen försvårande omständigheter fängelse i högst 6 månader — skall enligt 73 § 2 mom. BvL följa dels för den som utan tillstånd, när sådant jämlikt 41 § 2 eller 4 mom. samma lag krävs, driver barnhem eller vidtar större förändring eller liknande beträffande barnhem, dels för den som mottar barn på barnavårdsanstalt i strid mot meddelat förbud, dels för den som utan tillstånd mottar fosterbarn under 1 års ålder, dels ock för den som mottar barn i sitt hem i strid med legalt eller meddelat förbud (jfr 51 a §, 52 § 3 mom., 55 § 2 mom., 56 § samt 59 § 5 mom. BvL).

Barnavårdskommittén. Försummas anmälningsskyldighet, som jämlikt 72, 73 eller 78 § kommittéförslaget åvilar fosterföräldrar eller person, vilken har fosterbarn om hand, skall den anmälningsskyldige enligt 180 § förslaget liksom enligt BvL kunna ådömas bötesstraff. Enahanda ansvar skall enligt förslaget inträda i en del jämförliga fall, där någon underlåter att fullgöra i lagen stadgad anmälningsskyldighet (se 180 § jämförd med 70, 79, 80, 118, 122 och 165 §§). I kommitténs lagförslag finns däremot icke upptagen någon bestämmelse om ansvar för åsidosättande från kommuns eller landstingskommuns sida av vad som skall iakttagas i fråga om upprättande av barnavårdsanstalt, eller större förändring av sådan anstalt etc. Kommittén har ansett böter för åsidosatt anmälningsskyldighet böra ådömas i dagsböter och icke såsom enligt 73 § 1 mom. BvL omedelbart i penningar. Samma påföljd stadgas enligt förslaget för mottagande utan tillstånd av fosterbarn, som ej fyllt 16 år.

I principiell anslutning till gällande lag föreslår kommittén att med böter eller fängelse, högst 6 månader, skall straffas den som mottar fosterbarn (som fyllt 16 år) eller vistelsebarn i strid mot meddelat förbud (jfr 66 och 81 §§ förslaget), den som utan tillstånd, där sådant enligt förslaget erfordras, driver barnavårdsanstalt eller beträffande sådan vidtar större ändringsåtgärder eller liknande samt den som i strid med givet förbud fort-

sätter verksamheten vid barnavårdsanstalt. Samma ansvarspåföljd föreslås för olovlig fosterbarnsförmedling. Se 181 § jämförd med 86, 142, 144 och 152 §§ förslaget.

Vidare föreslår kommittén alt ansvar, nämligen dagsböter, stadgas för föräldrar, vårdnadshavare och fostrare, som uppsåtligen åsidosätter föreskrift, som meddelats rörande nnderårigs levnadsförhållanden, samt att envar, som uppsåtligen förleder eller hjälper den underårige att bryta mot föreskriften, skall vara underkastad samma ansvar (se 182 § jämförd med 93 och 94 §§ lagförslaget). Motsvarande skall enligt förslaget gälla föreskrift, som jämlikt 130 § tredje stycket förslaget meddelats vid beslut om villkorligt upphörande av samhällsvård, liksom även föreskrift, som från ungdomsvårdsskolas sida meddelats beträffande elev, som åtnjuter eller skall åtnjuta vård utom skolan.

Remissyttrandena. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasätter, huruvida så omfattande straffsanktionering av försummelse att fullgöra anmälningsplikt i olika hänseenden som föreslås i 180 § kan anses nödvändig eller lämplig. I varje fall torde det, anför länsstyrelsen, vara förenat med avsevärda svårigheter att bibringa allmänheten kännedom om innehållet i de föreslagna bestämmelserna om anmälingsskyldighet och om påföljden av underlåtenhet härutinnan. *Barnavårdsnämnden i Göteborg* anser, utan närmare specifikation, att förslaget präglas av en alltför långtgående kriminalisering.

Riksåklagarämbetet påpekar, att det i lagförslaget stundom uttryckligen anges, att gärningen skall ha skett uppsåtligen, medan det i andra fall icke utsäges någonting om det subjektiva rekvisitet, samt uttalar, att en sådan teknik kan skapa ovisshet om, huruvida avsikten är att bestraffa även oaktsamhet. I enlighet med numera allmänt anlitad metod vid avfattning av straffbud bör enligt ämbetet ordet »uppsåtligen» utgå på de ställen, där det förekommer. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* finner av samma skäl vissa av bestämmelserna oklara.

Föredragande statsrådet. Liksom enligt gällande lag bör även i fortsättningen straff vara stadgat för försummelse av fosterföräldrar att göra föreskriven anmälan om flyttning eller vissa andra förändringar beträffande fosterbarnsförhållandet (se 48 § lagförslaget). I enlighet med vad kommittén föreslagit torde straffet i ny barnavårdslag böra bestämmas till dagsböter. Ett stadgande av nu angiven innebörd har intagits i första stycket av förevarande paragraf. Den i 180 § kommitténs förslag i övrigt avsedda anmälningsplikten på familjevårdens område saknar motsvarighet i föreliggande lagförslag. I departementsförslaget stadgas å andra sidan straff för underlåtenhet av annan än kommun eller landstingskommun att fullgöra föreskriven anmälingsskyldighet i fråga om annan barnavårdsanstalt än barnhem (se 57 § andra och tredje styckena lagförslaget).

I paragrafens andra stycke stadgas straff för följande gärningar, nämligen mottagande av fosterbarn utan tillstånd, överträdelse av förbud att

flytta barn från fosterhem eller att mottaga vistelsebarn, bedrivande av fosterbarnsförmedling utan tillstånd, drivande av eller vidtagande av större förändringar beträffande barnhem utan tillstånd samt fortsättande av verksamheten vid barnavårdsanstalt mot meddelat förbud. Då departementsförslaget saknar bestämmelser om förbud att mottaga fosterbarn, har vad kommittén föreslagit om straff för överträdelse av sådant förbud följaktligen fått utgå. Tillräckliga skäl har vidare inte ansetts föreligga för att — såsom kommittén föreslagit — i viss omfattning straffbelägga åsidosättande av föreskrift rörande underårigs levnadsförhållanden. Då ett åsidosättande av sådan föreskrift enligt departementsförslaget kan leda till beslut om omhändertagande, synes en ansvarsbestämmelse som riktar sig mot föräldrarna eller annan fostrare inte vara erforderlig. Vad beträffar utomstående torde med fog kunna antagas, att bestämmelsen ytterst sällan skulle komma att tillämpas, varför den inte heller synes vara ägnad att nämnvärt stärka respekten för meddelat föreskrift.

Den som utan tillstånd såsom fosterbarn mottar barn, vilket inte fyllt ett år, kan enligt gällande lag vid synnerligen försvårande omständigheter dömas till fängelse, och detsamma gäller beträffande överträdelse av förbud att mottaga fosterbarn. Enligt kommitténs förslag skulle straffet för mottagande av fosterbarn utan tillstånd stanna vid böter men överträdelse av förbud att mottaga fosterbarn (i åldern 16—18 år) kunna bestraffas med fängelse. Då ett blandat system med tillstånd och förbud ersättes av ett allmänt koncessionstvång, bör straffet för mottagande av fosterbarn utan tillstånd vara så avpassat, att det kan anses tillräckligt strängt även för sådana fall, där mottagandet med hänsyn till omständigheterna är att likna vid överträdelse av ett direkt meddelat förbud. Också eljest torde förhållandena stundom kunna vara sådana, att böter framstår såsom ett alltför ringa straff. Allenast böter är i kommitténs förslag även stadgat för överträdelse av föreskrift enligt 93 § att fosterbarn inte må flyttas från fosterhemmet. Att märka är emellertid, att en sådan föreskrift enligt förslaget har karaktär av förebyggande åtgärd, som kan ersättas av omhändertagande för samhällsvård. Flyttar föräldrarna barnet från fosterhemmet, sedan omhändertagande beslutats, kan de enligt 183 § kommitténs förslag straffas även med fängelse. Då förbud enligt 50 § departementsförslaget är den yttersta åtgärd, som i dessa fall kan tillgripas, och alltså ersätter såväl föreskrift enligt 93 § kommitténs förslag som omhändertagande för samhällsvård, hör i straffet för överträdelse av sådant förbud ingå både böter och fängelse. Omständigheterna torde dock ytterst sällan vara sådana, att frihetsstraff i dessa fall kan anses motiverat. Motsvarande torde gälla beträffande överträdelse av förbud enligt 51 §. Mot den av kommittén föreslagna maximeringen av fängelsestraffet har jag inte någon erinran. I enlighet med det nu anförda föreslås för de i andra stycket av förevarande paragraf angivna gärningarna en gemensam straffsats av dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

För ansvar skall enligt förslaget liksom enligt gällande lag genomgående

krävas att uppsåt föreligger. Enbart oaktsamhet skall alltså inte i något fall föranleda ansvar. Vid sådant förhållande är det, såsom anmärkts i ett par yttranden, överflödigt och ägnat att i viss mån vilseleda, om krav på uppsåt uttryckligen uppställs i vissa sammanhang. I departementsförslaget saknas därför varje föreskrift rörande det subjektiva rekvisitet.

89 §.

Paragrafens första stycke ersätter 74 § 1 mom. BvL. Andra stycket saknar motsvarighet i BvL. Motsvarande stadgande i kommitténs förslag är 183 §.

Enligt 74 § 1 mom. BvL skall straff utmätas för den som på visst sätt hindrar samhällets barnavård, om gärningen icke eljest är i lag belagd med strängare straff. Straffbudet gäller för det första den som uppsåtligen lägger hinder i vägen för verkställighet av beslut eller undersökning i ärende enligt BvL, förutsatt att ärendet rör barn, som avses i 22 § BvL eller som skall stå under fosterbarnstillsyn, samt att den hindrande åtgärden bestått i döljande av den underårige, hjälp åt honom att avvika eller vilseledande uppgifter. Vidare åsyftar straffbudet varje person, som uppsåtligen förleder eller hjälper den som omhändertagits för skyddsuppfostran att avvika från hem, skola eller anstalt, dit han överlämnats, eller sedermera genom att dölja den avvikne eller genom vilseledande uppgifter uppsåtligen lägger hinder i vägen för hans återförande till hemmet, skolan eller anstalten.

Barnavårdskommittén. Kommittén har funnit, att barnavårdsverksamheten bör skyddas genom något mera vittgående ansvarsbestämmelser. Ansvar skall enligt förslaget inträda för den som hindrar eller motverkar utredning i ärende angående underårigs vård, fostran eller beteende. För ansvar skall icke krävas, att den underårige är fosterbarn eller att skäl för ingripande med förebyggande åtgärd eller omhändertagande visats föreligga. I anslutning till gällande lag har i lagtexten givits exempel på hindrande åtgärder men beskrivningen har icke givits karaktär av uttömmande uppräknings, utan ansvar skall kunna inträda även om hindrandet sker genom »annat förfarande». För ansvar förutsättes uppsåt.

Under samma förutsättning skall enligt förslaget även den straffas, som medverkar till att verkställighet av beslut, som avses i 7 kap. lagförslaget eller som rör behandlingen av omhändertagen, hindras eller försvåras eller att omhändertagens vård i hem eller institution, dit han överlämnats, avbrytes eller, efter avbrott, icke återupptages. Förslaget avviker i sistberörda del från BvL i huvudsak därutinnan, att i BvL gjord begränsning till sådan omhändertagen, vilken skall undergå skyddsuppfostran, icke fått motsvarighet i förslaget.

I verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna har enligt vad kommittén funnit framträtt ett starkt behov av förbättrat skydd mot personer, som försvårar verksamheten på annat sätt än genom att medverka till att elever undan- drar sig vården. Främst gäller det personer, som förser elever med rusdryc-

ker eller medverkar till att de återfaller i vana att inlåta sig i tillfälliga sexuell förbindelser. Kommittén föreslår, att tillhandahållande av rusdrycker åt elever, som åtnjuter vård inom skolan, generellt straffbelägges och att straff också skall kunna utmätas, därest någon har könsligt umgänge med sådan elev. I sistberörda fall skall enligt förslaget krävas, att gärningsmannen förlett elev, som åtnjuter vård inom skolan, till könsligt umgänge — dessa rekvisit skall omfattas av uppsåt — samt att gärningen faktiskt varit till men för elevens behandling.

De som uppsåtligt hindrar barnavårdsarbetet i de hänseenden eller på de sätt nu berörts — antingen det gäller utredning, verkställighet eller omhändertagens behandling — skall enligt kommitténs förslag straffas med böter eller fängelse i högst sex månader, om gärningen icke eljest är i lag belagd med strängare straff.

Remissyttrandena. *Justitiekanslersämbetet* och *Sveriges advokatsamfund* anser, att avgränsningen av de straffbelagda gärningarna i paragrafens första stycke blivit alltför vag genom tillägget av »annat förfarande».

Stadgandet i paragrafens andra stycke i vad avser könsligt umgänge har enligt *hovrätten för Västra Sverige* fått en sådan avfattning, att det kan antagas bli alltför svårt för en åklagare att vinna fällande dom. Utrymmet för ett »förledande» i egentlig mening synes hovrätten med hänsyn till det klientel det här är fråga om vara mycket ringa. Hovrätten anser, att önskvärd skärpning skulle kunna ernås, därest rekvisitet om uppsåtligt förledande uteslutes. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* är av den åsikten, att den som uppsåtligt förleder elev vid ungdomsvårdsskola, vilken åtnjuter vård inom skolan, till könsligt umgänge alltid bör vara underkastad straffansvar. Hovrätten föreslår därför, att uttrycket »till men för elevens behandling», vilket uttryck hovrätten för övrigt finner svårt att tolka, skall utgå ur lagtexten. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser, att berörda uttryck bör förtydligas till sin innebörd, och *föreningen Sveriges häradshövdingar* anför, att det av den föreslagna lagtexten icke kan sägas tydligt framgå att det här skall vara fråga om ett objektivt överskott.

Föredragande statsrådet. Beträffande paragrafens första stycke finner jag i likhet med justitiekanslersämbetet och advokatsamfundet, att de straffbelagda gärningarna bör avgränsas klarare än som skett i kommitténs förslag. I tämligen nära anslutning till gällande lag synes straff böra stadgas för den som genom att bortföra eller dölja underårig eller genom att medverka till att han avviker eller genom att lämna vilseledande uppgifter hindrar eller försvårar utredning eller verkställighet eller som medverkar till att den omhändertagnes vård i hem eller institution, dit han överlämnats, avbrytes eller efter avbrott inte återupptages. Skydd torde böra stadgas för utredning i varje ärende enligt 4 eller 7 kap. lagförslaget samt för verkställighet av varje beslut enligt 4 kap. Det föreslagna skyddet för behandlingen av de omhändertagna bör såsom kommittén föreslagit gälla oavsett anledningen till omhändertagandet.

Vid ungdomsvårdsskolorna mottages i allt större utsträckning ungdomar, som missbrukat alkohol. Behandlingen vid dessa skolor försvåras i hög grad genom att utomstående personer på olika sätt bereder eleverna tillgång till alkoholhaltiga drycker. En ansvarsbestämmelse av den innebörd kommittén — efter mönster av 69 § lagen om nykterhetsvård — föreslagit är därför erforderlig till stöd för ungdomsvårdsskolornas arbete. I departementsförslaget har stadgandet anpassats efter berörda förebild. Begreppet alkoholhaltiga drycker avses skola ha samma innebörd som enligt 2 § lagen om nykterhetsvård. Uttrycklig föreskrift härom torde inte vara nödvändig.

Ett starkt behov har vidare visat sig föreligga av en bestämmelse, som åtminstone i viss mån bereder eleverna och skolornas verksamhet ökat skydd mot personer, vilka söker sexuellt umgänge med eleverna. Det gäller här att stoppa en för skolorna synnerligen störande och menlig trafik. Vad angår stadgandets avfattning torde visserligen såsom framhållits av en hovrätt kravet på »förledande» vara ägnat att i praktiken vålla vissa bevisvärigheter. Emellertid är en begränsning av denna innebörd av de straffbelagda gärningarna enligt min mening — trots den i det följande förordade åtalsregeln i 92 § — påkallad, varför jag inte kan tillstyrka, att detta rekvisit slopas. Däremot kan jag instämma i den kritik, som framförts mot förslaget att gärningen för att vara straffbar skall vara till men för elevens behandling. Denna bestämmelse har därför fått utgå. Med könsligt umgänge åsyftas i förslaget detsamma som i förslaget till brottsbalk. Det må framhållas, att begreppet omfattar handlingar av såväl heterosexuell som homosexuell natur.

Behov av skydd mot personer, som förser de intagna med alkoholhaltiga drycker eller söker sexuella förbindelser med dem, föreligger inte blott för ungdomsvårdsskolornas del utan i lika hög grad även vid vissa andra anstalter för vård av barn och ungdom, särskilt upptagningshem. Med hänsyn härtill har de berörda bestämmelserna i departementsförslaget gjorts tillämpliga beträffande — förutom elever vid ungdomsvårdsskola som åtnjuter vård inom skolan — jämväl sådana omhändertagna, som är intagna i barnhem. I intet av fallen avser bestämmelsen sådana omhändertagna som med eller utan lov vistas utanför anstalten, såvida de inte alltjämt kan anses intagna på denna. Stadgandet bör sålunda exempelvis inte gälla den som avvikit från en ungdomsvårdsskola eller ett upptagningshem.

För ansvar förutsättes genomgående uppsåt. I enlighet med vad som anförts vid 88 § har detta förhållande ansetts inte behöva komma till särskilt uttryck i lagtexten.

90 §.

Enligt denna paragraf, som motsvarar 184 § kommitténs förslag, skall liksom enligt BvL (74 § 2 mom.) ansvar inträda för den som åsidosätter av barnavårdsnämnd eller av styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola meddelat besöksförbud. Ansvarsbestämmelsen utvidgas enligt förslaget till att gälla alla omhändertagna — 74 § 2 mom. BvL gäller blott för skydds-
uppfostran omhändertagna.

91 §.

I denna paragraf, som innefattar en nyhet i förhållande till gällande lag, meddelas bestämmelser om tystnadsplikt och om aktsam förvaring av handlingar. Paragrafen motsvaras i kommitténs förslag av 6 § samt av en straffbestämmelse i 181 §.

Barnavårdskommittén. Kommittén har funnit påkallat att i ny barnavårdslag upptaga ett stadgande om tystnadsplikt till skydd för enskilds personliga förhållanden. När det gäller att bestämma den personkrets, för vilken plikten att iakttaga tystnad skall gälla, och de ytterligare förutsättningar, som måste föreligga för att plikten skall aktualiseras, erinrar kommittén om socialvårdskommitténs förslag och bestämmelsen om tystnadsplikt i 64 § SochjL. Sedan kommittén i korthet redogjort för nämnda förslag och framhållit att den av socialvårdskommittén föreslagna lösningen har stora förtjänster, uttalar kommittén, att den väg, som valts i SochjL, innebär att tystnadsplikten utsträcker mycket långt. Kommittén fortsätter därefter.

Allt som förekommit hos socialnämnd rörande enskilds personliga förhållanden omfattas av tystnadsplikten, vilken gäller för vem som helst. För att plikten skall föreligga för viss person och i vart fall för att överträdelse från hans sida skall bli straffbar, torde böra krävas, ej blott att förhållandena i fråga faktiskt varit omförmälda hos nämnden utan även att den omständigheten är känd för honom. Men under denna förutsättning skulle enligt stadgandets utformning tystnadsplikt inträda för envar, oavsett hur han fått reda på de personliga förhållandena. Tystnadsplikten och ansvaret för överträdelse kommer alltså att gälla ej blott för dem som i en eller annan egenskap är engagerade i socialvården, utan även för dem som, då de hörs i socialvårdsärendet eller berättigats närvara, fått reda på personliga förhållanden eller — vid befogat samråd eller obehörigen — fått reda på sådant förhållande av socialvårdsfunktionär, ja till och med för den som fått kännedom om förhållandet på helt annan väg men vet, att det uppmärksamrats hos nämnden. Sistberörda omständighet skulle med andra ord giva de personliga förhållandena generellt skydd mot att personer med vetskap om omständigheten förer sin kännedom om förhållandena vidare.

Kommittén anför vissa betänkligheter mot det berörda stadgandet i SochjL men har funnit dessa betänkligheter icke vara av sådan vikt, att kommittén velat lösa problemet angående tystnadsplikten på ett från SochjL i princip avvikande sätt. En sådan hade för övrigt, anför kommittén, bort föranleda förslag från kommitténs sida om motsvarande ändring i SochjL, enär tystnadsplikten otvivelaktigt bör vara reglerad på i huvudsak samma sätt för socialhjälpverksamheten och för barnavården.

Kommittén framhåller vidare, att den i SochjL gjorda bestämningen »hos nämnden förekommit» innebär en begränsning, som åtminstone för barnavårdens del icke kan anses lämplig.

Enligt kommitténs mening borde envar, som i en eller annan egenskap, på det kommunala planet eller hos tillsyns- och besvärsmyndigheterna, varaktigt eller tillfälligt är verksam inom samhällets barnavård, vara skyldig att iakttaga tystnad beträffande vad han i verksamheten uttrönt eller erfarit

rörande enskildas personliga förhållanden. Skyddet torde dock, menar kommittén, utan större olägenhet kunna begränsas till vad som kan sägas ha förekommit i barnavårdsärende. Med denna bestämning kan stadgandet om tystadsplikt i barnavårdslagen enligt kommittén utformas i ungefärlig anslutning till konstruktionen i SochjL. Kommittén tillägger: »Även utomstående underkastas alltså — i likhet med vad enligt SochjL gäller — en tystnadsplikt, och denna kommer att omfatta vad honom veterligt i barnavårdsärende förekommit rörande annans personliga förhållanden.»

Till bestämmelsen om tystnadsplikt anslutes enligt kommitténs förslag ett stadgande om aktsam förvaring av handlingar i barnavårdsärende, vilket stadgande har sin motsvarighet i NyktvL och SochjL. En från sistnämnda lagar något avvikande formulering har valts för att utmärka, att det icke är till fyllest att obehörig såvitt möjligt hindras att sätta sig i besittning av handlingarna, utan att det gäller att förhindra, att obehörig tar del av handlingarnas innehåll.

Remissyttrandena. Förslaget om införande av en bestämmelse om tystnadsplikt i ny barnavårdslag tillstyrkes eller lämnas utan erinran i så gott som samtliga yttranden. En direkt negativ inställning intar endast *publicistklubben*, som ifrågasätter huruvida något stadgande om tystnadsplikt över huvud taget bör införas i lagen. Avgörande för klubbens ställningstagande är icke den att klubben icke skulle finna angeläget att privatlivet fredas, utan den att det föreslagna stadgandet strider mot grundläggande tryckfrihetsprinciper och mot den grundsats om offentlighet vid handläggningen av allmänna angelägenheter, som hör ett demokratiskt samhälle till. Klubben påpekar, att pressens egna organisationer särskilt de senaste åren varit livligt verksamma för att själva finna effektiva medel mot publicitet, som åsidosätter rimliga krav på privatlivets helgd. Att styckevis bryta ned det system av offentlighet, som av ålder präglar vår stats- och förvaltningsrätt, kan enligt klubben få de mest skadliga verkningar. SochjL:s regel om tystnadsplikt är, tillägger klubben, i sig beklaglig och bör icke tas som exempel för följande lagstiftningsåtgärder.

Av de remissinstanser, som ställer sig positiva till att en bestämmelse om tystnadsplikt införes i barnavårdslagen, tillstyrker *socialstyrelsen* uttryckligen att bestämmelsen — såsom skett — utformas i ungefärlig anslutning till motsvarande föreskrift i SochjL.

Andra remissinstanser kritiserar såväl avfattningen av det föreslagna stadgandet som kommitténs tolkning av bestämmelsen om tystnadsplikt i SochjL. Sålunda anses sekretessbestämmelsen vara alltför omfattande, i varje fall i fråga om straffsanktioneringen. Det framhålls, att bestämmelsen bör begränsas och preciseras så att den endast kommer att avse dem som i tjänsten tar befattning med barnavårdsärenden. För långtgående bestämmelser blir, heter det, antingen ineffektiva eller medför en orimligt stor inskränkning i den enskilda yttrandefriheten. Uttalanden av nu angiven innebörd göres av *riksåklagarämbetet*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*,

länsstyrelserna i Malmöhus, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, föreningen Sveriges häradshövdingar, Sveriges advokatsamfund, högerns kvinnoförbund och Fredrika-Bremer-förbundet.

Justitiekanslersämbetet anser, att ordalydelsen av bestämmelsen om tystnadsplikt i SochjL ger stöd åt kommitténs tolkning. Ämbetet ifrågasätter emellertid, om lagstiftarna verkligen åsyftat införande i SochjL av en så vidsträckt tystnadsplikt som kommittén antagit. En så långt gående straffsanktionerad tystnadsplikt måste nämligen inge allvarliga betänkligheter av olika skäl. Ämbetet delar kommitténs uppfattning, att regleringen av ifrågavarande spörsmål bör vara ensartad i de båda lagarna men påpekar, att detta lär böra leda till att stadgandet om tystnadsplikt i SochjL överarbetas i begränsande syfte, närmast avseende en inskränkning av den krets personer, för vilka tystnadsplikten skall gälla.

Även *överståthållarämbetet* anser fog föreligga för att tolka stadgandet i SochjL på sätt kommittén gör. Ämbetet hyser emellertid starka betänkligheter mot att utsträcka tystnadsplikten utöver de ämbetsansvarigas krets, icke minst när — såsom både i SochjL och lagförslaget är fallet — tystnadspliktens innebörd är vidsträckt och tämligen obestämd. Därest tystnadsplikt skall införas för andra än dem, som är underkastade ämbetsansvar, är enligt ämbetets mening nödvändigt att på något sätt begränsa personkretsen, varvid det kravet bör ligga som grund, att vederbörande i en eller annan form är knuten till verksamheten på området och i denna egenskap får kännedom om sådant som ej bör yppas för obehörig.

Göta hovrätt — som i förarbetena till SochjL icke funnit stöd för hur stadgandet om tystnadsplikt skall tolkas — betonar angelägenheten av att tystnadspliktens straffsanktionering inskränkes så att ansvar icke kan komma att ådömas helt utomstående personer. En lämplig och klar avgränsning av det straffbara området kan enligt hovrätten ernås, därest ansvar för överträdelse av den föreslagna tystnadsplikten enbart följer för den som enligt strafflagen eller enligt straffrättskommitténs förslag till brottsbalk blir underkastad ansvar för brott mot tystnadsplikt. Skulle sistnämnda förslag i förevarande avseende icke genomföras, torde en omarbetning av förslaget vara erforderlig i den riktning hovrätten antytt. Liknande synpunkter angående stadgandets utformning kommer till uttryck i yttrandet från *hovrätten för Västra Sverige*.

Enligt *utredningen om administrativa frihetsberövanden* kan det ifrågasättas, om icke tystnadsplikten enligt SochjL är begränsad till de personer, som stadigvarande eller mera tillfälligt är verksamma inom socialvården. I varje fall ligger en inskränkning däri att endast vad hos socialnämnd förekommit omfattas av tystnadsplikten. Genom att det av kommittén föreslagna stadgandet avser allt som förekommit i barnavårdsärenden saknas, anför utredningen, motsvarande inskränkning i den av kommittén föreslagna bestämmelsen. Utredningen anser, att skyddet för ifrågavarande uppgifter i barnavårdsärenden ej bör utsträckas längre än till att avse sådana uppgifter,

varom någon fått kännedom vid sammanträde med barnavårdsnämnd eller vid utredning, som verkställts genom nämndens försorg, och att tystnadsplikten bör inskränkas till kommunala förtroendemän, tjänstemän som tar befattning med barnavårdsärenden samt andra personer, som kallas till överläggning eller annan mera positiv medverkan i sådana ärenden.

Beträffande den föreslagna bestämmningen »i barnavårdsärende» framhåller *justitiekanslersämbetet*, att i annat ärende än barnavårdsärende — t. ex. ett tillsynsärende som avser huruvida i ett barnavårdsärende något fel förelupit — uppgifter kan förekomma från barnavårdsärendet och eljest om någons personliga förhållanden av beskaffenhet att böra omfattas av tystnadsplikt.

Överståthållarämbetet erinrar om innehållet i 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen och påpekar, att tystnadspliktens tryckfrihetsrättsliga sammanhang icke beröres i kommitténs motivering. Ämbetet finner anledning till erinran mot att en ny tystnadsplikt införes utan att den betydelsefulla frågan, huruvida densamma skall gälla även i förhållande till tryckt skrift, ens kommer under diskussion.

Publicistklubben anser, att den föreslagna bestämmelsen icke korresponderar med 14 § lagen om inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar, i det att sistnämnda lag klart tar hänsyn till den enskildes intressen, medan den föreslagna regeln är så avfattad, att den även effektivt skyddar barnavårdsmyndigheterna mot insyn. En person, som till följd av samtycke eller som, då han avsett att anmäla ett visst förhållande till JO eller JK, fått taga del av handlingar i barnavårds mål kan — uttalar klubben — till följd av tystnadsplikten åtalas och fällas till ansvar för att han till tredje man, t. ex. en journalist, omtalat något han sålunda fått reda på, som rör enskilds personliga förhållanden, trots att uppgiften icke är till skada eller förklenande för den enskilde. Detta strider enligt klubben direkt mot vår svenska offentlighetspraxis.

Föredragande statsrådet. Liksom skett i NyktvL och SochjL bör även i den nya barnavårdslagen upptagas ett stadgande om tystnadsplikt till skydd mot onödigt prisgivande av människors privatliv. Det intresse, som skall skyddas genom ett sådant stadgande, synes — såsom kommittén i anslutning till sekretesslagen och SochjL föreslagit — kunna betecknas som enskilds personliga förhållanden. Vad angår bestämmningen av den personkrets, för vilken plikten att iakttaga tystnad skall gälla, har jag däremot funnit mig inte kunna godtaga kommitténs förslag. I likhet med ett flertal remissinstanser anser jag sålunda, att det av kommittén föreslagna stadgandet är alltför vittfamnande. Även om det naturligtvis är önskvärt att verka för att diskretion av människor i allmänhet iakttages kring privata förhållanden, bör detta inte ske genom ett straffsanktionerat stadgande om tystnadsplikt, gällande för vem som helst. Ett sådant stadgande skulle säkerligen medföra ringa effekt och skulle dessutom vara ägnat att inge betänkligheter ur rätts-säkerhetssynpunkt. Då kommittén i detta hänseende återoppar den i SochjL

valda lösningen, vill jag framhålla, att förarbetena till denna lag enligt min uppfattning inte ger stöd för antagande, att en så vidsträckt tystnadsplikt varit åsyftad som kommittén velat göra gällande. I varje fall bör i barnavårdslagen inte stadgas tystnadsplikt för utomstående, t. ex. personer som blivit upplysningsvis hörda och därvid fått viss inblick i annans privatliv. Det får enligt min mening i stället ankomma på förhørsledaren att anordna förhöret på sådant sätt, att rimlig diskretion upprätthålles.

Under det att personkretsen enligt kommitténs förslag sålunda å ena sidan blivit alltför vidsträckt, innefattar förslaget å andra sidan också en begränsning, som inte kan anses sakligt motiverad. Då tystnadsplikten enligt förslaget endast skall gälla sådant som »förekommit i barnavårdsärende», kommer den såsom justitiekanslersämbetet anmärkt inte att omfatta sådant som framkommit vid tillsynsorganens verksamhet. Vidare synes det tveksamt i vad mån barnavårdsnämndernas verksamhet för tillsyn av fosterhem och barnavårdsanstalter kan sägas vara att hänföra till barnavårdsärende.

Enligt min mening bör envar, som i en eller annan egenskap, på det kommunala planet eller hos tillsyns- och besvärsmyndigheterna, varaktigt eller tillfälligt är verksam inom samhällets barnavård, vara skyldig att iakttaga tystnad beträffande vad han i verksamheten erfarit rörande enskildas personliga förhållanden. Till de inom barnavården verksamma är naturligtvis främst att hänföra ledamöter och suppleanter i barnavårdsnämnd samt befattningshavare hos barnavårdsnämnd, besvärsmyndighet och tillsynsorgan. Men till denna kategori hör även andra personer — kommunala förtroendemän och befattningshavare i allmän tjänst såväl som enskilda personer — vilka på grund av sin tjänst eller såsom expert eller sakkunnigt biträde kallas till överläggning med barnavårdsmyndighet eller för att eljest medverka i barnavårdsarbetet, t. ex. jurist som anlitas enligt 10 § andra stycket lagförslaget, person som anförtratts att biträda med utredningen i barnavårdsärende eller någon som mot ersättning anlitas som biträde vid fosterbarnstillsyn eller annan tillsynsverksamhet inom barnavården. Stadgandet torde därför kunna avfattas så, att den som är eller varit verksam inom samhällets barnavård inte obehörigen må yppa vad han därvid erfarit rörande enskilds personliga förhållanden.

För åsidosättande av tystnadsplikt inträder ansvar enligt 25 kap. 3 § strafflagen, om den skyldige är underkastad ämbetsansvar och gärningen inte eljest är särskilt belagd med straff. I förslaget till brottsbalk har straffrättskommittén föreslagit en bestämmelse (15 kap. 7 §) om ansvar för brytande av tystnadsplikt, avseende vissa kategorier, som inte för närvarande är underkastade ämbetsansvar och därför inte faller under nämnda stadgande i strafflagen. De kategorier som enligt förslaget skulle omfattas av bestämmelsen är dels den som utan att vara underkastad ämbetsansvar är eller varit anställd i allmän tjänst, dels den som är eller varit av statlig eller kommunal myndighet tillkallad för överläggning eller medverkan i dess verksamhet och dels den som fullgör eller fullgjort lagstadgad tjänsteplikt. Därest

en bestämmelse av denna innebörd meddelas, skulle, såsom framhållits i ett par yttranden, den i barnavårdslagen stadgade tystnadsplikten inte behöva förres med särskild straffbestämmelse. I det till lagrådet remitterade förslaget till brottsbalk har emellertid — jämte det den föreslagna bestämmelsen erhållit annan placering och ändrad konstruktion — den kategori, som avser personer tillkallade av myndighet för överläggning eller medverkan i dess verksamhet, uteslutits ur förslaget. Erinran häremot har inte framställts från lagrådets sida. Då en straffsanktionerad tystnadsplikt på barnavårdens område bör stadgas även för andra kategorier än dem, som enligt det föreliggande förslaget till brottsbalk blir underkastade ansvar för brott mot tystnadsplikt, torde en särskild straffbestämmelse följaktligen inte kunna undvaras. Såsom straff föreslår jag i likhet med barnavårdskommittén dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

För ansvar bör krävas, att gärningen begåtts uppsåtligen. I enlighet med vad jag anfört vid 88 § torde detta inte behöva komma till särskilt uttryck i lagtexten.

Såsom berörts i ett uttalande av överståthållarämbetet medför det förhållandet att tystnadsplikten blir fastställd i lagen, att bestämmelsen i 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen blir tillämplig. Detta innebär, att en befattningshavare kan bestraffas för brott mot tystnadsplikten även vid publicering i tryckt skrift. Motsvarande gäller på nykterhetsvårdens och socialhjälpverksamhetens områden och ger enligt min mening inte anledning till erinran.

Publicistklubben har i sitt yttrande riktat den invändningen mot den föreslagna tystnadsplikten, att denna skulle innebära ett obehörigt hinder mot insyn i barnavårdsorganens verksamhet. I anledning härav vill jag endast understryka, att vad som skall skyddas med tystnadsplikten uteslutande är de enskildas personliga förhållanden, något som även kommer till uttryck i åtalsregeln i nästföljande paragraf. Däremot får ifrågakvarande bestämmelse givetvis inte hindra sedvanlig offentlig insyn i verksamheten i övrigt. Att märka är vidare, att förslaget inte innefattar någon ändring av vad som gäller beträffande handlingssekretess.

Det i paragrafens andra stycke upptagna stadgandet om aktsam förvaring av handlingar överensstämmer med vad kommittén föreslagit.

92 §.

Denna paragraf, som ersätter 76 § första stycket BvL, motsvaras i kommitténs förslag av 185 §. Enligt BvL må de däri avsedda förseelserna icke åtalas av allmän åklagare utan angivelse från målsägande eller vederbörande barnavårdsnämnd. Enligt kommitténs förslag skall befogenhet att göra åtalsanmälan även tillkomma styrelse för ungdomsvårdsskola samt tillsynsmyndighet, d. v. s. vederbörande länsstyrelse och socialstyrelsen. Då en sådan utvidgning synes motiverad, biträder jag förslaget i denna del. Det torde böra framhållas, att socialstyrelsen även enligt departementsförslaget är att be-

teckna såsom tillsynsmyndighet beträffande all till den offentliga barnavården i riket hörande verksamhet. Den nu angivna åtalsregeln bör emellertid icke gälla i fråga om brott mot tystnadsplikt. Med hänsyn till skyddsintresset för tystnadsplikten bör — i likhet med vad som gäller enligt SochjL — brott mot denna få åtalas av allmän åklagare endast om det anges till åtal av målsäganden. Å andra sidan är övriga i den föreslagna lagen straffbelagda gärningar av sådan beskaffenhet, att någon målsägande endast i undantagsfall kan tänkas finnas. Vid sådant förhållande torde såsom förutsättning för allmänt åtal i dessa fall utan olägenhet kunna krävas, att åtalsanmälan från myndighet alltid skall föreligga.

I 76 § andra stycket BvL stadgas, att böter och viten skall tillfalla kommunen samt att bötesförvandling skall ske, om tillgång till deras fulla gäldande saknas. Liksom kommittén anser jag, att böter och viten, som utdömes enligt barnavårdslagen, i fortsättningen i stället bör tillfalla kronan. Undantag från denna regel kunde möjligen anses motiverat beträffande viten, som utdömes av barnavårdsnämnd (jfr 71 § NyktvL). Tillräckliga skäl för en dylik undantagsregel har dock inte ansetts föreligga. Med hänsyn till innehållet i lagen den 20 april 1951 med vissa bestämmelser om böter och viten erfordras icke särskild föreskrift att böter och viten, som avses i den föreslagna lagen, skall tillfalla kronan. Att böter och viten, som icke till fullo erlægges, kan bli föremål för förvandling följer av 7—19 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff. Av nu anförda skäl har i lagförslaget icke upptagits motsvarighet till 76 § andra stycket BvL.

93 §.

Denna paragraf ersätter vad i 17 § andra stycket BvL stadgas om anmälningssplikt för myndigheter m. fl. Motsvarande stadgande i kommitténs förslag är 5 §. I detta sammanhang torde emellertid även 4 § i kommitténs förslag böra behandlas.

Gällande bestämmelser. Plikt att bidra till barnavårdsnämndens kännedom om sådant, som bör föranleda nämndens ingripande, stadgas i BvL för kommunal myndighet, befattningshavare i statens, landstingets eller kommunens tjänst så ock i dylik tjänst ej anställd läkare, sjuksköterska eller barnmorska. Skyldigheten är begränsad till vad de anmälningsspliktiga fått kännedom om i sin verksamhet och skall fullgöras ofördröjligen genom anmälan. Underlåtenhet att fullgöra anmälningssplikten kan medföra straffansvar för sådana anmälningsspliktiga, som över huvud taget är underkastade ansvar för ämbetsbrott. För sådan underlåtenhet av annan anmälningsspliktig är ansvar ej stadgat.

Barnavårdskommittén. Det har syns kommittén kunna vara av värde, att i ny barnavårdslag stadgas att envar bör befrämja samhällets barnavård och den underåriges bästa genom att till barnavårdsmyndighet anmäla vunnit kännedom om enskilda fall, där myndighetens ingripande till underårigs

skydd eller tillrättaförande är uppenbart påkallat. Ett dylikt stadgande, vilket ej förenats med straffsanktion, har upptagits i 4 § av lagförslaget.

Den i 17 § andra stycket BvL stadgade anmälningssplikten är enligt kommittén av största vikt för barnavården, fastän stadgandets efterlevnad lämnat ganska mycket övrigt att önska. Anmälningssplikten bör enligt kommitténs mening utsträckas till att avse en något större krets. Anmälningsskyldighet skall enligt förslaget åvila varje myndighet och varje befattningshavare i statlig eller kommunal tjänst samt envar innehavare av offentligt uppdrag, såsom valda kommunala förtroendemän, barnavårdsmän, övervåkare m. fl. Enahanda plikt skall, liksom nu är fallet, föreligga för läkare, sjuksköterska och barnmorska, som icke är anställd i allmän tjänst, men skall enligt förslaget därjämte stadgas för sådana lärare och sådana befattningshavare vid barnavårdsanstalter eller inackorderingshem för ungdom, vilka ej innehar allmän tjänst. Till de anmälningsspliktiga hänföres enligt förslaget också hemvårdarinnor.

Anmälningssplikten skall enligt förslaget avse allt vad de anmälningsspliktiga i sin verksamhet iakttagit eller erfarit av beskaffenhet att synas påkalla barnavårdsmyndighets ingripande. Denna bestämning av plikten innebär i två hänseenden en utvidgning. De anmälningsspliktiga skall sålunda anmäla även sådant, som bör föranleda att tillsynsmyndighet ingriper, däribland missförhållanden som beror av barnavårdsnämndens eget åtgörande eller som barnavårdsnämnden trots vetskap låter bestå. Anmälan skall vidare ske så snart den anmälningsspliktige på goda grunder kan hålla före, att ett ingripande är påkallat, och i vart fall kan säga sig, att närmare undersökning från barnavårdsorgans sida är utan tvekan påkallad. Visshet om missförhållande, som kräver ingripande, är med andra ord enligt förslaget icke förutsättning för plikt att göra anmälan.

I betänkandet beröres även förhållandet mellan plikt eller rätt att göra anmälan till myndighet eller att tillhandagå myndighet med begärda upplysningar å ena samt tystnadsplikt å andra sidan. Enligt kommittén synes detta förhållande böra bli föremål för undersökning, som icke begränsas till området för samhällets barnavård.

Remissyttrandena. Den föreslagna bestämmelsen om anmälan av envar bör enligt länsstyrelserna i *Södermanlands, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Örebro* och *Norrbottnens län* samt *svenska stadsförbundet* utgå ur lagförslaget, enär en sådan bestämmelse är främmande för svensk rättsordning, saknar praktisk betydelse och torde vara ägnad att ge upphov till ett angiveri av icke önskvärd karaktär.

Även *justitiekanslersämbetet* anför betänkligheter mot förslaget samt anför härutinnan bl. a.

Ämbetet finner det för sin del tveksamt, om det överhuvud är klokt att införa ett stadgande av den innebörd kommittén tänkt sig. Nyttan av det samma synes vara begränsad, då straffsanktion icke finnes, och risken för åtföljande olägenheter, exempelvis genom anmälningar i oträngt mål, är väl icke helt osannolik. Härvid är att märka, att många känna stark ovilja

att blanda sig i sina medmänniskors privata förhållanden. Visserligen kunna de finna sig böra göra detta, t. ex. då ett barn utsättes för vanvård, som de anse sig icke kunna stillatigande åse. Men i andra fall äro de säkerligen ofta ohågade, exempelvis i fråga om åtgärder som rikta sig *mot* unga. En maning i lag av den art som föreslagits torde vara utan betydelse i förstnämnda slag av fall och i övriga sannolikt av ganska ringa verkan. Mot den föreslagna bestämmelsen kan också invändas, att den är vagt hållen. Att avgöra, när en underårig lever under sådana förhållanden eller på sådant sätt, att hans fysiska eller psykiska hälsa eller utveckling är utsatt för fara, är ofta ej lätt, och kanske än svårare är att bedöma, när underårig ådagalägger allvarlig brist i fråga om anpassning i samhället.

Vad angår stadgandet om anmälningsplikt för myndigheter, befattningshavare m. fl. hemställer *svenska stadsförbundet* och *svenska landskommunernas förbund*, att detsamma måtte utformas i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande bestämmelser.

Justitiekanslersämbetet ställer sig tveksamt till den föreslagna ändrade innebörden av anmälningsplikten samt anför härom bl. a. följande.

Kommittén har upplyst, att efterlevnaden av det nuvarande stadgandet om anmälningsplikt lämnat ganska mycket övrigt att önska. Det synes knappast oriktigt att antaga, att detta förhållande åtminstone till en del har sin grund i en allmän obenägenhet även hos de offentliga organen och funktionärerna att göra anmälningar på ett så känsligt område som barnavårdens. Visserligen kan det ej bestridas vara av vikt, att barnavårdsnämnderna icke undanhållas iakttagelser som ifrågavarande personkategorier kunna göra beträffande barn- och ungdomsförhållanden. Men om anmälningsplikten redan i sin nuvarande inskräntare omfattning icke helt har resonans i det allmänna rättsmedvetandet, förefaller det tveksamt, om den bör utvidgas i den utsträckning som tänkts. I vissa fall synes förslaget också kunna få mindre tilltalande konsekvenser. Att exempelvis straffa en kommunalt anställd sköterska eller annan under barnavårdsnämnd lydande befattningshavare för underlåtenhet att anmäla nämnden själv för en tillsynsmyndighet skulle nog i allmänhet te sig obilligt.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, som anser kategorien anmälningspliktiga enligt paragrafen böra begränsas, anför.

Enligt nuvarande lydelse omfattar paragrafens bestämmelser alla befattningshavare i kommunal och statlig tjänst. Det måste anses orimligt att under hot om straff för tjänstefel ålägga sådana befattningshavare, som vare sig på grund av sin tjänst eller eljest har kvalifikationer att bedöma i vilka fall anmälan skall göras till barnavårdsnämnd, en ovillkorlig anmälningsplikt. Bestämmelserna böra därför begränsas till sådana befattningshavare som ha tillräckliga kvalifikationer att bedöma anmälningsfall, t. ex. inom socialvården verksamma befattningshavare, läkare, lärare, präster m. fl.

Enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* bör det klargöras, att läkare och andra ej har skyldighet att lämna andra upplysningar, än som kan göras enligt de bestämmelser om tystnadsplikt som gäller.

Medicinalstyrelsen och *svenska läkaresällskapet* förordar i likhet med kommittén en utredning av frågan om förhållandet mellan rätt eller plikt att göra anmälan till myndighet eller att tillhandagå myndighet med begär-

da upplysningar, å ena, samt tystnadsplikt, å andra sidan. Även *barnavårdsnämnden i Stockholm* anser det angeläget att en sådan undersökning kommer till stånd. Så länge klarhet i denna fråga ej föreligger, kan enligt nämnden med fog antagas att anmälan i många barnavårdsfall uteblir.

Föredragande statsrådet. Ingripanden enligt barnavårdslagen föranleds i inte ringa utsträckning av anmälningar från enskilda personer. Det är självfallet av vikt att sådan medverkan i barnavårdsarbetet från allmänhetens sida kan påräknas även i fortsättningen. Ett stadgande av den innebörd kommittén föreslagit under 4 § skulle emellertid sannolikt inte medföra någon nämnvärd ökning av antalet befogade anmälningar. Då ett sådant stadgande dessutom såsom framhållits i vissa yttranden är ägnat att väcka betänkligheter ur olika synpunkter, har någon motsvarighet därtill inte upptagits i departementsförslaget.

Bestämmelse om anmälningsplikt för myndigheter och befattningshavare m. fl. bör däremot såsom kommittén föreslagit upptagas även i ny barnavårdslag. I likhet med kommittén anser jag anmälningsplikt böra stadgas inte blott för kommunala utan även för statliga myndigheter. Vad länsstyrelsen i Gävleborgs län anfört därom, att anmälningsplikt inte bör åläggas andra befattningshavare än sådana, som har tillräckliga kvalifikationer att bedöma anmälningsfall, t. ex. inom socialvården verksamma befattningshavare, läkare, lärare, präster m. fl. kan inte fränkännas berättigande. Emellertid torde några praktiska olägenheter av den gällande bestämmelsen inte ha förekommit, och det skulle vidare erbjuda svårigheter att göra en lämplig avgränsning. Några ändringar i detta hänseende har därför inte vidtagits i förslaget. Däremot har jag inte funnit lämpligt att föreslå anmälningsplikt även för innehavare av offentligt uppdrag. Vad angår anmälningsplikt för andra än befattningshavare i allmän tjänst synes det inte vara påkallat att utvidga personkretsen med någon annan kategori än lärare. Den kritik, som framförts mot den av kommittén föreslagna ändrade innebörden av anmälningsplikten, måste anses ha fog för sig, varför jag inte kan biträda förslaget i denna del. Jag föreslår alltså, att anmälningsplikten liksom hittills endast skall innefatta skyldighet att till barnavårdsnämnd anmäla sådant, som den anmälningspliktige i sin verksamhet erhållit kännedom om av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande. Frånsett den föreslagna utvidgningen av kretsen av anmälningspliktiga har stadgandet sålunda i departementsförslaget utformats i överensstämmelse med gällande bestämmelser. Vissa jämkningar av redaktionell innebörd har dock vidtagits.

Det av kommittén och vissa remissinstanser berörda spörsmålet om huruvida plikt eller rätt att främja allmän verksamhet inte blott genom äskade upplysningar utan även genom initiativ, såsom ansökan eller anmälan, bör generellt eller under vissa betingelser gälla utan att begränsas av tystnadsplikt, är uppenbarligen av betydande räckvidd och kan inte upptagas till behandling i förevarande sammanhang.

94 §.

Denna paragraf ersätter jämte vissa andra nedan berörda stadganden vad i 77 § BvL stadgas om handräckning av polismyndighet. Paragrafen svarar närmast mot 169 § kommitténs förslag.

Gällande rätt. Barnavårdsnämnd eller dess ordförande samt styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola äger att, där de så prövar nödigt för vidtagande av åtgärd, som enligt BvL ankommer på dem, utan kostnad för nämnden eller styrelsen erhålla handräckning av polismyndighet.

Barnavårdskommittén. Enligt kommitténs förslag skall det åligga polismyndighet att i fall, som avses i 41, 48, 57 och 58 §§ lagförslaget, biträda barnavårdsnämnd för genomförande av hembesök samt med delgivning, hämtning och verkställighet. Vad angår verkställighet är rätten att lita till polishandräckning enligt förslaget inskränkt till dels beslut om barns skiljande från fosterhem eller anstalt (utan omhändertagande), dels ock verkställande av omhändertagandebeslut samt senare förflyttningsåtgärder, avseende omhändertagen, i samband varmed det även kan bli nödvändigt att uttröna, var den omhändertagne befinner sig. Handräckning skall enligt förslaget även lämnas styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola, då bistånd påkallas för efterforskning eller förflyttning av omhändertagen.

Kommittén framhåller, att ett särskilt varsamt och insiktsfullt tillvägagångssätt är nödvändigt, då barn, dvs. den som är under 18 år, skall hämtas till utredning, skiljas från enskilt hem eller anstalt eller eljest förflyttas. Med hänsyn därtill bör den omständigheten, att det är nödvändigt att lita till polismyndighetens hjälp, enligt kommittén icke få föranleda att barnavårdsorganen undandrar sig att medverka. Den som begärt polismyndighetens biträde skall därför enligt 169 § andra stycket lagförslaget, om ej hinder möter eller särskilda skäl föranleder till annat, låta sig företrädas av nämndledamot, tjänsteman eller annan för uppgiften lämplig person, vilken skall ha att vid behov bistå polismyndigheten för åtgärdens genomförande på ett ur barnavårdssynpunkt lämpligt sätt samt att, när så kan ske, övertaga befattningen med barnet.

I betänkandet diskuteras särskilt frågan om polismyndighets prövningsrätt beträffande framställning om handräckning. Kommittén anför, att polismyndighet, till vilken framställning om biträde riktats, har att kontrollera, att framställningen avser sådant, till vilket biträde må ges, samt att framställningen gjorts av därtill behörig. Polismyndighet äger enligt kommittén otvivelaktigt också — t. ex. då hämtning till förhör eller biträde med verkställighet av omhändertagande begäres — kräva belägg för att formellt riktigt beslut om utredningsåtgärden eller ingripandet föreligger. Finner polismyndigheten att förhållanden, som utesluter den begärda åtgärden eller rimligen bör föranleda ändrade dispositioner från barnavårdsorganets sida, föreligger — såsom t. ex. att åldersgräns, som utesluter omhändertagande, uppnåtts, att någon med hänsyn till sjukdom icke bör tvångsförflyttas eller dylikt — bör detta enligt kommittén uppenbarligen bringas till barnavårds-

myndighetens kännedom med begäran om återkallelse eller ändring av den gjorda framställningen om biträde. Kommittén anför därefter vidare följande.

Däremot äger polismyndigheten icke ingå i prövning, huruvida barnavårdsmyndigheten haft giltiga skäl för utredningsåtgärd, ingripande, omplacering eller dylikt, som är i fråga, och om beslut angående t. ex. omhändertagande tillkommit efter föreskrivet förfarande. Ej heller tillkommer det polismyndigheten att pröva, huruvida barnavårdsorganet verkligen kan anses behöva biträde av polismyndigheten eller bör kunna fullgöra sina uppgifter därförutan. Nu berörda begränsning i polismyndighetens prövningsrätt har kommittén ansett böra i ny lag komma till ännu tydligare uttryck än i BvL. Vad den föreslagna lagen innehåller i syfte att åvägabrunga återhållsamhet i fråga om anlitande av polisbiträde riktas enbart till barnavårdsorganen. Finner polismyndighet att barnavårdsmyndighets åtgöranden är i sak otillräckligt grundade eller att biträde av polismyndighet anlitas, där det är onödigt eller olämpligt, har polismyndigheten att fästa länsstyrelsens uppmärksamhet på förhållandet.

Remissyttrandena. *Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler* framhåller, att skyldighet som regel icke bör föreligga för polismyndighet att lämna **handräckning** för förflyttning från en anstalt eller skola, tillhörande barnavården, till en annan. Där handräckning i sådant fall skall lämnas bör den enligt föreningen allenast avse att säkerställa genomförandet av åtgärden, icke själva utförandet därav; omhändertagandet och transporten av den omhändertagne bör alltså regelmässigt utföras av personal tillhörande barnavården.

Poliskammaren i Hälsingborg hävdar, att — då mellan lokal polismyndighet och barnavårdsnämnd ett förhållande av sidoordning föreligger — handräckningsorganet otvivelaktigt har viss befogenhet att på materiell grund sakligt pröva ett beslut, som hemställes bli verkställt, samt förordar en utredning om polismyndighets prövningsrätt. *Föreningen Sveriges landsfogdar* anför, att man av kommitténs uttalanden angående polismyndighetens prövningsrätt måste få den uppfattningen att kommittén menar att den begärda åtgärden skall verkställas, även om polismyndigheten finner att den är otillräckligt grundad, onödigt eller olämplig. Genom ett så osjälvständigt handlande från polismyndighetens sida, fortsätter föreningen, som här ifrågasättes, synes kunna vållas skada och onödigt lidande för den enskilde, varjämte riskeras störningar i förhållandet polisen—allmänheten.

Föredragande statsrådet. I likhet med kommittén anser jag, att det bör ankomma enbart på barnavårdsorganen själva att avgöra, huruvida polis-handräckning i visst fall erfordras. Erfarenheten torde ge vid handen, att barnavårdsorganen visar stor återhållsamhet i detta hänseende och inte påkallar bistånd av polismyndighet i onödan. De farhågor, som uttalats av föreningen Sveriges landsfogdar, torde därför vara betydligt överdrivna. Skulle polismyndigheten i något fall finna, att begärd handräckning är onödigt eller olämplig, bör polismyndigheten visserligen inte på denna grund kunna vägra sitt bistånd, men självfallet kan det vara lämpligt att,

där omständigheterna så medger, barnavårdsmyndigheten uppmärksammas på förhållandet, så att frågan av denna myndighet kan upptagas till omprövning.

Bestämmelser om rätt för barnavårdsnämnd att erhålla handräckning av polismyndighet vid hembesök och för hämtning till förhör eller läkarundersökning återfinnes i 3 kap. av departementsförslaget. I 63 § stadgas om polishandräckning för att vinna tillträde till barnavårdsanstalt. Om polisdeltgivning stadgas i nästföljande paragraf och om handräckning för inställande av arbetsskyldig vid arbetshem m. m. i 99 §. I förevarande paragraf anges de övriga fall, i vilka polishandräckning skall kunna påkallas. Såsom i annat sammanhang berörts bör barnavårdsnämnd kunna få hjälp med efterforskning av underårig, då åtgärd enligt 25 § är ifrågasatt. Därjämte bör såsom kommittén föreslagit polishandräckning kunna begäras för att verkställa beslut angående omhändertagande — beslut om barns skiljande från fosterhem eller barnavårdsanstalt skall inte förekomma enligt departementsförslaget, varför behovet av handräckning för verkställighet i sådana fall bortfaller — samt för efterforskning och för förflyttning av omhändertagen.

Liksom för närvarande bör framställning om polishandräckning kunna göras — förutom av barnavårdsnämnden själv — av nämndens ordförande. Det ligger i sakens natur, att polishandräckning stundom måste begäras med kort varsel. Det har därför, särskilt i de större städerna, i praktiken visat sig svårt att upprätthålla kravet på att beslut av nämnden eller ordföranden skall föreligga. Med hänsyn härtill har möjlighet ansetts böra öppnas för nämnden att bemyndiga annan ledamot av nämnden eller befattningshavare i kommunens tjänst att göra framställning om polishandräckning.

Beträffande handräckning åt ungdomsvårdsskola överensstämmer departementsförslaget i sak med vad kommittén föreslagit. Handräckning för att återhämta elev som avvikit har emellertid ansetts böra uttryckligen omnämnas i lagtexten. Såsom vid 70 § påpekats innefattar förslaget den nyheten, att bistånd av polismyndighet skall kunna erhållas exempelvis för att överföra elev från en skola till en annan eller för att inställa elev inför domstol. Det förutsättes emellertid, att dylika förflyttningar regelmässigt skall kunna ombesörjas av skolornas egen personal utan anlitande av polismyndighet.

När hämtning eller förflyttning av någon, som inte fyllt 18 år, skall ombesörjas av polismyndighet bör regelmässigt företrädare för vederbörande barnavårdsorgan medverka på sätt kommittén föreslagit. Ett stadgande här om i lagen torde dock inte vara erforderligt, varför motsvarighet till 169 § andra stycket kommitténs förslag inte upptagits i departementsförslaget. Det må påpekas, att kostnaden för sådan medverkan av företrädare för barnavårdsorganet skall bestridas av detta organ.

95 §.

I denna paragraf, som saknar motsvarighet i BvL, meddelas bestämmelser om delgivningsförfarandet. Motsvarande bestämmelser återfinnes i kom-

mitténs förslag under 58 och 198 §§, jfr även 203 §. Paragrafen är utformad efter mönster av 66 § NyktvL.

96 §.

Enligt denna paragraf, som har motsvarighet i 77 § BvL, skall bistånd av polismyndighet lämnas utan kostnad för den myndighet, som påkallat biståndet. Stadgandet avser såväl handräckning (enligt 17, 18, 63, 94, 95 och 99 §§) som biträde med tillfällig förvaring av underårig. Motsvarande stadgande i kommitténs förslag är 172 §.

97 §.

Paragrafen, som svarar mot 3 § kommitténs förslag, överensstämmer i sak nära med 78 § BvL.

98 §.

Paragrafen ersätter, i förening med vissa andra i lagförslaget gjorda hänvisningar till Konungens närmare bestämmande, vad i 2, 20, 21, 23, 37, 42 b, 43, 44, 45, 46 och 60 a §§ BvL sägs om att erforderliga tillämpningsföreskrifter meddelas av Konungen. Motsvarande stadgande i kommitténs förslag är 7 §.

14 kap. Åtgärder mot försumlig försörjare

99 §.

Gällande bestämmelser. Enligt 72 § BvL kan arbetsföreläggande meddelas

a) den, som av lastbarhet, vårdslöshet, lättja eller liknöjdhet så försummar sina skyldigheter mot sitt barn, som ej fyllt 16 år, att skyddsuppfostran eller samhällsvård måste beredas detta, och tillika undandrager sig fullgörandet av honom härför åliggande ersättningsskyldighet, samt

b) den, som enligt av domstol meddelat slutligt utslag eller skriftligt, av två personer bevitnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sitt barn, som ej fyllt 16 år, men av lättja eller liknöjdhet underlåter att fullgöra denna plikt och härigenom föranleder sådan försämring av det uppehälle och den uppfostran, som lagligen tillkommer barnet, att särskild åtgärd mot den försumlige prövas påkallad för att framtvinga underhållsskyldighetens fullgörande.

Föreläggandet utfärdas av barnavårdsnämnden och medför skyldighet för vederbörande att efter sin förmåga utföra arbete i arbetshem, som avses i SochjL. Föreläggande må icke meddelas den som ej fyllt 18 år. Den ar-

betsskyldige må kvarhållas i arbetshemmet, intill dess grundad anledning föreligger till antagande, att han skall söka efter förmåga fullgöra sina skyldigheter mot barnet, dock ej i oavbruten följd under längre tid än ett år.

I fråga om delgivning av föreläggande, handräckning samt varning och tvångsarbete hänvisas till 42, 43 samt 48—51 §§ SochjL. Detta innebär följande.

Föreläggandet skall skriftligen delgivas den som avses därmed samt, om han är omyndig, hans förmyndare. Polismyndighet har att på begäran av barnavårdsnämnden ombesörja delgivningen. (42 § SochjL.)

Underlåter den, som förelagts att utföra arbete i arbetshem, att inställa sig där eller avviker han utan lov från hemmet, har polismyndigheten att på begäran meddela handräckning för hans hämtande. Handräckning kan också påkallas för att överföra den, som är intagen i ett arbetshem, till ett annat sådant hem. Män och kvinnor må ej intagas i samma arbetshem, såvida ej fullständigt skilda avdelningar finnes för dem. (43 § SochjL.)

Därest någon, som intagits i arbetshem, undandrager sig att utföra anvisat arbete eller visar tredska att efterkomma givna föreskrifter eller gör sig skyldig till uppförande som strider mot sedlighet eller god ordning eller utan tillstånd lämnar arbetshemmet, äger hemmets styrelse, under förutsättning att han fyllt 21 år, tilldela honom varning med erinran om att han, därest han ej låter sig rätta av varningen, kan dömas till tvångsarbete. Över beslut om varning skall föras protokoll. Beslut skall skriftligen delgivas den felande. (48 § SochjL.)

Därest den felande ej låter sig rätta av varningen, äger arbetshemmets styrelse hos länsstyrelsen göra framställning om hans dömande till tvångsarbete. Vid framställningen skall fogas bevis att varning skett samt den utredning i övrigt, som åberopas till stöd för framställningen. Framställningen med därvid fogade handlingar skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen delgivas den som framställningen avser med föreläggande för honom att inom viss kort tid skriftligen eller muntligen förklara sig vid påföljd att ärendet ändock avgöres. (49 § SochjL.)

I mål om ådömande av tvångsarbete har länsstyrelsen att sörja för att fullständig utredning förebringas. För sådant ändamål äger länsstyrelsen anställa förhör med den, om vars dömande till tvångsarbete är fråga, även som med annan person, som förväntas kunna lämna upplysning av betydelse i målet. Finner länsstyrelsen av omständigheterna påkallat, att någon höres såsom vittne eller upplysningsvis vid domstol, äger länsstyrelsen föranstalta därom. Om skäl är därtill, må länsstyrelsen ålägga den felande tvångsarbete eller, om omständigheterna är mildrande, låta bero vid varning. Ålägges tvångsarbete, skall tiden därför bestämmas till minst en och högst sex månader. Har den, om vilkens dömande till tvångsarbete framställning gjorts, avvikit från arbetshem, där han varit intagen, eller förekommer eljest anledning antaga att han håller sig undan, må länsstyrelsen förordna

om hans häktande i avbidan på att målet avgöres eller utslag, varigenom han dömts till tvångsarbete, vinner laga kraft. (50 § SochjL.)

Tvångsarbete skall förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt. Därest den dömda på grund av nedsatt arbetsförmåga eller av annan anledning icke lämpligen bör intagas i tvångsarbetsanstalt, skall han enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, i stället intagas i fångvårdsanstalt och där hållas till lämpligt arbete. Blir någon, efter det han dömts till tvångsarbete, oförmögen till arbete, må utslaget ej bringas till verkställighet, ej heller må, om tvångsarbetet tagit sin början, detsamma fortfara. Utan hinder av vad nu sagts må dock den, som är i behov av vård på sinnessjukhus, kvarhållas till dess sådan vård kan beredas honom. I övrigt gäller i fråga om verkställighet av tvångsarbetet i tillämpliga delar vad som stadgas i 8, 9 a och 13 §§ lösdrivarlagen. (51 § SochjL.)

Beträffande innehållet i ifrågavarande lagrum i lösdrivarlagen må hänvisas till nämnda lag samt till prop. 177/1955 s. 295—296.

Arbetsföreläggande kan icke överklagas, men om föreläggandet icke fullgöres frivilligt har polismyndigheten såsom nämnts att på begäran meddela handräckning för att inställa vederbörande på arbetshemmet och i handräckningsärendet kan klagan enligt 82 § BvL föras hos länsstyrelsen. Besvären må föras utan inskränkning till viss tid. Motsvarande gäller enligt 55 § SochjL. Över beslut, som av styrelse för arbetshem meddelats i ärende rörande intagning i eller utskrivning från hemmet, må besvär enligt 81 § 1 och 4 mom. BvL och 56 § SochjL anföras hos länsstyrelsen. Över länsstyrelsens beslut i nu berörda frågor föres talan genom besvär hos Kungl. Maj:t (85 § 2 mom. BvL och 62 § SochjL). I fråga om delgivning av länsstyrelsens beslut innehåller 57 § SochjL föreskrifter, vilka överensstämmer med stadgandena i 82 och 95 §§ föreliggande lagförslag.

Beträffande klagan över länsstyrelsens utslag i mål rörande ådömande av tvångsarbete hänvisas i 85 § 1 mom. BvL till 61 § SochjL. Enligt denna paragraf må besvär över sådant utslag anföras hos den hovrätt, inom vars domkrets länet är beläget. Hör länet under skilda hovrätter, skall besvären anföras hos den hovrätt, under vilken den stad hör, där länsstyrelsen har sitt säte. Besvären skall ställas till hovrätten samt ingivas eller insändas till länsstyrelsen inom två veckor från den dag utslaget delgavs klaganden eller, om han är häktad, inom samma tid från den dag utslaget avkunnades för honom. Klagan över särskilt beslut om någons häktande eller kvarhållande i häkte är dock ej inskränkt till viss tid. Befinnes besvärstalan ej vara fullföljd på föreskrivet sätt eller inom rätt tid, skall den avvisas av länsstyrelsen. Även avvisningsbeslut må överklagas. Avvisas ej besvärstalan, skall länsstyrelsen genast till hovrätten insända besvären jämte vederbörandes yttrande, om anledning förekommit att infordra sådant, ävensom eget utlåtande och länsstyrelsens protokoll och utslag samt övriga till målet hörande handlingar. I samband med prövning av besvär rörande ådömande av tvångs-

arbete må lagligheten av den dömda tilldelad varning komma under bedömande. Behöver häktad person biträde vid besvärens författande, skall länsstyrelsen föranstalta därom.

Ändringsförslag m. m. I det av *socialvårdskommittén* år 1946 avlämnade betänkandet om ålderdomshem m. m. (SOU 1946: 52) framförde kommittén tanken att försörjningsplikt skulle kriminaliseras och sålunda helt utbrytas ur den sociala lagstiftningen. I sitt slutbetänkande (SOU 1950: 11) har kommittén övergivit denna linje och i stället förordat, att arbetsföreläggande liksom hittills skall meddelas i administrativ ordning. Bestämmelser härom har upptagits i ett av kommittén utarbetat *förslag till lag om arbetsföreläggande*, innefattande 41 paragrafer.

Förutsättningarna för att arbetsföreläggande skall kunna ges är enligt förslaget, att någon av lättja, liknöjdhet, lastbarhet eller vårdslöshet åsidosätter honom lagligen åliggande underhållsskyldighet mot barn under 16 år eller mot arbetsoförmögen make så, att för den underhållsberättigades uppehälle eller uppfostran uppkommer kostnad enligt SochJL, BvL eller bidragsförskottslagen, samt att den underhållsskyldige underlåter att fullgöra sin skyldighet att återbetala kostnaden. Arbetsföreläggande skall enligt förslaget meddelas av länsstyrelsen på ansökan av socialnämnd och innebära skyldighet för vederbörande att inneha av länsstyrelsen anvisad arbetsanställning samt att fullgöra återbetalningsskyldigheten mot det allmänna (1 §). Föreläggande skall avse en tid av två år (6 §). I regel skall den, som avses med föreläggandet, stå under övervakning (7 §). Om så finnes erforderligt skall han av länsstyrelsen kunna åläggas att ställa sig till efterrättelse särskilda föreskrifter, t. ex. angående bostad, avhållsamhet från bruk av rusdrycker, förfogande över arbetsförtjänst m. m. (8 §). Åsidosätter han föreskrift, som meddelats honom, skall länsstyrelsen på ansökan av socialnämnden kunna besluta, att han skall intagas på arbetshem (13 §). På sådant hem får han kvarhållas ett år (23 §). Så snart det finnes grundad anledning att antaga, att han efter utskrivning kommer att fullgöra sin underhållsskyldighet samt sin ersättningsskyldighet mot det allmänna, skall han emellertid utskrivas villkorligt; om inte särskilda skäl föranleder till annat skall villkorlig utskrivning dock äga rum senast sex månader efter intagningen (25 §). Om utskrivning beslutar hemmets styrelse, som vid villkorlig utskrivning skall fastställa en prøvotid av ett år, under vilket den utskrivne skall stå under övervakning och — om så finnes erforderligt — vara underkastad av hemmets styrelse utfärdade särskilda föreskrifter av det slag som nyss nämnts (27 §). Undandrager han sig övervakning eller bryter han mot eljest meddelade föreskrifter, skall han kunna återhämtas till hemmet (28 §).

I fråga om detaljerna i lagförslaget hänvisas till detta och till den motive-ring därför, som återfinnes på s. 142—169 och 380—382 i socialvårdskommitténs betänkande.

Såsom förut framhållits har *barnavårdskommittén* i yttrande över socialvårdskommitténs betänkande anslutit sig till socialvårdskommitténs mening, att erforderliga bestämmelser på området bör meddelas i en särskild lag.

Under förarbetena till SochjL anförde *chefen för socialdepartementet* bl. a., att ingripande mot försumliga försörjare enligt hans uppfattning åtminstone tills vidare borde ske i administrativ ordning. Departementschefen erinrade om de pågående utredningarna för revision av BvL och om administrativa frihetsberövanden samt uttalade vidare, att han ansåge FvL:s regler om åtgärder mot försumliga försörjare böra gälla tills vidare i avbidan på det resultat, vartill de berörda utredningarna kunde leda. En utväg vore härvid att upphäva FvL utom såvitt anginge bestämmelserna om arbetsföreläggande och vad därmed ägde samband. Emellertid vore dessa bestämmelser så sammanvävda med andra regler, att denna utväg inte syntes böra anlitas. Departementschefen hade därför stannat vid att föreslå, att ifrågavarande bestämmelser i FvL överfördes till den nya lagen om socialhjälp. Departementschefen betonade, att denna åtgärd vore av rent provisorisk karaktär och att frågan om åtgärder mot försumliga försörjare borde upptagas till prövning i hela sin vidd, så snart resultatet av barnavårdskommitténs arbete föreläge och den pågående utredningen om administrativa frihetsberövanden slutförts (prop. 177/1955 s. 299—300).

Föredragande statsrådet. Det administrativa förfarande som leder fram till ett arbetsföreläggande är i gällande lag knapphändigt reglerat. Den enskilde har i lagen inte tillförsäkrats rätt att anlita försvarare eller att genom vittnen eller annorledes förebringa den utredning han önskar åberopa, proceduren är undandragen den offentlighet, som utmärker t. ex. en domstolsförhandling, och beslutet fattas av ett kommunalt organ utan att den enskilde har rätt att besvara sig över själva föreläggandet. Bestämmelserna i 3 kap. av föreliggande lagförslag kommer visserligen att medföra vissa förbättringar av förfarandet i ärenden angående arbetsföreläggande. Dessa bestämmelser har dock inte utformats med tanke på dessa ärenden, varför bristerna i gällande ordning endast delvis kommer att avhjälpas. Vidare är att märka, att — såsom de nuvarande behandlingsformerna gestaltar sig — man knappast kan räkna med att arbetstvånget i och för sig har den fosterande effekt som vore önskvärd. Ett beslut om arbetsföreläggande har i praktiken främst en indirekt betydelse genom det hot om frihetsberövande, som det innebär. En reform av ifrågavarande institut framstår därför, i första hand ur rättssäkerhetssynpunkt men även av andra skäl, såsom synnerligen angelägen. Såsom framgår av det nyss anförda har frågan i SochjL erhållit en allenast provisorisk lösning i avbidan på revisionen av BvL och slutförandet av utredningen om administrativa frihetsberövanden. Den utredning gäller såsom i annat sammanhang berörts dels frågan, hur det processuella förfarandet vid administrativa frihetsberövanden bör ord-

nas, och dels spørgsmålet om det vid sådana förfaranden verksamma organet i första instans. Båda dessa frågor berör i hög grad den lagstiftning varom nu är fråga. Då utredningsarbetet alltjämt pågår, är tiden ännu inte mogen för en reform av denna lagstiftning. Med hänsyn härtill torde gällande regler på området få provisoriskt gälla ännu under någon tid. Jag anser mig härvid kunna förutsätta, att detta provisorium kommer att bli av endast kort varaktighet. Av nu anförda skäl föreslår jag, att bestämmelserna i BvL om arbetsföreläggande och vad därmed äger samband — i likhet med vad som skett i SochjL — såsom ett provisorium överföres till den nya barnavårdslagen.

Enligt gällande lag skall endast åsidosättande av förpliktelser mot barn under 16 års ålder kunna föranleda frihetsinskränkande åtgärder mot den underhållsskyldige. Därest åldersgränsen för omhändertagande och offentligrättslig underhållsskyldighet enligt vad jag föreslagit höjes till 18 år, kommer givetvis frågan om berörda åldersgräns i ett nytt läge. Frågan kan emellertid inte lösas isolerat utan sammanhänger med vissa åldersgränser i annan lagstiftning, främst SochjL. Då jag föreslår, att ifrågavarande åldersgräns bibehålles oförändrad, innebär detta sålunda inte att jag tagit ställning till hur frågan bör lösas för framtiden. Ej heller i övrigt har jag funnit mig böra nu föreslå några större ändringar av de gällande bestämmelserna. Endast i ett avseende föreslås en saklig ändring. Som förut nämnts får arbetsföreläggande inte meddelas den som är under 18 år. Enligt min mening bör denna åldersgräns, som står i mindre god överensstämmelse med 1 § lösdrivarlagen, höjas till 21 år, och motsvarande ändring torde också böra vidtagas i SochjL. Vissa formella jämkningar, bl. a. på grund av att begreppet skyddsuppfostran försvinner ur lagstiftningen, har därjämte ansetts böra vidtagas.

Vid redigeringen av föreliggande lagförslag har jag utgått från att bestämmelserna om arbetsföreläggande m. m. såsom socialvårdskommittén föreslagit framdeles kommer att upptagas i en särskild lag och att de bestämmelser, som nu överföres till den nya barnavårdslagen, alltså inom kort kan komma att bli upphävda. För att detta skall kunna genomföras utan att luckor uppstår i paragrafföljden och ändringar blir nödvändiga i flera av lagens paragrafer synes det vara lämpligt, att bestämmelserna samlas sist i lagen samt att regleringen i största utsträckning sker genom hänvisning till SochjL. I lagförslaget hänvisas därför till denna lag inte blott i fråga om delgivning av föreläggande, om handräckning samt om varning och tvångsarbete utan även beträffande allt vad som gäller om besvär. Denna metod medför visserligen, att besvärskapitlet i föreliggande lagförslag blir i viss mån ofullständigt under den tid provisoriet kommer att bestå, men några nämnvärda olägenheter härav torde inte behöva följa.

Övergångsbestämmelser

Med hänsyn till att en icke alltför kort tid torde böra förflyta mellan lagens antagande och dess ikraftträdande, bör tidpunkten för ikraftträdandet lämpligen bestämmas till den 1 januari 1961.

De förändringar med avseende på barnavårdsnämndens sammansättning, som föreslås, är av sådan innebörd, att nämnden — såsom kommittén i 207 § föreslagit — i dess helhet torde böra på en gång nyväljas. Sådant val bör hållas i december månad 1960. Vad kommittén i förevarande sammanhang föreslagit i fråga om mandattid sammanhänger med dess förslag om successiv förnyelse av nämnden och har därför inte fått motsvarighet i departementsförslaget. Mandattiden kommer följaktligen för samtliga ledamöter och suppleanter att löpa t. o. m. den 31 december 1963. Under sistnämnda månad skall val av ny barnavårdsnämnd ske för den normala mandat-tiden om fyra år.

Kommittén har under 208 och 209 §§ föreslagit vissa övergångsbestämmelser, vilka föranletts av att lagförslaget innehåller regler om tillsyn över fosterbarnsvård och annan familjevård samt anmälningsplikt för enskilda beträffande vissa barnkategorier, som nu inte är föremål för sådan reglering. Då kommitténs förslag i dessa delar inte fått motsvarighet i departementsförslaget, föreligger inte något behov av ifrågavarande övergångsbestämmelser.

Vad departementsförslaget innehåller angående behandlingen av de omhändertagna och om samhällsvårdens upphörande är av beskaffenhet att kunna utan undantag tillämpas beträffande dem, som är omhändertagna, när den nya lagen träder i kraft. För ändamålet krävs endast, att de som med stöd av olika bestämmelser i BvL omhändertagits för skyddsuppföstran eller för samhällsvård genom övergångsbestämmelser — i sak överensstämmande med vad kommittén under 210 § första och andra styckena föreslagit — jämföras med närmast motsvarande kategorier bland dem som omhändertages för samhällsvård enligt den nya lagen.

Stadgandet i 211 § kommittéförslaget är föranlett av att vissa ungdomshem enligt samma förslag föres in under barnavårdsorganens tillsyn. Då bestämmelser om sådan tillsyn inte upptagits i departementsförslaget, har ifrågavarande stadgande fått utgå.

Beträffande ersättningsskyldighet för vårdkostnad, vilken belöper på tid före 1961 års ingång, samt i fråga om underställning och överklagande av beslut, som meddelats dessförinnan, bör såsom kommittén funnit äldre bestämmelser äga tillämpning. Stadgande härom — motsvarande 212 och 213 §§ kommitténs förslag — har upptagits sist i departementsförslaget.

XV. Föredragande statsrådets hemställan

Föreliggande lagförslag torde i stora delar inte vara av den beskaffenhet, att det jämlikt § 87 regeringsformen behöver underställas lagrådets granskning. Bl. a. gäller detta om åtskilliga stadganden av närmast kommunalrättslig innebörd. Beträffande andra stadganden torde emellertid en dylik granskning vara påkallad. Jag hemställer med hänsyn härtill, att lagrådets utlåtande över det inom socialdepartementet upprättade förslaget till *lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag)*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bengt Wilhelmsson

Bilaga

Förslag

till

Lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §.

Samhällets vård av barn och ungdom (barnavård) har till syfte att främja goda uppväxtförhållanden för de unga.

2 §.

Varje kommun skall sörja för sin barnavård enligt vad nedan stadgas samt även i övrigt genom lämpliga anordningar och åtgärder verka för det i 1 § angivna syftet.

I varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd, som vid befattning med ärenden rörande ungdom över femton år må kalla sig ungdomsnämnd.

3 §.

Barnavårdsnämnden har

att göra sig väl förtrogen med barns och ungdoms levnadsförhållanden inom kommunen samt därvid särskilt uppmärksamma sådana underåriga som med hänsyn till kroppslig eller själslig hälsa och utrustning, hem- och familjeförhållanden samt omständigheterna i övrigt kunna anses vara särskilt utsatta för risk att utvecklas ogynnsamt,

att verka för önskvärda förbättringar i fråga om kommunens barnavård samt därvid i mån av behov och möjligheter främja anordningar för bättre fritidsförhållanden för barn och ungdom,

att lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som äga samband med nämndens verksamhet,

att förvalta egendom som hör till kommunens barnavård, i den mån ej förvaltningen uppdragits åt annan nämnd eller åt särskild styrelse,

att själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden som angå nämndens verksamhet samt

att även i övrigt ombesörja sådana angelägenheter som avse kommunens barnavård och äro att hänföra till förvaltning och verkställighet.

4 §.

Varje länsstyrelse skall inom sitt län noga följa tillämpningen av denna lag samt tillse, att barnavården ordnas och handhaves ändamålsenligt.

Finner länsstyrelsen att barnavårdsnämnd i länet försummat att vidtaga erforderliga åtgärder beträffande underårig, skall länsstyrelsen tillhålla nämnden att fullgöra sin skyldighet. Om eljest missförhållande yppas rörande barnavård, för vilken kommun i länet är ansvarig, har länsstyrelsen att vidtaga den åtgärd som erfordras för att vinna rättelse.

5 §.

Socialstyrelsen har att följa barnavårdsverksamheten i landet, att genom råd och anvisningar verka för att den ordnas och utvecklas ändamålsenligt samt att öva tillsyn över barnavårdsanstalter som avses i 8 kap.

6 §.

Medicinalstyrelsen har att meddela råd och anvisningar av medicinsk natur rörande vård av barn och ungdom.

2 kap. Barnavårdsnämnd

7 §.

Ledamöter och suppleanter i barnavårdsnämnd väljas av kommunens fullmäktige till det antal fullmäktige bestämma. Antalet ledamöter må dock icke vara under fem.

Valet skall vara proportionellt, om det begäres av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles, då samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall den ordning bestämmas, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

8 §.

Beträffande barnavårdsnämnd skall vad i 32—42 §§ kommunallagen är stadgat om kommunens styrelse äga motsvarande tillämpning. I kommunens tjänst anställd befattningshavare skall dock icke på grund av denna sin tjänsteställning vara obehörig att vara ledamot eller suppleant i barnavårdsnämnd. Ej heller är det erforderligt, att barnavårdsnämnds protokoll upptager, förutom vad som må följa av 14 § tredje stycket denna lag, annat än förteckning på närvarande ledamöter och för varje ärende beslutet och skälen därför.

9 §.

Barnavårdsnämnden skall hos kommunens fullmäktige och styrelse göra erforderliga framställningar och äger att från kommunens styrelse och övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra ytiranden och upplysningar.

Nämnden bör samarbeta med myndigheter, institutioner, föreningar och andra, vilkas verksamhet berör barnavården.

Finner nämnden att åtgärd bör vidtagas beträffande vårdnad eller förmynderskap för underårig, har den att göra anmälan eller ansökan där- om hos vederbörande domstol.

10 §.

Barnavårdsnämnden äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att deltaga i nämndens överläggningar samt tillsätta befattning hos nämnden och anlita det biträde i övrigt som erfordras.

Är behovet av juridisk sakkunskap icke tillgodosett inom nämnden, bör den anlita biträde av lagfaren person.

Har kommunen beslutat inrätta befattning, som skall vara gemensam för barnavårdsnämnden och annat kommunalt förvaltnings- eller verkställighetsorgan, må befattningen tillsättas i den särskilda ordning kommunen bestämmer.

11 §.

Kan barnavårdsnämndens prövning icke avvaktas utan fara eller allvarlig olägenhet, äger nämndens ordförande

1. vidtaga åtgärd som enligt 4 eller 5 kap. ankommer på nämnden,
2. meddela beslut enligt 43 § om att samhällsvård skall återupptagas efter villkorligt upphörande,
3. meddela förordnande som avses i 46 § tredje stycket, tillstånd som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 § samt
4. förordna barnavårdsman.

Beslut som ordföranden fattat med stöd av första stycket länder omedelbart till efterrättelse och gäller tills vidare i avbidan på nämndens prövning. Det skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Avser beslutet omhändertagande enligt 29 eller 30 § eller förbud enligt 50 §, skall ordföranden omedelbart sammankalla nämnden för att besluta i ärendet. Nämndens sammanträde skall i sådant fall hållas utan dröjsmål och senast inom tio dagar från dagen för ordförandens beslut.

12 §.

Om kommunens fullmäktige så bestämmer, äger barnavårdsnämnden uppdraga åt särskild inom nämnden bildad avdelning eller åt ledamot i nämnden eller åt befattningshavare i kommunens tjänst att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Nämnden må dock icke annorledes än genom samfällt beslut

1. utdöma förelagt vite,
2. vidtaga åtgärd enligt 26 § 2. eller 3. eller enligt 29 eller 30 § eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola,
3. meddela förordnande som avses i 46 § tredje stycket, tillstånd som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,
4. meddela föreläggande enligt 99 §,
5. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken, enligt 4 § andra stycket eller 5 § lagen om allmänna barnbidrag eller enligt 11 § 1 eller 3 mom., 12 § 2 mom. eller 17 § andra stycket bidragsförskottslagen eller
6. göra framställning eller avgiva yttrande till kommunens fullmäktige.

Beslut som fattats på grund av uppdrag enligt första stycket skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

13 §.

Vad i detta kapitel stadgas avser icke Stockholms stad. I fråga om organisationen av barnavården där skola i stället gälla de särskilda bestämmelser som efter förslag av stadsfullmäktige fastställas av Konungen.

Kan i annan kommun organisationen icke lämpligen anordnas efter vad i detta kapitel sägs, äger Konungen på framställning av kommunens fullmäktige medgiva undantag.

3 kap. Förfarandet i ärenden hos barnavårdsnämnd

14 §.

Äligger det barnavårdsnämnd enligt denna lag eller annan författning att i anledning av ansökan eller eljest pröva viss fråga eller har nämnden genom anmälan eller på annat sätt fått kännedom om fall, där åtgärd som ankommer på nämnden kan antagas vara påkallad, skall erforderlig utredning inledas utan dröjsmål för att klarlägga de omständigheter som äro av betydelse för ärendets bedömning.

Utredningen skall genomföras så skyndsamt som förhållandena betinga och bedrivs på sådant sätt, att ingen onödigtvis vållas obehag, olägenhet eller kostnad.

Vad som framkommit vid utredningen av betydelse i ärendet skall upptecknas i protokoll eller tillvaratagas på annat betryggande sätt.

15 §.

Envar som ärendet rör eller som antages kunna lämna upplysningar av betydelse må höras under utredningen.

Den som skall höras må kallas att inställa sig inför barnavårdsnämnden eller särskilt utsett ombud för nämnden.

Skall barn under femton år kallas, bör kallelse med föreläggande att inställa barnet delgivas föräldrarna eller annan som har barnet i sin vård.

16 §.

Om det erfordras för utredningen, bör yttrande inhämtas av läkare eller annan sakkunnig.

Gäller ärendet ingripande med stöd av 25 § eller förbud som avses i 50 §, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande förordna att läkarintyg angående den underårige skall anskaffas. Sådant intyg skall, om ej särskilda skäl föranleda annat, föreligga, innan nämnden beslutar att omhändertaga underårig för samhällsvård enligt 29 § eller meddelar förbud som avses i 50 § första stycket.

I fall som avses i andra stycket må den underårige kallas till undersökning hos anvisad läkare. Skall barn under femton år kallas, gäller vad som är stadgat i 15 § tredje stycket.

17 §.

I kallelse enligt 15 eller 16 § må föreskrivas vite av högst etthundra kronor.

Har kallelse delgivits så tidigt att den kallade åtnjutit skäligt rådrum och uteblir han utan anmält laga förfall, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande förordna att han skall hämtas genom polismyndighets försorg. Inställes han icke samma dag genom hämtning, må nämnden i fall av tredska utdöma det vite som kan ha föreskrivits i kallelsen.

Vad i denna paragraf stadgas skall dock icke gälla, då person som skall höras upplysningsvis kallats att inställa sig på plats utanför den kommun, där han bor eller eljest uppehåller sig.

18 §.

Utredning i ärende enligt 4 eller 7 kap. bör omfatta hembesök.

Är fråga om ingripande med stöd av 25 § och kan ärendet icke nöjaktigt utredas utan besök i den underåriges hem, äger barnavårdsnämnden eller dess ordförande vid behov påkalla polishandräckning för att vinna tillträde till hemmet.

19 §.

Innan barnavårdsnämnden meddelar beslut som rör enskild person, skall tillfälle beredas honom att yttra sig, såvida icke sådant yttrande befinnes uppenbart obehövt eller ärendet kräver så snabbt avgörande att yttrande icke kan avvaktas.

Begär den som är berättigad att yttra sig att bli muntligen hörd inför nämnden, skall förhör med honom anordnas, om ej särskilda skäl föranleda annat. Den som beredes tillfälle att yttra sig skall erinras om rätten att påkalla sådant förhör.

Den ärendet rör äger att utveckla sin talan och förebringa bevisning. Begär han att upplysning skall inhämtas eller att annan utredning skall förebringas, skall begäran efterkommas, om det kan antagas att åtgärden skulle äga betydelse.

Är den ärendet rör underårig, äga föräldrarna jämte honom rätt att yttra sig och eljest föra talan enligt vad i denna paragraf stadgas. Har han ej fyllt femton år, skola bestämmelserna i första och andra styckena endast gälla föräldrarna.

20 §.

Den ärendet rör må anlita lämpligt biträde, när han höres av nämnden eller företrädare för denna. Är han underårig, skall motsvarande även gälla hans föräldrar.

Nämnden eller dess företrädare har att bestämma, huruvida annan än biträde må närvara, när någon höres.

Är den som höres under aderton år, böra hans föräldrar vara närvarande, om det kan ske utan men för utredningen.

21 §.

Beslut som barnavårdsnämnden meddelar skall, i den mån så icke befinnes obehövt, innehålla de skäl, på vilka avgörandet grundas.

Om talan mot beslutet må fullföljas enligt denna lag, skall det innehålla fullföljdshänvisning.

22 §.

Av barnavårdsnämnden meddelat beslut, mot vilket talan må fullföljas enligt denna lag, skall, såvitt det icke avser utdömande av vite, lända till efterrättelse utan hinder av att det ej äger laga kraft. Beslut enligt 30 § angående omhändertagande för utredning skall även lända till omedelbar efterrättelse.

Nämnden äger förordna att beslut angående omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § skall gå i verkställighet utan hinder av att beslutet ej vunnit laga kraft.

23 §.

När barnavårdsnämnden meddelat beslut, mot vilket talan må fullföljas enligt denna lag, skall beslutet skyndsamt skriftligen delgivas den det rör. Är fråga om underårig, skall beslutet även delgivas hans föräldrar. Har han ej fyllt femton år, behöver det såvitt honom angår endast delgivas föräldrarna.

Tillkännagives beslut som avses i första stycket vid förhör inför nämnden i närvaro av den som skall erhålla del av beslutet, må skriftlig delgivning med honom underlåtas. Han skall då anses ha fått del av beslutet vid förhöret. På begäran skall nämnden dock tillhandahålla utskrift av beslutet.

24 §.

Har barnavårdsnämnden enligt 29 eller 30 § beslutat att någon skall omhändertagas för samhällsvård eller utredning, skall beslutet ofördröjligen på sätt som stadgas i 23 § delgivas honom själv, om han fyllt femton år, och hans föräldrar. Den som delgives beslutet skall samtidigt anmodas att skriftligen förklara, huruvida han samtycker till att det verkställles.

Lämnas icke av envar som enligt första stycket skall erhålla del av beslutet samtycke till verkställighet, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning. För sådant ändamål skall beslutet jämte samtliga handlingar i ärendet utan dröjsmål och senast inom tio dagar från dagen för beslutet ingivas till länsstyrelsen.

4 kap. Barnavårdsnämndens ingripanden m. m.

25 §.

Barnavårdsnämnden har att vidtaga åtgärder enligt 26—29 §§

a) om någon som ej fyllt aderton år misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt, att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara, eller om hans utveckling äventyras på grund av föräldrarnas eller annan fostrares olämplighet som fostrare eller bristande förmåga att fostra honom samt

b) om någon som ej fyllt tjugooett år på grund av brottslig gärning, sedslöst levnadssätt, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel eller av annan jämförlig anledning är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida.

Har någon som avses i b) gjort sig skyldig till brottslig gärning, må ingripande enligt denna lag dock ej ske efter det att han fyllt aderton år, såvida icke hans livsföring i övrigt utgör tillräcklig anledning därtill eller sådant ingripande med hänsyn till pågående behandling enligt denna lag eller av annan särskild anledning måste anses lämpligast för hans tillrättaförande.

26 §.

Föreligger sådant förhållande som avses i 25 §, skall barnavårdsnämnden söka att såvitt möjligt åstadkomma rättelse genom en eller flera förebyggande åtgärder, nämligen

1. hjälpåtgärder, innefattande råd, förmaningar och ekonomiskt stöd,
2. föreskrifter rörande den underåriges levnadsförhållanden samt
3. övervakning.

Nämnden äger för genomförande av vad från dess sida tillrätts eller föreskrivits bestrida kostnader för rådfrågning, undersökning, behandling, utbildning och dylikt samt lämna bidrag till resor, kläder, annan utrustning och omkostnader i övrigt.

27 §.

Föreskrift rörande underårigs levnadsförhållanden må meddelas den underårige, hans föräldrar eller annan fostrare. Sådant föreskrift kan gälla anlitande av barnavårdsanstalt, behandling för sjukdom eller annan kroppslig

eller själslig brist eller svaghet, sysselsättning, arbetsanställning, vistelseort eller bostad, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar eller förbud att använda rusdrycker eller narkotiska medel. Annan liknande föreskrift må även meddelas.

På barnavårdsnämnd som meddelat föreskrift ankommer att ändra eller upphäva denna, när så är påkallat. Behörigheten att ändra eller upphäva föreskrift må dock överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

Föreskrift upphör att gälla senast då den underårige fyller tjuogoett år.

28 §.

Förordnar barnavårdsnämnden om övervakning, skall nämnden till övervakare utse lämplig person.

Övervakaren har att fortlöpande följa den underåriges utveckling och uppmärksamma hans levnadsförhållanden samt att söka befordra vad som kan vara till gagn för honom.

Övervakning skall stå under tillsyn av den barnavårdsnämnd som beslutat därom. Tillsynen må dock överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

Beslut om övervakning gäller tills vidare men skall omprövas med högst ett års mellanrum. Övervakning upphör senast då den underårige fyller tjuogoett år.

29 §.

Om förebyggande åtgärder bedömas vara gagnlösa eller om sådana åtgärder vidtagits utan att medföra rättelse, skall den underårige omhändertagas för samhällsvård.

30 §.

Föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat, må barnavårdsnämnden i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras omhändertaga den underårige för utredning, om detta anses nödvändigt på grund av föreliggande risker för den underåriges hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida eller med hänsyn till att eljest den fortsatta utredningen kan allvarligt försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Omhändertagande för utredning må avse högst fyra veckor.

31 §.

Om någon som ej fyllt aderton år behöver vård och fostran på grund av att föräldrarna avlidit eller övergivit honom, skall barnavårdsnämnden, om behovet icke tillgodoses på annat sätt, omhändertaga honom för samhällsvård.

Är någon som ej fyllt aderton år, utan att fall som avses i 25 § föreligger, i behov av specialvård eller annan vård och fostran utom hemmet på grund av att föräldrarna icke kunna bereda honom sådan vård eller eljest underlåta att tillfredsställande sörja för honom, må nämnden, om behovet ej tillgodoses på annat sätt, på begäran av föräldrarna eller med deras samtycke omhändertaga honom för samhällsvård.

32 §.

Beslut angående omhändertagande för samhällsvård förfaller, om beslutet icke börjat verkställas inom sex månader från den dag då det vann laga kraft.

Sådant beslut förfaller även, om det icke börjat verkställas innan den underårige fyllt aderton år eller, i fall som avses i 25 § b), innan han fyllt tjuogoett år.

33 §.

Innebär underårigs uppträdande eller levnadssätt fara för allmän ordning eller säkerhet och föreligga sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat mot den underårige, äger polismyndighet på lämpligt sätt taga honom i förvar i avbidan på barnavårdsnämnds beslut.

Då underårig sålunda tagits i förvar, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden, som har att skyndsamt besluta, om han skall omhändertagas eller frigivas. I sistnämnda fall må han enligt nämndens bestämmande kvarhållas till dess han avhämtas av föräldrarna eller annan fostrare.

34 §.

Ingripande enligt detta kapitel skall göras av barnavårdsnämnden i den kommun, där den underårige vistas, om ej annat följer av andra stycket. Lämnar han kommunen efter det att fråga om ingripande väckts, är nämnden skyldig att fullfölja ärendet, såvida icke annan barnavårdsnämnd ingriper.

Då barn som vårdas på anstalt, där modern intagits, bör omhändertagas för samhällsvård enligt 31 §, skall åtgärden vidtagas, om modern är omhändertagen för samhällsvård, av den barnavårdsnämnd som har befattningen med henne samt i annat fall av barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är mantalsskrivet eller, om det till följd av sin ålder ej blivit mantalsskrivet, där det har sin födelsehemort.

Ärende som avses i denna paragraf må överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

5 kap. De omhändertagnas behandling

35 §.

Den som omhändertagits för samhällsvård skall erhålla god vård och fostran samt den utbildning som hans personliga förutsättningar och övriga omständigheter påkalla.

Den som omhändertagits för utredning skall erhålla god vård och underkastas sådan undersökning som föranledes av skälen till ingripandet.

I detta kapitel angivna åtgärder som ankomma på barnavårdsnämnd skola vidtagas av den barnavårdsnämnd som beslutat omhändertagandet, om ej annat är särskilt stadgat. Befattningen med den omhändertagne må dock överflyttas till annan barnavårdsnämnd, om denna samtycker.

36 §.

Den omhändertagne skall överlämnas till enskilt hem eller placeras i lämplig institution. Har han omhändertagits för samhällsvård eller utredning av anledning som avses i 25 § b), må han intagas i ungdomsvårdsskola.

Den vårdform skall väljas som med hänsyn till den omhändertagnes ålder, utveckling och egenskaper får anses bäst främja hans väl och tillgodose behovet av uppsikt över honom. Är han omhändertagen för samhällsvård, bör vård i enskilt hem i första hand komma i fråga.

37 §.

Har barnavårdsnämnd genom beslut, som omedelbart skall gå i verkställighet, av anledning som avses i 25 § b) omhändertagit underårig för samhällsvård eller utredning, eller har sådant omhändertagande beslutats av nämndens ordförande, ankommer det på polismyndighet att, om den omhändertagne på grund av sitt uppträdande eller levnadssätt är farlig för allmän ordning eller säkerhet, efter framställning av nämnden eller dess ordförande på lämpligt sätt förvara den omhändertagne till dess länsstyrelsen eller nämnden meddelat slutligt beslut i ärendet eller annan placering ordnats.

Den som sålunda tages i förvar må ej kvarhållas längre än en vecka. Om synnerliga skäl föreligga, må dock länsstyrelsen på framställning av nämnden eller dess ordförande medgiva förlängning av tiden med ytterligare högst en vecka.

38 §.

Lider den omhändertagne av sjukdom eller annan kroppslig eller själslig brist eller svaghet, skall barnavårdsnämnden bereda honom erforderlig vård och behandling.

39 §.

Barnavårdsnämnden skall noggrant följa den omhändertagnes utveckling och uppmärksamma, huruvida de krav som angivas i 35 § äro uppfyllda. Om så erfordras, skall nämnden bereda den omhändertagne ny placering i samma eller annan vårdform. Särskilt skall prövas, om det är möjligt att utbyta anstaltsvård mot vård i enskilt hem.

Vad i denna paragraf stadgas har ej avseende på elev vid ungdomsvårdsskola.

40 §.

Finner barnavårdsnämnd att sådan omhändertagen, som placerats inom kommunen eller eljest vistas där och ej är elev vid ungdomsvårdsskola, icke erhåller tillfredsställande vård, fostran och utbildning eller icke står under erforderlig uppsikt, och tillkommer befattningen med den omhändertagne annan barnavårdsnämnd, skall denna nämnd ofördröjligen underrättas. Leder underrättelsen ej till åsyftad verkan, skall förhållandet anmälas hos länsstyrelsen.

Om åtgärd av den barnavårdsnämnd som har befattningen med den omhändertagne icke utan fara kan avvaktas, skall barnavårdsnämnden i den kommun, där den omhändertagne finnes, tills vidare sörja för hans vård. För sådant ändamål må han vid behov skiljas från hem, anstalt eller anställning, vari han placerats, och erhålla annan placering.

Föreligger beträffande elev vid ungdomsvårdsskola sådant förhållande som avses i första stycket, skall skolans styrelse ofördröjligen underrättas.

41 §.

Är den omhändertagne icke elev vid ungdomsvårdsskola, ankommer det på barnavårdsnämnden att själv eller genom den åt vilken nämnden anförtrott vården öva uppsikt över honom samt att, i den mån behandlingen så kräver, bestämma rörande hans person och personliga förhållanden.

Föräldrarna äro i fråga om rätt till umgänge med sådan omhändertagen som avses i första stycket underkastade de bestämmelser som nämnden med hänsyn till hans vård och fostran samt omständigheterna i övrigt finner skäligt meddela. Föräldrar till den som omhändertagits enligt 31 § andra stycket må dock ej betagas tillfälle till umgänge med den omhändertagne, såvida icke särskilda skäl föreligga.

6 kap. Samhällsvårdens upphörande

42 §.

Barnavårdsnämnden skall förklara samhällsvården avslutad, så snart ändamålet med vården får anses uppnått.

Beträffande den som omhändertagits med stöd av 31 § skall samhällsvården förklaras avslutad, om föräldrarna begära det. Har den omhändertagne ej fyllt aderton år och kan samhällsvården icke upphöra utan sådan fara för honom som avses i 25 § a), bör dock nämnden omhändertaga honom för fortsatt samhällsvård enligt 29 §. Fortsatt omhändertagande må även beslutas, om sådant fall föreligger som avses i 25 § b).

Samhällsvården skall upphöra senast då den omhändertagne fyller aderton år eller, om han omhändertagits enligt 29 § efter det att han fyllt femton år, senast tre år efter omhändertagandet.

43 §.

Beträffande den som omhändertagits enligt 29 § må barnavårdsnämnden, om så anses lämpligt, meddela beslut om villkorligt upphörande av samhällsvården. Sådant beslut innebär att samhällsvården försöksvis avslutas. Efter beslutet må vården när som helst återupptagas, om så erfordras för att uppnå dess syfte.

I samband med villkorligt upphörande av samhällsvård må nämnden meddela en eller flera sådana föreskrifter som avses i 27 § samt förordna om övervakning.

44 §.

Vid beslut om slutligt eller villkorligt upphörande av samhällsvård skall barnavårdsnämnden tillse, att den omhändertagne kommer i tillfredsställande levnadsförhållanden. Nämnden bör vid behov föranstalta om att den omhändertagne får lämpligt arbete och tillfälle till utbildning samt erhåller utrustning och erforderliga medel för resa och särskilda omkostnader.

45 §.

Bestämmelserna i detta kapitel ha icke avseende på elev vid ungdomsvårdsskola. Om upphörande av samhällsvården beträffande sådan omhändertagen stadgas i 9 kap.

7 kap. Fosterbarnsvård m. m.

46 §.

I denna lag förstås med

fosterbarn barn under sexton år, som vårdas och fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet,

fosterföräldrar de som i sitt hem mottagit fosterbarn samt med

fosterhem hem vari fosterbarn mottagits.

Barnavårdsnämnden äger besluta, att fosterbarn skall stå under nämndens tillsyn enligt bestämmelserna i detta kapitel under viss tid, högst tre år, efter det att barnet fyllt sexton år.

Då särskilda skäl föreligga, äger barnavårdsnämnden förordna, att barn under sexton år, som vistas i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare men ej är att hänföra till fosterbarn, vid tillämpningen av denna lag skall tills vidare anses såsom sådant.

47 §.

Den som önskar mottaga fosterbarn har att inhämta tillstånd av barnavårdsnämnden i den kommun, där han har sitt hem.

Sådant tillstånd må lämnas endast om nämnden finner, att barnet hos sökanden kommer att erhålla god vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden.

Vad i första stycket stadgas har icke avseende på barn som är omhändertaget enligt denna lag och av barnavårdsnämnden placeras i fosterhem inom kommunen. Vid sådan placering skall dock vad i andra stycket sägs om förutsättningar för tillstånd äga motsvarande tillämpning.

48 §.

Fosterföräldrar äro skyldiga att till barnavårdsnämnden eller dess företrädare lämna önskade upplysningar om barnet, dess vård och fostran samt därmed sammanhängande förhållanden.

Om fosterföräldrarna flytta, skola de anmäla detta hos nämnden inom en vecka. Sker flyttningen till annan kommun, har nämnden att, så snart den erhåller kännedom om avflyttningen, underrätta barnavårdsnämnden i denna kommun.

Har fosterbarnet avlidit eller har fosterbarnsförhållandet eljest upphört av annan anledning än att barnavårdsnämnden ingripit, skola fosterföräldrarna anmäla detta hos nämnden inom en vecka.

49 §.

Barnavårdsnämnden har att öva noggrann tillsyn över alla fosterhem inom kommunen i syfte att trygga, att varje fosterbarn erhåller god vård och fostran samt i övrigt gynnsamma levnadsförhållanden. Nämnden skall även verka för att fosterbarn får den utbildning som anses lämplig med hänsyn till barnets anlag och övriga omständigheter.

Nämnden har att lämna råd åt fosterföräldrar som äro i behov därav.

50 §.

Om det skulle vara till avsevärd skada för ett fosterbarn att skiljas från fosterhemmet, äger barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet finnes, förbjuda föräldrarna eller annan som har vårdnaden om barnet att under viss tid eller tills vidare taga det från fosterhemmet.

Är förbud som avses i första stycket av sannolika skäl påkallat men har erforderlig utredning icke hunnit slutföras, må nämnden meddela förbud att gälla i avbidan på att ärendet kan slutligt avgöras, dock högst fyra veckor.

51 §.

Om det erfordras ur barnavårdssynpunkt, må barnavårdsnämnden förbjuda person, som har sitt hem inom kommunen, att utan nämndens medgivande mottaga annans barn under sexton år för vistelse i hemmet annat än tillfälligt.

Förbud som meddelats enligt första stycket äger giltighet även om den det gäller flyttar till annan kommun. Den barnavårdsnämnd som meddelat förbudet skall, så snart den erhåller kännedom om avflyttningen, underrätta barnavårdsnämnden i den kommun, dit flyttningen sker. Denna nämnd skall på motsvarande sätt vidarebefordra underrättelsen vid ny flyttning till annan kommun.

Förbud må av barnavårdsnämnden återkallas. När den förbudet gäller flyttat till annan kommun, ankommer det på barnavårdsnämnden i denna kommun att besluta i frågan.

52 §.

Om barnavårdsnämnd prövas ha vidtagit fullt betryggande anordningar för tillsyn över omhändertagna barn som av nämnden överlämnas till fosterhem i annan kommun, må Konungen medgiva befrielse tills vidare under högst tio år åt gången från tillämpningen av bestämmelserna i 47—49 §§. Nämnden är dock skyldig att, sedan omhändertaget barn överlämnats till fosterhem i annan kommun, ofördröjligen anmäla förhållandet hos barnavårdsnämnden i denna kommun.

53 §.

Barnavårdsnämnd må på synnerliga skäl medgiva befrielse tills vidare från tillämpningen av bestämmelserna i 47—49 §§ beträffande visst hem inom kommunen. Sådant medgivande skall avse bestämd bostad och må förbindas med erforderliga villkor. I medgivande skall föreskrivas, att anmälan ofördröjligen skall göras hos nämnden, om fosterbarn mottages i hemmet.

54 §.

Enskild person eller sammanslutning må ej utan tillstånd av socialstyrelsen bedriva förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn.

8 kap. Barnavårdsanstalter

55 §.

Med barnavårdsanstalt förstås i denna lag sådan för vård och fostran av barn och ungdom under aderton år avsedd anstalt som ej är att hänföra till sjukvårdsanstalt, hem för psykiskt efterblivna, blindas, dövas eller vanföra eller till sådant elevhem som står under tillsyn av central skolmyndighet. Vad i lagen stadgas om barnavårdsanstalt äger ej tillämpning på ungdomsvårdsskola.

Särskilda former av barnavårdsanstalter äro

- a) *barnhem* av olika slag, såsom spädbarnshem, mödrahem, upptagningshem och specialhem,
- b) *barnkolonier*, vilka mottaga barn för vistelse under begränsad del av året,
- c) *barnstugor*, vilka regelbundet mottaga barn för begränsad del av dygnet, såsom lekskolor, daghem och fritidshem, samt
- d) *elevhem*, vilka äro knutna till skolor och ha till ändamål att underlätta elevernas skolgång.

56 §.

För varje landstingskommun skall Konungen, efter förslag av landstinget, fastställa barnhemsplan, i vilken skola upptagas barnhem till sådant antal och av sådan art, att behovet av olika slags barnhemsvård blir ändamålsenligt tillgodosett. Även ändring av planen fastställs av Konungen.

Landstingskommun har att inrätta och driva de barnhem som finnas upptagna i barnhemsplanen, i den mån annan icke drager försorg därom. Det åligger även landstingskommunen att, om erforderliga medel icke på annat sätt tillhandahållas, bestrida kostnaderna för inrättande och drift av annan tillhöriga barnhem som upptagits i planen, försåvitt deras vårdplatser äro avsedda för landstingskommunens gemensamma behov.

57 §.

Om kommun eller landstingskommun ämnar inrätta barnhem, skall plan för hemmet och dess verksamhet underställas Konungen eller, om Konungen så bestämmer, socialstyrelsen. Önskar annan än kommun eller landstingskommun inrätta barnhem, skall tillstånd sökas hos Konungen eller, om Konungen så bestämmer, hos socialstyrelsen.

När verksamheten påbörjas vid annan barnavårdsanstalt än barnhem, skall anmälan därom göras hos socialstyrelsen eller, om Konungen så bestämmer, hos vederbörande länsstyrelse.

Vad i första och andra styckena stadgas skall äga motsvarande tillämpning, när den som driver barnavårdsanstalt vill flytta eller utvidga anstalten eller vidtaga större förändring beträffande dess anordningar, personal eller verksamhet eller när ombyte av innehavare skall ske.

58 §.

Socialstyrelsen äger beträffande varje barnavårdsanstalt meddela föreskrift om det högsta antal barn och unga som samtidigt må vårdas där.

59 §.

Medgivande till intagning i barnhem lämnas av dess innehavare eller ledning eller av den, till vilken beslutanderätten överlämnats. Är barnhemmet upptaget i barnhemsplan skall, om så kan ske, samråd om önskad intagning äga rum med länsstyrelsen. Befrielse från skyldighet att iakttaga denna föreskrift må meddelas av Konungen.

Angående dem som vårdas i barnhem skola uppgifter lämnas till länsstyrelsen enligt vad därom är särskilt stadgat.

Länsstyrelsen äger förordna, att den som intagits eller avses bli intagen i visst barnhem icke må vårdas där.

60 §.

Barnavårdsnämnd har att öva tillsyn över varje barnavårdsanstalt inom kommunen.

Finner nämnden att för barnavårdsanstalt gällande bestämmelser åsidosättas eller att anledning eljest föreligger till anmärkning mot anstalten, dess anordningar, personal, verksamhet eller förhållanden i övrigt, skall anmälan ofördröjligen göras hos länsstyrelsen.

61 §.

Finner länsstyrelsen att missförhållande föreligger vid barnavårdsanstalt inom länet, skall den ålägga anstaltens ledning eller innehavare att vidtaga tjänliga åtgärder för att avhjälpa missförhållandet. Länsstyrelsen skall underrätta socialstyrelsen om dylikt åläggande.

62 §.

Om åläggande som avses i 61 § bedömes vara gagnlöst eller om sådant åläggande meddelats utan att medföra nöjaktig rättelse, ankommer det på socialstyrelsen att återkalla lämnat tillstånd eller att meddela förbud mot fortsatt verksamhet.

63 §.

Myndighet som avses i 60, 61 eller 62 § äger att efter anfordran erhålla de upplysningar som erfordras för sin tillsyn över barnavårdsanstalt.

Den som har att utöva tillsynen skall äga tillträde till anstalten samt rätt att göra sig underrättad om förhållande som är av betydelse för tillämpningen av denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter. Handräckning av polismyndighet må begäras, om tillträde vägras utan godtagbart skäl.

9 kap. Ungdomsvårdsskolor

64 §.

Staten inrättar och driver ungdomsvårdsskolor, vilka ha till ändamål att bereda vård, fostran och utbildning åt dem som omhändertagits för samhällsvård och inskrivits som elever vid skolorna.

Socialstyrelsen är centralmyndighet för skolorna och beslutar om inskrivning av elever vid dessa.

Om skolornas organisation, om grunder för elevernas fördelning på olika skolor och avdelningar samt om verksamheten och ordningen vid skolorna förordnar Konungen.

65 §.

Ungdomsvårdsskola skall stå under ledning av en styrelse, vilken det åligger

att över eleverna utöva den bestämmanderätt som enligt 41 § tillkommer barnavårdsnämnd i fråga om andra omhändertagna,

att besluta om val av vårdform enligt 66 § samt

att besluta om utskrivning av elever.

Under styrelsen beslutar skolans rektor om vården av eleverna och förbereder deras utskrivning.

66 §.

Vården av de elever som äro inskrivna vid ungdomsvårdsskola äger rum inom eller utom skolan.

Vård inom skolan bör vara så anordnad att den skapar förutsättningar för att överföra eleven till friare vård. Om så befinnes lämpligt, må elev beredas arbete eller utbildning annorstädes än i skolan.

Vård utom skolan skall anlitas så snart det kan ske. För sådan vård må eleven överlämnas till enskilt hem eller placeras i lämplig institution.

67 §.

Elev skall utskrivas, när

- a) ändamålet med vården får anses uppnått,
- b) eleven behöver vård, fostran eller utbildning, som bättre kan beredas på annat sätt än genom ungdomsvårdsskolas försorg, eller
- c) eleven enligt dom, som vunnit laga kraft mot honom, intagits i fångvårdsanstalt.

Utskrivning skall ske senast när eleven fyller tjuugoett år eller, om han omhändertagits för samhällsvård efter det att han fyllt aderton år, senast tre år efter omhändertagandet.

68 §.

Genom beslut om utskrivning upphör samhällsvården. Om hinder ej möter på grund av vad som stadgas i 42 § tredje stycket, må dock i sådant beslut förordnas att samhällsvården skall bestå.

Meddelas ej förordnande om att samhällsvården skall bestå, skall skolans styrelse tillse, att eleven vid utskrivningen kommer i tillfredsställande förhållanden. Styrelsen bör vid behov föranstalta om att eleven får lämpligt arbete och tillfälle till utbildning samt erhåller utrustning och erforderliga medel för resa och särskilda omkostnader.

69 §.

Misstänkes det att den som inskrivits vid ungdomsvårdsskola begått brott före utskrivningen och hör brottet under allmänt åtal, ankommer det på statsåklagaren att sedan han hört skolans styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

70 §.

Om åtal väckes mot elev vid ungdomsvårdsskola och rätten finner att hans personliga inställelse vid domstolen är påkallad, har skolans rektor att föranstalta därom.

Begär domstol eller annan myndighet att elev skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än som avses i första stycket, prövar skolans styrelse eller, efter dess bemyndigande, skolans rektor huruvida det må ske.

10 kap. Kommuns rätt till ersättning för vissa vårdkostnader

71 §.

Vad i 22—24 §§ lagen om socialhjälp är stadgat om rätt för kommun att av annan kommun eller av staten erhålla ersättning för socialhjälp, som lämnats enligt 12 § nämnda lag, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kommuns rätt att erhålla ersättning för utgift, som föranletts av att någon omhändertagits för samhällsvård.

Beträffande sådan ersättning skall i tillämpliga delar gälla vad som för motsvarande fall är stadgat i 25—29, 31 och 32 §§ lagen om socialhjälp.

72 §.

När någon omhändertagits för samhällsvård, äger barnavårdsnämnden att som ersättning för vårdkostnaden uppbära underhållsbidrag eller annan periodiskt utgående förmån, som tillkommer honom och belöper på vårdtiden. Kommun är även berättigad att utfå ersättning för sagda kostnad av annan egendom, som tillhör den underårige vid omhändertagandet eller som tillfaller honom medan han är omhändertagen.

För kostnad, som kommun haft för någon som omhändertagits för samhällsvård och ej fyllt aderton år, äro föräldrarna ersättningsskyldiga. Be-
träffande omfattningen av ersättningsskyldigheten samt om undantag från denna skall vad som är stadgat i 36 § andra, tredje och fjärde styckena samt 38 § lagen om socialhjälp äga motsvarande tillämpning.

Ersättningsskyldighet enligt denna paragraf må eftergivnas av barnavårdsnämnden. Om det högsta ersättningsbelopp som må uttagas förordnar Konungen.

73 §.

Vill kommun erhålla ersättning enligt 72 § och sker betalning icke godvilligt, äger barnavårdsnämnden att föra talan om ersättningen hos länsstyrelsen i det län, där den som sökes har att vid domstol svara i tvistemål. I fråga om sådan talan skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 39 § lagen om socialhjälp.

74 §.

Då någon enligt 72 § andra stycket är skyldig att ersätta kostnaden för omhändertaget barns vård, bör om ej omständigheterna föranleda annat den ersättningsskyldige förpliktas att på vissa tider, så länge vården fortfar, till barnavårdsnämnden utgiva bidrag till barnets vård. Vid bidragets bestämmande bör hänsyn tagas till kostnaden för vården och till den ersättnings-
skyldiges betalningsförmåga, varjämte tiderna för bidragets utgivande böra så lämpas, att detta underlättas.

Nämnden bör söka att med den ersättningsskyldige träffa skriftligt, av två personer bevittnat avtal om bidragsskyldigheten. Kan avtal ej träffas, äger länsstyrelsen på talan av nämnden ålägga den ersättningsskyldige att utgiva bidrag på lämpliga tider. I fråga om sådan talan skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 39 § lagen om socialhjälp.

Om anledning till jämkning i bidragets belopp eller tiderna för dess erläggande uppstår sedan avtal träffats om bidragsskyldighet eller länsstyrelsen fastställt sådan skyldighet, må dylik jämkning överenskommas mellan nämnden och den ersättningsskyldige eller, om överenskommelse ej kommer till stånd, beslutas av länsstyrelsen.

11 kap. Förfarandet hos länsstyrelse i underställningsmål

75 §.

I fråga om förfarandet hos länsstyrelse i underställningsmål skola bestämmelserna i 14—16 §§, 17 § första och andra styckena samt 19—21 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Vid förhör inför länsstyrelsen skall representant för barnavårdsnämnden beredas tillfälle att närvara.

Skall underställt beslut lända till efterrättelse oberoende av laga kraft, åligger det länsstyrelsen att utan dröjsmål pröva, huruvida beslutet må verkställas innan målet slutligt avgöres.

76 §.

Finner länsstyrelsen erforderligt, att någon höres såsom vittne vid domstol, eller bor den som skall höras upplysningsvis så avlägset, att det är förenat med oskäligen omgång eller kostnad att höra honom vid länsstyrelsen, äger denna förordna att förhör angående uppgivna omständigheter skall äga rum vid den underrätt som prövas lämplig med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden. På framställning av länsstyrelsen skall rätten låta inkalla dem som skola höras samt underrätta barnavårdsnämnden och dem som enligt länsstyrelsens beprövande böra berättigas närvara vid förhöret.

Om det befinnes lämpligt, må rätten förordna att förhöret skall hållas inom stängda dörrar.

77 §.

I fråga om ersättning till den, som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig inför länsstyrelsen eller domstol för att höras upplysningsvis eller såsom vittne, skall vad som finnes stadgat angående ersättning av allmänna medel till vittne äga motsvarande tillämpning. Ersättningen skall dock alltid stanna på statsverket.

Om ersättning som avses i denna paragraf beslutar länsstyrelsen. Ersättning till den som höres enligt 76 § bestämmes dock av rätten.

78 §.

Innan underställningsmål slutligt avgöres, bör länsstyrelsen infordra yttrande från barnavårdsnämnden, om utredningen föranleder det.

79 §.

Finner sig länsstyrelsen icke kunna fastställa underställt beslut, enligt vilket någon omhändertagits för samhällsvård, äger länsstyrelsen i stället förordna om en eller flera förebyggande åtgärder eller uppdraga åt barnavårdsnämnden att föranstalta därom.

12 kap. Besvär

80 §.

Har barnavårdsnämnd utdömt förelagt vite eller har nämnden avvisat av enskild anlitat biträde, med stöd av 26 § meddelat föreskrift rörande underårigs levnadsförhållanden eller förordnat om övervakning, avslagit framställning om ändring eller upphävande av föreskrift eller övervakning som beslutats enligt nämnda paragraf, träffat avgörande i ärende angående samhällsvård enligt 31 §, meddelat bestämmelse enligt 41 § andra stycket om rätt till umgänge med någon som är omhändertagen, träffat avgörande i ärende angående samhällsvårds upphörande eller beslutat att samhällsvård skall återupptagas efter villkorligt upphörande, meddelat förordnande som avses i 46 § tredje stycket,

avslagit ansökan om tillstånd att mottaga fosterbarn eller träffat avgörande i ärende angående förbud som avses i 50 eller 51 §, må den beslutet rör söka ändring hos länsstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till denna.

Länsstyrelsen äger att i avvaktan på slutligt avgörande förbjuda eller avbryta verkställighet av överklagat beslut som skall lända till efterrättelse oberoende av laga kraft.

81 §.

Över beslut som styrelse för ungdomsvårdsskola meddelat i ärende rörande utskrivning från skolan må den beslutet rör söka ändring hos länsstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till denna.

Om talan mot beslut av styrelse för ungdomsvårdsskola i andra fall är särskilt stadgat.

82 §.

Av länsstyrelse meddelat beslut eller utslag i mål eller ärende som avses i denna lag skall genom länsstyrelsens försorg skyndsamt delgivas varje enskild person och kommun som beröres därav.

83 §.

Över länsstyrelses slutliga beslut eller utslag i mål eller ärende angående skyldighet för kommun, staten eller enskild att ersätta kommuns kostnad för omhändertagen eller beträffande enskilds bidrag till omhändertaget barns vård må besvär anföras hos kammarrätten. Talan må dock ej fullföljas endast beträffande ränta eller rättegångskostnad.

Om mål angående ersättning från kommun förevarit hos två eller flera länsstyrelser och besvär anföras över det i huvudsaken sist meddelade utslaget, må i samband därmed föras talan även mot utslag eller beslut som dessförinnan meddelats i målet. Sådant utslag eller beslut skall ej hindra att saken prövas i sin helhet.

84 §.

Över länsstyrelses beslut i andra frågor rörande tillämpningen av denna lag än som angivas i 83 § må ändring sökas hos Konungen genom besvär.

Länsstyrelses beslut i ärende som avses i 4—8 kap. länders till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

85 §.

Besvär över länsstyrelses beslut eller utslag skola ingivas till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen skall skyndsamt infordra förklaring över besvären, om anledning ej uppenbarligen saknas, samt, efter att ha införskaffat den ytterligare utredning som kan vara erforderlig, insända samtliga handlingar i målet jämte eget utlåtande till kammarrätten eller, om besvären skola prövas av Konungen, till socialdepartementet.

86 §.

I fråga om delgivning av kammarrättens utslag skall vad som är stadgat i 82 § äga motsvarande tillämpning.

Över kammarrättens utslag må klagan icke föras.

87 §.

Över beslut av socialstyrelsen må ändring sökas hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till socialdepartementet.

Av socialstyrelsen enligt 58 eller 62 § meddelat beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

13 kap. Ansvarsbestämmelser och särskilda föreskrifter

88 §.

Försumma fosterföräldrar att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 48 § andra eller tredje stycket eller underlåter annan än kommun eller landstingskommun att fullgöra anmälningsskyldighet som föreskrives i 57 § andra eller tredje stycket, straffes med dagsböter.

Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader straffes den som

1. utan tillstånd, då sådant enligt 47 § kräves, i sitt hem mottager fosterbarn,

2. överträder förbud som meddelats enligt 50 eller 51 §,

3. utan tillstånd, då sådant enligt 54 § kräves, bedriver förmedlingsverksamhet beträffande fosterbarn,

4. utan tillstånd, då sådant enligt 57 § kräves, driver barnhem eller beträffande sådant hem vidtager åtgärd som avses i tredje stycket av nämnda paragraf eller

5. i strid mot förbud som meddelats enligt 62 § fortsätter verksamheten vid barnavårdsanstalt.

89 §.

Har någon genom att bortföra eller dölja underårig eller genom att medverka till att han avviker eller genom att lämna vilseledande uppgifter hindrat eller försvårat utredning i ärende som avses i 4 eller 7 kap.,

eller har någon genom dylikt förfarande hindrat eller försvårat verkstälighet av beslut, som avses i 4 kap. eller rör behandlingen av den som omhändertagits, eller medverkat till att den omhändertagnes vård i hem eller institution, dit han överlämnats, avbrytes eller efter avbrott icke återupptages,

straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

Detsamma skall gälla, om någon lämnar alkoholhaltiga drycker åt sådan omhändertagen, som är intagen i barnhem eller åtnjuter vård inom ungdomsvårdsskola, eller eljest hjälper den omhändertagne att åtkomma dylika drycker eller om någon förleder sådan omhändertagen till könsligt umgänge.

90 §.

Den som överträder av barnavårdsnämnd eller av styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola meddelat förbud mot att besöka någon som är omhändertagen straffes med dagsböter, om ej gärningen eljest är i lag belagd med strängare straff.

91 §.

Den som är eller varit verksam inom samhällets barnavård må ej obehörigen yppa vad han därvid erfarit rörande enskilds personliga förhållanden. Bryter någon häremot, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Alla handlingar i förekommande mål och ärenden skola så förvaras, att de icke äro tillgängliga för obehöriga.

92 §.

Gärning som är belagd med straff enligt 88, 89 eller 90 § må ej åtalas av allmän åklagare, om ej gärningen anmäles till åtal av vederbörande barnavårdsnämnd eller styrelse för ungdomsvårdsskola eller av tillsynsmyndighet.

Brott som avses i 91 § första stycket må åtalas av allmän åklagare endast efter angivelse av målsägande.

93 §.

Myndigheter och befattningshavare i allmän tjänst samt i dylik tjänst ej anställda läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor ha att ofördröjligen till barnavårdsnämnd anmäla sådant som de i sin verksamhet erhållit kännedom om av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande.

94 §.

Polismyndighet har att på begäran av barnavårdsnämnd eller dess ordförande eller, efter nämndens bemyndigande, av annan ledamot i nämnden eller befattningshavare i kommunens tjänst lämna handräckning för att efterforska underårig som är föremål för utredning i ärende enligt 25 §, för att verkställa beslut angående omhändertagande, för att efterforska och återhämta sådan omhändertagen som avvikit från hem eller institution, dit han överlämnats, samt för att ombesörja annan förflyttning av någon som är omhändertagen.

Handräckning skall även lämnas styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola för att efterforska och återhämta elev som avvikit samt för att ombesörja annan förflyttning av elev.

95 §.

Delgivning av kallelser, beslut eller andra meddelanden enligt denna lag skall ske genom posten, såvida icke vederbörande myndighet finner den böra verkställas på annat sätt. Om postdelgivning ej användes, må biträde för delgivningen påkallas hos polismyndigheten.

I övrigt skall beträffande delgivning i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 33 kap. 6, 7, 14, 23 och 25 §§ rättegångsbalken.

96 §.

Handräckning eller annat biträde av polismyndighet lämnas kostnadsfritt.

97 §.

Vad i denna lag stadgas angående föräldrar skall i fråga om adoptivbarn gälla adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, båda makarna.

Tillkommer vårdnaden om underårig endast den ena av föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, skall vad i 3, 4 och 6 kap. är stadgat med avseende på föräldrarna gälla om den som har vårdnaden.

98 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

14 kap. Åtgärder mot försumlig försörjare**99 §.**

Skyldig att efter föreläggande av barnavårdsnämnden efter sin förmåga utföra arbete i arbetshem, som avses i lagen om socialhjälp, är

a) den som av lastbarhet, vårdslöshet, lättja eller liknöjdhet så försummar sina skyldigheter mot sitt barn, som ej fyllt sexton år, att samhällsvård måste beredas detta, och tillika undandrager sig att fullgöra honom härför åliggande ersättningsskyldighet samt

b) den som enligt dom, vilken vunnit laga kraft, eller enligt skriftligt, av två personer bevittnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sitt barn, som ej fyllt sexton år, men av lättja eller liknöjdhet underlåter att fullgöra denna plikt och härigenom föranleder sådan försämring av det uppehälle och den uppfostran som lagligen tillkomma barnet, att särskild åtgärd mot den försumlige provas påkallad för att framtvinga underhållsskyldighetens fullgörande.

Föreläggande att utföra arbete i arbetshem må dock icke meddelas den som ej fyllt tjuogoett år.

Den som intagits i arbetshem må kvarhållas där till dess grundad anledning föreligger till antagande att han skall söka efter förmåga fullgöra sina skyldigheter mot barnet. Han må dock icke kvarhållas i oavbruten följd under längre tid än ett år.

Vad i 42, 43, 48—51, 55—57, 61 och 62 §§ lagen om socialhjälp är stadgat om delgivning av föreläggande, om handräckning, varning och tvångsarbete samt om besvär skall i motsvarande tillämpning lända till efterrättelse.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Genom lagen upphäves lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället lända till efterrättelse.

2. Val av ledamöter och suppleanter i barnavårdsnämnd skall med tillämpning av denna lag första gången äga rum i december månad 1960. Valet skall avse tiden intill utgången av året näst efter det, då allmänna val av kommunens fullmäktige första gången ägt rum efter lagens ikraftträdande.

3. Beträffande dem som vid ingången av år 1961 äro enligt äldre barnavårdslagen omhändertagna för skyddsuppfostran eller samhällsvård skola efter ingången av år 1961 i denna lag meddelade bestämmelser om behandlingen av dem som omhändertagits för samhällsvård samt om upphörande av sådan vård tillämpas. Härvid skall anses, att den som omhändertagits enligt 22 § a) eller b) äldre barnavårdslagen blivit föremål för samhällsvård av anledning som avses i 25 § a) denna lag, att den som omhändertagits enligt 22 § c) eller d) äldre barnavårdslagen blivit föremål för samhällsvård av anledning som avses i 25 § b) denna lag, att den som omhändertagits för samhällsvård enligt 29 § 1 eller 2 mom. äldre barnavårdslagen

blivit föremål för sådan vård enligt 31 § andra stycket denna lag *samt att* den som eljest är omhändertagen för samhällsvård omhändertagits enligt 31 § första stycket denna lag.

4. Beträffande ersättningsskyldighet för kostnad, vilken belöper på tid före den 1 januari 1961, samt i fråga om underställning och överklagande av beslut, som meddelats före sagda dag, skola bestämmelserna i äldre barnavårdslagen äga tillämpning.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 november 1959.

Närvarande:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 26 augusti 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 juni 1959, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag).

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Holger Romander.

Lagrådet yttrade:

Vid lagrådsremissen har föredragande statsrådet anfört, att föreliggande lagförslag i stora delar inte torde vara av beskaffenhet att behöva underställas lagrådets granskning; bl. a. gällde detta om åtskilliga stadganden av närmast kommunalrättslig innebörd. Statsrådet hemställde emellertid om inhämtande av lagrådets utlåtande över förslaget med hänsyn till att dylik granskning torde vara påkallad beträffande andra stadganden.

Lagrådet har funnit förslaget till väsentlig del röra åtgärder, vilka djupt ingripa i enskildas rätt och frihet och jämväl äga stor betydelse för samhällsskyddet samt därför synas böra regleras genom lagstiftning enligt § 87 regeringsformen. Frågan om sammansättningen av de organ på vilka dessa åtgärder skola ankomma kan under sådana förhållanden icke anses vara av uteslutande kommunalrättslig art. Även i detta hänseende bör därför förslaget omfattas av lagrådets granskning.

Barnavården, som historiskt sett framvuxit ur fattigvården, rörde sig ursprungligen inom en ram, som nära svarade mot vad som förekom på andra kommunala områden. Redan genom nu gällande barnavårdslag har emellertid ramen vidgats till uppgifter, som sakna dylik motsvarighet, och förslaget innefattar ytterligare utvidgningar. Här må endast framhållas att enligt förslaget barnavården utsträcker till högre åldersgrupper samt att barnavårdsmyndigheterna skola erhålla vidgade möjligheter att omhändertaga kriminell eller eljest svårt missanpassad ungdom.

Lagrådet har vid sin granskning av det remitterade förslaget funnit, att vägande skäl föreligga för att låta lagstiftning i ämnet anstå i avvidan på

ytterligare utredning. Till en början må framhållas, att det nära sambandet med utredningen om administrativa frihetsberövanden föranleder att dess inom kort väntade betänkande bör avvaktas. Anledning finnes vidare att avvakta det förslag om det allmänna påföljdssystemet, som för närvarande utarbetas inom justitiedepartementet på grundval av strafflagberedningens slutbetänkande. Avgöranden i dessa viktiga frågor synas böra ske före eller samtidigt med en barnavårdsreform och icke bli beroende av vilken ståndpunkt som intagits vid en tidigare lagstiftning på barnavårdens område.

Föredragande statsrådet har framhållit, att det givetvis varit önskvärt om man kunnat avvakta resultatet av utredningen om administrativa frihetsberövanden och besvärssakkunnigas utredning, men funnit vissa reformer på barnavårdslagstiftningens område framstå som så angelägna, att det icke kunde ifrågakomma att uppskjuta lagstiftningsfrågan. Vad sålunda anförts synes snarare innefatta skäl för ändringar på särskilda punkter i gällande lag än för antagande av en helt ny lag av delvis provisorisk karaktär.

Barnavårdskommitténs betänkande, som ligger till grund för det remitterade förslaget, avsåg i stor utsträckning att länka utvecklingen in på nya banor, vilka måste verka mer eller mindre bestämmande även på andra områden än barnavårdens. Kommittéförslaget, som under remissbehandlingen blivit utsatt för skarp kritik i många hänseenden från olika håll, har inom departementet gjorts till föremål för en genomgripande omarbetning. Departementsförslaget, som mera ansluter sig till gällande rätt, upptager på flera punkter lösningar i syfte att möjliggöra vidareutveckling efter olika linjer med ledning av kommande ståndpunktstaganden i andra sammanhang. I en enligt lagrådets mening mycket viktig fråga, nämligen att vidgade befogenheter skola anförtros barnavårdsnämnderna utan erforderlig ökning av ledamöternas kvalifikationer, överensstämmer emellertid det remitterade förslaget med kommitténs.

Vad som framkallat önskemålen om en barnavårdsreform torde främst vara, att barnavårdsnämndernas verksamhet visat sig alltför litet effektiv. Härpå söker förslaget råda bot genom att tillerkänna barnavårdsnämnderna ökade befogenheter. Någon motsvarande ökning av deras kvalifikationer föreslås däremot icke. Fastmera skola gällande lags regler om särskilda kvalifikationer för vissa nämndledamöter enligt förslaget borttagas.

Det är enligt lagrådets mening icke uteslutet, att den påtalade ineffektiviteten i barnavårdsnämndernas verksamhet delvis haft sin grund i en känsla av otillräckliga kvalifikationer. Erfarenheten utvisar också att nämnder stundom vid försök att lösa mera vanskliga uppgifter brustit i omdöme. Därest det allmännas befogenheter att ingripa i barns och ungdoms fostran utvidgas — något som otvivelaktigt i viss utsträckning ligger i utvecklingens linje — anser lagrådet det ofrånkomligt att dessa vidgade uppgifter anförtros därför kvalificerade organ. Härvid förtjäna övervägas lösningar, som hittills icke blivit närmare utredda, exempelvis att hänskjuta vissa frågor till organ med större judiciell kompetens.

Under åberopande av det anförda får lagrådet hemställa, att det remitterade förslaget icke utan ytterligare utredning lägges till grund för lagstift-

ning. Denna utredning bör särskilt inriktas på frågan om stärkande av de beslutande organens kvalifikationer. Vad angår övriga frågor märkes, att departementets förs'ag i så hög grad skiljer sig från kommitténs att det kan sägas vara någonting helt nytt, som bort bli föremål för remissbehandling före lagrådsremissen. Även ur denna synpunkt är därför ytterligare utredning påkallad.

Det bör även erinras, att den föreslagna barnavårdslagens antagande nödvändiggör ändringar i flera andra lagar och författningar. Frågan härom har icke upptagits till behandling i nu förevarande sammanhang. Däremot har barnavårdskommittén avgivit ett särskilt betänkande rörande följd författningar till ny barnavårdslag m. m. (SOU 1957: 49), beträffande vilket tiden för avgivande av remissyttranden nyligen utgått. Då vissa följdändringar äro av beskaffenhet att böra behandlas samtidigt med frågan om nya barnavårdslagens antagande, föreligger här enligt lagrådets mening ett ytterligare skäl att låta sistnämnda fråga anstå.

Ehuru lagrådet kommit till denna principiella inställning, anser sig lagrådet böra framlägga vissa vid detaljgranskningen framkomna speciella erinringar. Då lagrådet icke inom förslagets ram kan erbjuda någon verklig lösning av frågan om sammansättningen av de beslutande organen, är vad lagrådet i det följande kommer att anföra om barnavårdsnämndernas sammansättning blott att uppfatta som uppslag till provisoriskt ordnande av frågan. I den mån lagrådet tillstyrker utvidgningar av de beslutande organens befogenheter, sker detta under förutsättning att deras kvalifikationer slutligen komma att bli betryggande. Endast smärre partier av förslaget ha befunnits vara av rent kommunalrättslig innebörd eller eljest av sådan beskaffenhet att de icke förtjäna vidare uppmärksamhet från lagrådets sida.

De vid detaljgranskningen framkomna erinringarna upptagas här nedan under särskilda paragrafer i förslaget.

1 §.

Syftet med samhällets barnavård har knappast fullt tillfredsställande beskrivits, då det i denna paragraf angivits vara att främja »goda uppväxtförhållanden för de unga». Helt visst är det avsett, att under de citerade orden skola inbegripas även god omvårdnad och god fostran, men det kan ligga nära till hands att läsa stadgandet som om det främst gällde att verka för materiellt sett tillfredsställande levnadsförhållanden. Att samhällets barnavård jämväl har till syfte att motverka oart och kriminalitet bland barn och ungdom har med den valda formuleringen överhuvud ej kommit till uttryck. Lagrådet hemställer om ett förtydligande, förslagsvis så att samhällets vård av barn och ungdom förklaras ha till syfte att främja »en gynnsam utveckling av de unga och goda uppväxtförhållanden i övrigt för dem».

4 §.

Enligt barnavårdskommitténs uppfattning, till vilken föredragande statsrådet anslutit sig, bör statens uppsikt över barnavårdsverksamheten bibehållas med nuvarande omfattning och karaktär. I enlighet härmed har stadgan-

det i 81 § 2 mom. första stycket i gällande barnavårdslag såvitt det avser länsstyrelsens tillsyn över barnavårdsnämndernas verksamhet erhållit en motsvarighet i den i lagförslaget 4 § andra stycket första punkten intagna bestämmelsen att länsstyrelsen, då barnavårdsnämnd i länet försummat att vidtaga erforderlig åtgärd beträffande underårig, skall tillhålla nämnden att fullgöra sin skyldighet. Innebörden av denna bestämmelse är uppenbarligen att av länsstyrelsen under angivna förutsättningar meddelat beslut skall innefatta preciserat åläggande för nämnden att vidtaga erforderlig åtgärd. Detta skulle enligt lagrådets mening komma tydligare till uttryck, om i stället för ordet »tillhålla» användes »ålägga». Det är att märka, att i det lagrum i förslaget, 61 §, vari upptagits en motsvarighet till ovannämnda stadgande i gällande barnavårdslag i vad däri givits föreskrift om länsstyrelsens uppsikt över barnavårdsanstalter använts uttrycket »ålägga» beträffande länsstyrelsens ingripande mot anstaltsledning. Jämväl i motsvarande stadgande i lagen om socialhjälp, som enligt vad av remissprotokollet framgår i stort sett tjäna som förebild vid utformningen av bestämmelserna i departementsförslaget, nämligen i 52 § andra stycket, har samma uttryck kommit till användning. Med hänsyn bl. a. härtill kan det befaras, att ett bibehållande av uttrycket »tillhålla» i nu förevarande lagrum i förslaget kan leda till missuppfattning angående lagrummets innebörd.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att sistnämnda uttryck utbytes mot »ålägga».

7 §.

Frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämnderna har varit föremål för ingående behandling såväl av kommittén som i vissa remissyttranden. Inledningsvis har kommittén uttalat, att föreskrift om dylik medverkan endast kan tänkas motiverad av behov att höja nämndens förmåga att utreda och pröva ärenden, som äro av stor vikt och kunna erbjuda betydande svårigheter. Enligt kommitténs mening kan för uppdraget endast ifrågakomma en därför genom vunnen erfarenhet kvalificerad domare. Av olika skäl måste domarens eventuella medverkan begränsas till vissa grupper av ärenden, av vilka kommittén särskilt angivit dem, som avse omhändertagande för utredning eller samhällsvård och fosterbarns skiljande från fosterhem. Om domares medverkan skulle anses önskvärd, anser kommittén övervägande skäl tala för att denne inträder som ledamot och tar del i ansvaret för besluten i de ärenden, i vilkas utredning och bedömning han medverkar, dock icke nödvändigtvis såsom ordförande. Obligatorisk domarmedverkan skulle emellertid innebära en principiell nyhet beträffande formerna för det kommunala socialvårdsarbetets bedrivande, som även skulle medföra avsevärda kostnader. Med hänsyn härtill anser kommittén, att det ej bör ifrågakomma att införa sådan medverkan, med mindre ett starkt framträdande behov av att på det sättet förstärka barnavårdsnämnderna måste anses föreligga. Enligt kommitténs uppfattning har barnavårdsnämndernas hittillsvarande verksamhet icke visat brister, som kunde anses kräva ett så radikalt och generellt botemedel. Sam-

manfattningsvis uttalar kommittén, att barnavårdsnämnden enligt kommitténs mening i allo bör bibehållas vid sin karaktär av kommunal nämnd, bildad av valda ledamöter, och inte vid handhavandet av vissa verksamhetsgrenar framträda som en domstolsmässig myndighet.

Av den i remissprotokollet lämnade redovisningen för remissyttrandena framgår, att även myndigheter, som godtagit kommitténs ståndpunkt i den föreliggande frågan, funnit kommitténs uttalanden om organisatoriska och andra olägenheter av juristmedverkan betydligt överdrivna, vilken uppfattning även föredragande statsrådet synes dela. I några yttranden — av riksåklagarämbetet, besvärssakkunniga, föreningen Sveriges landsfogdar och Sveriges advokatsamfund — redovisas en positiv inställning till tanken att barnavårdsnämnd åtminstone vid handläggning av vissa ärenden bör förstärkas med domare eller annan jurist.

Enligt uttalande av föredragande statsrådet torde det allmänt sett icke kunna göras gällande, att barnavårdsnämnderna visat benägenhet att vidtaga obefogade eller otillräckligt grundade ingripanden; dock torde enstaka fall av sådana ingripanden ha förekommit. Det torde vidare, enligt vad statsrådet anfört, ej kunna bestridas, att ingripanden mot unga lagöverträdare icke alltid skett med önskvärd effektivitet. Statsrådet ansåge med hänsyn till vad sålunda anförts fullt klart, att ett ökat utnyttjande av juridisk sakkunskap skulle stärka rättssäkerheten och främja effektiviteten i barnavårdsnämndernas arbete; härigenom skulle också nämndernas ställning allmänt sett förbättras. Emellertid har statsrådet funnit, att de skäl som tala för obligatorisk medverkan av jurist i barnavårdsnämnds arbete icke äro av den styrka, att de kunna motivera att en så genomgripande reform nu genomföres. Det har i samband därmed framhållits, att frågan om obligatorisk juristmedverkan inte borde ses som ett isolerat problem utan sättas i samband med spørsmålet om det vid administrativa frihetsberövanden verkamma organet i första instans. Med ett slutligt ställningstagande till ifrågavarande organisationsproblem borde därför under alla förhållanden anstå i avbidan på prövningen av de förslag, som vore att vänta från utredningen om administrativa frihetsberövanden.

Det remitterade förslaget innebär slopande av bestämmelsen i gällande barnavårdslag, att juridisk sakkunskap, där så lämpligen kan ske, bör vara företrädd inom nämnden. I stället föreslås ett stadgande av innehåll att, om behovet av juridisk sakkunskap icke är tillgodosett inom nämnden, denna bör anlita biträde av lagfaren person.

Vid sitt övervägande av den föreliggande frågan har lagrådet ansett stort avseende böra fästas vid det förhållandet att barnavårdsnämnderna ha att fullgöra uppgifter, vilka äro av mycket ingripande beskaffenhet för de enskilda och i många fall jämväl av stor betydelse för samhällsskyddet. I betydande utsträckning har denna verksamhet anknytning till rättsliga förhållanden, där tillgången till juridisk sakkunskap och erfarenhet ur olika synpunkter måste anses nödvändig både för berörda parter och för nämnden själv. Lagrådet vill i detta sammanhang särskilt framhålla hurusom, på

sätt riksåklagarämbetet påpekat, vården av kriminell ungdom under 18 år alltmör anförtratts åt socialvårdsmyndigheterna, så att barnavårdsnämnderna i realiteten kommit att fungera som en sorts barndomstolar. Om strafflagberedningens förslag till skyddslag i vad det avser lagöverträdare under 18 år antages, kommer detta antagligen att medföra en ökad verksamhet för barnavårdsnämnderna på sagda område. Då enligt den föreslagna nya barnavårdslagen åldersgränsen för vissa fall höjts från 16 till 18 år kommer barnavårdsnämndernas klientel att utvidgas. Därjämte innebär förslaget i flera avseenden väsentligt ökade befogenheter för nämnderna, varav måste följa skärpta krav på dessa ur såväl effektivitets- som rättssäkerhetssynpunkt. Bland de i förslaget upptagna ökade befogenheter, vilka måste anses i hög grad aktualisera behovet av juristmedverkan, förtjäna följande att särskilt framhållas, nämligen att omhändertaga underårig för utredning (30 §), att i tveksamma fall avgöra frågan om tillstånd att taga fosterbarn även då det gäller barn i åldern över ett år (47 §) samt att beträffande fosterbarn meddela förbud för föräldrarna eller annan som har vårdnaden om barnet att skilja det från fosterhemmet (50 §). Hänvisas må även till de allmänt ökade utredningsbefogenheterna, till bestämmelserna om rätt att påkalla polis- handräckning i 18 och 94 §§ samt till vad statsrådet anför om innebörden av nämndens befogenheter enligt 41 §. Det förtjänar att i detta sammanhang erinras om att åtskilliga åtgärder, som kunna vara av beskaffenhet att på ett allvarligt sätt ingripa i den enskildes rätt och frihet, enligt förslagets 11 § kunna komma att beslutas av nämndens ordförande. Det är angeläget att för dylika fall någon representant för juridisk sakkunskap finnes bland nämndens ledamöter. Detsamma gäller utan tvivel när inom nämnden skall hållas förhör eller upptagas bevisning. Enligt föredragande statsrådets uppgifter ha, såsom redan antytts, barnavårdsnämnderna visat sig icke alltid vara vuxna sina uppgifter, bl. a. då det gällt ingripanden mot unga lagöverträdare. Denna omständighet måste mot bakgrunden av förslaget att anförtra nämnderna väsentligt ökade befogenheter av nu angivet slag anses tala för skärpta krav i fråga om ledamöternas kvalifikationer.

På nu anförda skäl finner lagrådet, att det obestriddliga behovet av juridisk sakkunskap icke kan anses tillräckligt tillgodosett genom förslagets stadgande i detta avseende utan att — såvitt ej för vissa ärenden mera kvalificerade organ tillskapas eller anvisas — obligatorisk juristmedverkan i barnavårdsnämnderna är ett ofrånkomligt krav. Lagrådet saknar underlag för ett bedömande av hur sådan medverkan lämpligast bör och kan anordnas i organisatoriskt avseende. I den delen torde erfordras ytterligare utredning. Enligt lagrådets mening är det emellertid att föredraga att en jurist är ansvarig ledamot av nämnden framför ett anlitande av sakkunnig från fall till fall, detta ej minst med hänsyn till önskvärd likformighet och kontinuitet i avgörandena. Även andra jurister än domare synas därvid kunna komma i fråga, exempelvis advokater och förvaltningsjurister. Önskvärt är att juristen har erfarenhet i frågor som falla inom området för barnavårds-

nämndernas verksamhet. Att juristen är ordförande torde ej vara ofrånkomligt.

I vad mån juristens medverkan bör begränsas till allenast vissa slag av ärenden synes i och för sig närmast vara en praktisk fråga. Kommittén har befarat att en dylik anordning skulle kunna föranleda att vid val mellan olika åtgärder sådan åtgärd med förkärlek väljes, som icke kräver juristmedverkan. Om dylika farhågor verkligen äga fog för sig, vilket undandrar sig lagrådets bedömande, synes någon begränsning icke böra ske i fråga om de ärenden i vilka juristen äger medverka.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer lagrådet att, i avbidan på slutförd utredning om det vid administrativa frihetsberövanden verk samma organet i första instans, ändring nu icke vidtages i gä lande lags bestämmelser om juristmedverkan i barnavårdsnämnd. Om denna hemställan bifa les, bör i 7 § införas en bestämmelse av innehåll, att där så lämpligen kan ske, juridisk sakkunskap bör vara företrädd inom nämnden.

Därest bibehållande av kvalificerande bestämmelser angående barnavårdsnämnds sammansättning skulle — såsom föredragande statsrådet antytt — utgöra hinder mot att använda den proportionella valmetoden, böra bestämmelserna i 7 § om proportionella val enligt lagrådets mening utgå. Vad vid tillkomsten av kommunal- och socialhjäpsslagarna uttalats om önskvärdheten av största möjliga frihet för kommunerna att ordna sin förvaltning och sina verksamhetsformer samt om de fördelar, som stode att vinna ur samordningssynpunkt, därest kvalificerande bestämmelser om olika nämnders sammansättning bortföлле, kan icke tillmätas avgörande betydelse för barnavårdsnämnderna med deras särartade uppgifter.

11 §.

Lagrådet avser att vid 46 § hemställa om att andra och tredje styckena få byta plats samt att ordet »förordna» ersättes av »besluta». Iakttages detta, bör i punkt 3 av 11 § talas om »beslut som avses i 46 § andra stycket» i stället för »förordnande som avses i 46 § tredje stycket».

Lagrådet avser vidare att hemställa om borttagande av barnavårdsnämnds rätt att meddela förbud enligt 50 §. Bifalles detta, böra hänvisningarna till 50 § i första stycket punkt 3 samt i sista stycket utgå.

12 §.

Lagrådet, som avser att vid 26 § hemställa om bibehållande av varningsinstitutet, finner varningar och förmaningar böra meddelas av barnavårdsnämnden själv. Med hänsyn härtill och under förutsättning att 26 § omredigeras i enlighet med lagrådets hemställan bör vad här stadgas om vidtagande av åtgärder enligt nämnda paragraf avse dess punkt 2, 3 eller 4.

Vidare böra under de vid 11 § angivna förutsättningarna hänvisningen till 46 § ändras på samma sätt som i 11 § samt hänvisningen till 50 § utgå ur första stycket punkt 3.

Slutligen bör hänvisningen till 99 §, om denna omnumreras i enlighet med lagrådets där gjorda hemställan, avse 100 §.

14 §.

Med första stycket avses att utsäga, att i barnavårdsärende erforderlig utredning skall inledas utan dröjsmål och att därvid skola klarläggas de omständigheter som äro av betydelse för ärendets bedömning. Enligt andra stycket skall utredningen genomföras så skyndsamt som förhållandena betinga och bedrivs på sådant sätt, att ingen onödigtvis vållas obehag, olägenhet eller kostnad.

Som framgår av remissprotokollet (s. 198) ha anmärkningar framkommit om bristande objektivitet vid barnavårdsnämndernas utredningar. Med hänsyn härtill är det enligt lagrådets mening av vikt, att i lagtexten kommer till uttryck, att utredningen skall vara allsidig. Föredragande statsrådet har i föreskriften att ingen i onödan får utsättas för obehag velat inbegripa också det förhållandet, att barnavårdsnämnden vid utredning skall tillvarataga bevis antingen det talar för eller emot den utredningen gäller, varför något uttryckligt stadgande härom ej ansetts påkallat. Med vanlig tolkning torde dock en sådan uppfattning icke kunna godtagas. Under hänvisning till det anförda hemställer därför lagrådet om uttryckligt angivande i lagtexten, att utredningen skall åsyfta att allsidigt klarlägga de omständigheter som äro av betydelse för ärendets bedömning. Föreskriften härom synes lämpligen kunna intagas i andra stycket, dit slutet av förslagets första stycke kunde överflyttas. Andra styckets innehåll i övrigt kunde samtidigt jämkas ur språkliga synpunkter.

15 §.

I förslaget användas flerstädes uttryck såsom »den ärendet rör», »den beslutet rör» och liknande (se förutom denna paragraf 19, 20, 23, 80—82 §§). En dylik terminologi förekommer vad angår besvärsrätt redan nu i åtskilliga författningar, bl. a. gällande barnavårdslag (81 § 1 mom.; jfr ock betänkande ang. administrativt rättsskydd, SOU 1955: 19 s. 81). Såvitt angår förfarandet inför barnavårdsnämnd är dock gällande lag, i den mån den upptar bestämmelser i ämnet (se t. ex. 24 § 2 mom.), mera konkret utformad. Det kan befaras att för såväl nämnder som enskilda svårigheter skola uppkomma, då det gäller att tillämpa stadganden av så abstrakt karaktär som de här föreslagna. Att märka är att i olika avseenden, t. ex. vid utfärdande av kallelser och vid förhör, skilda regler gälla, allteftersom ärendet anses »röra» den som skall höras eller ej. I avvaktan på att frågan kan bli närmare belyst genom utredningen om administrativa frihetsberövanden och besvärssakkunnigas utredning kan det därför vara tillrådligt att anvisningar om innebörden av dessa uttryck meddelas till ledning för nämnder och enskilda. Förslagets avfattning på några punkter kan för övrigt i detta hänseende direkt ge anledning till missförstånd. Till frågan härom och till de ändringar som därav betingas återkommer lagrådet vid 19, 20 och 23 §§.

16 §.

Lagrådet kommer vid 50 § att hemställa om borttagande av barnavårdsnämnds befogenhet att meddela förbud som där avses. Iakttages detta, böra de här upptagna båda hänvisningarna till sådana förbud utgå.

17 §.

Att nämnden får utdöma vite endast i fall av tredska, d. v. s. när den finner tredska bevisligen föreligga, kan vara ägnat att försvaga verkan av vitesförelägganden. Tydligt skulle dessa bli mera effektiva, om nämnden tillätes utdöma vitet under villkor att anledning ej förekomme, att den kallade hade laga förfall för sin utevaro (jfr 32 kap. 6 § rättegångsbalken). Med hänsyn till den föreslagna befogenheten att förordna om hämtning och då stadgandet om utdömande av vite ansluter sig till en motsvarande föreskrift i lagen om nykterhetsvård, finner lagrådet dock ej anledning till erinran i denna del.

19 §.

De beslut som åsyftas i första stycket torde endast vara sådana, vilka innefatta avgörande av ärende som rör enskild person. För att detta tydligare skall komma till uttryck synas orden »meddelar beslut» böra utbytas mot »avgör ärende».

Paragrafens fjärde stycke innehåller vissa bestämmelser för det fall, att »den ärendet rör» är underårig. Sålunda föreskrives i första punkten, att föräldrarna i sådant fall jämte den underåriga äga rätt att yttra sig och eljest föra talan enligt vad i paragrafen stadgas, och i andra punkten, att om den underåriga ej fyllt 15 år paragrafens första och andra stycken endast skola gälla föräldrarna. Det ligger nära till hands att av dessa bestämmelser draga den slutsatsen, att ett ärende i allmänhet icke anses »röra» föräldrarna utan endast den underåriga. En sådan tolkning torde dock ej vara avsedd och det framstår otvivelaktigt som mest naturligt att i de oftast förekommande barnavårdsärendena betrakta föräldrarna — ensamma eller jämte den underåriga och eventuellt andra personer, t. ex. fosterföräldrar — som sakägare. När det gäller underåriga i de högre åldrarna kunna föräldrarna måhända i vissa fall icke anses intaga en sådan ställning. Dessa fall lära dock vara tämligen sällsynta och det synes med fog kunna ifrågasättas om anledning verkligen föreligger att — utöver vad som följer av 20 § sista stycket — tillerkänna föräldrarna yttranderätt m. m., när ärendet icke »rör» dem. Av nu anförda skäl torde det vara lämpligast att låta fjärde styckets första punkt utgå och att i samband därmed vidtaga en sådan jämkning av andra punkten, att föräldrarna icke komma att stå i motsats till »den ärendet rör». Beträffande sistnämnda punkt må vidare framhållas, att det kan förefalla verklighetsfrämmande, att ett barn under 15 år skall äga utveckla sin talan och förebringa bevisning samt påkalla komplettering av utredningen men däremot ej vara berättigad att yttra sig eller begära att bli personligen hörd. Vill man uppställa en bestämd åldersgräns i förevarande hänseenden, och för

en sådan ordning tala onekligen övervägande skäl, synes det vara mest naturligt att giva regeln generell giltighet. Lagrådet vill emellertid framhålla, att det kan bli erforderligt att inom kort taga frågan om åldersgränsen under omprövning, därest strafflagberedningens förslag om bevistalan anses böra framläggas. Enligt detta förslag (se SOU 1956: 55 s. 401 och 475) skulle, när någon misstänkes ha begått brottslig gärning innan han fyllt 15 år, vid domstol kunna prövas, om han begått gärningen. I ett sådant förfarande — som skulle få användas när barnavårdsnämnd eller länsstyrelse gjort framställning därom och under förutsättning att åklagaren funnit det påkallat ur allmän synpunkt — skulle den unge behandlas som part. Det betonas dock i motiven, att talan av detta slag knappast borde anställas annat än när den unge närmade sig 15-årsåldern.

Under hänvisning till det nu anförda hemställer lagrådet, att åt paragrafens fjärde stycke gives förslagsvis det innehållet, att där fråga är om barn under 15 år vad i paragrafen stadgas endast skall gälla föräldrarna. Självfallet skulle en sådan reglering ej innebära hinder för att barnavårdsnämnden hör barnet personligen, närhelst detta är påkallat för ärendets utredning.

20 §.

I enlighet med vad som anförts beträffande 19 § fjärde stycket hemställas, att i förevarande paragraf första styckets andra punkt måtte utgå.

Enligt andra stycket har nämnden eller dess företrädare att bestämma, huruvida annan än biträde må närvara, när någon höres. Stadgandet synes kunna giva rum för olika tolkningar. Meningen torde dock ha varit att ut säga, att nämnden eller dess företrädare har att bestämma vem som äger närvara vid förhör, dock att biträde åt den ärendet rör alltid äger närvara när denne höres. Syftet med stadgandet skulle härvid främst ha varit att slå fast, att offentlighet ej gällde såsom någon allmän grundsats vid förhör inför barnavårdsnämnd eller dess företrädare, utan att det ankomme på nämnden eller dess företrädare att bestämma i dessa frågor med iakttagande av biträdes rätt att närvara vid förhör med den han skulle biträda.

Då någon uttömmande reglering av frågan om rätt att närvara vid förhör icke givits, synes det lagrådet som om förslagets bestämmelser i denna del kunde undvaras. Enär allmänna regler om offentlighet i administrativa ärenden icke föreligga, kan det icke anses erforderligt att särskilt utmärka, att handläggningen här i princip ej är offentlig. Lagrådet förordar därför, att det föreslagna andra stycket får utgå. Lämpligen kunde där i stället upptagas en regel om förutsättningar för avvisande av biträde. Att biträde kan avvisas framgår av 80 § i förslaget. I viss anslutning till 12 kap. 5 § rättegångsbalken kunde här stadgas, att biträde må avvisas, om han visar oskicklighet eller oförstånd eller befinnes eljest vara olämplig. Upptages i andra stycket ett stadgande av detta innehåll, torde i första stycket ordet »lämpligt» bli obehövt och därför böra utgå.

Tredje stycket synes böra förtydligas i den riktningen, att det förklaras, att

om den ärendet rör är under 18 år, hans föräldrar böra vara närvarande, när han höres, om det kan ske utan men för utredningen.

23 §.

Förevarande paragrafs första stycke bör omformuleras i anslutning till vad som anförts beträffande 19 § fjärde stycket. I enlighet härmed hemställles, att andra punkten får utgå och att en viss jämkning vidtages i tredje punkten, förslagsvis så, att där fråga är om barn under 15 år beslutet såvitt barnet angår endast behöver delgivas föräldrarna.

25 §.

I samband med granskningen av de i denna paragraf upptagna bestämmelserna har lagrådet uppmärksammat den betydelsefulla frågan om samordnandet av domstolarnas och barnavårdsnämndernas verksamhet med avseende å unga lagöverträdare.

Enligt gällande rätt kan domstol, om tilltalad tillhör sådan åldersgrupp att skyddsuppfostran kan förekomma och han övertygas om brott som kan medföra fängelse eller straffarbete, i stället för att döma till straff överlämna till barnavårdsnämnd eller, beträffande elev vid skola tillhörande barna- och ungdomsvården, till skolans styrelse att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppfostran. Stadgandet härom är upptaget i 1 § lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig. Ett domstolsbeslut av nu angivet innehåll innebär icke i och för sig att barnavårdsnämnden eller skolstyrelsen är skyldig att vidtaga åtgärd beträffande den sakfällde, utan nämnden eller skolstyrelsen har att på eget ansvar bedöma huruvida så bör ske. Vid lagrådsgranskningen av 1952 års lag uttalades, att med en sådan ordning garantier saknades för att domstolsdomen verkställdes på sätt domstolen avsett.

Strafflagberedningen har i sitt slutbetänkande om skyddslag i förevarande avseende föreslagit en bestämmelse av innehåll att, därest den som begått brottslig gärning kan bli föremål för vård enligt barnavårdslagen, rätten må, efter hörande av barnavårdsnämnd eller, i fråga om den som är elev i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, skolans styrelse, överlämna åt nämnden eller styrelsen att föranstalta om erforderlig vård. I strafflagberedningens förslag förutsattes att sådant överlämnande till barnavård skall kunna ske oberoende av vilken form av barnavård som må finnas motiverad, och av betänkandet framgår, att med förslaget icke avses någon ändring av nuvarande ordning i fråga om kompetensfördelningen mellan domstolar och barnavårdsnämnder. Domstolens beslut skulle endast innebära ett avgörande att den sakfällde icke med anledning av det påtalade brottet skall underkastas någon behandling inom kriminalvården och att ansvaret för att erforderliga åtgärder vidtagas lägges på barnavårdsmyndigheterna, som således skulle ha att avgöra icke blott vilken form av barnavård som vore lämpligast utan om överhuvudtaget något ingripande från deras sida vore påkallat.

I anledning av förenämnda lagrådsyttrande rörande 1952 års lag uttalade departementschefen, att möjligheten av en meningsskiljaktighet mellan domstol och barnavårdsnämnd som skulle medföra en fara för samhällsskyddet finge anses vara av huvudsakligen teoretisk art. Risk föreligger dock att avsaknaden av bestämmelser, som skulle innebära garantier för att ett domstolsbeslut av omförmäld innebörd blir verkställt såsom domstolen avsett, verkligen kan leda till ytterst otillfredsställande förhållanden såväl ur samhällets synpunkt som för den unges egen del. I samband med sitt nyssnämnda uttalande angående 1952 års lag erinrade departementschefen om att de påtalade formella bristerna dittills icke lett till några allvarliga olägenheter. Numera kan påvisas fall då så skett. Lagrådet får i detta avseende hänvisa till justitieombudsmannens ämbetsberättelse 1959 s. 207 ff.

Med hänsyn till det anförda äro bestämmelser otvivelaktigt påkallade för närmare reglering av samordnandet av domstolarnas och barnavårdsnämndernas verksamhet, då det gäller unga lagöverträdare. Dessa bestämmelser behöva emellertid ej nödvändigt meddelas inom barnavårdslagstiftningens ram. Behovet kan tillgodoses i samband med den allmänna översynen av det straffrättsliga reaktionssystemet. Under förutsättning att bestämmelser i ämnet meddelas inom en snar framtid vill lagrådet icke motsätta sig att frågan nu lämnas öppen.

26 §.

I 23 § a) och b) gällande barnavårdslag finnas bestämmelser om förmaning till barns föräldrar och varning åt underårig. Även i kommitténs förslag intogos i 90 och 91 §§ uttryckliga bestämmelser om såväl förmaning som varning bland de tillrättavisande och förebyggande åtgärderna. Av remissprotokollet framgår, att i allmänhet ingen erinran gjorts av remissorganen mot den barnavårdsnämnden tillagda möjligheten att — i likhet med vad som nu gäller — meddela tillrättavisande åtgärder i form av förmaning och varning. Endast i några få yttranden synas erinringar ha framställts mot förslaget i denna del. Föredragande statsrådet har emellertid under hänvisning till dessa yttranden föreslagit, att institutet varning slopas. Däremot har det ansetts lämpligt, att förmaningar — till den underårige eller till hans föräldrar eller annan fostrare — skola kunna meddelas som en av olika tänkbara hjälpåtgärder.

Till en början må framhållas, att det icke är tillfredsställande att som skett i 26 § första punkten under beteckningen hjälpåtgärder jämställa förmaningar med råd och ekonomiskt stöd.

Vad vidare angår institutet varning ha enligt lagrådets mening tillräckliga skäl icke anförts för att utmönstra denna förebyggande åtgärd, helst som myndigheterna i allmänhet icke framställt någon erinran mot kommitténs förslag om dess bibehållande. Med hänsyn till det svårbehandlade klientel av kriminell och missanpassad ungdom, som kommer att bli föremål för barnavårdsnämndernas verksamhet, kan det enligt lagrådets mening icke vara välbetänkt att avstå från en så betydelsefull förebyggande åtgärd som varnings-

institutet, rätt använt, måste anses utgöra. Det kan även framhållas, att frågan om bibehållande av detta institut kan anses äga ett visst samband med det av kommittén framlagda förslaget angående omhändertagande med villkorligt anstånd. Detta förslag har med fog avstyrkts av flertalet remissmyndigheter och därvid ha bl. a. besvärssakkunniga framhållit, att man i barnavårdsprocessen för samma syfte som den villkorliga domen har förmaning och varning. Även föredragande statsrådet har ställt sig avvisande mot berörda förslag och därvid framhållit, att de egentliga förebyggande åtgärderna eljest skulle kunna få minskad verkan. Det synes lagrådet jämväl ur nu antydda synpunkter angeläget att bland de förebyggande åtgärderna även bibehålla barnavårdsnämndernas möjlighet att kunna tilldela varning.

Under hänvisning till det anförda får lagrådet hemställa, att i 26 § även varning upptages bland de förebyggande åtgärderna. Detta synes lämpligen kunna ske på det sättet att förmaning och varning tillsammans upptagas i en särskild andra punkt och att härav betingad omredigering av paragrafen vidtages. Härav föranledes även en följdändring i 12 §.

Enligt det remitterade förslaget har ej avsetts att beslut om förmaningar skola kunna överklagas. Lagrådet, som delar denna uppfattning, anser att detsamma liksom för närvarande bör gälla i fråga om varningsbeslut.

30 §.

Såsom föredragande statsrådet framhållit bör av barnavårdsnämnd beslutat omhändertagande för utredning upphöra, om den omhändertagne av domstol häktas såsom misstänkt för brott. Då bestämmelser saknas, varigenom samordnandet av domstolarnas och barnavårdsnämndernas verksamhet närmare regleras, och då på grund härav ovisshet kan komma att råda om vad som gäller i förevarande avseende, hemställer lagrådet, att i paragrafen intages ett slagdande av innehåll, att beslut om omhändertagande förfaller, om den underårige häktas.

Justitieråden Beckman och Tammelin samt regeringrådet Nevrell förenade sig om följande yttrande:

Den i 30 § upptagna bestämmelsen om befogenhet för barnavårdsnämnd att, i avbidan på att ärende skall slutligt avgöras, omhändertaga den underårige för utredning avser underårige i alla åldrar. Enligt departementsförslaget skall sådant provisoriskt omhändertagande få ske, oavsett huruvida omhändertagande för samhällsvård eller allenast förebyggande åtgärd närmast ifrågakommer. Kommitténs förslag innebar i sistnämnda hänseende att provisoriskt omhändertagande, under i övrigt angivna förutsättningar, skulle få tillgripas endast om det föreläge sannolika skäl för antagande, att den underåriges omhändertagande för samhällsvård vore påkallat. Med hänsyn till att här är fråga om mycket allvarliga ingripanden i enskildas rätt och frihet böra självfallet barnavårdsnämnderna i förevarande hänseende icke erhålla vidsträcktare befogenheter än som måste anses oundgängligen påkallade för att de skola kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sina

uppgifter. Det kunde måhända därför synas tillfyllest med en sådan begränsad befogenhet att omhändertaga underårig för utredning som kommittén föreslagit. Emellertid kan det antagas ej sällan förekomma fall, då ett snabbt ingripande ter sig nödvändigt men barnavårdsnämnden icke på förhand utan först efter närmare utredning kan taga ställning till frågan huruvida det är sannolikt att omhändertagande för samhällsvård skall behöva tillgripas eller att förebyggande åtgärder äro tillfyllest. I dylika fall kan det vara av värde om nämnden har möjlighet att i avvidan på utredningen omhändertaga den underårige. Med hänsyn härtill synes anledning saknas att motsätta sig, att förutsättningarna för provisoriskt omhändertagande angivas på sätt som skett i departementsförslaget. Det bör emellertid med skärpa understrykas, att sådant omhändertagande endast i yttersta undantagsfall bör förekomma, om det icke på förhand finnes anledning antaga, att omhändertagande för samhällsvård kommer att bli erforderligt. I detta sammanhang må ytterligare betonas vad utredningen angående administrativa frihetsberövanden anført om vikten av att erforderlig utredning angående underårig, som blivit provisoriskt omhändertagen, bedrives med största skyndsamhet, så att tiden för dylikt omhändertagande inskränkes så mycket som möjligt.

Den föreslagna bestämmelsen i paragrafens andra stycke måste så tolkas, att barnavårdsnämnds beslut om provisoriskt omhändertagande kan avse kortare tid än fyra veckor samt att barnavårdsnämnd, om det visar sig erforderligt, kan genom ett senare meddelat beslut förlänga tiden för omhändertagandet, dock icke mer än att detta sammanlagt kommer att vara under en tid av högst fyra veckor. Med hänsyn härtill torde ordet »avse» i andra stycket böra utbytas mot »bestå».

Justitierådet Söderlund anförde:

Förutsättningarna för ingripanden av här avsett slag och syftet med ingripandena äro för skilda grupper av fall så olika, att det finns anledning ifrågasätta möjligheten eller lämpligheten av att, såsom förslaget innebär, inskränka den erforderliga regleringen till en för samtliga fall gemensam summarisk regel.

Förslaget anger tre huvudgrupper av fall. Den första omfattar sådana fall, då omhändertagandet anses nödvändigt på grund av föreliggande risk för den underåriges hälsa eller utveckling. Bestämmelserna torde i denna del få uppfattas närmast som ett komplement till stadgandet under a) i 25 §, att barnavårdsnämnden har att vidtaga åtgärder enligt 26—29 §§, om någon som ej fyllt 18 år misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt, att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara, eller om hans utveckling äventyras på grund av föräldrarnas eller annan fostrares olämplighet som fostrare eller bristande förmåga att fostra honom. Ett omedelbart ingripande enligt förevarande paragraf skulle således för dessa fall vara helt socialt betingat. Det gäller att genast skilja den underårige från en för honom skadlig miljö och att till dess saken slutligt avgöres ge honom den vård han behöver (jfr remissprotokollet s. 111, 259). Att omhändertagandet

samtidigt ger särskilda möjligheter till sådan läkarundersökning eller observation av annat slag, som kan vara erforderlig, bör icke tilläggas någon avgörande betydelse, när det gäller att karakterisera ingripandet. Inställelse hos läkare kan även utan omhändertagande framtvingas enligt reglerna i 15—17 §§, och ett behov av fortgående observation är icke i och för sig tillräckligt för omhändertagandet. Grunden för omhändertagandet är risken för den underåriges hälsa eller utveckling i den miljö, där han vistas.

Under nu anförda omständigheter kan uttrycket omhändertagande för utredning icke anses lämpat för denna grupp av fall. Uttrycket för tanken till ett frihetsberövande, avsett att möjliggöra utredning. Omhändertagandet framstår emellertid här i själva verket snarast som ett interimistiskt avgörande i saken, jämförligt med vad som på många andra områden kan förekomma, när behov föreligger av en omedelbar åtgärd och den prövande myndigheten, eventuellt efter avvägning mellan stridiga partsintressen, finner åtgärden höra tillåtas. Erinras må om interimistiska avgöranden beträffande vårdnad om barn eller omyndighetsförklaring enligt 20 kap. 10 eller 20 § föräldrabalken samt interimistiskt beslut om intagning på alkoholistanstalt enligt 25 § lagen om nykterhetsvård ävensom om de åtgärder av skilda slag som för att trygga en parts anspråk i rättegång eller ärende kunna vidtagas enligt 15 kap. rättegångsbalken eller 4 § tredje stycket lagen om domstolsärenden. Vanligen skall i sådana fall den som beröres av åtgärden först höras; är fara i dröjsmål, kan den dock omedelbart vidtagas. Uppfattas omhändertagande i första gruppens fall på sätt som här antytts, leder tydligen detta till att bestämmelserna på denna punkt bort utformas på annat sätt än som skett i förslaget.

Som en andra grupp omnämnas i paragrafen de fall, då ett omhändertagande anses nödvändigt på grund av föreliggande risk för brottslig eller annan skadlig verksamhet från den underåriges sida. Denna grupp återfinnes bland fall, varom förmåles under b) i 25 §. Den är emellertid mera begränsad bl. a. såtillvida, att handlingar som kunna föranleda ett ingripande från barnavårdsnämnden men som icke lämna stöd för uppfattningen, att brottslig eller annan skadlig verksamhet i fortsättningen kan befaras, icke kunna utgöra grund för ett omedelbart omhändertagande enligt denna paragraf.

Till väsentlig del kan det omedelbara ingripandet även i fråga om denna grupp sägas vara betingat av sociala skäl. Den omhändertagne skall enligt 25 § b) bli föremål för tillrättaförande åtgärder, och detta sker i fall av denna typ företrädesvis genom omhändertagande för samhällsvård. Genom det tillfälliga omhändertagandet tillgodoses visserligen även samhällsskyddet, men detsamma gäller i motsvarande fall vid slutligt omhändertagande för samhällsvård. Frånsett den olikhet som betingas av den korta tid under vilken det tillfälliga omhändertagandet består, kan i fråga om behandlingsformen icke anses föreligga någon avgörande skillnad mellan det tillfälliga omhändertagandet och ett slutligt omhändertagande för samhällsvård. Det må erinras att i förslaget de båda fallen jämnställas, när i samhällsskyddets intresse särskilda övervakningsåtgärder äro påkallade. Härom må hänvisas till 36 § första stycket andra punkten om intagning i ungdomsvårdsskola, 37 § om

förvaring tills vidare genom polismyndighets försorg samt motiveringen till 41 §, jämförd med vad lagrådet yttrar vid sistnämnda paragraf.

Med hänsyn till det nu anförda kan även i denna del göras gällande, att övervägande skäl tala för att omhändertagandet bör uppfattas som ett interimistiskt beslut angående omhändertagande för samhällsvård, att sålunda uttrycket omhändertagande för utredning även här är missvisande samt att bestämmelserna i ämnet bort utformas på annat sätt än som skett.

Den tredje gruppen utgör de fall, då enligt förslaget ett omedelbart omhändertagande är påkallat med hänsyn till att eljest den fortsatta utredningen kan allvarligt försvåras eller vidare åtgärder hindras. Här — liksom i fråga om den närmast föregående gruppen — fäster man sig vid den nära anslutningen till vissa inom straffprocessen stadgade grunder för häktning. Detta är ägnat att inge tvekan. För häktning är en allmän förutsättning, att vederbörande är på sannolika skäl misstänkt för brott, i regel ett brott varå straffarbete kan följa. Under sådana förhållanden behöver det ej anses betänkligt att han får häktas, om det befaras att han skall avvika eller annorledes undandra sig lagföring eller straff eller att han skall genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra sakens utredning. Förhållandena äro i barnavårdsärenden icke utan vidare jämförliga. Omhändertagande tänkes enligt förslaget få ske, oavsett om det slutliga beslutet kommer att gå ut på omhändertagande för samhällsvård eller endast åtgärder av de lindrigare slag som avses i 26 §. Med hänsyn till det allvarliga ingrepp i enskildas förhållanden, som ett omhändertagande kan innebära, synes det betänkligt, att detta skulle tillåtas även i fall av så lindrig beskaffenhet, att ej ett omhändertagande för samhällsvård bedömes såsom sannolikt. En ändring i förslaget på denna punkt måste därför ifrågasättas.

Som exempel på beteenden, mot vilka bestämmelserna i denna del rikta sig, anföres i kommittébetänkandet (s. 477), att den underårige eller hans föräldrar företa sig något som försvårar utredningen eller kan omöjliggöra senare verkställighet, såsom att föräldrarna dölja den underårige eller sända honom till annan ort eller att han själv söker göra sig oanträffbar. Någon anmärkning torde icke böra framställas mot att omhändertagande i sådana fall får ske, om blott missförhållandena enligt vad förut sagts äro så allvarliga, att ett slutligt omhändertagande för samhällsvård är sannolikt.

I fall av den nu ifrågavarande typen kan det vara befogat att tala om ett för ärendets behandling erforderligt frihetsberövande; uttrycket omhändertagande för utredning kan däremot knappast ens för dessa fall anses helt träffande. Förutsatt att åtgärden, enligt vad nyss förordats, regelmässigt kommer att avlösas av ett slutligt omhändertagande för samhällsvård, bör det lagtekniskt sett vara möjligt att behandla även preliminärt omhändertagande av denna typ som ett interimistiskt beslut i saken.

Av remissprotokollet (s. 110) framgår, att det är avsett att barnavårdsnämnderna i anledning av kriminellt förfarande, som kan tänkas föranleda åtgärder inom barnavårdens ram, ha att så snart som möjligt inskrida utan

att först avvakta, om judiciella åtgärder komma att vidtagas mot den underårige. Genom att barnavårdsnämnden sålunda enligt förevarande paragraf eller eventuellt 29 § omhändertar den underårige, när fog därtill föreligger, kan ernås att inom barnavårdens ram anordnas sådan övervakning, som enligt 24 kap. 3 § rättegångsbalken regelmässigt bör ersätta häktning, då den misstänkte är under 18 år. Om den misstänkte sakfälls, innebär domen vanligen på grund av föreskrifterna i lagen den 30 december 1952, att åt barnavårdsmyndigheten uppdrages att fortfarande omhändertaga honom.

Det kan tänkas, att undantagsvis häktningsskäl föreligga, ehuru omständigheterna ej äro sådana, att omhändertagande enligt barnavårdslagens regler är medgivet (jfr proposition nr 88 till årets riksdag s. 85). Den nyss föreslagna inskränkningen beträffande möjligheten till interimistiskt omhändertagande i den tredje gruppens fall kunde måhända medföra att ytterligare någon gång komme att föreligga häktningsskäl utan motsvarande möjlighet att ingripa inom barnavården. Därest det skulle anses önskvärt, att även i sådana fall övervakning anordnas inom barnavården, och särskild bestämmelse därom skulle anses erforderlig, kunde den lämpligen meddelas i detta sammanhang. Därvid är att beakta, att enligt 24 kap. 3 § rättegångsbalken kräves samtycke av den underårige; lämnas ej sådant samtycke till övervakningen, skall han häktas.

Det anförda ger vid handen, att en viss omarbetning av de föreslagna bestämmelserna är önskvärd. Uttrycket omhändertagande för utredning är vilseledande. Det inger föreställningen, att det är fråga om ett särskilt tvångsmedel i form av frihetsberövande för sådana fall, då föreskrifterna i 15—17 §§ ej vore tillfyllest. Med undantag för tredje gruppens fall kan en sådan uppfattning icke anses befogad. Det tillfälliga omhändertagandet bör snarare ses som ett interimistiskt beslut i saken. Strängare krav än som föreslagits synas vidare böra uppställas för ett omhändertagande i tredje gruppens fall. För den händelse lagbestämmelse anses erforderlig för att möjliggöra tillfälligt omhändertagande inom barnavården, då häktningsskäl mot underårig föreligga men ej skäl för ingripande enligt de allmänna reglerna i barnavårdslagen, kunde även sådan bestämmelse här böra meddelas.

Ehuru av dessa skäl ytterligare utredning kunde vara erforderlig, synas dock, särskilt som förslaget i vissa delar ej gör anspråk på att innefatta annat än en provisorisk reglering, förslagets bestämmelser i denna paragraf tills vidare kunna godtagas med vissa jämkningar. Förslagsvis kunde till en början stadgas, att i avbidan på att ärende kan slutligt avgöras må barnavårdsnämnden tills vidare omhändertaga underårig, om detta anses nödvändigt på grund av föreliggande risker för den underåriges hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida. Vidare kunde i samma stycke föreskrivas, att om sannolika skäl förekomma för att ett slutligt ingripande enligt 29 § skall vara påkallat, må underårig på sätt nyss sagts tills vidare omhändertagas även när genom hans eller annans beteende kan befaras, att han ej skall vara tillgänglig vid erforderlig utredning eller att denna eljest skall allvarligt försvåras eller att vidare åtgärder

skola hindras. I ett andra stycke borde föreskrivas, att ingripande enligt första stycket i lagen benämnes omhändertagande för utredning ävensom att sådant omhändertagande må bestå högst fyra veckor. Vidare borde där stadgas, att beslut angående omhändertagande förfaller, om den under-
årige häktas. I ett tredje stycke kunde, i den mån behov därav anses föreligga, föreskrivas, att övervakning, som enligt 24 kap. 3 § rättegångsbalken må anordnas i stället för häktning, må beträffande misstänkt som är under 18 år med dennes samtycke anordnas inom barnavården, ehuru skäl till ingripande enligt 26—29 §§ ej föreligger.

Lagrådet yttrade vidare:

I remissprotokollet har icke berörts frågan om förhållandet mellan förslagens 30 § och den av Sverige biträdde konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Såvitt lagrådet kan finna låta sig de här upptagna stadgandena förena med konventionen (jfr proposition 1951 nr 165 s. 11 och 18—20).

31 §.

Här upptagna bestämmelser innebära, att den som ej fyllt 18 år kan då föräldrarna avlidit eller övergivit honom eller på begäran av föräldrarna eller med deras samtycke omhändertagas för samhällsvård även om han själv motsätter sig sådan åtgärd. Såsom av remissprotokollet framgår har utredningen om administrativa frihetsberövanden förklarat sig anse, att såsom förutsättning för omhändertagande i dylika fall av den som fyllt 15 år bör uttryckligen föreskrivas, att han samtycker till åtgärden. Lagrådet anser goda skäl föreligga för uppställande av ett dylikt villkor. Emellertid kan det, såsom föredragande statsrådet framhållit, befaras att en sådan föreskrift i exceptionella fall kunde leda till att uppenbara hjälpbehov icke skulle kunna tillgodoses. Enligt lagrådets mening bör med hänsyn härtill föreskriften i fråga givas det innehåll att samtycke erfordras om ej särskilda skäl föranleda annat. Genom en på sådant sätt utformad bestämmelse skulle beaktas bl. a. sådana fall då samtycke saknar betydelse på grund av debilitet eller liknande sinnesbeskaffenhet hos den unge.

På nu anförda skäl hemställer lagrådet, att till paragrafen fogas ett tredje stycke av innehåll att den som fyllt femton år må, om ej särskilda skäl föranleda annat, endast efter eget samtycke omhändertagas enligt denna paragraf.

33 §.

I anledning av det här upptagna förslaget om preliminärt omhändertagande från polismyndighets sida får lagrådet hänvisa till sitt den 9 april 1959 avgivna yttrande om den senare vid årets riksdag i enlighet med proposition nr 146 beslutade möjligheten att under prövotiden taga villkorligt dömd i förvar under kortare tid. Lagrådet, som ansåg sådan möjlighet böra införas jämväl i fråga om villkorligt dömda i åldern 15—17 år, har intet att erinra mot nu förevarande förslag; dock bör tydligen, såsom lagrådet

i sitt tidigare yttrande framhållit, omhändertagande av unga i polisarrest såvitt möjligt begränsas. I flertalet fall torde, såsom föredragande statsrådet framhållit, ett eller annat dygn vara tillfyllest.

Enligt sista punkten i paragrafen må underårig, om barnavårdsnämnden beslutat att han skall frigivas, enligt nämndens bestämmande kvarhållas till dess han avhämtas av föräldrarna eller annan fostrare. Såsom utredningen om administrativa frihetsberövanden i sin under departementsarbetet upprättade promemoria understrukit måste tydligen ett dylikt kvarhållande vara motiverat uteslutande av den praktiska synpunkten att den underårige ej bör frigivas under för honom ogynnsamma förhållanden och kvarhållandet bör inskränkas till kortast möjliga tid.

35 §.

Enligt första stycket skall den som omhändertagits för samhällsvård erhålla god vård och fostran samt den utbildning som påkallas av omständigheterna. Beträffande den som omhändertagits för utredning stadgas i andra stycket, att han skall erhålla god vård och underkastas sådan undersökning som föranledes av skälen för ingripandet. Att nödig undersökning skall verkställas torde emellertid framgå redan av 14 § och icke behöva utsägas i detta sammanhang. Då stadgandet i andra stycket i övrigt blott nämner god vård, lär tanken vara att av den behandling som avses i första stycket förhållandena under den korta tiden för en utredning blott medge vård men ej fostran eller utbildning. Emellertid torde väl syftet ytterst vara detsamma i andra som i första styckets fall men behandlingen under en utredning få lämpas efter skälen för ingripandet. Lagrådet hemställer därför om sådan omformulering av andra stycket, att den som omhändertagits för utredning skall, i den mån förhållandena medgiva och med beaktande av skälen för ingripandet, erhålla sådan behandling som avses i första stycket.

36 §.

Lagrrådet hemställer, att ordet »institution» ändras till »anstalt», vilket sistnämnda uttryck i andra sammanhang, exempelvis i 40 § andra stycket, synes använt i samma betydelse.

41 §.

Lagrrådet vill understryka nödvändigheten av att möjlighet öppnas för att snabbt och betryggande mottaga de för utredning omhändertagna. I viss utsträckning kommer tydligen staten att ställa resurser till förfogande för detta ändamål; härutinnan må hänvisas till departementschefsytttrandet i propositionen nr 88 till årets riksdag s. 84—87. Emellertid kan man icke utgå från att alla underåriga, som på grund av sitt beteende omhändertagas för utredning eller som av sådan anledning omhändertagits för samhällsvård och avvakta intagning i ungdomsvårdsskola, bliva mottagna på särskilda statliga utredningshem. Enligt vad föredragande statsrådet anfört är det fastmera avsett, att dessa kategorier omhändertagna i allmänhet i stället skola pla-

ceras i upptagningshem, varvid ansvaret för att den intagne står under erforderlig uppsikt kommer att åvila barnavårdsnämnden. Med detta ansvar måste, förklarar statsrådet, självfallet också följa befogethet för nämnden att underkasta den omhändertagne den begränsning av rörelsefriheten, som betingas av syftet med omhändertagandet. Statsrådet anser en dylik befogethet ha stöd i förevarande paragraf. Den har emellertid icke kommit till särskilt uttryck i lagtexten, och såsom utredningen om administrativa frihetsberövanden i sin promemoria framhållit måste det anses vara av värde att uttryckligt stöd finnes i barnavårdslagen för det tvång som må utövas mot omhändertagna. Lagrådet får därför hemställa, att till 41 § första stycket lägges en punkt av innehåll, att den omhändertagne må underkastas den begränsning i rörelsefriheten, som betingas av syftet med omhändertagandet. Denna hemställan aktualiserar ytterligare det av lagrådet i annat sammanhang framförda kravet på betryggande juridiska kvalifikationer hos det beslutande organet.

Enligt andra stycket andra punkten må föräldrar till den som omhändertagits enligt 31 § andra stycket ej betagas tillfälle till umgänge med den omhändertagne, såvida ej särskilda skäl föreligga. Tillräckliga grunder synas icke anförda för att detsamma icke skulle gälla, när omhändertagandet skett enligt 31 § första stycket. Lagrådet hemställer därför, att orden »andra stycket» få utgå ur hänvisningen till 31 §.

42 §.

Denna paragraf synes ha fått en mindre tillfredsställande utformning. Bestämmelserna i andra stycket om fortsatt omhändertagande framstå sålunda närmast såsom undantag från regeln att samhällsvård som avses i 31 § skall upphöra, när föräldrarna begära det. I anslutning till gällande lag torde avsikten emellertid ha varit, att fortsatt omhändertagande skall kunna beslutas även eljest, såsom när sådan samhällsvård skall upphöra i anledning av den omhändertagnes ålder. Eftersom samhällsvården i här avsedda fall alltid skall upphöra senast då den omhändertagne fyller 18 år, är det vidare överflödigt att som förutsättning för fortsatt omhändertagande angiva, att han icke uppnått denna ålder. Innebörden av stadgandet skulle komma till tydligare uttryck, därest bestämmelserna om fortsatt omhändertagande upptoges i ett särskilt stycke sist i paragrafen. Andra styckets första punkt kunde då med en mindre jämkning av lydelsen överföras till första stycket som en andra punkt och förslagets tredje stycke bli andra stycket. I ett nytt tredje stycke kunde som en första punkt upptagas en bestämmelse av innehåll, att om nämnden finner att samhällsvård enligt 31 § icke kan upphöra utan sådan fara för den omhändertagne som avses i 25 § a) nämnden skall omhändertaga honom för fortsatt samhällsvård enligt 29 §. Härtill kunde som en andra punkt läggas förslagets andra stycke sista punkten i oförändrad lydelse.

Vid 31 § har lagrådet hemställt, att samtycke av den omhändertagne, när han fyllt 15 år, regelmässigt skall erfordras för samhällsvård som där avses.

Bifalles denna hemställan, synes i nu förevarande paragraf även böra stadgas, att samhällsvården skall förklaras avslutad om den omhändertagne begär det efter det att han fyllt 15 år och särskilda skäl ej föranleda annat.

43 §.

Första stycket upptager regler om villkorligt upphörande av samhällsvård. I samband därmed kan nämnden enligt andra stycket meddela en eller flera föreskrifter som avses i 27 § samt förordna om övervakning. Något stadgande om giltighetstiden för sådana föreskrifter och sådan övervakning har icke föreslagits. Det torde ankomma på nämnden att bestämma lämplig tid. Meddelar nämnden senare beslut om definitivt upphörande av samhällsvården, upphöra tydligen även föreskrifter och övervakning att äga giltighet. Det samma bör gälla, om samhällsvården definitivt upphör på grund av vederbörandes ålder. Till klargörande härav hemställer lagrådet om tillägg av ett stadgande, att föreskrift eller förordnande varom här stadgas ej skall gälla för längre tid än till dess samhällsvården slutligt upphör.

46 §.

Enligt första stycket förstås med fosterbarn barn under sexton år, som mottagits i fosterhem. Barnavårdsnämndens tillsyn kan emellertid enligt andra stycket genom särskilt beslut förlängas till tid efter det att fosterbarnet fyllt sexton år. I tredje stycket åter stadgas, att barnavårdsnämnden beträffande vissa barn som ej äro fosterbarn, s. k. vistelsebarn, kan förordna, att de tills vidare skola anses såsom fosterbarn.

Förhållandet mellan styckena framgår icke med önskvärd tydlighet. Det är sålunda knappast möjligt att ur lagtexten utläsa, huruvida förlängning av tillsynstiden enligt andra stycket skall kunna ske även i tredje styckets fall. Meningen torde vara, att tillsynstiden skall kunna förlängas även för vistelsebarn. För att klargöra detta kunde andra och tredje styckena lämpligen hyta plats. Barnavårdsnämndens beslut om ett vistelsebarn bör vidare enligt sistnämnda stycke gå ut på, icke att det vid tillämpning av denna lag skall tills vidare anses såsom fosterbarn utan att lagens stadganden om fosterbarn skola tills vidare tillämpas å barnet. Slutligen kunde det stycke som handlar om förlängning av tillsynstiden angivas gälla — i stället för fosterbarn — barn som avses i första eller andra stycket.

Det bör vidare uttryckligen framhållas att det endast är om särskilda skäl det påkalla som barnavårdsnämnden må beträffande barn som avses i första eller andra stycket besluta, att nämndens tillsyn enligt bestämmelserna i detta kapitel skall fortsätta under viss tid, högst tre år, efter det att barnet fyllt sexton år.

Lagrådet hemställer, att paragrafen omredigeras på nu angivet sätt. Då barnavårdsnämnden blott äger meddela beslut i särskilda fall, ej allmängiltiga förordnanden, hemställes också, att ordet »förordna» utbytes mot »besluta». Sistnämnda hemställan synes böra föranleda följdändringar i 11, 12 och 80 §§.

50 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förbud för den, som har den rättsliga vårdnaden om ett barn, att skilja barnet från ett fosterhem, om detta skulle vara till avsevärd skada för barnet. Frågan om skydd mot olämpliga förflyttningar av fosterbarn har länge varit aktuell, och olika möjligheter för dess lösning ha diskuterats. Vid föräldrabalkens tillkomst avvisades tanken att utvidga möjligheten att entlediga vårdnadshavare; detta ansågs nämligen vara en alltför djupt ingripande åtgärd, ägnad att försvaga samhörighetskänslan mellan föräldrar och barn. Då denna tanke avvisats, har föredragande statsrådet ansett det ofrånkomligt att bereda ökat skydd för fosterbarnen genom en utvidgning av barnavårdsmyndigheternas befogenheter. Barnavårdsnämnden i den kommun, där fosterhemmet finnes, skall därför enligt förslaget äga förbjuda föräldrarna eller annan som har vårdnaden om barnet att under viss tid eller tills vidare taga det från fosterhemmet.

Lagrådet delar uppfattningen, att fosterbarn böra skyddas mot olämpliga förflyttningar. Frågor av detta slag ägnas stor uppmärksamhet när de föreligga i rättegång eller uppkomma genom att någon, med stöd av sin i lag eller på domstols avgörande grundade vårdnadsrätt, söker på exekutiv väg framtinga barnets utlämnande. Vanligen förebringas därvid ingående utredning och bevisning, och domstolarna ha sökt att beakta erfarenhetsmässiga och av den psykologiska sakkunskapen anförda skäl mot barns förflyttning; när frågan uppkommit handräckningsvis har i tveksamma fall handräckning vägrats.

Det är uppenbarligen icke rimligt, att om domstol i rättegång träffat avgörande i en dylik fråga, barnavårdsnämnd skulle äga förbjuda verkställighet av domen, därför att nämnden finner själva avgörandet olämpligt. Om efter domen nya omständigheter tillkommit som kunna innebära hinder för verkställigheten, bör däremot nämnden äga hos verkställighetsmyndigheten hemställa om uppskov med verkställigheten. I detta hänseende torde nämnden kunna stödja sig på bestämmelserna i cirkuläret den 15 april 1955 till de exekutiva myndigheterna angående förfarandet vid verkställighet av beslut om överlämnande av barn.

Vidare är att märka, att förslaget skulle få än längre gående verkningar. Tvister om fosterbarns förflyttning skulle i viss omfattning för framtiden komma att undandragas domstols prövning och det verkliga avgörandet i stället tillkomma barnavårdsnämnden i barnets vistelsekommun genom att nämnden ägde att efter omständigheterna meddela respektive underlåta att meddela förbud mot förflyttningen. Möjligheten att få saken allsidigt prövad vid domstol skulle i sådana fall ersättas av ett avgörande hos nämnden med dess långt mera begränsade utredningsmöjligheter och ur rättssäkerhetssynpunkt svagare sammansättning.

Lagrådet finner, att även denna anordning måste avvisas. Att nämnden på något sätt bör kunna taga initiativ för att hindra en olämplig förflyttning

skall däremot icke bestridas. En tänkbar utväg vore att nämnden, när saken uppkommer annorledes än i rättegång, ägde hos allmän domstol göra framställning om förbud mot förflyttningen, varvid domstolen även skulle ha befoget att interimistiskt meddela förbud. Detta är emellertid en fråga som skulle kräva särskild lagstiftning av mera central karaktär; även andra frågor angående barns förflyttning kunde därvid böra uppmärksammas. Lagrådet erinrar också om att barnavårdskommittén i sitt betänkande rörande följdförfattningar föreslagit vissa ändringar i föräldrabalkens vårdnadsregler.

På grund av det anförda har lagrådet i nuvarande läge endast att hemställa om att de i 50 § upptagna stadgandena måtte utgå.

51 §.

Om det erfordras ur barnavårdssynpunkt, må barnavårdsnämnden enligt denna paragraf förbjuda en person att mottaga vistelsebarn. En sådan möjlighet till ingripande från barnavårdsnämndens sida synes böra finnas, men förbud bör meddelas endast i extrema undantagsfall. Lagrådet hemställer att detta betonas i lagtexten genom att barnavårdsnämnden tillerkännes möjlighet att ingripa på detta sätt endast om det befinnes ur barnavårdssynpunkt oundgängligen erforderligt.

55 §.

Vad i remissprotokollet upptagits rörande elevhem, som äro knutna till skolor och ha till ändamål att underlätta elevernas skolgång, finner lagrådet innefatta avgörande skäl för att de icke skola hänföras till barnavårdsanstalter utan vara underkastade tillsyn av central skolmyndighet. Att dylik tillsyn saknas beträffande vissa elevhem bör avhjälpas genom lagstiftning i annat sammanhang och ej föranleda att dessa elevhem ens under en mellantid ställas under tillsyn av barnavårdsmyndigheterna. Lagrådet hemställer därför, att i första stycket orden »sådant elevhem som står under tillsyn av central skolmyndighet» utbytas mot »elevhem, varmed förstås anstalt som är knuten till skola och har till ändamål att underlätta elevernas skolgång» samt att i andra stycket punkten d) får utgå.

56 §.

I det remitterade förslaget liksom även i kommitténs lagförslag saknas motsvarighet till stadgandet i 80 a § gällande barnavårdslag om landstingsfria städers jämställdhet med landstingskommuner. Någon förklaring här till har ej lämnats i remissprotokollet. Av betänkandet (s. 146) framgår emellertid, att kommittén ansett det efter tillkomsten av landstingslagen den 14 maj 1954 obehövt att i barnavårdslagstiftningen bibehålla ett dylikt stadgande. Avsikten har i vart fall uppenbarligen varit att landstingsfria städer, såvitt nu är i fråga, även i fortsättningen skola vara likställda med landstingskommunerna. Detta torde böra komma till direkt uttryck i lag-

texten, såsom skett exempelvis i lagen om kommunalförbund, lagen om socialhjälp och sjukhuslagen, vilka alla tillkommit efter den nya landstingslagens ikraftträdande. Då frågan i det remitterade förslaget endast berör förevarande paragraf, synes till denna lämpligen kunna fogas ett tredje stycke av innebörd, att vad i paragrafen stadgas om landstingskommun skall äga motsvarande tillämpning på stad som ej tillhör landstingskommun.

66 §.

Lagrådet hemställer, att ordet »institution» här liksom i 36 § ändras till »anstalt».

68 §.

Vad lagrådet anfört vid 42 § föranleder, att hänvisningen till nämnda paragraf bör avse andra i stället för tredje stycket.

70 §.

Stadgandet, som ej har någon motsvarighet i kommitténs förslag, har utformats i anslutning till liknande bestämmelser i 37 och 38 §§ 1945 års lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. Enligt första stycket skall, om åtal väckes mot elev vid ungdomsvårdsskola och rätten finner att hans personliga inställelse vid domstolen är påkallad, skolans rektor ha att föranstalta därom. I 37 § 1945 års lag har för motsvarande fall överåklagare, d. v. s. statsåklagare, tillerkänts samma befogenhet som rätten att träffa avgörande om personlig inställelse vid domstolen. Det ligger nära till hands att antaga, att bestämmelsen därom tillkommit med tanke på förhållandena under den äldre rättegångsordningen; numera beslutar regelmässigt rätten om inställelse vid domstol. Den möjlighet för åklagare att själv utfärda stämning med kallelse till huvudförhandling, som i viss utsträckning kan föreligga med stöd av 45 kap. 16 § rättegångsbalken, synes knappast böra begagnas i fall, då den misstänkte är intagen på anstalt. Med hänsyn härtill finner lagrådet förslaget avfattning på denna punkt vara att föredraga.

I andra stycket föreslås, att om domstol eller annan myndighet begär att elev vid ungdomsvårdsskola skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än som avses i första stycket, skolans styrelse eller, efter dess bemyndigande, skolans rektor prövar huruvida det må ske. Enligt motsvarande stadgande i 38 § lagen om verkställighet av frihetsstraff ankommer det på fängvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fängvårdsanstalt att avgöra, huruvida den intagne må inställas inför myndigheten.

Bland fall som omfattas av det föreslagna andra stycket må såsom praktiskt betydelsefulla nämnas, att elev skall höras i rättegång som målsägande eller som vittne eller att han under förundersökning i brottmål behöver höras utom anstalten, t. ex. på en brottsplats eller samtidigt med andra för samma brott misstänkta.

Vad angår fängvårdsanstalterna tyda förarbetena till 1945 års lag på att fängvårdsmyndigheterna ha att beakta enbart vårdsynpunkterna, t. ex. om

det med hänsyn till den intagnes psykiska hälsa måste anses uppenbart olämpligt att inställelse ägde rum. Dessa myndigheter skulle däremot ej ha att pröva exempelvis inställelsens betydelse för ett avgörande i det ifrågasvarande målet. Dock har antytts, att ett polisförhör som icke kunde antagas vara av egentlig vikt borde kunna avstyras.

Ett motsvarande betraktelsesätt bör naturligen anläggas även för nu ifrågavarande fall. Det ankommer numera på domstolarna att i än högre grad än tidigare i förväg överväga behovet av vittnens inkallande och av parterers personliga inställelse. Ett beslut om deras inkallande innebär därför, att enligt domstolens bedömande deras hörande erfordras för sakens prövning. Skulle hinder för inställelse möta, kan detta medföra avsevärda olägenheter, som domstolen har att såvitt möjligt övervinna. Inför olägenheterna att behöva inställa en utsatt huvudförhandling kan få övervägas att avstå från att höra den person som ej kunnat infinna sig. Skulle detta ej låta sig göra med hänsyn till betydelsen av att höra den uteblivne, kan få övervägas ett uppskov med förhandlingen eller ett förhör med vederbörande på hans vistelseort. Det är tydligt att ett dylikt dröjsmål kan vara särskilt olägligt, när det gäller brådskande mål, såsom då den tilltalade i målet är häktad.

Det anförda ger vid handen, att det ej kan ankomma på skolstyrelsen eller skolans rektor att i fall som nyss berörts pröva, om elevs inställelse vid domstol är erforderlig eller ens, som föredragande statsrådet antytt, om den rättegång, däri eleven skall höras, med fördel kan uppskjutas. Däremot bör skolans styrelse eller rektor vid behov pröva, om elevs inställelse skulle vara uppenbart olämplig ur vårdsynpunkt, samt rektorn, på sätt eljest enligt 32 kap. 4 § rättegångsbalken gäller när någon är hindrad att hörsamma kallelse till förhandling, omedelbart hos rätten anmäla, om inställelsen sålunda skulle vara uppenbart olämplig eller om av annan orsak hinder skulle möta för inställelsen. På domstolen bör därefter ankomma att vidtaga de åtgärder, vartill anmälan kan föranleda.

Vad nu sagts hänför sig till inställelse inför domstol. Någon olägenhet torde knappast vara att förvänta, om samma regler finge gälla även när kallelse ifrågasättes till förhör under förundersökning eller eljest inför annan myndighet än domstol. I ett dylikt fall finnas måhända större möjligheter att utan olägenhet för den utredning varom är fråga under hand enas om lämpligaste förfaringssättet för frågans lösning.

De synpunkter som nu anförts beträffande elevs hörande såsom målsägande eller vittne göra sig enligt lagrådets uppfattning gällande även i det föreslagna första styckets fall, då elev vid ungdomsvårdsskola skall höras som tilltalad vid domstol. Skäl saknas med andra ord för att uppställa skilda regler för dessa fall. Olägenheter ur vårdsynpunkt kunna lägga hinder i vägen även för inställelse som tilltalad, och handläggningen av mål behöver i sådant fall ej vara mera brådskande än när eleven i mål mot annan tilltalad skall höras som målsägande eller som vittne.

Lagrådet hemställer därför, att i paragrafen givas gemensamma regler för de däri behandlade fallen. I sådant hänseende kunde till en början stadgas,

att om domstol eller annan myndighet begär att elev vid ungdomsvårdsskola skall inställas inför myndigheten, skolans rektor har att föranstalta därom. Ytterligare borde stadgas, att om skolans rektor finner att inställelsen skulle vara uppenbart olämplig ur vårdsynpunkt eller att hinder eljest möter för inställelsen, han omedelbart skall anmäla detta hos myndigheten.

72 §.

Enligt första stycket första punkten äger barnavårdsnämnden att som ersättning för vårdkostnad uppbära underhållsbidrag eller annan periodiskt utgående förmån. Det synes riktigare att säga att detta tillkommer kommunen. Att vidtagandet av nödiga åtgärder ankommer på barnavårdsnämnden framgår av 3 §.

I första stycket andra punkten talas om annan egendom, som tillhör den underårige. Med hänsyn till att första punkten avser periodiskt utgående förmåner, som icke lämpligen böra betecknas som egendom, hemställer lagrådet, att i andra punkten ordet »annan» måtte få utgå.

Vad angår andra stycket, höjes genom förslaget åldersgränsen för föräldrars ersättningsskyldighet från 16 till 18 år. Att gränsen för den offentlig-rättsliga underhållsskyldigheten sålunda höjes till 18 år kan, såsom föredragande statsrådet anmärkt, sägas stå i mindre god överensstämmelse med vad som gäller om föräldrars civilrättsliga underhållsskyldighet mot barn. Enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken kan den civilrättsliga underhållsskyldigheten ej upphöra förrän barnet fyllt 16 år men väl innan det fyllt 18 år. Barnavårdskommittén har i sitt betänkande om följdförfattningar till ny barnavårdslag m. m. (SOU 1957: 49) föreslagit sådan ändring av nämnda lagrum i föräldrabalken, att underhållsskyldigheten ej skulle upphöra förrän barnet fyllt 18 eller, där särskilda omständigheter föreligga, 16 år. Önskvärt är, att de båda förslagen prövas i ett sammanhang. Lagrådet hemställer därför, att åldersgränsen 16 år tills vidare bibehålles i förevarande paragraf.

73 och 74 §§.

Dessa paragrafer motsvara 70 och 71 §§ gällande barnavårdslag med vissa redaktionella jämkningar. Ytterligare jämkningar synas lämpligen böra ske för att uppnå överensstämmelse med socialhjälpslagen. Sålunda synes det riktigare att tala om att kommunen, ej barnavårdsnämnden, äger föra talan. Lydelsen av 74 § torde också kunna — utan ändring i sak — avsevärt för-
enklas.

80 §.

Här upptagna bestämmelser om besvärsrätt äro delvis anknutna till paragrafer, i vilka lagrådet i det föregående hemställt om ändring.

Lagrådets hemställan vid 26 § om bibehållande av varningsinstitutet synes ej böra föranleda någon ändring i 80 §. Lagrådet anser nämligen, att beslut om varning liksom hittills ej bör få överklagas.

Möjligheten att överklaga avgörande i ärende angående samhällsvård en-

ligt 31 § lärar ha givits i förslaget närmast med tanke på att barnets egen vilja enligt förslaget kan åsidosättas. Med den av lagrådet förordade lydelsen kan paragrafen — rätt tillämpad — endast i sällsynta undantagsfall leda till omhändertaganden, som kunna tänkas bli överklagade. Lagrådet anser emellertid rådligast, att den föreslagna besvärsrätten i allt fall bibehålles.

Barnavårdsnämnds beslut om förlängning av tillsynstid enligt 46 § synes, i anslutning till gällande rätt, böra kunna överklagas. Lagrådet får därför hemställa, att den föreslagna rätten att anföra besvär över »förordnande som avses i 46 § tredje stycket» utsträcker till att gälla »beslut som avses i 46 § andra eller tredje stycket». Bifalles icke denna hemställan men vad lagrådet vid 46 § hemställt om ändring av styckenas ordningsföljd, bör hänvisningen till 46 § avse andra i stället för tredje stycket.

Iakttages lagrådets hemställan vid 50 §, bör hänvisningen dit utgå.

För att göra förslagets första stycke mera lättläst kunde det lämpligen uppdelas på två stycken. Det nya första stycket kunde innehålla, att i barnavårdsnämnds beslut må den beslutet rör söka ändring hos länsstyrelsen, om nämnden utdömt förelagt vite, avvisat av enskild anlitat biträde o. s. v. I det nya andra stycket kunde upptagas, att ändring sökes genom besvär, vilka skola ingivas till länsstyrelsen. Att besvär även kunna insändas med posten framgår av lagen den 21 juni 1946 om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- eller kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m.

88 §.

Iakttages lagrådets hemställan vid 50 §, bör hänvisningen dit utgå.

89 §.

Lagrådet hemställer, att ordet »institution» här liksom i 36 § ändras till »anstalt».

91 §.

Lagrådet har intet att invända mot den här föreslagna tystnadsplikten men vill erinra att den icke utesluter vittnesplikt.

92 §.

Erinras må att brott som avses i 91 § första stycket kommer att, på grund av stadgandet i 92 § andra stycket, bli angivelsebrott även i sådana fall då den brottslige åsidosatt tjänsteplikt. Stadgandet i 25 kap. 12 § strafflagen lär nämligen icke äga tillämpning i förevarande fall (jfr 6 § i 1948 års promulgationslag till de då vidtagna ändringarna i strafflagen).

93 §.

Den här föreslagna anmälningsplikten ansluter sig i sak till vad nu i 17 § andra stycket barnavårdslagen föreskrives, dock med den väsentliga utvidgningen att anmälningsplikt skall åvila ej blott, såsom nu, kommunala utan

även statliga myndigheter, varjämte lärare medtagits även där de ej äro att anse som befattningshavare i allmän tjänst.

Utvidgningen innebär bl. a. att domstolarna skola vara skyldiga att ofördröjligen till barnavårdsnämnd anmäla sådant som de i sin verksamhet erhållit kännedom om av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande. Lämpligheten härav måste starkt ifrågasättas. Med domstolarnas opartiskhet kan knappast anses förenligt att de skulle ingripa i förhållanden som ligga utanför de till domstolarna hörande målen. I allmänhet torde man också avhålla sig därifrån, förutsatt naturligen att ett sådant initiativ ej skulle vara påkallat av någon domstolen ålagd uppsikt, såsom hovrättens tillsyn över domstolar under hovrätten. I stor utsträckning förekommer däremot att domstolarna ålagts lämna uppgift om meddelade domar, t. ex. sådana som skola redovisas i straffregister, eller om viss åtgärd som vidtagits av eller vid domstol, t. ex. att åtal väckts för brott som avses i 12 § lagen mot utbredning av könssjukdomar. Med en dylik uppgiftsskyldighet är tydligen den nu föreslagna ej alls jämförlig. Den sistnämnda synes kunna innebära t. ex., att om domstol under vittnesförhör fått inblick i vissa missförhållanden bland ungdomen på en ort, domstolen skulle ha att göra anmälan därom till barnavårdsnämnden, och detta antagligen även om nämnden kan förmodas på annat sätt ha vunnit kännedom om saken.

För domstolarnas del kan lagrådet följaktligen ej finna den föreslagna anmälningsplikten tillräddig. Vad angår andra statsmyndigheter förefaller det som om redan den nuvarande anmälningsplikten gjorts vidare än som svarar mot det praktiska behovet, och detta förhållande måste antagas bli än mera framträdande, om de statliga myndigheterna överlag skola inbegripas under stadgandet. Föredragande statsrådet synes ha varit medveten härom men ansett att det skulle erbjuda svårigheter att göra en lämplig begränsning. Lagrådet ifrågasätter, om ej uppgiftsskyldigheten bör begränsas till de inom förevarande område verkande myndigheterna och personalgrupperna. Med viss ledning av uttryckssättet i 9 § andra stycket kunde nämnas myndigheter vilkas verksamhet berör barnavården samt befattningshavare hos sådana myndigheter ävensom i allmän tjänst ej anställda läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor. Skulle denna väg ej befinnas framkomlig, förordar lagrådet, att uppgiftsskyldigheten tillsvidare begränsas i överensstämmelse med nuvarande lag eller att i allt fall statliga myndigheter ej överlag göras uppgiftsskyldiga.

94 §.

Lagrådet hemställer, att ordet »institution» här liksom i 36 § ändras till »anstalt».

98 §.

I förslaget har icke upptagits någon motsvarighet till stadgandet i 66 § gällande barnavårdslag med bemyndigande för Konungen att träffa överenskommelse med främmande makt angående omhändertagande jämlikt bar-

navårdslagen av den främmande maktens undersåtar och om gottgörelse för därvid uppkommen kostnad. Härför har icke lämnats annan motivering än att stadgandet ansetts överflödigt. Emellertid har ett motsvarande stadgande upptagits i 66 § socialhjäpslagen. Då barnavårdslagen i detta hänseende synes böra överensstämma med socialhjäpslagen, hemställer lagrådet, att i förslaget upptages ett stadgande av innehåll, att Konungen äger med främmande makt träffa överenskommelse om behandlingen i barnavårdshänseende av dess undersåtar här i riket och om gottgörelse för därvid uppkommen kostnad.

Detta stadgande synes lämpligen kunna upptagas i en ny 98 §. Förslagets 98 § skulle då bli 99 § och dess 99 § bli 100 §.

99 §.

I avbidan på utredningen om administrativa frihetsberövanden ha såsom ett provisorium de nuvarande bestämmelserna om åtgärder mot försumlig försörjare upptagits här väsentligen oförändrade. Den sakliga ändringen har dock föreslagits, att åldersgränsen för föreläggande att utföra arbete i arbetshem skulle höjas från 18 till 21 år.

Allvarliga anmärkningar av såväl saklig som formell natur kunna otvivelaktigt riktas mot gällande bestämmelser om arbetsföreläggande och vad därmed äger samband. Riksdagens justitieombudsman har också i skrivelse till Konungen av den 5 juni 1959 hemställt, att redan nu måtte vidtagas åtgärder i syfte att åstadkomma ur rättssäkerhetssynpunkt mer tillfredsställande handläggning av ärenden rörande försörjningspliktigas intagande i arbetshem. I denna skrivelse upplyses bl. a., att på arbetshemmen årligen intagas mellan 300 och 400 personer men att antalet utfärdade arbetsförelägganden är vida högre, enligt gjorda beräkningar över 1 500 årligen.

Lagrådet anser de skäl, som åberopats för ett provisoriskt bibehållande i barnavårdslagen av de nuvarande bestämmelserna, böra godtagas. Då det numera icke lär förekomma att någon under 21 år intages på arbetshem, vill lagrådet icke heller motsätta sig den föreslagna höjningen av åldersgränsen. Till förtydligande av sista styckets innebörd vill lagrådet framhålla, att stadgandet i 47 § andra stycket lagen om socialhjälp torde äga motsvarande tillämpning, ehuru därtill icke skett annan hänvisning än den som ligger i det inledningsvis använda uttrycket »arbetshem, som avses i lagen om socialhjälp».

Iakttages vad lagrådet vid 98 § hemställt, skulle denna paragraf bli 100 §.

Övergångsbestämmelserna.

Enligt tredje punkten skall under där angivna förutsättningar bl. a. anses, att den som omhändertagits för samhällsvård enligt 29 § 1 eller 2 mom. äldre barnavårdslagen blivit föremål för sådan vård enligt 31 § andra stycket denna lag samt att den som eljest är omhändertagen för samhällsvård omhändertagits enligt 31 § första stycket denna lag. Iakttages vad lagrådet

hemställt beträffande 41 § andra stycket, kunna de båda citerade att-satserna ersättas med en, »*samt att den som är omhändertagen för samhällsvård blivit föremål för sådan vård enligt 31 § denna lag*». Skulle vad lagrådet hemställt beträffande 41 § andra stycket icke iakttagas, synes övergångsbestämmelsens avfattning i allt fall böra jämkas. Med den som omhändertagits för samhällsvård enligt 29 § 1 eller 2 mom. äldre barnavårdslagen böra nämligen likställas de som omhändertagits för samhällsvård enligt 42 a eller 55 § äldre barnavårdslagen, men de ha såsom icke särskilt nämnda kommit att genom ordet »eljest» i sista att-satsen bli likställda med dem som omhändertagits enligt 29 § 3 mom. äldre lag. Till rättelse härav kunde övergångsbestämmelsens båda sista att-satser — under nu angiven förutsättning — formuleras så, »*att den som omhändertagits för samhällsvård enligt 29 § 3 mom. äldre barnavårdslagen blivit föremål för sådan vård enligt 31 § första stycket denna lag samt att den som eljest är omhändertagen för samhällsvård omhändertagits enligt 31 § andra stycket denna lag*».

Beträffande stadgandena i övergångsbestämmelsernas tredje punkt må i övrigt framhållas, att de utgå från att barnavård är en förmån men att därav berörda ofta betrakta saken på ett annat sätt. Stadgandena synas emellertid icke leda till några konsekvenser, mot vilka det är anledning att reagera ur rättssäkerhetens synpunkt.

Ur protokollet:

Clas Amilon

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 december 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Statsrådet *Lindström* anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 17 november 1959 avgivna utlåtande över det den 5 juni 1959 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag)*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Som framgår av den lämnade redogörelsen har lagrådet hemställt, att det remitterade förslaget inte utan ytterligare utredning lägges till grund för lagstiftning. De skäl som föranlett mig att i nuvarande läge framlägga förslag till en helt ny barnavårdslag har jag redovisat i remissprotokollet. Vad lagrådet anfört till stöd för sin ståndpunkt i denna fråga motiverar enligt min mening inte att reformen uppskjutes. Lagrevisionen har förberetts genom omfattande förarbeten, vilka pågått i nära ett decennium. I det betänkande av barnavårdskommittén, vilket ligger till grund för lagförslaget, har de olika frågorna gjorts till föremål för inträngande undersökningar och problemen har därefter blivit ytterligare belysta vid den omfattande remissbehandlingen. Härvid har endast ett mycket litet antal remissinstanser intagit den ståndpunkten, att reformen bör uppskjutas. Den överarbetning av kommitténs förslag som slutligen skett inom socialdepartementet har i huvudsak inneburit, att önskemål och synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen blivit beaktade. Resultatet har blivit ett lagförslag vilket, såsom lagrådet självt framhåller, företer väsentligt mindre avvikelser från gällande barnavårdslag än vad kommitténs förslag gjorde. I stort sett har andra lösningar inte föreslagits än sådana som diskuterats av kommittén eller vid remissbehandlingen eller eljest varit föremål för särskild utredning vid sidan om beredningen inom departementet. Med hänsyn härtill har jag inte ansett det motiverat att betunga myndigheter och andra med ett nytt remissförfarande. Som framgår av remissprotokollet har emellertid under departementsarbetet överläggningar angående lagförslaget ägt rum med ett flertal myndigheter och organisationer. Då lagrådet som ett skäl för att låta lagstiftning i ämnet anstå i avvidan på ytterligare utredning framhållit det nära sambandet med utredningen om administrativa frihetsberövanden, vill jag erinra om att denna utredning, som avgivit remissyttran-

de över kommitténs lagförslag, därvid i allt väsentligt godkänt förslaget ur de synpunkter som utredningen har att företräda och att utredningen även beretts tillfälle att granska ett inom departementet upprättat lagförslag. De påpekanden utredningen i anledning härav gjort i den i remissprotokollet omnämnda promemorian har i nästan alla hänseenden blivit beaktade. Under dessa förhållanden kan jag inte finna, att nämnda utredning bör föranleda att nu ifrågavarande reform uppskjutes, i synnerhet som det för närvarande inte är möjligt att bedöma när utredningens blivande förslag kan bli föremål för statsmakternas prövning. Inte heller kan jag dela lagrådets uppfattning att det finns anledning att avvakta det förslag om det allmänna påföljdssystemet, som för närvarande utarbetas inom justitiedepartementet på grundval av strafflagberedningens slutbetänkande. Tvärtom torde det vara till fördel, om de regler om barnavårdsnämnds ingripanden och om de omhändertagnas behandling som är av betydelse för brottsbekämpandet blir fastlagda, innan ställning toges till frågan hur de straffrättsliga bestämmelserna om unga lagöverträdare bör utformas. Hur gränsen bör dragas mellan barnavård och kriminalvård, synes nämligen i hög grad vara beroende av bl. a. vilka åtgärder som inom barnavårdslagstiftningens ram skall kunna vidtagas mot unga lagöverträdare.

Som ytterligare ett skäl att låta frågan om den nya barnavårdslagens antagande anstå har lagrådet åberopat, att vissa följdändringar till lagen är av den beskaffenhet att de bör prövas samtidigt med nämnda fråga. Med anledning härav må framhållas, att jag i det följande kommer att föreslå vissa med den nya barnavårdslagen sammanhängande ändringar i lagen om socialhjälp och att de följdändringar i annan lagstiftning, som kan befinnas erforderliga, avses skola föreläggas riksdagen vid 1960 års vårsession. Möjlighet kommer följaktligen att öppnas att, om så anses önskvärt, pröva frågorna i ett sammanhang.

Slutligen må framhållas, att ett bifall till lagrådets hemställan endast skulle medföra att den nuvarande barnavårdslagen skulle bestå i ytterligare ett antal år med de brister som detta skulle innebära i form av bl. a. både otillräckliga möjligheter att ingripa och ett otillfredsställande rättsskydd för dem som beröres av ingripanden. Att bota dessa brister genom begränsade ändringar i lagen torde nämligen inte vara möjligt.

Syftet med samhällets barnavård har enligt lagrådet knappast fullt tillfredsställande beskrivits, då det i 1 § angivits vara att främja »goda uppväxtförhållanden för de unga». Lagrådet har därför på anförda skäl hemställt om ett förtydligande, förslagsvis så att barnavården förklaras ha till syfte att främja »en gynnsam utveckling av de unga och goda uppväxtförhållanden i övrigt för dem». Mot ett sådant förtydligande torde ingenting vara att erinra. Uttryckssättet »gynnsam utveckling» står i god överensstämmelse med vissa motsvarande uttryckssätt i andra delar av lagförslaget, såsom 3 och 25 §§. Härefter kan även anses ligga en anvisning om att barnavårdsorganen för att förverkliga det angivna syftet har att bedriva såväl allmänt förebyggande som individuellt inriktad verksamhet. Det är mig angeläget att i detta sammanhang framhålla betydelsen av att barna-

vårdsnämnderna i sin allmänt förebyggande verksamhet samarbetar med hem, skola och lokala ungdomsorganisationer samt tager väl vara på de erfarenheter och frivilligkrafter som dessa organisationer förfogar över och ger organisationslivet ett praktiskt stöd. Detta innebär självfallet inte, att ungdomsorganisationerna i sin allmänna verksamhet skulle stå under barnavårdsnämndens tillsyn. Särskilt om en speciell ungdomsstyrelse eller liknande inrättas, såsom jag i remissprotokollet förutsatt liksom hittills skall kunna ske, bör det i första hand vara genom denna styrelse som kommunens ansvar för den allmänt förebyggande ungdomsverksamheten och samarbetet i detta hänseende med organisationerna kommer till uttryck.

Den ytterligare utredning som lagrådet enligt vad nyss nämnts ansett erforderlig skulle särskilt inriktas på frågan om stärkande av de beslutande organens kvalifikationer. Härvid har lagrådet åsyftat bl. a. sådana lösningar som exempelvis att hänskjuta vissa frågor till organ med större judiciell kompetens. Ehuru synpunkten inte närmare utvecklats i lagrådets yttrande, vill jag erinra om att vissa sådana lösningar övervägts av kommittén men avvisats av såväl denna som flertalet remissinstanser. Särskilt har lagrådet emellertid anmärkt, att barnavårdsnämnderna enligt förslaget inte fått en tillräckligt kvalificerad sammansättning med tanke på de ökade befogenheter av olika slag som tillägges nämnderna. Lagrådet har sålunda funnit att behovet av juridisk sakkunskap inte kan anses tillräckligt tillgodosett genom det remitterade förslagets stadgande i detta avseende utan att — såvitt inte för vissa ärenden mera kvalificerade organ tillskapas eller anvisas — obligatorisk juristmedverkan i barnavårdsnämnderna är ett ofrånkomligt krav. Hur sådan medverkan lämpligast kan och bör anordnas i organisatoriskt avseende, bör enligt lagrådet närmare utredas.

Med anledning härav vill jag till en början hänvisa till mitt uttalande vid lagrådsremissen, att ställningstagandet till berörda organisationsproblem — som endast är ett led i det större spørsmålet om det vid administrativa frihetsberövanden verksamma organet i första instans — bör anstå i avbidan på prövningen av förslag i denna del från utredningen om administrativa frihetsberövanden. Att vid sidan om denna utredning göra en särskild undersökning på ett område, som måste anses falla inom den angivna utredningens uppdrag, kan knappast i dagens läge komma i fråga.

Som framgår av remissprotokollet har jag starkt understrukit betydelsen av att juridisk sakkunskap kommer att utnyttjas i barnavårdsnämndernas arbete. I likhet med kommittén och flertalet remissinstanser har jag emellertid intagit den ståndpunkten, att barnavårdsnämnderna bör bibehållas vid sin karaktär av kommunala nämnder och att man inte för närvarande bör genomföra en så genomgripande reform som att föreskriva att domare eller annan jurist obligatoriskt skall ingå som ledamot av barnavårdsnämnd över huvud taget eller vid handläggning av vissa slags ärenden. I stället har som redan antytts i det remitterade förslaget intagits ett stadgande om att barnavårdsnämnd bör anlita biträde av lagfaren person, om behovet av juridisk sakkunskap inte är tillgodosett inom nämnden. Som det föreslagna stadgandet utvisar har det härvid förutsatts att det kan visa sig lämpligt att tillföra

en barnavårdsnämnd erforderlig sakkunskap på detta område genom att i nämnden invälja domare eller annan jurist. Lagrådets yttrande i frågan om juristmedverkan i barnavårdsnämnd har utmynnat i hemställan, att ändring inte nu vidtages i gällande lags bestämmelser härom. Ehuru stadganden som endast innebär en rekommendation om inval i kommunala nämnder av personer med särskilda kvalifikationer synes kunna ge anledning till invändningar från såväl praktiska som principiella synpunkter, har jag velat gå lagrådet till mötes i detta hänseende. I enlighet med vad lagrådet föreslagit torde sålunda i 7 § böra införas en bestämmelse av innehåll att, där så lämpligen kan ske, juridisk sakkunskap bör vara företrädd inom nämnden. Bestämmelsen synes lämpligen kunna fogas som en ny punkt till paragrafens första stycke. Det må framhållas, att en sådan bestämmelse inte medför att andra stycket i förslagets 10 § blir överflödigt. De båda stadgandena kommer i stället att komplettera varandra. En rekommendation om inval av jurist är i och för sig mindre väl förenlig med den proportionella valmetoden. Något avgörande hinder torde likväl inte föreligga mot att bibehålla de föreslagna bestämmelserna om tillämpning av denna valmetod.

Vad nu sagts utesluter inte att frågan om obligatorisk juristmedverkan kan komma i ett annat läge, därest utredningen om administrativa frihetsberövanden inte föranleder att för vissa ärenden mera kvalificerade organ än barnavårdsnämnderna tillskapas eller anvisas. I en sådan situation får hela spörsmålet självfallet omprövas.

Lagrådet har vid 15, 19, 20 och 23 §§ yttrat sig om de i lagförslaget använda uttryckssätten »den ärendet rör», »den beslutet rör» och liknande. Vad lagrådet uttalat om innebörden härav ger mig inte anledning till erinran. I allmänhet torde det inte behöva föranleda några svårigheter att avgöra vem eller vilka som intar partställning. Stundom kan dock utan tvivel vanskliga spörsmål uppkomma och jag kan därför dela lagrådets uppfattning om lämpligheten av att anvisningar meddelas till ledning för barnavårdsnämnder och enskilda.

De ändringar lagrådet föreslagit i 19, 20 och 23 §§ innebär huvudsakligen endast förtydliganden av lagtexten och bör enligt min mening godtagas. I anslutning till 20 § sista stycket vill jag dock framhålla, att det ofta kan vara lämpligt att föräldrarna är närvarande också när ett barn hörs upplysningsvis. Framhållas må även att önskemålet om föräldrarnas närvaro är starkare ju yngre barnet är.

I samband med granskningen av de i 25 § upptagna bestämmelserna har lagrådet uppmärksammat frågan om samordnandet av domstolarnas och barnavårdsnämndernas verksamhet med avseende på unga lagöverträdare. Lagrådet har ansett att lagbestämmelser på detta område otvivelaktigt är påkallade men inte velat motsätta sig att frågan nu lämnas öppen under förutsättning att sådana bestämmelser meddelas inom en snar framtid. Erfarenheterna från tillämpningen av 1952 års lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig ger enligt min mening vid handen att ett i stort sett gott samarbete rått mellan domstolar och barnavårdsnämnder. I vissa fall har emellertid inträffat, att sedan domstol överlämnat en lagöver-

trädare till barnavårdsnämnd med stöd av nämnda lag, åtgärd enligt barnavårdslagen inte ansetts indicerad. Det har härvid gällt personer i åldern mellan 18 och 21 år och missförhållandet sammanhänger med att stadgandet i 22 § d) barnavårdslagen inte är tillämpligt på person, vars asociala beteende enbart eller till övervägande del utgöres av kriminalitet. Ifrågasvarande problem torde därför i praktiken komma att få mindre omfattning, om vidgad möjlighet i enlighet med det remitterade förslaget öppnas för barnavårdsnämnd att ingripa även beträffande lagöverträdare i nämnda ålder. Jag vill dock inte bestrida, att ett behov av bestämmelser för att samordna domstolarnas och barnavårdsnämndernas verksamhet likväl kan komma att föreligga. Denna reglering bör emellertid inte ske inom barnavårdslagstiftningens ram, utan frågan torde såsom också lagrådet synes ha avsett böra beaktas vid utformningen av det straffrättsliga påföljdssystemet. Spörsmålet överväges för närvarande inom justitiedepartementet.

Vid 26 § har lagrådet hemställt, att även varning upptages bland de förebyggande åtgärderna. Som remissprotokollet utvisar har det avsetts, att förmaningar som nämns i paragrafen skall kunna riktas inte blott till föräldrar och andra fostrare utan även till de underåriga. Förslaget innebär alltså inte att möjligheten att meddela de underåriga tillrättavisningar utmönstras, endast att varning inte bibehålles som ett särskilt institut. Vad som motiverat den föreslagna omläggningen är vissa negativa erfarenheter från tillämpningen av gällande barnavårdslag. Det har nämligen visat sig att formella varningar som fristående åtgärder är tämligen verkningslösa men att deras betydelse på sina håll överskattas, med påföljd att erforderliga ingripanden försenas. Med insikt om varningsinstitutets svagheter har man på andra håll, såsom i Stockholm, helt eller delvis upphört att meddela formella varningar och övergått till att varna och förmana under hand i eller utan samband med andra åtgärder. Som jag framhållit vid lagrådsremissen kan tillrättavisningar vara verkningsfulla åtgärder, men endast om de utformas på ett positivt och uppbyggande sätt. Huruvida varning uttryckligen bör omnämnas i lagtexten eller inte, är enligt min mening dock en fråga av underordnad betydelse. Jag vill därför inte motsätta mig den av lagrådet föreslagna ändringen men är angelägen att understryka, att varningar utformas på ett sådant sätt som jag nyss antytt. Ofta torde det vara lämpligt att förbinda dem med andra förebyggande åtgärder. I anslutning till den av lagrådet föreslagna ändringen av paragrafen torde även ordet »ekonomiskt» i första punkten böra utgå. Det kan nämligen anses överflödigt vid sidan om stadgandet i paragrafens andra stycke, vari det ekonomiska stödets karaktär och omfattning anges, samt synes kunna undanskymma betydelsen av sådana kurativa åtgärder som hjälp med att vidtala läkare, skaffa arbetsanställning eller ordna inackordering o. dyl. Som lagrådet framhållit föranleder ändringen i 26 § en viss jämkning i 12 §. Jag ansluter mig till lagrådets uppfattning att förmaning och varning bör beslutas av barnavårdsnämnden samfällt, vilket inte behöver utesluta att mera informella tillrättavisningar utan beslut ges vid samtal i anslutning till hjälpåtgärder. Likaså är jag ense med lagrådet om att beslut om varning inte bör kunna överklagas.

Vad angår förutsättningarna för provisoriskt omhändertagande enligt 30 § har tre av lagrådets ledamöter godtagit det remitterade förslaget. Därvid har de dock med skärpa understrukit, att sådant omhändertagande endast i yttersta undantagsfall bör förekomma, om det inte på förhand finns anledning antaga, att omhändertagande för samhällsvård kommer att bli erforderligt. Den fjärde ledamoten har visserligen föreslagit en viss omarbetning av bestämmelserna men ändringsförslaget har huvudsakligen förestavats av systematiska skäl och innebär i sak inte någon större avvikelse från det remitterade förslaget. För egen del finner jag inte skäl frångå den i detta förslag valda lösningen. Beträffande frågan huruvida det för provisoriskt omhändertagande i allmänhet bör krävas, att sannolika skäl föreligger för att samhällsvård erfordras, anser jag i viss likhet med den ståndpunkt som sistnämnde ledamot av lagrådet intagit, att skillnad i princip bör göras mellan två olika fall. När ett omedelbart omhändertagande anses nödvändigt på grund av föreliggande risker för en underårigs hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida, är omständigheterna väl i allmänhet sådana, att det framstår som sannolikt att samhällsvård måste tillgripas. Möjligheten att ingripa provisoriskt bör emellertid inte göras obetingat beroende härav. Om föräldrar lämnat bort ett barn till grannar under en resa och barnet hos dessa får olämplig behandling, bör barnavårdsnämnden, därest saken inte kan ordnas på annat sätt, som en nödfallsåtgärd kunna provisoriskt omhändertaga barnet, även om det på förhand står klart att definitivt omhändertagande inte kommer att behövas. Som exempel kan vidare nämnas, att en underårig under tillfällig vistelse i en storstad hemfallit åt en kriminell eller eljest asocial livsföring och på grund härav måste omhändertagas omedelbart för att hindras från fortsatt skadlig verksamhet. I detta fall bör omhändertagande för utredning vara motiverat även i den undantagssituation, då det redan från början är sannolikt att den enda åtgärd som slutligt kräves kanske är att förflytta den underårige till föräldrahemmet och där ställa honom under övervakning. Annorlunda förhåller det sig, när ett provisoriskt ingripande är föranlett av att utredningen i ärendet eljest skulle allvarligt försvåras eller vidare åtgärder hindras. I dylikt fall bör enligt min mening omhändertagande för utredning aldrig tillgripas, om det inte är fråga om att vidtaga annat än förebyggande åtgärder. Att en barnavårdsnämnd skulle skrida till omhändertagande i en sådan situation torde inte heller behöva befaras redan av den orsaken att det knappast är att räkna med att den underårige eller hans föräldrar i dessa mera godartade fall skall göra svårigheter vid utredningen eller hindra verkställighet. Tillräckliga skäl att komplicera lagtexten med skilda regler för de olika fallen kan därför inte anses föreligga.

Innebörden av stadgandet i 30 § andra stycket, att omhändertagande för utredning må avse högst fyra veckor, är att tiden för det faktiska omhändertagandet inte får överskrida fyra veckor. Meningen har däremot inte varit att utsäga något om innehållet i själva beslutet. I allmänhet torde det nämligen inte vara lämpligt att på förhand ange någon viss tid för omhänderta-

gandet. Detta bör alltid begränsas till kortast möjliga tid och skall därför bringas att upphöra så snart förhållandena så medger. Det åligger barnavårdsnämnden att oavslåligt följa utvecklingen och pröva, huruvida behovet av omhändertagandet kvarstår. Denna innebörd av stadgandet synes tydligare komma till uttryck, om ordet »avse» — i överensstämmelse med vad lagrådets samtliga ledamöter föreslagit — utbytes mot »bestå». Härav kommer även att följa, att fyraveckorstiden i de fall, där beslutet inte omedelbart verkställs, skall beräknas med utgångspunkt från det faktiska omhändertagandet.

Genom institutet omhändertagande för utredning, rätt tillämpat, bör häktning av brottsmisstänkta ungdomar kunna i stor utsträckning undvikas. I undantagsfall kan dock häktningsskäl komma att föreligga i fråga om underåriga som är omhändertagna på sådant sätt, t. ex. om den misstänkte ur utredningssynpunkt behöver hållas avskild från andra personer. Som framgår av remissprotokollet har det förutsatts, att häktning skall medföra att barnavårdsnämndens beslut förfaller. I enlighet med vad lagrådet hemställt torde ett uttryckligt stadgande härom för tydlighets skulldes böra meddelas. Härigenom skulldes det även indirekt bli klarlagt, att sådana straffprocessuella åtgärder som gripande och anhängande inte automatiskt leder till att barnavårdsnämndens ingripande upphör. Ett stadgande i ämnet synes lämpligen kunna intagas som ett tredje stycke i 30 §. En av lagrådets ledamöter har uttalat, att häktningsskäl undantagsvis kan tänkas föreligga, ehuru omständigheterna inte är sådana, att omhändertagande enligt barnavårdslagens regler är medgivet, samt ifrågasatt, om inte en bestämmelse i detta sammanhang borde meddelas av innebörd, att övervakning må anordnas inom barnavården, om den underårige samtycker därtill. Med anledning härav må framhållas, att sådana fall visserligen för närvarande kan förekomma, ehuru de är sällsynta. Genom det remitterade förslaget blir det emellertid möjligt för barnavårdsnämnderna att för utredning omhändertaga även fall av denna kategori. Skulldes denna möjlighet i något enstaka fall inte stå till buds, bör för övrigt erforderlig övervakning med den underåriges samtycke kunna anordnas inom barnavårdens ram utan att härför erfordras stödet av någon lagbestämmelse.

Lagrådet har hemställt, att till 31 § fogas ett tredje stycke av innehåll att den som fyllt 15 år endast efter eget samtycke må omhändertagas enligt denna paragraf, om inte särskilda skäl föranleder annat. Ett dylikt stadgande skulldes stå i god överensstämmelse med vad jag anført vid motiveringen av paragrafen. Ehuru något verkligt behov ur rättssäkerhetssynpunkt av en uttrycklig bestämmelse av angivet innehåll hittills inte blivit ådagalagt, vill jag med hänsyn till att åldersgränsen höjts från 16 till 18 år inte motsätta mig det föreslagna tillägget.

Som remissprotokollet utvisar har meningen varit att den som omhändertagits för samhällsvård eller utredning skulldes kunna underkastas den begränsning i rörelsefriheten som betingas av syftet med omhändertagandet. Lagrådet har ansett, att detta bör komma till direkt uttryck i lagtexten genom ett tillägg till 41 § första stycket. Då det kan vara av värde att ut-

tryckligt stöd finns i barnavårdslagen för det tvång som må utövas mot de omhändertagna, torde anledning till erinran mot lagrådets förslag inte finnas.

Enligt 41 § andra stycket må föräldrar till den som omhändertagits enligt 31 § andra stycket inte betagas tillfälle till umgänge med den omhändertagne, såvida inte särskilda skäl föreligger. Lagrådet har hemställt, att detsamma skall gälla, när omhändertagandet skett enligt 31 § första stycket. En sådan ändring, som avser föräldrar vilka övergivit sina barn, skulle innebära avslutning till gällande lag. Jag kan dela lagrådets uppfattning att tillräckliga skäl inte föreligger att i detta avseende frångå nuvarande ordning. I enlighet härmed bör orden »andra stycket» utgå ur hänvisningen till 31 §. Ändringen föranleder som lagrådet påpekat en redaktionell jämkning av övergångsbestämmelserna.

Som en konsekvens av det föreslagna tillägget till 31 § bör i enlighet med vad lagrådet hemställt den i 42 § upptagna regeln om föräldrarnas rätt att påkalla upphörande av samhällsvård som avses i 31 § kompletteras med en bestämmelse att, om inte särskilda skäl föranleder annat, sådan rätt även skall tillkomma den underårige efter det att han fyllt 15 år. Därjämte synes 42 § böra omarbetas i formellt avseende på sätt lagrådet hemställt. Härav föranledes även en viss jämkning i 68 §.

Vad angår fosterbarnstillsynen har det avsetts, att tillsynstiden med stöd av 46 § andra stycket skall kunna förlängas även i fråga om s. k. oegentliga fosterbarn. Lagrådet har hemställt, att detta klarlägges genom att andra och tredje styckena i paragrafen får byta plats. En sådan omredigering torde vara lämplig. Av lagrådet föreslagna jämkningar av lagtexten i det remitterade förslaget andra stycke torde även böra godtagas. Likaså tillstyrker jag att ordet »förordna» i tredje stycket ersättes med »besluta» för att utmärka, att det är fråga om avgöranden i enskilda fall, inte generella förordnanden. Beträffande sistnämnda stycke har lagrådet därjämte hemställt, att barnavårdsnämndens beslut skall gå ut på, inte att barnet vid tillämpningen av barnavårdslagen skall tills vidare anses som fosterbarn utan att lagens stadganden om fosterbarn tills vidare skall äga tillämpning på barnet. Det remitterade förslaget ansluter sig i detta hänseende nära till gällande lag. Tillräckliga skäl föreligger enligt min mening inte att frångå det nuvarande uttryckssättet, vilket är smidigt och allmänt inarbetat. I denna del torde någon annan ändring därför inte böra göras i det remitterade förslaget än att orden »vid tillämpningen av denna lag», vilka synes kunna verka vilseledande, bör utgå. Av de föreslagna ändringarna i 46 § föranledes vissa redaktionella jämkningar i 11, 12 och 80 §§.

Lagrrådet har motsatt sig att frågan om skydd för fosterbarn mot olämpliga förflyttningar löses i enlighet med det remitterade förslaget. Till grund för lagrådets ståndpunkt ligger uppfattningen, att de avgöranden varom här är fråga bör ankomma på de allmänna domstolarna och att barnavårdsnämnd endast bör berättigas att hos domstol göra framställning om förbud mot en ifrågasatt förflyttning. Jag har i viss mån förståelse för de betänkligheter lagrådet anfört men anser mig likväl böra vidhålla den lösning som valts i det

remitterade förslaget. Som remissprotokollet utvisar överensstämmer denna lösning med vad som förordats av chefen för justitiedepartementet i samband med föräldrabalkens tillkomst. Den prövning som enligt förslaget skall tillkomma barnavårdsnämnderna ingår som redan kommittén framhållit som ett naturligt led i tillsynen över fosterbarnsvården och ligger sålunda väl i linje med nämndernas traditionella uppgifter. Ett av barnavårdsnämnd meddelat förflyttningsförbud kommer att medföra den verkan, att handräckning eller domsverkställighet för barnets utlämnande hindras så länge förbudet gäller. Även om det får anses oundvikligt, att meningsbrytningar mellan domstolar och barnavårdsnämnder stundom kan uppkomma vid bedömanden av den vanskliga natur varom här är fråga, torde man i praktiken inte behöva befara några sådana komplikationer som lagrådet antytt. Självfallet bör det inte få förekomma, att om domstol i rättegång träffat avgörande i en fråga om utlämnande av fosterbarn, barnavårdsnämnd förbjuder verkställighet av domen, därför att nämnden finner själva avgörandet olämpligt. Med hänvisning till det nu anförda finner jag de i 50 § upptagna stadgandena böra bibehållas i förslaget. Jag vill emellertid framhålla, att denna omstridda och komplicerade fråga icke härmed torde få anses slutgiltigt löst. Anledning att ytterligare pröva frågan och bl. a. överväga den av lagrådet skisserade lösningen föreligger i samband med den pågående revisionen av utsökningslagstiftningen. En av huvudfrågorna vid denna översyn gäller, huruvida exekutionsgöromål i större omfattning bör överflyttas till domstolarna.

Vid 51 § har lagrådet hemställt om sådan ändring av lagtexten, att förbud för person att mottaga vistelsebarn endast skall få meddelas, om det befinner sig ur barnavårdssynpunkt oundgängligen erforderligt. Med denna skärpning av lagtexten har lagrådet velat låta det komma till uttryck, att förbudsmöjligheten bör stå öppen endast i extrema undantagsfall. Så till vida kan jag visserligen dela lagrådets uppfattning att jag anser rätten att meddela förbud böra utövas med den största varsamhet. Med en så stark begränsning av denna rätt som åsyftats av lagrådet skulle dock enligt min uppfattning barnen knappast komma att åtnjuta ett tillräckligt skydd. Det är att märka att förbudsmöjligheten i allmänhet är den enda utvägen att komma till rätta med missförhållanden i familjedaghem. Den i det remitterade förslaget valda formuleringen torde därför vara att föredraga.

Innebörden av lagrådets hemställan vid 55 § är, att inte någon grupp bland elevhemmen skall stå under tillsyn av den sociala barnavårdens organ utan att alla elevhem bör underkastas tillsyn av central skolmyndighet. Som framgår av remissprotokollet har jag intagit den ståndpunkten, att de elevhem som inte står under tillsyn av statligt organ skall hänföras till barnavårdsanstalter och alltså komma under barnavårdsorganens tillsyn. Särskilt som det här gäller en mycket ringa del av alla elevhem — undantagna blir bl. a. sådana enskilda internatskolor som t. ex. Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk och Lundsbergs skola — talar onekligen i och för sig goda skäl för den av lagrådet förordade ordningen. Avsaknaden av varje tillsyn från det allmännas sida över vissa elevhem har emellertid i några fall visat sig inne-

bära en allvarlig brist ur social synpunkt som snarast möjligt måste avhjälpas. Enligt min uppfattning är det för närvarande knappast möjligt att nå detta ändamål på annat sätt än genom en reglering inom barnavårdslagstiftningens ram. Några principiella eller systematiska synpunkter bör inte hindra en sådan lösning, då det här endast gäller att ta ställning i en ren lämplighetsfråga. Lösningen får dock betraktas som ett provisorium. Det torde nämligen kunna förutsättas, att möjlighet i ett senare sammanhang kan öppnas att genom annan lagstiftning åstadkomma en enhetlig reglering av tillsynen över samtliga elevhem.

Frågan om inställelse av elev vid ungdomsvårdsskola inför domstol eller annan myndighet bör enligt lagrådet lösas på ett annat sätt än enligt 70 § i det remitterade förslaget. Lagrådet har sålunda hemställt, att enhetliga regler skall gälla för de olika fallen av den innebörd, att skolans rektor har att föranstalta om den begärda inställelsen och att han, om han finner att inställelsen skulle vara uppenbart olämplig ur vårdsynpunkt eller att hinder eljest möter för inställelsen, omedelbart skall anmäla detta hos den myndighet som begärt inställelsen. Det skulle därefter til komma denna myndighet att vidtaga de åtgärder som föranledes av sådan anmälan. Ändringsförslaget har förestavats främst av önskemålet att bättre anpassa bestämmelserna till det moderna rättegångsförfarandet. Då vårdsynpunkterna till fullo bör kunna beaktas även med den av lagrådet föreslagna regleringen och denna i övrigt synes innebära en ändamålsenlig lösning, torde paragrafen böra omarbetas i överensstämmelse med lagrådets hemställan.

I enlighet med vad lagrådet hemställt torde vissa formella jämkningar böra företagas i 72 § första stycket. Vad angår paragrafens andra stycke har lagrådet ansett, att frågorna om höjning av åldersgränserna för offentlig-rättslig och civilrättslig underhållsskyldighet bör prövas i ett sammanhang och därför hemställt, att åldersgränsen tills vidare bibehålles vid 16 år i förevarande lagrum. Den i remissprotokollet föreslagna höjningen av denna åldersgräns till 18 år får ses som en konsekvens av att åldersgränsen för samhällsvård höjts till 18 år. Det skall dock inte bestridas, att det ur vissa synpunkter framstår som önskvärt, att överensstämmelse i detta avseende föreligger mellan den offentligrättsliga och den civilrättsliga underhållsskyldigheten. Även om en samtidig prövning av de båda frågorna inte är alldeles nödvändig, vill jag därför inte motsätta mig att åldersgränsen för föräldrars ersättningsskyldighet beträffande barnavårdskostnad bibehålles vid 16 år, helst som jag i det följande kommer att förorda att motsvarande åldersgräns i socialhjälpslagen alltså skall vara 16 år. Ett bibehållande av en 16-årsgräns för återbetalningsskyldigheten i 72 § andra stycket barnavårdslagen, oaktat åldersgränsen för ingripande med samhällsvård höjts till 18 år, torde inte behöva medföra några svårigheter.

Beträffande 80 § har lagrådet hemställt om den sakliga ändringen att även beslut om förlängning av fosterbarnstillsynen skall kunna överklagas. Besvärsrätt föreligger i dessa fall enligt gällande lag och skäl torde finnas för att frågan bör regleras på samma sätt i den nya lagen. Lagrådet har därjämte förordat en redaktionell omarbetning av paragrafen i syfte att göra be-

stämmelserna mer lättlästa. Även denna ändring i förslaget torde böra vidtagas. I likhet med lagrådet anser jag, att den föreslagna möjligheten att överklaga beslut angående omhändertagande för samhällsvård som avses i 31 § bör bibehållas, även om det uttryckligen stadgas att den som fyllt 15 år i regel inte får omhändertagas utan eget samtycke.

Lagrådet har ansett, att den i 93 § avsedda anmälningssplikten blivit alltför vidsträckt såvitt gäller myndigheter och befattningshavare i allmän tjänst, samt ifrågasatt om inte anmälningssplikten bör begränsas till de inom förevarande område verkande myndigheterna och personalgrupperna. Enligt lagrådet kunde stadgandet med viss ledning av uttryckssättet i 9 § andra stycket utformas så att anmälningssplikten begränsas till — förutom i allmän tjänst ej anställda läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor — myndigheter vilkas verksamhet berör barnavården samt befattningshavare hos sådana myndigheter. Även om en dylik relativt obestämd avgränsning i särskilda fall kan tänkas föranleda tolkningssvårigheter, synes kretsen av anmälningsskyldiga därigenom ha angivits på ett godtagbart sätt. I tveksamma fall bör det givetvis inte ifrågakomma att ådöma en befattningshavare ansvar för tjänstefel på grund av underlåtenhet att anmäla ett missförhållande hos barnavårdsnämnd. Jag förordar därför att stadgandet utformas i enlighet med lagrådets förslag.

Barnavårdslagen gör inte någon skillnad mellan svenska medborgare och andra. Utlänningar och statslösa som uppehåller sig i Sverige är i barnavårdshänseende helt likställda med landets egna medborgare. Omhändertages sådan person för skyddsuppfostran eller samhällsvård, svarar staten i sista hand för vårdkostnaden. Någon ändring härvidlag har inte åsyftats. Med hänsyn till det anförda föreligger knappast något behov av ett stadgande med bemyndigande för Konungen att träffa överenskommelse med främmande makt angående behandlingen i barnavårdshänseende av dess undersåtar här i riket och om gottgörelse för därvid uppkommen kostnad. Av skäl lagrådet anført anser jag mig dock böra förorda, att ett sådant stadgande bibehålles i den nya barnavårdslagen. Som lagrådet funnit torde stadgandet böra upptagas i en ny 98 §, vilket föranleder ändrad numrering av förslagets 98 och 99 §§ samt en viss jämkning av 12 §.

Vad lagrådet anført beträffande 4, 14, 35, 36, 43, 56, 66, 73, 74, 89 och 94 §§ är av huvudsakligen formell innebörd och torde böra iakttagas.

I enlighet med det nu anförda har det remitterade förslaget omarbetats. Därjämte har vissa tidigare ej nämnda redaktionella jämkningar vidtagits.

Barnavårdskommittén har i sitt betänkande III Följdförfattningar till ny barnavårdslag m. m. (SOU 1957: 49) bl. a. föreslagit vissa *ändringar i lagen om socialhjälp*. Betänkandet har remissbehandlats i vanlig ordning, och remisstiden utgick med oktober månad 1959. Möjlighet föreligger alltså nu att redan i samband med framläggandet av förslag till ny barnavårdslag ta ställning till därav föranledda ändringar i socialhjälpslagen, och jag förordar att så sker.

Enligt barnavårdskommitténs förslag bör med minderårig i socialhjälpss-

lagens mening avses den som ej fyllt 18 år. För obligatorisk socialhjälp åt dylik person bör enligt förslaget föräldrarna vara återbetalningsskyldiga till kommunen. Motsvarande åldersgränser i lagens nuvarande lydelse ligger vid 16 år. En del remissorgan, däribland svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska socialvårdsförbundet, har ställt sig kritiska mot den föreslagna höjningen av åldergränserna. De har därvid påpekat, att åldersgränsen 16 år förekommer inom folkpensionering och annan socialförsäkring ävensom i lagstiftningen om barnbidrag, samt framhållit såsom lämpligt att minderårighetsbegreppet bli föremål för prövning i ett vidare sammanhang, innan man tar ställning till de i betänkandet föreslagna ändringarna. De nämnda remissorganen har inte ansett något nödvändigt samband föreligga mellan de ifrågasatta ändringarna i socialhjälpslagen och den i den nya barnavårdslagen föreslagna höjningen av åldersgränsen för omhändertagande för samhällsvård.

Vad remissorganen sålunda anfört synes förtjäna beaktande, och jag är därför inte beredd att för närvarande tillstyrka de av barnavårdskommittén förelagna ändringarna av socialhjälpslagens åldersgränser. Med hänsyn härtill blir de ändringar i socialhjälpslagen, som bör vidtagas i anledning av den nya barnavårdslagen, av mera begränsad art. Förslag till dylika lagändringar har upprättats inom socialdepartementet och synes lämpligen kunna kommenteras vid de olika paragraferna.

7 §.

Andra och tredje styckena i denna paragraf innehåller en tämligen utförlig reglering av samarbetet mellan socialnämnd och barnavårdsnämnd. Motsvarande bestämmelser i gällande barnavårdslag har icke ansetts böra överföras till den nya barnavårdslagen. Ur förevarande paragraf, som i första stycket innehåller ett allmänt stadgande om samarbete med andra myndigheter m. fl., synes därför, såsom framhållits vid remissen till lagrådet av förslaget till ny barnavårdslag, andra och tredje styckena böra utgå.

12 §.

Ändringen i denna paragraf är av rent formell karaktär.

23 §.

I 71 § förslaget till ny barnavårdslag stadgas, att 22—24 §§ socialhjälpslagen skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kommuns rätt till ersättning för utgift avseende samhällsvård. Vid remissbehandlingen av barnavårdskommitténs förslag till ny barnavårdslag har kammarrätten påpekat, att 23 § socialhjälpslagen bör ändras i anledning av den ändring som gjordes i 22 § genom lag den 16 maj 1957 (nr 169). I enlighet härmed föreslås nu en omredigering av 23 §.

35 §.

Ändringen i denna paragraf är av redaktionell natur.

41 §.

Enligt 100 § förslaget till ny barnavårdslag kan föreläggande att utföra arbete i arbetshem inte meddelas den, som ej fyllt 21 år. Motsvarande bör gälla för socialhjälpslagens vidkommande.

48 §.

Ändringen i denna paragraf är föranledd av ändringen i 41 §.

52 och 53 §§.

Dessa paragrafer har ändrats så, att överensstämmelse vunnits med motsvarande lagrum (4 och 5 §§) i förslaget till ny barnavårdslag.

55 §.

I motiveringen till 100 § nya barnavårdslagen (99 § i det till lagrådet remitterade förslaget) har jag framhållit, att en reform av institutet arbetsföreläggande framstår såsom synnerligen angelägen, i första hand ur rätts-säkerhetssynpunkt men även av andra skäl. Emellertid har det befunnits, att en dylik reform inte bör genomföras, förrän utredningen om administrativa frihetsberövanden slutfört sitt arbete i denna del. De nuvarande bestämmelserna om arbetsföreläggande i barnavårdslagen, vilka hänvisar till socialhjälpslagen, har därför såsom ett provisorium överförts till nya barnavårdslagen.

I skrivelse till Konungen i juni 1959 har riksdagens justitieombudsman påtalat de ur rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande förhållanden, som råder i fråga om intagande på arbetshem av försumliga familjeförsörjare, samt hemställt, att i avvaktan på förslag till ny lag i ämnet åtgärder måtte vidtagas för att i möjligaste mån söka förbättra förhållandena. Sedan justitieombudsmannens skrivelse remissbehandlats har Kungl. Maj:t den 13 november 1959 (nr 493) utfärdat cirkulär till samtliga socialnämnder och barnavårdsnämnder i riket med anvisningar angående handläggningen av nämnda ärenden. Ett i justitieombudsmannens skrivelse påtalat förhållande har likväl inte tagits upp till behandling i cirkuläret. Då polismyndighet beviljar handräckning för inställelse på arbetshem av försörjningspliktig, går detta beslut omedelbart i verkställighet. Om emellertid länsstyrelsen efter fullföljd av talan upphäver handräckningsbeslutet, länder länsstyrelsens beslut, i brist på annat lagstadgande, icke till efterrättelse förrän det vunnit laga kraft. Arbetshemsstyrelserna torde visserligen regelmässigt besluta om utskrivning av vederbörande, då länsstyrelse upphäver ett handräckningsbeslut, men det har dock inträffat att så inte skett. Samtliga remissorgan, som hörts i anledning av justitieombudsmannens skrivelse och som särskilt yttrat sig i nu förevarande fråga, bland dem utredningen om administrativa frihetsberövanden, har vitsordat att ett missförhållande här föreligger. En ändring på denna punkt torde kunna genomföras utan att ett nytt lagförslag rörande arbetsföreläggande behöver avvaktas. I denna paragraf har därför tillagts en bestämmelse av innebörd att länsstyrelses beslut i fråga

om handräckning som nu avses länder till efterrättelse utan hinder av att det inte äger laga kraft.

64 §.

Denna paragraf har ändrats för att åstadkomma likformighet med bestämmelserna i 91 § nya barnavårdslagen. Med uttrycket »den som är eller varit verksam vid behandlingen av frågor enligt denna lag» har avsetts att täcka motsvarande personkrets, som i 91 § förslaget till ny barnavårdslag beskrives med uttrycket »den som är eller varit verksam inom samhällets barnavård».

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå 1960 års riksdag att antaga

dels det omarbetade förslaget till

1) lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag),

dels ock det inom socialdepartementet upprättade förslaget till

2) lag angående ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karin Wickström

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag)	4
Förslag till lag ang. ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp	25
Utdrag av statsrådsprotokollet den 5 juni 1959	29
I. Inledning	29
II. Huvuddragen av den svenska barnavårdslagstiftningen	32
III. Barnavårdslagstiftningen i de nordiska grannländerna	35
Danmark	35
Finland	41
Norge	45
IV. Allmänna synpunkter på frågan om ny barnavårdslagstiftning	52
Barnavårdskommittén	52
Remissyttrandena	54
Föredragande statsrådet	59
V. Allmänt förebyggande verksamhet	64
Gällande bestämmelser	64
Kommunal organisation för ungdomsvård	64
Ändringsförslag m. m.	64
Barnavårdskommittén	67
1951 års skolstyrelseutredning	69
Remissyttrandena	70
Verksamhetens innebörd m. m.	74
Ändringsförslag m. m.	74
Barnavårdskommittén	75
Remissyttrandena	79
Föredragande statsrådet	80
VI. Juristmedverkan i barnavårdsnämnd	84
Barnavårdskommittén	84
Remissyttrandena	89
Föredragande statsrådet	94
VII. Förfarandet hos barnavårdsnämnd m. m.	96
Gällande bestämmelser	96
Barnavårdskommittén	99
Remissyttrandena	103
Föredragande statsrådet	110
VIII. Vissa åldersgränser i barnavårdslagen	115
Gällande bestämmelser	115
Barnavårdskommittén	116
Remissyttrandena	118
Föredragande statsrådet	119
IX. Barnavårdsnämnds ingripanden i enskilda fall	120
Gällande bestämmelser	120
Barnavårdskommittén	123
Remissyttrandena	127
Föredragande statsrådet	135

X. Skadliga fosterbarnsförflyttningar	140
Rådande förhållanden, ändringsförslag m. m.	140
Barnavårdskommittén	143
Remissyttrandena	147
Föredragande statsrådet	151
XI. Vissa andra frågor rörande fosterbarnsvård m. m.	155
Gällande bestämmelser	155
Barnavårdskommittén	156
Remissyttrandena	159
Föredragande statsrådet	161
XII. Barnavårdsanstalter m. m.	163
Bestämmelserna i BvL om barnavårdsanstalter, m. m.	163
Barnavårdskommittén	167
Remissyttrandena	170
Föredragande statsrådet	172
XIII. Landstingskommuns befattning med fosterbarnsvård	179
Inledning	179
Barnavårdskommittén	182
Remissyttrandena	183
Föredragande statsrådet	184
XIV. Förslaget till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag)	185
Lagens rubrik och disposition	185
1 kap. Inledande bestämmelser	187
2 kap. Barnavårdsnämnd	201
3 kap. Förfarandet i ärenden hos barnavårdsnämnd	235
4 kap. Barnavårdsnämndens ingripanden m. m.	249
5 kap. De omhändertagnas behandling	279
6 kap. Samhällsvårdens upphörande	299
7 kap. Fosterbarnsvård m. m.	311
8 kap. Barnavårdsanstalter	326
9 kap. Ungdomsvårdsskolor	332
10 kap. Kommuns rätt till ersättning för vissa vårdkostnader	345
11 kap. Förfarandet hos länsstyrelse i underställningsmål	356
12 kap. Besvär	362
13 kap. Ansvarsbestämmelser och särskilda föreskrifter	370
14 kap. Åtgärder mot försumlig försörjare	389
Övergångsbestämmelser	395
XV. Föredragande statsrådets hemställan	396
Det till lagrådet remitterade lagförslaget	397
Lagrådets utlåtande	419
Utdrag av statsrådsprotokollet den 11 december 1959	449
Förslaget till barnavårdslag	449
Ändringar i socialhjälpslagen	459